

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

HISTORIA AUGUSTA 2. CİLT

ANTONINUS CARACALLA'DAN
CALVINUS BALBINUS'A

ROMA İMPARATORLARI

LATİNCE ASLINDAN ÇEVİREN
SAMET ÖZGÜLER

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

Kronik

ROMA İMPARATORLARI
Antoninus Caracalla'dan
Calvinus Balbinus'a
CİLT 2
HISTORIA AUGUSTA

—
Latince Aslından Çeviren
SAMET ÖZGÜLER

KRONİK KİTAP: 195

Antik Çağ Dizisi: 5

YAYIN YÖNETMENİ

Adem Koçal

ÇEVİRİ

Samet Özgüler

EDİTÖR

Can Uyar

KAPAK TASARIMI

Kutan Ural

MİZANPAJ

Kronik Kitap

1. Baskı, Mart 2021, İstanbul

ISBN

978-605-7635-96-9

KRONİK KİTAP

Şakayıklı Sk. №8, Levent

İstanbul - 34330 - Türkiye

Telefon: (0212) 243 13 23

Faks: (0212) 243 13 28

kronik@kronikkitap.com

Kültür Bakanlığı Yayıncılık

Sertifika No: 49639

www.kronikkitap.com

   kronikkitap

BASKI VE CİLT

Optimum Basım

Tevfikbey Mah.

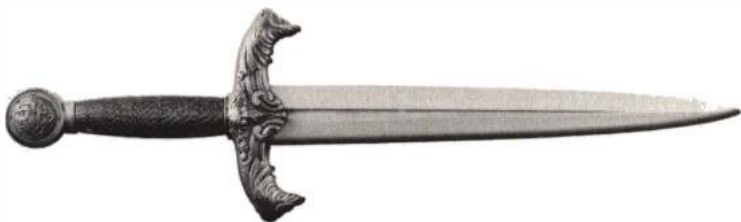
Dr. Ali Demir Cad. No: 51/1

Küçükçekmece / İstanbul

Telefon: (0212) 463 71 25

Matbaa Sertifika No: 41707

HISTORIA AUGUSTA 2. CİLT

ANTONINUS CARACALLA'DAN
CALVINUS BALBINUS'A

ROMA İMPARATORLARI

LATİNCE ASLINDAN ÇEVİREN
SAMET ÖZGÜLER

Kronik

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

SAMET ÖZGÜLER

1994 yılında Ankara'da doğan Özgüler 2017 yılında İstanbul Üniversitesi Latin Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu. Aynı üniversitede Eskiçağ Tarihi kürsüsünde yüksek lisans eğitimine devam eden Özgüler'in Caesar, Ammianus Marcellinus ve Vegetius çevirileri vardır.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	7
GİRİŞ	11
BİR DÜZENBAZIN ELİNDEN ÇIKAN UYDURMA BİR METİN Mİ?	19
ANTONINUS CARACALLA	
Yazan: AELIUS SPARTIANUS	27
ANTONINUS GETA	
Yazan: AELIUS SPARTIANUS	39
OPELLIUS MACRINUS	
Yazan: IULIUS CAPITOLINUS	45
ANTONINUS DIADUMENIANUS	
Yazan: AELIUS LAMPRIDIUS	59
ANTONINUS ELAGABALUS	
Yazan: AELIUS LAMPRIDIUS	69
SEVERUS ALEXANDER	
Yazan: AELIUS LAMPRIDIUS	97
İKİ MAXIMINUS	
Yazan: IULIUS CAPITOLINUS	
I. MAXIMINUS	151

ROMA İMPARATORLARI

İKİ MAXIMINUS

Yazan: IULIUS CAPITOLINUS

II. MAXIMINUS

171

ÜÇ GORDIANUS

Yazan: IULIUS CAPITOLINUS

I. GORDIANUS

177

ÜÇ GORDIANUS

Yazan: IULIUS CAPITOLINUS

II. GORDIANUS

189

ÜÇ GORDIANUS

Yazan: IULIUS CAPITOLINUS

III. GORDIANUS

193

MAXIMUS VE BALBINUS

Yazan: IULIUS CAPITOLINUS

203

BİBLİYOGRAFYA

217

DİZİN

219

ÖN SÖZ

Historia Augusta olarak bilinen Roma İmparatorları biyografileri serisinin ne kadar tartışmalı ve şüpheli bir metin olduğundan birinci ciltte bahsetmiştik. Çevirimize esas olan ikinci ciltteki biyografiler de ne yazık ki bu kötü şöhretten üzerine düşen payı fazlasıyla alıyor. İlk on iki biyografide olduğu gibi burada bulunan dokuz biyografi de farklı yazarlar tarafından kaleme alınmış gibi görünüyor. El yazmalarında bu yazarların isimleri okunsa da metnin belki de kimliğini gizlemeye çalışan tek bir yazar tarafından yazıldığı, belki de birden fazla yazar tarafından yazıldığı tartışmalarını önceki cildin giriş kısmında ele almıştık.¹ Bu ciltteki biyografiler de aynı şekilde Aelius Spartianus, Iulius Capitolinus ve Aelius Lampridius adlı kişiler tarafından yazılmış gibi görünüyor. Bu ciltteki biyografiler MS 211 yılında tahta geçen Caracalla ile başlayıp 244 yılında büyük ihtimalle tahtta gözü olan bir diğer aday tarafından öldürülen III. Gordianus'a kadardır. Metin boyunca verilen tarihler, yaşam ve iktidar süreleri çoğu zaman büyük ihtimalle yanlış hesaplardan ötürü doğru olmamakla birlikte zaman zaman özellikle diğer yazılı kaynaklar ve yazıtlar, sikkeler ve kronolojik belgelerle de desteklendiği üzere doğrudur. Bununla birlikte biyografilerin yine imparatorların özel yaşantılarına, günlük alışkanlıklarına, karakter özelliklerine ve bilhassa yeme içme zevkine odaklanması, siyasi ve askerî olaylardan bu kadar çok bahsetmemesi, metnin tarihsel değerini teste tabi

1 *Roma İmparatorları Cilt 1*, s. 7-23, Kronik Kitap 2019.

tutan bir diğer husustur. Neredeyse her biyografide verilen mektuplar, resmî senato kararnameleri, şiir dizeleri ve diğer belgelerin ne kadar gerçek olduğu da şüphelidir; bunların bir kısmı, çoğu zaman hatalı veya uydurma olduğu kesin belgelerdir. Anlatımda yer yer görülen hamasi üslup ve kaynağı belirsiz anekdotlar şüpheyi daha da artırsa da hem bizzat atıfların diğer kaynaklarda da görüldüğü hem de bazen günümüze ulaşmış bazen ulaşmamış -günümüze ulaşmayan yazar ve eserlerin isimleri zaman zaman diğer güvenilir kaynaklarda da görülür- diğer kaynaklardan yararlanılmış olması biyografilerin doğru bilgi verme ihtimalini tamamen ortadan kaldırmayan etken olmuştur. Bu kaynaklardan adı geçen ve eserleri günümüze gelmiş olan bazı yazarlar Aurelius Victor, Herodianos, Suetonius, Dexippos'tur. Biyografilerde bu yazarların isim ve eserlerinden sık sık söz edilir, ayrıca büyük bir Roma Tarihi yazmış olan Cassius Dio gibi kaynaklardan bahsedilmese de metinde yararlanılmış olduğu neredeyse kesin olan birçok yer vardır. Diğer taraftan Marius Maximus, Iunius Cordus, Fabius Marcellinus, Aurelius Verus, Statius Valens, Septimius, Acholius ve Encolpius, Valerius Marcellinus, Curius Fortunatianus gibi adı geçen fakat eserleri günümüze ulaşmayan birçok yazar da biyografilerde kaynak olarak kullanılmıştır. Bütün bunlar biyografi yazar(lar)ının diğer kaynaklardan faydalandığını gösterir ve *Historia Augusta*'yı onca olumsuzluğa karşın hâlen incelenmeye değer bir kaynak kılar.

Zaman zaman yazıt ve sikke gibi birincil dereceden kaynaklarla biyografilerde verilen bilgilerin eşleşmesi de onca uydurma ve sansasyonel bilgi arasından sıyrılır. Fakat diğer birincil ve ikincil kaynaklarla doğrulanan yanlış bilgi sayısı da bir hayli fazladır. Bununla birlikte biyografilerde birçok tarihsel bilgi es geçilmiştir. Mesela Caracalla'nın imparatorluk topraklarındaki bütün kişilere Roma vatandaşlığı verdiği ünlü kararnamesi, Ankara hamamı, Sâsâni hanedanlığının ortaya çıkışı ve Sâsânilerin Roma topraklarına saldırışı, bunun üzerine Severus Alexander'in doğu seferi, 238 yılında altı tane birden Roma imparatoru olmuş olması, III. yüzyılda yaşanan büyük ekonomik, askerî ve idari kriz, devalüasyon gibi iyi bilinen

önemli tarihsel bilgiler biyografilerde söz edilmeden geçilen fakat söz edilmeden geçilemeyecek kadar büyük olaylardır. Ayrıca imparatorların birçok askerî ve sivil icraatını da aynı dönem üzerine yazmış diğer tarihçi ve yazarlardan öğreniyoruz. Bunun böyle olmasında, bazı biyografilerin giriş kısımlarında belirtildiği üzere yazar(lar)ın biyografileri mümkün olduğunca kısa tutma eğilimi etkili olmuş olabilir fakat dedikodu ve söylentileri bu bilgilere tercih etmenin, imparator karakterlerinin gereksiz yere uzatılmasının ve aynı bilgileri defalarca tekrarlamasının ne kadar mantıklı olduğu tartışmaya açıktır. Her ne olursa olsun özellikle askerî anarşinin gitgide daha çok hâkim olduğu, imparatorluk topraklarının neredeyse tamamında yaşanan ve hissedilen büyük kriz ortamının ve dış saldırıların Roma'yı kötü bir sona sürüklediği bu döneme dair elimizdeki nadir kaynaklardan biri olması ve söz konusu imparatorların hayatlarına dair neredeyse tek kaynak olması, tekrar tekrar söylemek gerekirse, *Historia Augusta*'nın önemini bütün olumsuzluklara karşın muhafaza etmesindeki etkendir. Okuyucular metin boyunca çoğu zaman diğer kaynaklarla karşılaştırma yapıp doğru olması en yüksek ihtimal bilgiye erişme şansına sahip olacakken öte yandan zaman zaman kendi mantıklarıyla kalacak ve olayları bu doğrultuda değerlendirecektir. Neredeyse bütün diğer Eski Çağ Tarihi kaynaklarında olan bu durumun biyografilerde daha da öne çıkması, belki de *Historia Augusta*'yı çok daha ilginç ve çekici kılan hususlardan biridir.

Çeviri boyunca 1. ciltte belirttiğim yöntem ve esaslar temel alınmış olup, aynı şekilde Eski Çağ yazarları çoğunlukta olan kaynaklar metin boyunca kısaltma hâlinde verilmiş, Kaynakça kısmında künyeleri belirtilmiştir. Çeviriye esas alınan metnin de aynı yerde bulunabileceğini belirtmekle beraber bu edisyondaki dipnotların zaman zaman çeviride *L.* kısaltmasıyla verildiğini de tekrar ifade etmek istiyorum. Son olarak bu çeviri boyunca her zaman bana destek olan ve yanımda bulunan ailem, hocalarım, dostlarım ve sevdiklerime teşekkür ediyorum.

Samet Özgüler
Ankara, 2021

GİRİŞ

Vatikan Kütüphanesi'ndeki *Codex Palatinus* elyazması serisi içinde bulunan, tam adıyla *Vitae Diversorum Principum et Tyrannorum a Divo Hadriano usque ad Numerianum Diversis Compositae* (Tanrısız Hadrianus'tan Numerianus'a Kadar Muhtelif İmparatorların ve Gasıpların Çeşitli Kitaplardan Uyarlanan Hayatları) ve daha çok *Historia Augusta* (Augustusların Tarihi) olarak bilinen eser, imparator Hadrianus'tan Numerianus'a kadarki dönemde meşru imparatorların ve tahtta hak iddia edenlerin biyografileridir. Bugün kullanıldığı *Historia Augusta* isimlendirmesi, Fransız klasik filolog Isaac Casaubon'a aittir, fakat kitabın asıl isimlendirmesi muhtemelen *Vita Caesarum* veya *Vitae Caesarum* (İmparatorların/ Caesarların Hayatı/Hayatları) idi. Eser içinde toplamda otuz tane biyografi bulunur. Roma'da meşru imparatorlara Augustus deniyordu, fakat eser içinde meşru imparatorların varisleri olan Caesarlar ve tahtta hak iddia eden veya tahtı gasp edenlerin (Tyranni) de biyografileri kısa da olsa yazılmıştır.

Elyazmalarındaki geleneğe göre biyografilerin altı tane yazarı vardır ve bu biyografilerin bazıları imparator Diocletianus'a, bazıları Constantinus'a, bazıları da Roma'daki diğer önemli şahsiyetlere adanmıştır. Geleneksel sıralamaya göre biyografileri şu yazarların yazdığı düşünülmektedir:

Aelius Spartianus: Hadrianus, Aelius Verus, Didius Iulianus, Septimius Severus, Pescennius Niger, Caracalla ve Geta'nın biyografilerini yazmıştır. Bunlardan Aelius, Iulianus, Severus ve Niger Diocletianus'a,

Geta da Constantinus'a adanmıştır. Kendisini imparator Diocletianus'un sadık hizmetkârı olarak belirten Spartianus, Aelius biyografisinin ön sözünde *Caesarlar*¹ Galerius Maximianus ve Constantius Chlorus'tan bahseder. Buradan, Diocletianus'a adanan biyografilerin 293 ile 305 yılları arasında yazılmış olduğu sonucu çıkarılabilir, zira bu tarihler arasında söz konusu *Caesarların* taht adaylığı vardı ve Diocletianus 305 yılında tahttan çekilerek emekli olmuştu.

Iulius Capitolinus: Antoninus Pius, Marcus Aurelius, Lucius Verus, Pertinax, Clodius Albinus, Macrinus, Maximinuslar, Gordianuslar, Maximus ve Balbinus'un biyografilerini yazmıştır. Bunlardan Marcus Aurelius, Lucius Verus ve Macrinus Diocletianus'a, Albinus, Maximinuslar ve Gordianusların biyografileri, 324 yılında Licinius'un yenilmesinden önce² Constantinus'a adanmıştır.

Vulcacius Gallicanus: Avidius Cassius'un biyografisini Diocletianus'a adamıştır.

Aelius Lampridius: Commodus, Diadumenianus, Elagabalus ve Severus Alexander'in biyografilerini yazmış, Elagabalus ve Severus Alexander'in biyografilerini Constantinus'a adamıştır. Yazara göre bu biyografiler, imparatorun bizzat talep etmesi üzerine yazılmış ve Licinius'un 323 yılında Hadrianopolis'te yenilgiye uğratılmasından sonra tamamlanmıştır.

Trebellius Pollio: Philippus'tan II. Claudius'a kadarki imparatorların biyografilerini yazmıştır. Ne var ki bu yazarın eserlerinden,

- 1 Söz konusu dönemde (Diocletianus'un dönemi, 284 sonrası) dörtlü bir imparatorluk yönetimi oluşmuştu. İmparatorluğun batısında ve doğusunda birer üst imparator (Augustus) varken *Augustusların* birer tane de yardımcısı (Caesar) oluyordu. Bu dönemden önce de Augustus ile Caesar unvanları arasında bu şekilde bir üstünlük rütbesi vardı, fakat kesin olarak Diocletianus döneminde böyle bir sistem yürürlükteydi. Bu yüzden metin boyunca verilen italik Augustus ve Caesarlar, Diocletianus dönemindeki ast ve üst imparatorlar içindir.
- 2 Büyük Constantinus'un son rakibi Licinius'u Chrysopolis'te (Üsküdar) yenerek imparatorluğun tek hâkimi olduğu zaman.

Philippus'tan Valerianus'a kadarki biyografileri içeren ilk kısım koleksiyondan kaybolmuştur, elimizde yalnızca Valerianusların (kısmen), Gallienusların, Otuz Tiran'ın³ ve II. Claudius'un biyografileri vardır. Pollio'nun biyografileri bir imparatora değil, üst kademe devlet görevlisi olduğu belli olan bir arkadaşına adanmıştır, fakat bu kişinin ismi yoktur. Elimizdeki biyografiler, Constantius'un *Caesar* ilan edildiği 293 ve Otuz Tiran dolayısıyla Diocletianus Hamamları'nın yapıldığı 298 yılından sonra yazılmış, bundan sonraki biyografi yazarı Vopiscus'a göre ise 303 yılında tamamlanmıştır.

Flavius Vopiscus: Aurelianus, Tacitus, Probus, Firmus ve onun, tahtta hak iddia eden üç arkadaşı, Carus ve oğullarının biyografilerini yazmıştır. Bu biyografiler de bir imparatora değil, yazarın muhtelif arkadaşlarına adanmıştır. Vopiscus yazdığı ön sözde, şehir başkanı olan arkadaşşı Iunius Tiberianus'un isteği üzerine biyografileri yazdığını söyler. Tiberianus, 303-4 arasında ikinci kez şehir başkanlığı yapmıştı. Bu biyografiler, 316'dan ve belki de 311'den önce tamamlanmıştı.

Buradaki biyografi yazarlarının bu eser dışında başka çalışmaları yoktur ve kendilerinden de bu eserden başka bir konuda bahsedilmez. Roma edebiyatında ve tarihinde bu tür şahıslara fazlasıyla rastlanmaktadır, mesela Publius Flavius Vegetius çok ünlü bir kitap yazmış olmasına rağmen kendisine dair bilgileri yalnızca yazdıklarından öğrenmekteyiz. Zaman zaman kendilerini imparatorun hizmetkârı olarak sunabilen bu yazarlar, biyografilerde kendilerine ait hiçbir bilgi vermemektedir. Daha sonraki sayfalarda ele alınacağı üzere biyografileri bu altı yazarın değil tek bir yazarın yazdığı, bu yazarın da kendisini altı farklı ismin arkasında gizlediği yönünde ünlü iddialar ve tartışmalar vardır, ayrıca biyografilerin Diocletianus ve Constantinus zamanında yazılıp yazılmadığı da kesin değildir. Diğer taraftan bu altı yazarın da kronolojik olarak imparatorların biyografilerini paylaşmadığını görüyoruz, mesela Aelius Spartianus Hadrianus'un

3 İmparator Gallienus'un (218-268) ve daha sonra da Maximinius Thrax ve II. Claudius zamanında tahtta hak iddia eden yaklaşık 32 kişi vardı. Yunan tarihindeki ünlü 30 Tiran'a benzetmek amacıyla 30 Tiran olarak bu da Roma tarihine geçmiştir.

Historia Augusta'nın Fransız klasik filolog Claude Saumaise'nin hazırladığı 1620 Paris edisyonu. Söz konusu dönemlerde bu tür edisyonlar elyazması kodekslerden edisyon kritik yöntemiyle hazırlanıyor ve genelde ünlü ve önemli kişilere adanıyor ya da hediyeye ediliyordu. Kapakta Paris'in eski ismi Lutetia ve bir Fransız kadırgası görülüyor.

biyografisini yazmışken, Antoninus Pius'unkini Iulius Capitolinus yazmıştır. Aynı şekilde aynı yazar bir biyografiyi Dicoletianus'a adarken başka bir biyografiyi Constantinus'a da adamıştır.

Historia Augusta'nın genel olarak, Iulius Caesar ile başlayıp Domitianus'a kadarki imparatorların biyografilerini yazan Gaius Suetonius Tranquillus'un devamı olduğu söylenebilir. Üslup olarak da Suetonius'la başlayan biyografi tekniğini devam ettiren eser, önce biyografisi yazılan şahsın ailesi ve kökeni, tahta çıkmadan önceki hayatı, saltanatındaki politikaları ve olaylar, kişisel özellikleri, ölümü, dış görünüşü ve ölümünden sonra kendisine adanan onurları veya lanetleri anlatmaktadır. Öte yandan Suetonius, imparator Hadrianus'un kâtibiydi, bu yüzden imparatorluk arşivlerine erişimi vardı ve arşivdeki belgelerden, mektuplardan ve diğer dökümanlardan değerli bilgiler alarak biyografilerine eklemişti. Suetonius'un bu yöntemini kendisinden sonraki diğer biyografi yazarları da takip etse de onların bu imkâna sahip olup olmadığı bilinmediği için Suetonius kadar güvenilir olmayabiliyorlar. Mesela Marius Maximus ve Iunius Cordus'un biyografilerinin nasıl yazıldığı belli değildir, *Historia Augusta* da her ne kadar iki büyük imparator Diocletianus ve Constantinus ile bağlantılı olsa da bu, daha sonraki sayfalarda ele alınacağı üzere kesin değildir ve metin boyunca verilen bilgilerin çelişmesi ve zaman zaman kesin olarak yanlış olması, esere daha fazla kışku katar. Aynı şekilde Aurelius Victor da biyografi yazmıştır, hatta MS IV. yüzyıl tarihçisi Ammianus Marcellinus dahi biyografi yazmamasına karşın anlattığı imparatorların özelliklerine aynı şekilde yer vermektedir. Öte yandan *Historia Augusta*'daki biyografilerin hepsi tam olarak aynı metotla da yazılmamıştır, zira biyografisi anlatılan şahsın ne kadar tahtta kaldığına, ne kadar önemli biri olduğuna ve neler yaptığına göre anlatım uzayıp kısayabilmektedir.

Historia Augusta, hem atıf yaptığı hem de yapmadığı birçok kaynaktan yararlanmıştır. Bunların arasında Marius Maximus adında bir yazardan özellikle yararlanılmıştır. Ünlü tarihçi Ammianus Marcellinus da Marius Maximus'tan yararlanmıştı. Söz konusu yazar, Nerva'dan Elagabalus'a ya da Severus Alexander'a kadarki

Historia Augusta'nın Hollandalı bilgin Johann Meerman'ın hazırladığı 1671 edisyonu. Kapakta Yeni Çağ Flaman ve Avrupa kültürüne has olaylar ve kişiler ön planda.

imparatorların biyografisini yazmıştı, fakat eseri günümüze ulaşmamıştır. Özellikle bu yazardan bazı dedikodular, skandallar ve imparatorların şahsına ait ayrıntılı bilgilerden faydalanılmıştır. Ayrıca, Aelius Iunius Cordus adında bir biyografi yazarına da toplamda 27 kez atıfta bulunulur. Eserde, Marcus Aurelius'un ölümünden (180) III. Gordianus'un saltanatına kadarki dönemin (238) tarihini yazmış olan Herodianos'tan da yararlanılmıştır ve eserine atıflar yapılmıştır. Aemilius Parthenianus adlı, eseri günümüze ulaşmayan başka bir yazardan daha *Historia Augusta* vesilesiyle haberdar oluyoruz. Eserde faydalandığı belli olmasına karşın atıf yapılmayan yazarlar arasında dönemin diğer biyografi yazarı Aurelius Victor, ünlü tarihçi Cassius Dio ve diğer olası yazarlar da vardır.

Historia Augusta'da 68 mektup, 60 söylev ve halka veya senatoya teklif, 20 senato kararı ve seçimi dahil olmak üzere 150 civarında belge bulunmaktadır. Bunların ne kadarının doğru ve güvenilir olduğu bilinmiyor, birçok belgede tarihsel yanlışların olduğu kesindir. Bazı mektuplar ve söylevler ise açık bir şekilde, söz konusu imparatorlara övgü amaçlı yazılmıştır ve kaynakları belirsizdir.

Eserdeki bazı biyografilerde -mesela Marcus Aurelius, Septimius Severus, Caracalla- anlatıda bazı ek bilgiler, sonradan eklenen bölümler ve yorumlar vardır. Bunlar bazen kısa yorumlar, bazen de uzun anlatılar olabilmektedir ve ne zaman, ne amaçla ve kim tarafından yapıldığı tam olarak kesin değildir. Bu, metne daha sonradan başka bir yazar ya da editör vasıtasıyla bir müdahale olduğu ihtimalini doğurur.

Historia Augusta'nın tarihî değeri olduğu kadar eserin edebî değeri de, kompozisyon yöntemi dolayısıyla çok yüksek değildir. Biyografi yazarları, yukarıda bahsettiğimiz gibi şahısların hayatlarını belli bir anlatı sıralamasına göre yazsa da, konu bağlamına uygun olup olmadığı gözetilmeksizin başka kaynaklardan alınan alıntılar zaman zaman esere rastgele yapıştırılmıştır. Bazen, şahısların karakteri üzerinde gereksiz derecede fazla durulmuştur. Ayrıca, kimi zaman anekdotlar akışı bozmaktadır, uydurma belgeler de anlatının gidişatını sekteye uğratmakta ve öncesindeki tartışılabilir bilgileri şüpheye düşürmektedir.

Üslubundaki kusurlar, verdiği yanlış bilgiler ve tarihî değerinin az olmasına rağmen *Historia Augusta*, özellikle imparatorlar ve imparatorluğun MS II. ve III. yüzyılları için önemli bir kaynak ve araştırma konusu olmuştur. Bu doğrultuda biyografiler, VI. yüzyılda Aurelius Memmius Symmachus tarafından kullanılmıştır. Daha sonra Sedilius Scottus da eserden yararlanmıştır. IX. yüzyılda eserin iki tane elyazma edisyonu vardı. Daha sonra Cermenler tarafından XI. yüzyılda başka bir edisyon yapılmış, bu edisyon da Erasmus'a gönderilerek farklı bir edisyonla 1518'de Basel'de yayımlanmıştır. XI ile XIV. yüzyıllar arasında İtalya'ya götürülen başka bir elyazması da Verona'da İtalyan bilginler tarafından kullanılmış ve edisyonları yapılmıştır. Daha sonra Petrarca da eserden kütüphanesinde bulundurmuş, eser üzerinde birçok not ve yorum bırakmıştır. Birçok çalışmada da, biyografilerden altıntılar yapmıştır. Söz konusu kodeks (Fulda Codex), Petrarca'dan sonra birçok İtalyan bilgininin eline geçmiş, 1628 yılında Bavyeralı Maximilian tarafından Roma'ya gönderilmiştir ve kodeks burada Vatikan Kütüphanesi'ne girmiştir. XVII. yüzyıl klasik filologu Isaac Casaubon, Codex Palatinus adındaki kodekse yorum ve çizimler ekleyerek eserin ilk edisyonunu (editio princeps) yapmıştır ve bu, 1603 yılında yayınlanmıştır. Ardından 1611 yılında Hannover'da Flaman filolog Jan Gruter tarafından başka bir edisyon daha yapılmıştır. Bundan sonra, Fransız filolog Claude Saumaise tarafından 1620 yılında başka bir edisyon yayınlanmıştır. Bu ana kadar eser, Roma tarihi için bir kaynak olmaktan ziyade metin kritiği ve yorumlanması için bir kitaptı. Tarihsel açıdan eserin değerlendirilmesi ise bu tarihten sonra olmuştur. Hollandalı tarihçi Gerrit Janszoon Vos (Gerardus Vossius) 1627 yılında yayınlanan tarih kitabı *Historicis Romanis*'de hem eserin verdiği tarihsel bilgiler hem de biyografi yazarları üzerine yorum yapmıştır. Fransız tarihçi Lenain de Tillemont da eserden faydalanmıştır. XVIII. yüzyılda ünlü tarihçi Edward Gibbon da biyografilerden yararlanmış ve eserde verilen yanlış bilgilere dikkat çekmiştir. XIX. yüzyılda Theodor Mommsen dahi, biyografilerin şüpheli ve çoğu zaman güvenilir olmasına karşın esere çok sayıda not ve yorum katmıştır.

BİR DÜZENBAZIN ELİNDEN ÇIKAN UYDURMA BİR METİN Mİ?

Tarih boyunca yazılan birçok kaynak, belli amaçlar doğrultusunda yazılmış olması, yazarın bilerek veya bilmeyerek yanlış bilgi vermesi, taraf tutması ve bir tarafı yüceltmek, diğer tarafı da kötülemek istemesi, önyargı, bilgisizlik ve doğruluğunu teyit etmeden bazı bilgilere yer vermesi, propaganda, metinlerin bozulması, dinî ve sosyal durumlar gibi birçok sebepten tahrif olmuştur veya doğrudan güvenilmez kaynaklar olarak değerlendirilmiştir. Öteden beri Roma tarih yazıcılığında Romalı yazarların kendilerini, soylarını ve devletlerini yüceltmek ve karşı tarafı çoğunlukla kötü veya düşük görmek gibi bir âdetleri vardı. Mesela ünlü tarihçi Titus Livius, eşi benzeri olmayan çok değerli bilgiler vermesine karşın zaman zaman Roma'nın mücadele ettiği diğer toplumlara karşı önyargılı yazmış, her ne koşulda olursa olsun Roma'ya dair kötü bilgi vermekten çekinmiştir. Büyük eseri boyunca bu her zaman geçerli olmasa da ve doğru bilgiler de verse de yazarın bu eğilimi bilinen bir şeydir. İşte *Historia Augusta* da bu eğilim veya teamülden etkilenmiş olabilir. Öte yandan biyografilerin yazıldığı dönem, Livius'a göre çok daha karmaşık bir dönemdir. Özellikle Hristiyanlığın gittikçe yayıldığı ve paganlığın da artık hakir görüldüğü ve hatta lanetlendiği bir dönemde yalnızca *Historia Augusta* değil diğer kaynaklar da her zaman kuşku altında kalmaktadır. Ne var ki biyografileri güvenilmez bir eser yapan bütün bu dış etkenler değil, bizzatı eserinin içindeki tutarsızlıklardır.

Historia Augusta ile günümüzde dahi hâlen sürmekte olan tartışmaların fitilini, Theodor Mommsen'in öğrencisi olan Hermann

Dessau 1889'da ateşlemiştir. Ona göre *Historia Augusta* olarak bildiğimiz biyografiler, I. Theodosius'un zamanında -MS IV. yüzyılın sonları- imparatorun görevlendirmesiyle yazan tek bir yazarın eseridir ve bunların Diocletianus ve Constantinus'a adanmalarının edebî bir taktiktir. Dessau, *Historia Augusta*'da diğer biyografi yazarı Aurelius Victor'dan ve Eutropius'tan faydalandığını düşünerek böyle bir iddia ortaya atmıştır. Bu yazarlar da eserlerini yaklaşık olarak 360 ve 369 yıllarında tamamlamıştı. Dessau'nun eseri altı yazardan ziyade tek bir yazarın yazdığına dair iddiasının temelinde ise eser boyunca gözlemlenen anlatım tarzındaki ve üsluptaki benzerlik yatmaktadır, böylece Alman tarihçi yazarın altı ismin arkasına gizlendiğini iddia etmiştir.¹

Şunu unutmamalıyız ki 1889'da Dessau'nun ortaya attığı teori, araştırmacıların Geç Antik Çağ ile ilgili bütün metin ve yazarlara kuşku veya en azından temkinle yaklaştığı bir zamanda gelmiştir. Dessau biyografilerin yaklaşık olarak 395 yılında tamamlandığını tahmin etmektedir. Dessau'nun bu makalesi o gün bir şaheser olarak tanımlandığı gibi bugün bile büyük değere sahiptir. Öte yandan öğretmeni Theodor Mommsen eserin Constantinus ve Diocletianus zamanında yazılmadığını kabul etmedi, ona göre biyografiler söz konusu dönemde yazılmış, fakat MS IV. yüzyılın sonlarına doğru başka bir editör vasıtasıyla bazı eklemeler yapılması suretiyle tekrar bir araya getirilmiş ve gözden geçirilmiştir. Otto Seeck'e göre metin daha geç bir tarihte, 407 yılında tamamlanmıştır. Hermann Peter ise Seeck ile Dessau'nun görüşlerini reddederek eserin yazımının 330 yılında tamamlandığını iddia etmiştir. Bütün bu iddialar XIX. yüzyılın sonlarına doğru ortaya atılmıştır ve bir sonraki yüzyılda daha da büyüyecek olan tartışmalara yol açmıştır.²

1926 yılında İngiliz tarihçi Norman H. Baynes ise eserin son pagan imparator Iulianus'un saltanatına tekabül eden 362-3 yıllarında, imparatorun anayasal ve dinî politikasına yardımcı bir propaganda olarak yazıldığını iddia etmiştir. Bu iddia, Iulianus'un fikirleri

1 Bu teori için bkz. Dessau 1889: s. 337-392.

2 Mommsen, Seeck ve Peter'in iddiaları için bkz. Momigliano 1954: s. 28.

ve geçmişteki pagan Roma'ya olan özlemi ve hayranlığı göz önünde bulundurulduğunda oldukça muhtemeldir ve aslında diğer teoriler kadar çok üstünde durulmamıştır. Bunun sebebi eser boyunca Iulianus'a dair en ufak bir ipucunun olmayışıydı. Septimius Severus'un biyografisinde 17 ila 19. yasaklar arasındaki bölüm, Aurelius Victor'un *de Caesaribus* adlı 361 yılında yazılan biyografisiyle neredeyse aynıdır, o yüzden biyografi yazarlarının bu kaynaktan yararlanmış olduğu ve eseri de Constantinus ve Diocletianus döneminde yazmamış olduğu ve bir ihtimalle Iulianus'un döneminde yazdığı düşünülmür.³ Öte yandan her iki biyografi eserin yazar(lar)ı da bizim bilmediğimiz başka ortak bir kaynaktan yararlanmış olabilir.

1954 yılında İtalyan tarihçi Arnaldo Momigliano, *Historia Augusta*'nın MS IV. yüzyılın başında mı yoksa sonunda mı yazıldığı'nın tam olarak bilinemeyeceğini söylemekle birlikte, önemli olan şeyin eserin yazıldığı yüzyıldaki siyasî ve sosyal durum olduğunu belirtti. Ona göre söz konusu dönemde iyice baskın hâle gelen Hristiyanlığa karşı bu biyografiler, senatör. sınıfının ve senatonun ön planda, kehanet ve gizemlerle dolu geleneksel Roma dininin de baskın olduğu, iyi hükümdar ve yöneticilerin görevde bulunduğu ve Roma yazınında sık sık bahsedilen altın çağın hâkim olacağı döneme karşı duyulan özlemle yazılmıştır. Ayrıca Momigliano, biyografileri tek yazarın mı yoksa altı yazarın mı yazdığının da kesin olarak bilinmesinin çok zor olduğunu fakat bu yazar(lar)ın kimliğini gizlemeye çalıştığını söyledi.

Dessau'nun ileri sürdüğü teorinin ardından Yeni Zelandalı Sir Ronald Syme ve Amerikalı Peter White 1967 ve 1968 yılında tartışmalara başka bir boyut daha kazandırmıştır. Syme'a göre *Historia Augusta*, kendisini altı yazarın kimliği ardına gizleyen tek bir kişi tarafından yazılmıştır. Ona göre eseri meydana getiren kişi bir tarihçi değil düpedüz bir "yalancı" ve "dolandırıcı bir dil öğretmeni" idi ve biyografilerin büyük bir kısmı da uydurmaydı. Tarihleme konusunda ise eserin Diocletianus ve Constantinus döneminde değil, 395 ya da 396 yılında tamamlandığını öne süren

3 Bkz. Baynes 1926.

Syme, Peter White ve Alan Cameron gibi diğer bilim insanlarıyla birlikte biyografileri Hristiyanlığa karşı bir pagan propagandası olarak değerlendirir.⁴ Syme'in ortaya attığı diğer iddia ise Hadrianus'tan Caracalla'ya kadarki biyografilerin kaynağının, MS 217 yılıyla sınırlı bizim bilmediğimiz başka bir kaynak olduğudur. Biyografileri yazan yazarın ayrıca, çağdaşı olan ünlü tarihçi Ammianus Marcellinus'u ve eserini de bildiğini iddia eden Syme, bugün Ammianus'un günümüze ulaşmamış olan ve III. yüzyıl tarihi ve imparatorlarını anlatan I. ile XIV. kitaplarına erişimi olduğunu fakat bunlardan yararlandığına dair herhangi bir işaret bulamadığını da aktarır.⁵ White'a göre biyografilerde birçok kaynaktan yararlanılmıştır ve bu kaynakların da üslup farklılığı *Historia Augusta*'ya doğrudan işlemiştir, bu yüzden eser boyunca üslup farklılığı görülmektedir, fakat *Historia Augusta*'nın tek bir yazarı vardır. Aynı görüşte olan White ile Syme, Dessau'nun geleneksel teorisine uyan bilim insanları arasındadır.⁶

Biyografiler üzerine olan tartışmanın iyice alevlendiği ve kesin olarak bir sonuca ulaşmadığı bu dönemde klasik yöntemlere ek olarak bu sefer de, faydalı olacağı umularak bilgisayar analizi yöntemine başvurulmuştur. 1979 yılında Ian Marriott, bilgisayar analizi ve stilometri yöntemiyle metindeki cümle uzunluklarının ve kullanılan kelimelerin benzer olduğunu öne sürerek, metni tek bir yazarın yazdığını iddia etmiştir. Marriott'tan 17 yıl sonra aynı yöntemle *Historia Augusta* üzerine çalışan Penelope J. Gurney ve Lyman W. Gurney'e göre ise biyografileri tek bir yazar değil, elyazmalarındaki geleneksel bilgi gibi altı farklı yazar yazmıştır. Bunun ardından 1998 yılında Emily K. Tse, Fiona J. Tweedie ve Bernard Frischer'in yaptığı analize göre yapısal sözcüklerin kullanımının değişken olması metni birden fazla yazarın yazmış olabileceğini ortaya koydu. Son olarak 2016 yılında Justin A. Stover ve Mike Kestemont'un stilometri çalışmasına göre biyografiler, stilometri

4 Syme 1968a: 212; Cameron 1968: 17,19; White 1967: s. 115-133.

5 Syme 1968a: s. 25-71, 92-93; Syme 1968b: s. 497-502; Syme 1972: s. 124-125.

6 Bkz. Syme 1968a: s. 72- 221; Syme 1968b: s. 494-502; White 1967: s. 115-133.

analizi için oldukça karışık bir yapıda olmasına karşın en azından iki farklı yazardan kesin olarak bahsedebiliriz. Söz konusu makalede yapılan ayrıma göre meşru imparatorları farklı, tahtta hak eden veya meşru olmayan imparatorları da başka bir yazar yazmıştır, bu da muhtemelen metne daha sonradan başka bir yazar veya editör vasıtasıyla müdahale ve eklemeler yapıldığı ihtimalini kuvvetlendirmektedir.⁷

Eğer biyografiler, elyazmalarındaki geleneksel bilginin tersine tek bir yazara aitse yazar neden kendisini altı farklı isimde gizledi veya gizleme ihtiyacı hissetmiş ve kitabını neden daha erken yazılmış gibi göstermişti? Biyografilerde senatoya ve Roma'nın klasik pagan özelliklerine sempati duyan bir anlatım vardır, miras yoluyla babadan oğla geçen (bazen de meşru imparatorun evlatlık edinmesiyle başkasına geçen) imparatorluk rejimine, ordunun çıkardığı isyan ve savaşlara ve ordu mensuplarının sık sık tahtta hak iddia etmelerine karşı da bir eleştiri vardır. Böylece gizli bir şekilde Hıristiyanlığa ve imparatorluk sarayına bir eleştiri yapılıyor gibi görünmektedir. Bu nedenle *Historia Augusta* bazı araştırmacılar tarafından, Hıristiyanlığa karşı pagan propagandası yapan bir eser gibi görülür.⁸ Syme ve Cameron bu iddiaya göre biyografilerin imparator I. Theodosius döneminde yazıldığını kabul etmektedir. Bilindiği gibi Theodosius, 380 yılında çıkardığı fermanla Hıristiyanlığı devlet dini ilan etmesi, 391'de de bütün tapınakları kapatması, pagan kültlerini yasaklaması ve Hıristiyanlığı reddedenlere idam cezaları vermesiyle paganlığa resmen savaş açmış bir imparatordu. Pagan temalarla dolu bir eseri imparatorun döneminde açık açık yazmak pek mümkün olmasa gerek. İşte bu yüzden biyografilerin yazarı, böyle bir şey yapmış olabilirdi.

Günümüzde Dessau'nun başlattığı ve Syme'in devam ettirdiği bu görüşler, stilometri çalışmalarına rağmen hâlen baskın olan görüşlerdir. Roma edebiyatında ve yazınında bir yazarın kendi kimliğini

7 Marriott 1979: s. 65-77; Gurney-Gurney 1996: s. 123-125; 1997: s. 74-76; 1998a: s. 105-109; 1998b: s. 119-131.

8 Syme 1968a: 212; Cameron 1968: 17, 19.

gizlemesi pek rastlanır bir şey değildir, fakat bu konuda bir başka örnek bizzat *Historia Augusta*'da bulunur. Buna göre Hadrianus kendi biyografisini yazmıştı ve bu kitabı eğitimli azatlılarına vererek kendi adlarıyla yayınlamalarını emretmişti. İmparatorun azatlılarından biri olan Trallesli (Aydın) Phlegon bir kitap yazmıştı ve bunun Hadrianus'un kitabı olduğu söyleniyordu. İmparatorun tam olarak neden böyle yaptığı bilinmese de, Hadrianus'un döneminde bizzat devlet eliyle Hıristiyanlık baskısı olmadığı düşünüldüğünde, Theodosius'un döneminde baskıcı ortamda bu türden bir gizleme yapılmış olması kesinlikle olanaksız değildir. *Historia Augusta*'yı kim yazmış olursa olsun, içindeki bilgiler de ne kadar şüpheli olursa olsun bu biyografiler imparatorluk tarihi ile ilgili son derece önemli bir kaynaktır ve daha fazla incelenmeye gerek duymaktadır. Şunu unutmamalıyız: Biyografiler her halükarda Hıristiyanlığın gittikçe baskın olduğu bir dönemde yazılmıştır ve Roma tarihi için Geç İmparatorluk Dönemi olarak adlandırılan bu dönemde kaynakların birçoğunda zaman zaman şüpheli bilgiler bulunmaktadır. Bu, geç dönem kaynakların karakteristik bir özelliğidir ve bu kaynaklar klasik dönemlere nazaran hâlen çok daha az çalışılmaktadır. Mesela Eusebius'un ünlü biyografisi *Constantinus'un Hayatı* hâlen güvenilirliği ve içerisindeki belgeler dolayısıyla şüphelidir ve sorgulanan bir metindir. Öte yandan *Historia Augusta* bir Hıristiyan yazarın değil, pagan yazarın eseridir. Fakat MS IV. yüzyıl gibi özellikle dinî ve siyasi açıdan son derece çalkantılı bir dönemde yazılmış olduğu için bu döneme özgü değerlendirmeler, yanlış yorumlar, taraflı bakış açıları ve hatta iftiralar da etkinleşmiş bir üsluba sahiptir. Bütün bu bilgiler göz önünde bulundurulduğunda metne dair yorumlar biraz daha açık olabilir. Buna karşın çevirisini sunduğumuz ilk ciltteki biyografiler yani Hadrianus, Aelius, Antoninus Pius, Marcus Aurelius, Lucius Verus, Commodus, Pertinax, Didius Iulianus, Septimius Severus, Pescennius Niger ve Clodius Albinus'un hayatları, diğer iki ciltteki biyografiler arasında görece daha güvenilir olanlarıdır.

Çeviri Yöntemi

Latineden Türkçeye bir bütün hâlinde ilk kez tercümesi yapılan bu eserin çevirisinde, Loeb serisinde üç cilt hâlinde 1922,24 ve 32 yıllarında yayımlanan *The Scriptores Historiae Augustae* adlı edisyondan faydalanılmıştır. Metin boyunca görülen bazı boşluklar ve eksikler çeviride olduğu gibi bırakılmış, ayrıca yazarların üsluplarına mümkün olduğunca bağlı kalınarak cümleler daha basit hâle getirilmiştir. Söz konusu edisyonda verilen dipnotlardan faydalanılmış, bunların bazıları çevirideki dipnotlarda *L.* kısaltmasıyla verilmiştir. Ayrıca metin boyunca faydalanılan antik kaynaklar, *Oxford Classical Dictionary*, 4. Ed. içerisindeki kısaltma listesine uyarak kısaltılmış hâlde verilmiş, bu kaynaklar ve kaynaklar için yararlanılan edisyonlar da Kaynakça kısmında verilmiştir. Metindeki Latince ve Eski Yunanca terminolojiye, Türkçede karşılıkları olmadıkça sadık kalınmıştır. Yer ve bölge isimlerinin transliterasyonu, günümüzde yoğun şekilde kullanılanlar haricinde orijinal hâliyle verilmiştir. Roma takvimine uygun şekilde verilen tarihler günümüzdeki takvime uyularak verilmiştir. Ayrıca başka yazarlarda değil de bu metinde yer alan bazı edebî yazılar, orijinal dili ve çevirisiyle beraber sunulmuştur. Okuyucu ve araştırmacıların dikkatine sunulan bu çeviri çalışmasındaki bütün olası hatalar ve eksiklikler tarafıma aittir.

Samet Özgüler

ANTONINUS CARACALLA

Yazan: AELIUS SPARTIANUS

I. Septimius Severus'un ardında bıraktığı iki oğlu Geta ve Bassianus,¹ birisi ordudan, diğeri de babasından olmak üzere Antoninus soyadını aldılar. Geta vatan haini ilan edilirken,² Bassianus imparatorluk tahtına çıktı. Bu kişinin atalarından bahsetmeyi şu an gereksiz görüyorum, çünkü bütün bunlar Severus'un biyografisinde yeteri kadar anlatıldı.³ Kendisi çocukluk döneminde neşeli, zeki biriydi, ailesine karşı hürmetkâr, dostlarına karşı saygılıydı. Halk tarafından kabul gören, senatoda saygı duyulan biriydi, ayrıca kendisine daha fazla sevgi ve saygı duyulmasını sağlayabilen bir insandı. Mektup yazma konusunda geç davranan, lütuf göstermekte de geciken biri değildi; bağış yapma hususunda cimri, affetme hususunda da ağırdan alan biri değildi, en azından ebeveynlerinin gözetimindeyken böyle görünüyordu. Mesela, mahkûm edilen kişilerin vahşi hayvanların önüne atıldığını gördüğünde ağlardı veya gözlerini bu manzaradan çevirirdi, bu durum halkın çok hoşuna gidiyordu. Yedi yaşında bir çocukken, bir oyun arkadaşının Yahudi dinini benimsediğinden ötürü

1 Anne tarafından ismi Iulius Bassianus Geta'ydı ve Caracalla ismi, Roma'da moda olan Galya tarzı pelerin olan caracalla'dan geliyordu.

2 Geta'nın öldürülmesinden sonra heykelleri parçalanmış, ismi yazıtlardan silinmiş ve portresini taşıyan sikkeler eritilmiştir. Bkz. Dio Cass. LXXVII. 12, 6. L.

3 Bkz. *Sept. Sev.*, HA 1, I. 1-2.

şiddetli bir şekilde kırbaçlandığını duyduğunda uzun bir süre boyunca hem çocuğun hem de kendisinin babasına bakmayı reddetti, çünkü bu olayın müsebbibinin onlar olduğunu düşünüyordu. İsteği üzerine, Niger'e yardım ettikleri dolayısıyla Severus'un öfke duymuş olduğu Antakya ve Byzantion vatandaşlarına eski hakları geri verildi.⁴ Zalimliğinden ötürü Plautianus'a karşı nefret besledi. Bassianus, Sigillaria olayından sonra babasından aldığı bütün mükâfatları kendi rızasıyla yandaşlarına veya öğretmenlerine verdi.⁵

II. Bütün bu anlatılanlar onun çocukluğunda yaşanmıştı. Bassianus, çocukluk çağını aştığında ya babasının tavsiyesiyle ya mizacı dolayısıyla ya da Makedon Büyük İskender'e öykünmesi gerektiğini düşündüğünden daha tutumlu, daha katı ve hatta çehresi daha sert bir adam oldu. Hatta öyle ki birçok kişi onun, bir çocukken tanıdıkları kişiyle aynı kişi olduğuna inanamıyordu. Büyük İskender'den ve başarılarından sürekli bahseder dururdu. Halka açık toplantılarda da Tiberius ve Sulla'yı sık sık överdi. Babasından daha küstahtı, oldukça ılımlı biri olan kardeşini de hakir görürdü.

Bassianus babasının ölümünden sonra⁶ muhafızların ordugâhına gitti ve askerlere, kardeşinin kendisine karşı bir komplo kurduğundan yakındı. İşte bu şekilde kardeşinin sarayda öldürülmesine sebep oldu.⁷ Cesedinin de derhal yakılmasını emretti. Dahası muhafız ordugâhında,⁸ kardeşinin kendisini zehirlemek için hazırlık

4 Pescennius Niger ile Septimius Severus arasındaki iç savaşta bu iki şehrin durumundan söz edilmişti (*Sept. Sev.*, HA 1, IX. 4). Neredeyse üç yıl süren kuşatma sonrasında Byzantion, Severus'a teslim olmuştur, bkz. Dio Cass. LXXIV. 10-14. Şehrin surları kuşatma esnasında büyük zarar görmüş fakat daha sonra onarılmıştır.

5 Tanrı Saturnus'a adanan Saturnalia bayramı yılın sonlarına doğru yapılıyordu ve Sigillaria bu bayramın son günleriydi, bu günlerde çanak çömlek ve hamur işi hediyeler veriliyordu.

6 Severus, MS 211 yılının Şubat ayında Britanya'da öldükten sonra oğulları, isyancılarla barış yapıp Roma'ya döndü. Bu tarihten Geta'nın öldürüldüğü Şubat 212'ye kadar birlikte imparatorluk yaptılar. *L.*

7 Tarihçi Dio'ya göre (LXXVII. 2) Geta, annesinin kollarında öldürülmüştür.

8 Geta'nın öldürülmesinden hemen sonra Roma'da bulunan muhafız alayı ordugâhına giden Caracalla, Geta'nın kendisine komplo kurduğunu söylemiş, askerlere bahşiş vereceğini belirtmiştir. Bkz. Dio Cass. LXXVII. 3, 1-2; *Hdn.* IV. 4, 3-7.

yaptığını söyledi ve annesine de saygısızlık yaptı. Kardeşini öldürmüş olanlara açık bir şekilde teşekkür etti, hatta kendisine sadık oldukları için bu kişilere ikramiye bile verdi. Diğer taraftan, Alba'daki askerlerin bir kısmı,⁹ Geta'nın öldürülmesi haberini büyük bir öfkeyle karşıladı, bütün askerler ise Severus'un her iki oğluna birden sadakat yemini ettiklerini ve bu yemini ikisi için de tutmaları gerektiğini beyan etti. Bunun üzerine ordugâhın kapılarını kapattılar ve uzun bir süre boyunca da Bassianus'u imparator olarak kabul etmediler. Ancak Bassianus askerlerin öfkesini yatıştırdı, bunda yalnızca Geta hakkında kötü sözler etmesi ve ona suçlamalarda bulunması değil ayrıca, her zaman olduğu gibi askerleri memnun eden büyük miktarda para da etkili olmuştu. Bunun ardından Roma'ya döndü, senatör kıyafetinin altında bir göğüslük zırh giyerek ve yanına da silahlı muhafızlar alarak senato toplantısına katıldı. Bu muhafızları çift sıra hâlinde koltukların arasında konuşturarak ve bu şekilde bir konuşma yaptı. Konuşmasında, kardeşini suçlayıp kendisini mazur göstererek, anlaşılması güç ve tutarsız bir şekilde Geta'yı komplo kurduğu yönünde suçladı. Ona her türlü müsamahayı göstermiş ve aslında bir komplodan kurtarmış olmasına karşın Geta'nın kendisine karşı son derece tehlikeli bir komplo kurduğunu ve onda hiçbir şekilde kardeş sevgisi bulunmadığını söylediğinde senatörler bu konuşmasını hiç de memnuniyetle karşılamadılar.

III. Bu konuşmasının ardından Bassianus, sürgün edilmiş olan kişilere vatanlarına geri dönme izni verdi. Senatodan sonra muhafızların yanına gitti ve ordugâhta kaldı. Ertesi gün Capitolium'un yolunu tuttu. Burada, idam etmeyi düşündüğü kişilere karşı samimi bir konuşma yaptı ve Papinianus¹⁰ ile Cilo'ya¹¹ yaslanarak saraya

9 MS 193 yılında muhafız alayını terhis eden Severus, II. Parthica Lejyonunu Alba'daki (bugünkü Albano) kalıcı garnizonda konuşturmıştı (bkz. *Sept. Sev.*, HA 1, VI. 11) *L.*

10 Zamanının ünlü hukukçusu Aemilius Papinianus, ayrıca imparator Severus'un da çok sevdiği ve güvendiği, MS 205 yılında muhafız alayı komutanı yaptığı biriydi. *L.*

11 Lucius Fabius Cilo da Severus'un imparatorluğu döneminde önemli görevler yapmıştı ve imparatorun değer verdiği bir adamdı. *L.*

döndü. Burada Geta'nın annesinin ve başka kadınların kardeşinin ölümünden sonra gözyaşı döktüğünü gördü ve bu kişileri öldürmeye kalkıştı, ancak kardeşini öldürmüş biri olarak bu yapacağının zalimliğini ne kadar artıracağını düşününce kendisini dizginledi. Laetus'u,¹² kendisine zehir vererek intihara mecbur etti. Bu adam, Geta'nın öldürülmesini ilk tavsiye eden kişiydi ve bundan sonra öldürülen ilk kişi de kendisi oldu. Ne var ki daha sonraları imparator, Laetus'un ölümüne sık sık gözyaşı döktü. Geta'nın öldürülmüş olduğundan haberdar olan birçok kişi ve onun bir heykelini onurlandırmış olan bir adam da idam edildi.

Bassianus bundan sonra kuzeni Afer'in de öldürülmesini emretti; halbuki bir önceki gün ona kendi yemeğinden bir parça göndermişti. Afer, cellatların korkusuyla kendisini camdan aşağı atmış, kırılan ayağıyla karısına doğru sürünerek gitmişti, ancak yine de katilleri onu yakaladılar, kendisiyle alay ettiler ve Afer'i öldürdüler. Marcus Aurelius'un torunu olan Pompeianus da öldürüldü. Bu adam, Marcus'un kızı ile imparator Verus'un ölümünden sonra Lucilla'yla evlenen, Marcus tarafından iki kez konsül yapılan ve zamanının en önemli savaşlarında komutan yapılan Pompeianus'un oğluydu. Bu adam öyle bir öldürülmüştü ki sanki haydutlar tarafından katledilmiş gibi görünüyordu.

IV. Başka bir örnekte ise, Papinianus bizzat imparatorun huzurunda askerler tarafından baltayla dövüldü ve öldürüldü. Bunun üzerine imparator, cellada “Emrimi uygulamak için bir kılıç kullanmalıydın” dedi. Patruinus da,¹³ Tanrısal Pius Tapınağının hemen önünde Bassianus'un emri üzerine öldürüldü, Papinianus'un kiyle birlikte cesedi hiçbir saygı gösterilmeden sokaklarda sürüklendi. *Quaestor*'luk¹⁴ yapan ve daha üç gün önce büyük bir gösteri düzenlemiş olan Papinianus'un oğlu da öldürüldü. O günlerde sayısız insan öldürülmüştü. Bunlar Geta'yı destekleyen kişilerdi. Ayrıca, Geta'nın işlerini

12 Muhtemelen, Papinianus ile birlikte muhafız alayı komutanı olan Maecius Laetus. *L.*

13 Papinianus ve Laetus ile birlikte muhafız alayı komutanı olan Valerius Patruinus. *L.*

14 Mali ve idari birtakım görevleri bulunan görevli.

yürüten azatlılar bile öldürüldü. Artık her yerde katliam vardı. Halka açık hamamlarda bile insanlar katlediliyordu, bazı insanlar da yemek yerken öldürüldü. Bunların arasında, bilimle ilgili pek çok kitabı bugün dahi mevcut olan Sammonicus Serenus¹⁵ da vardı. İki kez *praefectus* ve konsüllük yapmış olan Cilo da, sırf iki erkek kardeşi barıştırmaya çalıştığı için büyük bir tehlike atlattı. Şehirdeki birlikler¹⁶ bu adamı yakalayıp senatör kıyafetini yırttığı ve ayakkabılarını da çıkardığı esnada Antoninus askerleri durdurdu. Bu olaydan sonra da şehirde çok sayıda cinayet işledi, askerleri vasıtasıyla her yerden insanları yakaladı ve öldürdü, sanki bir isyanı bastırıyor gibiydi. Sırf bir imparatorun oğlu olduğu için, yedek konsül¹⁷ Helvius Pertinax'ı idam ettirdi. Kardeşinin arkadaşlarını idam etme şansını bulduğu an asla tereddüt etmiyordu. Senatoya ve halka karşı sık sık küstah bir şekilde hakaretler savuruyor, bildirge ve söylevler yayımlıyor, hatta ikinci bir Sulla olacağını¹⁸ söylüyordu.

V. Bu işleri yaptıktan sonra Caracalla Galya'ya yola çıktı, bölgeye gelir gelmez de Narbonensis'in¹⁹ prokonsülünü idam etti. Bunun üzerine, Galya bölgesinde idarî görev yürüten herkeste büyük bir korku oluştu; Caracalla'dan sanki bir tiranmış gibi nefret ediliyordu. Öte yandan imparator, vahşi bir adam olmasına karşın zaman zaman nazik bir tavır takınıyordu. İnsanlara ve toplulukların haklarına yönelik çok sayıda yaptırım uyguladıktan sonra Caracalla ciddi bir hastalığa yakalandı ve büyük sıkıntılar çekti. Buna rağmen, kendisini tedavi etmekte olan kişilere karşı da son derece zalimdi.

15 Hiçbir kitabı günümüze ulaşmamıştır.

16 Roma şehir başkanının komutasında asayiş sağlamak için üç kohort bulunuyordu. Bunlar muhafız alayından ayrı birliklerdir.

17 Cumhuriyet döneminde bir yıl boyunca görev yapan bu en üst seviye kamu görevlisi imparatorluk döneminde bir yıl içinde belli bir dönemde görevi bırakabilir veya bıraktırabilir, yerine başka bir konsül atanabilir.

18 MÖ 1. yüzyıldaki ilk Roma iç savaşında şehrin içinde bizzat Romalıları katledip eşi benzeri görülmemiş bir korku yaratan Sulla nesiller boyunca korku duyulan bir Romalı oldu ve "İkinci Sulla olmak istiyor" deymi birçok Romalı için iddia edildi, bu iddiaların hedefinde ikinci iç savaşın bir tarafı olan Iulius Caesar da vardı.

19 Bugünkü Fransa'nın güneydoğu bölgesindeki Roma eyaleti.

Daha sonrasında doğuya doğru yola çıktı,²⁰ ancak Dacia bölgesinde yürüyüşünü kesip durdu. Raetia'da²¹ hiç de az olmayan sayıda barbarı idam etti, ardından sanki Sulla'nın askerleriymiş gibi birliklerini cesaretlendirdi ve ödüllendirdi. Buna karşın, bir zamanlar Commodus'un yaptığı gibi²² kendisine tanrıların isimleriyle hitap edilmesine izin vermedi, çünkü bir aslan ve pek çok vahşi hayvan öldürdüğü için askerlerinin çoğu ona Herkül demeye başlamıştı. O ise, Cermenleri yenilgiye uğrattıktan sonra kendisine Germanus²³ dedi; bunu ironik ya da ciddi olarak yapmış olabilirdi, zira kendisi aptal ve akılsız biriydi. Bir keresinde de, Lucanialıları²⁴ yenilgiye uğratırsa kendisine Lucanicus denmesi gerektiğini söylemişti. O dönemde insanlar, imparatorun heykellerinin ve büstlerinin olduğu yerlere işedikleri veya büstlerinden diğerlerini takmak için çelenkleri çıkardıkları için idama mahkûm ediliyordu. Hatta bazı kişiler, kuartan veya tersiyan sırtmasını önlemek için bu çelenkleri boyunlarına taktıkları gerekçesiyle idama mahkûm edilmiştir.

Caracalla daha sonra, muhafız alayı komutanının eşliğinde Trakya'dan yolculuğa başladı. Buradan Asya'ya²⁵ geçtiği esnada gemisinin sereninin ucu kırıldı ve büyük bir tehlike atlattı; gemi enkazından muhafızlarıyla birlikte bir filikaya çıktı. Filo komutanı Caracalla'yı bu filikadan bir üç sıralı kadirgaya aldı ve imparator bu şekilde kurtuldu. Çok sayıda yaban domuzu ele geçirdi, hatta bir keresinde de bir aslanla karşı karşıya kaldı. Arkadaşlarına yazdığı mektuplarda bu olaydan bahsedip övünüyor ve Herkül'ün yiğitlik seviyesine eriştim diye böbürleniyordu.

VI. Bundan sonra dikkatini Armenialılara ve Parthlara karşı yapılan savaşa çevirdi ve karakteri tıpkı kendisi gibi olan birini bu savaşın

20 MS 214 yılında.

21 İsviçre'nin bir kısmı ve Güney Bavyera'yı kapsayan Roma eyaleti.

22 Bkz. *Com.*, HA 1, VIII. 5.

23 Cermen fatihi.

24 Güney İtalya'da bulunan topluluk.

25 Batı Anadolu.

komutanı olarak atadı. Sonra İskenderiye'ye gitti, burada insanları *gymnasium*'a²⁶ topladı ve onları azarladi; ayrıca, fiziksel olarak uygun olan kişilerin askere alınması yönünde emirler çıkardı. Ancak, Ptolemaios adını taşıyanların sekizincisi olan Ptolemaios Euergetes'in yaptığı gibi,²⁷ askere aldığı kişileri infaz etti. Dahası askerlerine, kendilerini ağırlayan kişileri öldürmeleri için bir buyruk verdi, bu da İskenderiye'de büyük bir katliamın yaşanmasına sebep oldu. Buradan, Cadusii kabilesinin ve Babillilerin topraklarından geçti, Parth satraplarına karşı bir gerilla savaşı uyguladı, hatta düşmanlara karşı vahşi hayvanlardan da yararlandı. Bunun ardından sanki bir zafer kazanmış gibi senatoya mektup gönderdi ve kendisine Particus unvanı verildi; babası yaşarken de Germanicus unvanı almıştı. Sonrasında, Parthlara karşı bir kez daha savaş açma maksadıyla Edessa'da²⁸ kışladı. O zaman, Lunus'u²⁹ onurlandırmak için buradan Carrhae³⁰ bölgesine doğru giderken, Megalensia³¹ şöleninin yapıldığı ve kendi doğum günü olan 6 Nisan günü doğanın gerekliliklerini yerine getirmek için bir adım geri attığı esnada, muhafız alayı komutanı ve kendisinden sonra da tahtı gasp eden Macrinus'un kurduğu komployla öldürüldü. Suikastın ortakları arasında Nemesianus, kardeşi Apollinaris ve II. Lejyonun *praefectus*'u olarak hizmet eden ve düzensiz süvari birliklerine de komuta eden bir Parth olan Triccius vardı. Filo komutanı Marcus Agrippa³² ile Martialis'in³³ kışkırtmasıyla hareket eden kurmayları da bu suikasta yer alıyordu.

26 Beden eğitimi, spor ve talim amaçlı halka açık alan veya yapı.

27 Bkz. Strabon, XVII. 12. O zaman ünlü tarihçi Polybios da İskenderiye'ye gitmişti. Ptolemaios VII. "Physcon" Euergetes MÖ 116 yılında öldü.

28 Günümüz Şanlıurfa bölgesi.

29 Carrhae ve çevre bölgelerde tapınım gören ay tanrısı.

30 Günümüz Harran bölgesi.

31 Büyük Anne (Kıbele) şöleni Roma'da 4-10 Nisan'da kutlanıyordu.

32 Köle doğan bu adam Severus ve Caracalla döneminde önemli görevlere gelmiş, senatör bile olmuştu. Komuta ettiği filo muhtemelen Küçük Asya'daki birliklerin nakliyesi için kullanılan filoydu. L.

33 Suikastın elebaşı Iulius Martialis, kendisini yüzbaşı yapmadığı için Caracalla'dan nefret ediyordu. Bkz. Dio Cass. LXXVIII. 5, 3.

VII. Caracalla, Carrhae ile Edessa arasındaki yolculuğu esnasında, küçük su dökmek için atından indiği ve muhafızlarının arasında durduğu an -ki bunlar da suikasta katılan kişilerdi- öldürülmüş oldu. Seyisi, ata binmesi için ona yardım ettiği sırada böğrüne bir hançer sapladı, bunun üzerine oradaki herkes “Bunu Martialis yaptı!” diye bağırdı.

Tanrı Lunus’tan bahsettiğimize göre şurası bilinmelidir ki bu tanrının anısı son derece bilge insanlar tarafından nesilden nesle aktarılmıştır ve günümüzde de bu tanrıya tapınım sürer. Özellikle de Carrhae halkının uygulamasına göre bu tanrıya Luna denilmesi gerektiğine inanan kişiler her zaman kadınlara bağımlı ve köle olur. Diğer yandan bu tanrının eril olduğunu düşünen kişiler de kendisini karısına adar ve başka hiçbir kadının cazibesine kapılmaz. Buradan hareketle, Yunanlar ve Mısırlılar tıpkı insan kelimesi içinde kadını da kapsamalarına rağmen, mistik ritüelleri esnasında eril “Lunus” terimini kullanırlar.

VIII. Bildiğim kadarıyla Papinianus’un ölümü hakkında çok şey yazılmıştır, ancak bu yazılanlarda ölümüne sebep olan şey bilinmez ve her biri farklı bir olay anlatır. Ben ise, böylesine önemli bir adamın ölümü hakkında sessiz kalmaktansa olaya dair çeşitli anlatıları burada aktarmayı tercih ettim. Papinianus’un imparator Severus’un çok yakın bir dostu olduğu, hatta bazılarının söylediğine göre ikinci karısı vasıtasıyla bir akrabası olduğu, Severus ile beraber Scaevola’nın emriyle, imparatorun ölümünden sonra hükümdar hazinesinin vekili olarak onun yerine geçtiği sürekli anlatılır. Ayrıca, Severus’un iki oğlunu özellikle de ona emanet ettiği, bu sebeple Papinianus’un iki Antoninus kardeşin arasını sürekli yapmaya çalıştığı söylenir; hatta söylenene göre kardeşini hainlikle suçladığı zaman, Geta’yı idam etmemesi için Bassianus’a yalvarmış. Böylece, Geta’nın destekçileriyle beraber askerler tarafından öldürülmüştür; Antoninus buna hem rıza göstermiş hem de bu işi yapanları desteklemiştir. Birçok kişi Bassianus’un, kardeşini öldürdükten sonra Papinianus’a, senatoya ve halka karşı kendi lehine

bir konuşma yapmasını emrettiğini, Papinianus'un da kardeş katlini savunmanın cinayeti işlemek kadar kolay olmadığını cevaben söylediğini anlatır. Bir başka hikâyeye göre Papinianus, öldüren kişinin davasını savunmak için kardeşinin saldırıya uğradığı bir söylev hazırlamayı reddetmiş, cinayete kurban gitmiş masum bir kişiyi suçlamanın cinayetin bir başka hâli olduğu için böyle yaptığını beyan etmiştir. Ancak bütün bunlar gerçeklerle uyuşmuyor, zira söylevleri hazırlayan muhafız alayı komutanı olmayabilir, ayrıca Papinianus'un, Geta'nın destekçilerinden biri olduğu için öldürüldüğü bilinen bir şeydir. Dahası, askerler tarafından yakalanıp idam edilmek üzere saraya götürüldüğü sırada Papinianus'un geleceğe dair bir kehanet ortaya atarak, yerine her kim geçecek olursa, bu makama yapılan zalimce saldırının intikamını almadığı koşulda müthiş bir gaffete düşeceğini söyledi. Tam olarak da böyle oldu; zira daha önce anlattığımız üzere³⁴ Macrinus, Antoninus'u öldürdü. Daha sonra, ordugâhta oğluyla beraber imparator ilan edildikten sonra, Diadumenianus adındaki oğluna Antoninus ismini verdi, çünkü muhafızlar bu makamda Antoninus adında birinin olmasını çok istiyordu.

IX. Bassianus Caracalla 43 yıl yaşadı,³⁵ 6 yıl hüküm sürdü. Herkese açık bir cenaze töreniyle toprağa verildi. Ardında bir erkek çocuk bıraktı, o da babasının ölümünden sonra Marcus Antoninus Elagabalus adını aldı. Antoninus ismi işte öylesine bir yer etmişti ki insanların aklından çıkmıyordu, çünkü tıpkı Augustus ismi gibi Antoninus ismi de herkesin kalbinde kök salmıştı.

Bassianus kötü karakterli biriydi ve gaddar babasından çok daha acımasızdı. Tam bir pisboğazdı ve şarap ve yemek bağımlısıydı. Sarayda ve muhafız alayı dışında bütün askerî birliklerde kendisinden nefret ediliyordu. Kardeşi ile kendisi arasında da hiçbir benzerlik yoktu.

³⁴ *Carac.* VI. 6.

³⁵ Muhtemel bir yanlış bilgi, Caracalla öldüğü sırada büyük ihtimalle 29 yaşındaydı. Bkz. Dio Cass. LXXVIII. 6, 5. L.

Roma şehrinde bıraktığı kamu yapıları arasında kendi adını verdiği ünlü bir hamam olan *cella soliaris*'i bıraktı.³⁶ Mimarların belirttiğine göre Caracalla'nın yaptırdığı bu hamam gibi bir hamamın bir daha yapılması mümkün değildi. Zira bütün kemerin, hemen altına yerleştirilmiş olan bronz veya bakır ızgaralar üstüne kurulduğu söyleniyordu; hamamın boyutu o kadar büyüktü ki mühendisler böyle bir yapının bu şekilde inşa edilmiş olmasının mümkün olmadığını düşünüyordu. Ayrıca, babasının adını verdiği ve hem zaferleri hem de savaşları olmak üzere icraatlarının anlatıldığı bir revak bırakmıştır. Bassianus, topuklara kadar inen bir giysi olan Caracallus adını almıştır; halka da dağıtmış olduğu bu giysi, kendisinden önceki dönemde moda değildi. İşte bu sebeple, günümüzde dahi özellikle de Romalı avam tabakası tarafından tercih edilen kapüşonlu pelerinlere Antoninus giysisi denir. Caracalla ayrıca, hamamının -yani Antoninus Hamamı-³⁷ yan tarafında yeni bir yol yaptırdı;³⁸ Roma'nın bütün sokakları arasında bundan daha güzel bir yola öyle kolay kolay denk gelemesiniz. Isis kültünü Roma'ya getirdi, bu tanrıça için her yerde devasa tapınaklar yaptırdı. Ayrıca bu tanrı için, daha önce görülmemiş derecede büyük bir hürmetle seremoniler düzenledi. Isis³⁹ kültünü Roma'ya ilk getiren kişi olarak Caracalla'yı göstermek doğru olur mu bilemiyorum, zira daha önceden Antoninus Commodus da bu tanrıça için kutlamalar yaptırmış, hatta Anubis'in⁴⁰ heykelini taşımış ve ritüellere uygun şekilde duraksamalar yapmıştı.⁴¹ Belki de Caracalla'nın, Isis kültünü Roma'ya ilk getiren kişi değil de onun popülerliğini artıran kişi olduğunu söylemek daha doğrudur. İsmi verilmiş olduğu istirahatgahında naaşı da olsun diye Caracalla, Antoninuslar Mezarlığına defnedildi.

36 Kalıntıları Roma, Porta San Sebastiano yakınında bulunan ünlü Caracalla Hamamı. İmparatorun Ankara'da da yaptırdığı büyük bir hamam vardır.

37 Yukarıda sözü edilen *cella soliaris* ya da *Thermae Antoniniana*.

38 Muhtemelen Vicus Sulpicius adındaki yol. *L.*

39 Mısır'da hayat ve ölüm tanrıçası.

40 Mısır'da ölüm ve cenaze tanrısı.

41 Bkz. *Com. IX. 4* ve *Pesc. Nig. VI. 9*.

X. Caracalla'nın, üvey annesi Iulia ile evlendiği söylentilerinin nasıl oluştuğunu bilmek önemlidir. Iulia son derece güzel bir kadındı, bir keresinde dikkatsizlik yaparak vücudunun büyük bir kısmını açıp gösterdiğinde Antoninus "Eğer izin olursa, yapmak isterim" demiş. Söylenenlere göre Iulia da "Eğer istiyorsan, yapabilirsin. İmparator olduğunun, kanunları yapan ve kabul eden kişi olduğunun farkında değil misin?" diye karşılık vermiş. Bunu duyan Caracalla'nın bir suç işlemek için vahşi tutkusu şiddetlenmiş; böylece kadınla evlenmiş ve yegâne görevi engellemek olduğu bir yasa yapmış. Zira annesiyle evlenerek (başka türlü söyleyemez) kardeş katli suçuna bir de en-sesest ilişki suçu eklemiş oldu; kısa süre önce oğlunu katletmiş olduğu kadınla bir evlilik yapmıştı.

Bu noktada Caracalla'ya yöneltilen alaylı bir sözden bahsetmek mantıklı olacaktır. Kendisi Germanicus, Parthicus, Arabicus ve Alamannicus (Alamanni kavmini de yenilgiye uğratmıştı) unvanlarını aldığı anda, Pertinax'ın oğlu olan Helvius Pertinax alaycı bir şekilde "Unvanların arasına Geticus Maximus'u da ekle, lütfen" dedi. Çünkü Caracalla, kardeşi Geta'yı öldürmüştü, ayrıca Gotların arasında Getae adında bir kabile de vardı ve Caracalla, doğuya giderken yaptığı çatışmalar esnasında bu kabileyi de yenilgiye uğratmıştı.

XI. Onun biyografisinde anlatacağımız üzere,⁴² Geta'nın ölümüne dair çok sayıda kehanet olmuştu. Her ne kadar bu hayattan göçen kişi, ilk o olsa da yine de biz biyografilerde, ilk doğan ve ilk imparatorluk yapan kişinin anlatımı şeklindeki sıralamamıza devam devam edeceğiz. Sanki babası hâlen hayattaymış gibi -çünkü, ayaklarında bir hastalığı olan Severus artık imparatorluğu yönetemeyecekmiş gibi görünüyordu- askerler onu Augustus olarak selamladığı zaman söyle-nene göre Severus, askerlerin ve *tribunus*'ların kurduğu bu komplo bertaraf edilince onu idam etmeyi düşünmüş. Ancak buna, etkileri oldukça fazla olan *praefectus*'lar karşı çıkmış. Öte yandan bazı kişiler, *praefectus*'ların onu öldürmek istediğini ancak Severus'un buna

42 *Get.* III. 2-9; IV. 5.

ROMA İMPARATORLARI

karşı çıktığını söyler; söylediklerine göre imparator böyle bir şeyin zalimlik olarak değerlendirilebilmesi ihtimalinden ve aslında suçlu olanlar askerler iken böylesine aptalca bir düşüncesizliğin cezasını çekecek ve babasını öldürdüğü gerekçesiyle son derece ağır bir ceza-ya uğratılacak kişinin genç Caracalla olmasından korkmuş.

Bütün bunlara karşın, herkesten çok daha zalim olan ve tek bir cümlede açıklayabilecek olursak kardeşini katletmiş, ensest ilişki yaşamış, babasına, annesine ve kardeşine karşı düşman kesilmiş bir kişi, kendisini öldüren Macrinus tarafından tanrıların mertebesine yükseltildi. Macrinus bunu askerlerden, özellikle de muhafızlardan korktuğu için yapmıştı. Caracalla'nın bir tapınağı, Sali rahipleri heyeti, Antoninus yoldaşlığı camiası vardır; Faustina'dan yalnızca tapınağını değil ayrıca tanrıça ismini de almıştır. Kocas bu tapınağı Torosların eteklerinde yaptırmıştı, Caracalla'nın oğlu Elagabalus Antoninus da daha sonra Suriye'de tapınım gören Iuppiter için -tam olarak ne olduğu belirsizdir- veya Güneş tanrısı için burada bir tapınak yaptırmıştır.

ANTONINUS GETA

Yazan: AELIUS SPARTIANUS

I. Hem siz majestelerinin hem de birçok kişinin neden Geta Antoninus'un hayatını yazdığımı dair soru sorabileceğini biliyorum, ey Constantinus Augustus. Hayatından veya öldürülmesinden bahsetmeden önce bu adama babası Severus'un neden Antoninus ismini verdiğini açıklayacağım. Zira, kardeşi ile birlikte imparatorluk yapmadan bu hayattan göçmüş bir kişinin hayatına dair söylenebilecek çok fazla şey yoktur.

Bir keresinde Septimius Severus gelecek hakkında kehanete danıştığında ve öldüğü zaman halefinin kim olacağını kendisine gösterilmesini istediğinde rüyasında Antoninus adında birinin, yerine geçeceğini görmüştü. Bunun üzerine derhal askerlerine gidip büyük oğlu Bassianus'a Marcus Aurelius Antoninus adını verdi. Bundan sonra, ya babalık içgüdüsüyle ya da bazılarının söylediği üzere rüyalar konusunda bilgili olan karısı Iulia'nın teşvikiyle bu hareketinin küçük oğlunu imparatorluk yapma fırsatından alıkoyduğunu fark edince, küçük oğlu Geta'nın da Antoninus olarak anılmasını emretti. Ailesine yazdığı mektuplarda ona daima böyle diyor, yuvasından uzak olduğu zamanlarda "Oğullarım ve haleflerim olan Antoninus'lara selam olsun" diye yazıyordu. Lakin göstermiş olduğu bu baba şefkati hiçbir işe yaramadı, zira onun yerine geçen kişi, Antoninus adını ilk alan oğlu oldu. Antoninus ismine dair anlatacaklarım bu kadar.

II. Geta ismini ya amcasından ya da dedesinden almıştır; Marius Maximus, Severus'un biyografisinde dedesinin hayatına ve karakterine yeterince değinmiştir. Geta ayrıca Antoninus ismini de almıştır, çünkü Severus o tarihten itibaren bütün imparatorların, tıpkı Augustus gibi Antoninus ismini de almasını amaçlamıştı. Bunu, daima “kardeşim” dediği, felsefe ve edebiyat alanındaki çalışmalarına her zaman öykündüğü Marcus Aurelius Antoninus'a olan sevgisinden ötürü yapmıştı. Bazıları ise bunu sadece Marcus Aurelius'u onurlandırmak için değil -çünkü Antoninus ismi aslında onun evlatlık edinildiğinde aldığı isimdi- aynı zamanda Hadrianus'un halefi olan Pius'un da soyadını taşıyan bir kişiyi onurlandırmak için yaptığını söyler. Yine başka bir sebep ise kendisini yalnızca mahkeme metinlerini yazabilen bir avukatlıktan hükümdar hazinesinin koruyucusu statüsüne getiren kişinin Marcus olması, ayrıca kendisini anma konusunda ismi dört imparator¹ tarafından taşınmış olan bir imparatorundan daha uğurlu görünen başka bir imparator olmayışydı.

Severus, Geta'nın yıldız falını öğrendiğinde -çoğu Afrikalı gibi o da bu alanda son derece bilgiliydi- söylenene göre şöyle demiş: “Bana öyle görünüyor ki, Geta'mız tanrısai bir imparator² olacak, sevgili Iuvenalis.³ Zira onun yıldız falında imparatorluğa dair hiçbir şey görmüyorum”. Iuvenalis onun muhafız alayı komutanıydı. Severus bu tespitinde yanılmamıştı. Çünkü, Bassianus Geta'yı öldürdüğünde ve kardeşini öldürdüğü için bir tiran olarak görölmekten korku duymaya başladığında, eğer kardeşine “tanrısai” unvanı verirse işlediği bu suçun hafifleyebileceği kendisine söylenmişti. Bunun üzerine, söylentiye göre Bassianus “Hayatta olmadığı sürece tanrısai olsun” demiş. Ardından kardeşini tanrısai imparatorların arasına koymuş⁴ ve, kardeş katili olmasına rağmen itibarı sarsılmadan yoluna devam etmiştir.

1 Pius, M. Aurelius, Lucius Verus ve Commodus.

2 Tanrısai (*divus*) unvanı, ölmüş iyi imparatorlara veriliyordu.

3 Muhafız alayı komutanı olan Flavius Iuvenalis.

4 Ne var ki Geta, *damnatio memoriae* olarak bilinen uygulamayla kötü imparator olarak anılmış, bütün heykelleri yıkılmış, isimleri yazıtlardan silinmiş, isminin olduğu sikkeler de eritilmiştir. Bkz. Dio Cass. LXXVII. 12, 6. L.

III. Geta, Severus ve Vitellius'un konsül olduğu yıl⁵ 27 Mayıs günü Mediolanum'da⁶ -diğer kişilere göre başka bir yerde⁷ doğmuştur. O, Severus'un, yıldız falında bir kralın karısı olacağını gördüğü için evlenmiş olduğu Iulia'nın oğluydu. Severus bu kadınla evlendiği zaman, devlette seçkin bir kademedede olmasına karşın hâlen sivil vatandaştı. Geta doğduktan hemen sonra sarayda bir tavuğun erguvan⁸ renkli bir yumurta yumurtladığı söylendi. Getirilen bu yumurtayı Geta'nın kardeşi Bassianus aldı, bir çocuktan bekleneceği üzere yere atıp kırdı. Bunun üzerine Iulia, söylenene göre şaka ile karışık olarak "Seni uğursuz kardeş katili, kardeşini öldürdün" demiş. Severus, şaka olarak söylenmiş bu lafı orada bulunan herkesten daha çok ciddiye aldı, daha sonra bu kişiler bu lafın tanrısal bir esin vasıtasıyla söylendiğini kabul etmiştir. Ayrıca başka bir kehanet daha vardı. Geta'nın doğduğu gün ve saat, Antoninus adında bir plebin çiftliğinde alnındaki yünü erguvan rengi olan bir kuzu doğmuş. Bunun üzerine bu adam, Severus'tan sonra Antoninus adında birinin imparatorluk tahtına geçeceğini bir kâhinden öğrenince bu kehanetin kendisiyle ilgili olduğunu düşünmüş, lakin böylesi bir talihten korkuya kapılarak kuzuyu kesmiş. Daha sonraları açıkça görüldüğü üzere bu da Geta'nın kardeşi Antoninus tarafından öldürüleceğine dair başka bir alametti. Ayrıca, daha sonraki neticenin de gösterdiği üzere gerçekten de yaşanmış bir olaya dair önemli bir kehanet de vardı. Severus, bebek Geta'nın doğum gününü kutlamak istediğinde kurbanı, Antoninus adında bir çocuk kesmişti. O zaman bu olay üzerinde hiçbir şekilde durulmadı, ancak ehemmiyeti sonradan anlaşıldı.

IV. Geta gençliğinde yakışıklı biriydi, karakteri katı olsa da hürmetsiz bir insan değildi. Uçkuruna düşkün, pisboğaz biriydi, yemekleri ve farklı baharatlı şarapları çok severdi. Delikanlılık çağına dair anlatılan ünlü bir hikâyeye göre Severus, muhaliflerini öldürmek için

5 MS 187.

6 Bugünkü Milano.

7 İmparator Severus'un biyografisinde (*Sept. Sev.*, HA 1, III. 9) Roma'da doğduğu söylenmişti.

8 İmparatorluk rengi.

hazırlık yaptığında ve ailesine “Düşmanlarınızı temizliyorum” dediğinde Bassianus buna onay vermiş, hatta eğer kendisine danışılacak olursa bu kişilerin çocuklarının dahi öldürülmesi gerektiğini söylemiş. Geta ise idam edileceklerin sayısının ne kadar fazla olduğunu sormuş. Babası onu bu konuda bilgilendirdiğinde “Bunlar çoluğu çocuğu, akrabaları olan kişiler mi?” diye sormuş. Evet cevabı alınca da “O hâlde zaferimize sevinecek olanlardan çok daha fazla kişi yas tutacaktır” demiş. Eğer, kara liste uygulaması yapılmasını ümit eden *praefectus* Plautianus veya Iuvenalis -bu kişiler bu uygulamalar sayesinde zenginleşmiştir-⁹ ona karşı çıkmamış olsaydı Geta kendi görüşünü benimsetebilmiş olacaktı. Bu kişiler ayrıca, Bassianus’un o müthiş zalimliğinden de cesaret bulmuştu. Bassianus da kendi fikrinde ısrarcı olmuş ve şakayla karışık bir şekilde, muhaliflerin hepsinin çocuklarıyla birlikte öldürülmesi gerektiğini öne sürmüştür. Bunun üzerine Geta, söylenene göre “Hiç kimsenin canını bağışlamayan sen, kardeşini bile öldürürsün!” demiş. Bu o zamanlar hiçbir şekilde önemsenmese de sonradan bir kehanet olduğu anlaşılmıştır.

V. Geta, edebiyat alanında eski yazarların sıkı bir takipçisiydi. Babasının sözlerini çok önemserdi, kardeşi onu hep kıskanırdı. Annesine karşı daha şefkatliydi, hoş bir sesi olmasına karşın kekeme gibi konuşuyordu. Parlak kıyafetlere o kadar düşkün biriydi ki bazen babası ona gülerdi. Anne babasından elde ettiği ne varsa kendi bakımı için kullanırdı ve asla kimseye hediye vermezdi.

Parth Savaşından sonra, o zamanlar müthiş bir şan elde etmiş ve Bassianus’u imparatorluğun ortağı ilan etmiş olan babası Geta’ya Caesar ismini, bazılarının söylediğine göre de Antoninus ismini verdi.

Dil bilimi öğretmenlerine sürekli sorular sorardı, onlardan farklı hayvanların seslerini çıkarmalarını isterdi. Mesela kuzu melemelerini, domuz gıcırdamalarını, kumru ötmelerini, yaban domuzu homurtularını, ayı gurultularını, aslan kükremelerini, leopar

9 Roma’da kara liste uygulamasıyla, ismi kara listeye alınan kişilerin mal mülküne el koyular, bunlar bazen de idam ediliyordu. El konulan bu malları çoğu zaman uygulamayı yapan kişiler veya zengin ve güçlü Romalılar, değerinden çok düşük fiyatlarla satın alıp zengin oluyordu.

hırılıtlarını, fil hortumunun seslerini, kurbağa vaklamalarını, at kişnemelerini, eşek anırmalarını ve boğa böğürmelerini çıkarmalarını ister, bu noktada eski yazarlara başvururdu. Serenus Sammonicus'un Antoninus'a adadığı kitaplar favorisiydi. Geta'nın şöyle bir alışkanlığı vardı: Yetenekli kölelerin, örneğin kaz, jambon, boz ördeği, piliç, keklik, tavus kuşu, domuz eti, balık, domuz budu veya baş harfi bu harf olan başka tür yiyecekler, sülün, irmik, incir ve benzeri gibi alfabedeki harflerden birine göre yemek, özellikle de akşam yemeği hazırlamalarını istedi.¹⁰ Bu sebeple gençliğinde bile iyi bir silah arkadaşı olarak görülürdü.

VI. Geta'nın öldürülmesinden sonra, kendisine rüşvet verilmemiş olan askerler¹¹ bu haberi öfkeyle karşıladı ve hepsi, Severus'un iki oğluna sadakat yemini ettiğini ve bu yemini ikisi için de tutmaları gerektiğini söyledi. Sonrasında ordugâhın kapılarını kapattılar, imparator uzun bir süre boyunca içeri alınmadı. Bassianus, Geta hakkında şikâyetler dile getirip askerlere fazlaca para verdiği zamana kadar Roma'ya geri dönemedi. Daha sonrasında, Papinianus ve kardeşler arasında uyum olmasını isteyen veya Geta'nın destekçileri olan birçok başka kişi de öldürüldü. Hem senatör hem de atlı sınıftan kişiler banyolarında, yemek masalarında veya sokaklarda katledildi. Papinianus bir baltayla öldürülmüştü, Bassianus kılıçla yapılmadığı için bu işi tasvip etmedi. En sonunda, şehir birlikleri arasında bir ayaklanma çıktı. Bassianus onları sert bir şekilde bastırdı, *tribunus*'larını ise bazılarını göre idam etti, bazılarını göre de sürgüne yolladı. Yine de Bassianus öyle bir korku duyuyordu ki, geniş çizgili tuniğinin altına bir zırh giyerek senato binasına girdi ve yaptıklarıyla Geta'nın ölümüne dair olayları bu şekilde anlattı. Söylenene göre, Pertinax'ın oğlu olan ve daha

10 Latince *anser*, *apruna*, *anas* ve *pullus*, *perdix*, *pavus*, *porcellus*, *piscis*, *perna* gibi yiyecekleri aynı yemekte yemek istemesi Geta'nın alfabetik bir takıntısı gibi görünüyor. Aynı yemeklerin yendiği bir öğün bilinmiyor.

11 İmparatorluk döneminde askerler imparator seçiminde en önemli kesimdi ve çoğu zaman kendilerine bahşiş, ikramiye, ganimet gibi şeyler verilmesini istiyorlardı. Kendilerine en çok maddi destek sağlayan kişileri imparator yapıyor, bunu sağlayanları da sevmiyorlardı.

sonra Bassianus tarafından öldürülen Helvius Pertinax, Sarmaticus Maximus ve Parthicus Maximus unvanlarını sesli bir şekilde okuyan *praetor* Faustinus'a işte bu anda "Bu unvanlara Geticus Maximus'u da ekle" -yani Gothicus- demiş. Pertinax'ın bu lafı, daha sonra sadece onun değil ayrıca daha önce de belirtildiği üzere her yerden başka birçok kişinin adaletsiz bir şekilde öldürülmesinden de anlaşılacağı üzere Bassianus'un içine dert olmuştu. Ayrıca, Helvius'tan imparatorluk tahtında gözü var diye şüpheleniyordu. Şüphelenmesinin sebebi ise onun herkes tarafından sevilen biri ve imparator Pertinax'ın oğlu olmasıydı ki bu özelliklere sahip bir sivil vatandaşın güvende olması hiç kolay bir şey değildi.

VII. Geta'nın cenaze töreninin, kardeşi tarafından öldürülmüş olarak görülen biri için oldukça görkemli olduğu söylenir. Kendisi atalarının, yani Severus'un mezarlığına gömülmüştür. Burası, Via Appia üzerinde şehir kapısına doğru giderken sağda kalır.¹² Bu kabristan, hayattayken Severus'un kendisi için süslemiş olduğu Septizonium tarzında yapılmıştır.

Bassianus, Geta'nın annesi, yani kendi üvey annesini de öldürmeyi planlamıştı, çünkü kardeşi için yas tutmuştu. Ayrıca senato binasından çıktığında göz yaşları içinde gördüğü diğer kadınları da öldürmeyi planlamıştı. O kadar zalim bir adamdı ki, özellikle de öldürmeyi düşündüğü kişilere destek veriyordu ki öfkesinden daha çok verdiği bu destekten korkulsun. Geta'nın ismini duyduğunda, büstünü veya bir heykelini gördüğünde onun öldürülmesine göz yaşı dökmesini herkes garipsiyordu. Antoninus Bassianus'un değişken mizacı veya kana susamışlığı öyle bir boyuttaydı ki denk geldikçe kâh Geta'nın destekçilerini kâh kendi düşmanlarını öldürüyordu. Bu yaptıklarının sonucu olarak Geta'nın eksikliği daha fazla hissediliyordu.

12 Burada yazarın, Antoninus'lar ve Severus'un (daha sonra da Caracalla'nın) gömüldüğü Hadrianus Mezarlığıyla Septizonium'u karıştırdığı düşünüyor. *L.*

OPELLIUS MACRINUS

Yazan: IULIUS CAPITOLINUS

I. Hiç de uzun olmayan bir süre boyunca hükümlanlık yapmış bu tür imparatorların, tahtı gasp edenlerin veya Caesar'ların¹ hayatları karanlıkta kalır. Çünkü, eğer ki tahta göz dikmiş olmasalardı hiçbir şekilde bilinmeyecek oldukları için bu kişilerin kişisel hayatlarına dair anlatmaya değer hiçbir şey yoktur. Ayrıca, uzun bir süre boyunca tahtta kalamadıklarından dolayı bu kişilerin saltanatı hakkında pek anlatılacak bir şey de yoktur. Buna karşın biz yine de çeşitli tarih eserlerinde bulduğumuz bilgileri anlatacağız, bu bilgiler hatırlanmaya değer şeylerdir. Çünkü hayatı boyunca hiçbir şey yapmamış hiç kimse yoktur. Lakin biyografi yazarlarına yalnızca bilinmeye değer olayları anlatmak düşer. Iunius Cordus,² pek tanınmayan kişiler olarak gördüğü imparatorların hayatlarını yazma konusunda çabalamış, ancak çok bir şey başaramamıştır. Zira bu kişilere dair çok az bilgi bulmuştur, buldukları da pek hatırlanmaya değer şeyler değildir. Kendisi bu noktada, sanki Traianus'un, Pius'un veya Marcus'un hayatını, ne kadar sık yürüyüşe çıktığını, ne kadar farklı

- 1 İmparatorluk döneminin ilerleyen evrelerinde Caesar unvanı üst imparator olan Augustus'ların astı imparatorlara veriliyordu yani bu kişiler mutlak hükümdar olmuyordu.
- 2 Biyografi yazarı Aelius Iunius Cordus, *Historia Augusta*'da özellikle bu noktadan sonra sıkça alıntılanan bir yazardır.

yemekler yediğini ve ne zaman kıyafetini değiştirdiği ve kimleri ne zaman terfi ettirdiği gibi konuları inceleyerek en küçük detayları dahi araştırdığını söylemiştir. Bütün bu şeyleri araştırırken tarih kitaplarını dedikodularla doldurmuştur. Ne var ki, eğer bu anlatılardan kişinin karakterine dair bir şeyler anlaşılamıyorsa, önemsiz veya küçük şeyler üzerinde çok durmamak gerekir: Asıl bilinmesi gereken şey kişinin karakteridir, ancak bu da diğer olayların da anlaşılabileceği belli bir raddeye kadar olmalıdır.

II. Antoninus Bassianus'un öldürülmesinden sonra, onun muhafız alayı komutanı ve daha önceden de vekilharcı olan Opellius Macrinus imparatorluk tahtını zapt etti. Çok bilinmeyen bir aileden gelen, sözünü sakınmayan, arsız ve hem halk hem de ordu tarafından olmak üzere herkesin nefret ettiği bir adam olmasına rağmen kendisini önce Severus sonra da Antoninus olarak isimlendirdi. Daha sonra derhal Parth savaşı için yola çıktı³ ve böylece ne askerlerine kendisine dair bir hüküm verme fırsatı tanıdı ne de gücünün artmasını engelleyecek dedikoduların ortaya çıkmasına şans tanıdı. Öte yandan, Antoninus Bassianus'a karşı nefret duyan senato onu seve seve imparator kabul etti ve senatoda şu şekilde tek bir ses hâkim oldu: "Kardeş katili olmayan, ensest ilişkide bulunmayan, namussuz olmayan, senatoyu ve halkını katletmeyen biri!"⁴ Söylenene göre kendisi Antoninus'un katiliyken Macrinus'un oğlu Diadumenianus'un Antoninus adını almasını istemesi belki de herkes için tuhaf görünecektir.

III. Bu konuya dair, tarih kitaplarında yazan şeylerden bahsedeceğim. Kartaca'daki Caelestis⁵ rahibesi, tanrıçasından esin aldığı zaman genelde gerçeği öngörürdü. Antoninus Pius'un saltanatında bir keresinde bir prokonsül, geleneksel olarak hem devletin durumu hem de kendisinin yetkileri hakkında kendisine danıştığında ona

3 MS 217 yılında.

4 Senatonun bu tutumunu Dio da (LXXVIII. 18) aktarmıştır.

5 Kartaca'nın koruyucu tanrıçası Tanith'in Roma'daki ismi.

gelecek hakkında kehanette bulunmuş, daha sonra da bu rahibe imparatorların huzuruna çıktığında prokonsüle, kendisinin Antoninus ismini kaç kez söylediğini yüksek sesle belirtmesini istemiş. Daha sonra, herkesin şaşkın bakışları arasında sekiz kez Antoninus ismini tekrarlamış. Bütün insanlar bunu Antoninus Pius'un sekiz yıl boyunca tahtta kalacağı yönünde yorumlasa da Pius bu süreden daha fazla hüküm sürmüştür. Rahibeye güvenenler ise ya kehanetin verildiği an ya da daha sonrasında onun bu kehanetinde başka bir anlam olduğuna inanmış. Eğer ki Antoninus adını taşıyan imparatorların ismi sayılırsa sayının bu olduğu görülecektir. Buna göre bu ismi ilk taşıyan Pius'tu, ikincisi Marcus, üçüncüsü Verus, dördüncüsü Commodus, beşincisi Caracalla, altıncısı Geta, yedincisi Diadumenianus ve sekizincisi de Elagabalus'tu. İki Gordianus ise Antoninus'lar arasında sayılmamalıdır, zira bunların kendi isimleri vardı, ayrıca Antoninus değil Antonius adıyla anılıyorlardı. İşte, birçok yazarın da belirttiği üzere buradan hareketle Severus, Pertinax, Iulianus ve aynı şekilde Macrinus da kendisine Antoninus demiştir. Antoninus'un gerçek halefleri olan Antoninus'lar ise kendi isimlerinden çok bu ismi kullanmıştır. İşte bazı insanlar böyle der. Başkaları ise Macrinus'un, sırf askerler kendisinden Antoninus'u öldürdü diye şüphelenmesin diye oğlu Diadumenianus'a Antoninus ismini verdiğini söyler. Yine başkalarına göre bu isme duyulan sevgi o kadar fazlaydı ki ordu ve halk, eğer Antoninus ismiyle anılmıyorsa bir kişiyi imparator olarak düşünmüyordu.

IV. Macrinus'la ilgili olarak, Varius Elagabalus'un imparator olduğu haberi geldiğinde ve senato, Alexander'i Caesar ilan ettiğinde senatörlerin çoğu onun alt tabakadan düz ve basit biri olduğunu göstermek için bu tür şeyler anlatmıştır. Pinius soyadı olan Aurelius Victor şunlardan bahseder: Macrinus, Commodus döneminde azatlı biriymiş ve bir fahişeymiş, imparatorluk sarayında kölelerin yaptığı işlerle meşgul oluyormuş, onuru satın alınabilir biriymiş ve adi bir hayat yaşıyormuş, Severus onu bu zavallı meşgalelerinden ayırıp Afrika'ya sürmüştü. Burada, dışlanmasının utancını gizlemek için

kendisini okumaya adanmış, küçük davalar açmış, hatiplik yapmış ve en sonunda da hukukla ilgilenmiş. Ayrıca, azatlı dostu Festus'un desteğiyle kendisine altın bir yüzük verilmiş, Verus Antoninus'un⁶ döneminde de hükümdar hazinesinin koruyucusu olmuş. Ne var ki sadece bunlar değil ayrıca diğer yazarlar tarafından anlatılan diğer anekdotlar da şüphelidir, ki biz bunlardan da bahsedeceğiz. Buna göre birçok kişi Macrinus'un gladyatör savaşlarında savaştığını, bir şeref çubuğu aldığını⁷ ve sonrasında Afrika'ya gittiğini söyler. Burada ilk olarak arenada vahşi hayvan avcılığı yapmış, daha sonra kâtip olmuş, sonrasında da hükümdar hazinesi koruyucusu olmuş. Bu makamdan da en üst makamlara kadar çıkmış. Daha sonra, mevki-dışı sürgüne gönderildikten sonra muhafız alayı komutanı olunca da imparatoru Antoninus Caracalla'yı öldürmüştü. Bunu da öylesi bir komployla yapmış ki imparator onun tarafından öldürülmemiş gibi görünmüş. Kendisi, imparatorun emir erine rüşvet vererek ve onu büyük ümitlerle kandırarak imparatorun askerlerin düzenlediği komployla öldürüldüğü yönünde bir haber yayılmasını sağlamış, çünkü Caracalla kardeşini öldürdüğü veya ensest ilişkide bulunduğu sebebiyle askerlerinin memnuniyetsizliğini kazanmıştı.

V. Bundan sonra Macrinus derhal imparatorluk tahtına geçti. Daha önce söylediğimiz gibi askerlerine de oğlunu Antoninus olarak anma emri vererek Diadumenianus'u tahta ortak etti. Daha sonra, Antoninus Caracalla'nın cesedini atalarının kabrine gömülmesi için Roma'ya gönderdi. Bir zamanlar mevkidaşı olan muhafız alayı komutanına⁸ rütbesinin görevlerini yerine getirmesini ve özellikle de Antoninus'un bir hükümdara yaraşır bir cenaze töreniyle uğurlanmasını sağlamasını emretti. Çünkü onun, avama ödül olarak dağıttığı giysiler sebebiyle

6 İmparator Lucius Verus değil muhtemelen Commodus veya S. Severus ima ediliyor. *L.*

7 Onurlu bir şekilde görevini bırakan gladyatörlere verilen ödül. *L.*

8 Oclatinus Adventus. Macrinus onu büyük makamlara getirmiş ve 218 yılında kendisiyle konsül yapmıştı. Diğer tarihçiler Dio ve Herodianos da, *Historia Augusta*'da belirtildiği gibi Adventus'un kendisine teklif edilmesine rağmen imparator olmayı reddettiğini söyler. *L.*

halk tarafından sevilen biri olduğunu biliyordu. Ayrıca askerlerin bir ayaklanma çıkarmasından korkuyordu. Eğer ki böyle bir şey olursa, zorla ele geçirmeyi amaçladığı fakat güya gönülsüz bir şekilde kabul ettiği imparatorluk tahtından indirilebilirdi. İşte insanlar böyledir; suç işleyerek zorla ele geçirdikleri bir şeyi güya kabul etmeye mecbur edildiklerini söylerler. Macrinus ayrıca, imparatorluk tahtına çıkmak isterse diye mevkidaşından da korkuyordu, çünkü herkes böyle umuyordu. Eğer ki ordudan tek bir birimin desteğini alırsa bunu gerçekten de geri çevirmezdi. Gerçekten de herkes, rezil hayat tarzı ya da soyunun düşüklüğü sebebiyle Macrinus'a duyulan nefretten ötürü memnuniyetle onu kabul ederdi, çünkü daha önceki bütün imparatorlar asil bir soydan geliyordu. Ayrıca Macrinus kendisini Severus ismiyle göklere çıkarmıştı, lakin onunla hiçbir akrabalık bağı bulunmuyordu. İşte buradan şöyle bir şaka çıkmıştır: "Diadumenianus ne kadar Antoninus ise Macrinus da o kadar Severus'tur." Yine de, askerler arasında bir ayaklanma çıkmasını önlemek için Macrinus derhal hem lejyonerlere hem de muhafızlara bahşış verdi. Bir imparatoru öldürme suçunu hafifletmek isteyen bir adam olarak askerleri alışılandan daha fazlasıyla ödüllendirmişti. İşte, masumiyeti kanıtlanamayan bir adamı para böyle kurtarır. Bu hep böyle olur. Her türlü kabahati olan bir adam olmasına karşın Macrinus bir süre boyunca tahtta kalmıştır. Daha sonrasında Antoninus'un ölümüyle ilgili senatoya bir mektup gönderdi. Bu mektupta ona tanrısal diye hitap ediyor, cinayete dair hiçbir şey bilmediğine dair yemin ederek de kendisini savunuyordu. İşte bu şekilde, tıpkı kötü insanların yaptığı gibi, işlemiş olduğu suçuna bir de yalan yere yemin etmeyi ekledi, ki bu da zaten alçak bir adama yakışan bir eylemdir.

VI. İnsanların, bu habis imparatorun yaptığı arsızlığı ve nasıl bir kötülük yaparak imparatorluk görevine başladığını bilebilmesi için, senatoya yazdığı mektubunda Macrinus'un kendisini nasıl bir söyleyle savunduğunu bilmek önemlidir. Bu doğrultuda, imparator Macrinus ve Diadumenianus'un söylevinden bazı kısımlar şunlardır:⁹

9 Bu söylevin tamamen uydurma olduğu düşünülüyor. *L.*

“Ey seçilmiş babalar!¹⁰ Biricik Antoninus’umuz zafer alayında sağ salim atına biniyorken sizlerin lütfunuzu kazanabilmeyi istedik. Tanrıların, Antoninus’ların yerine bize verdiği bir imparatorun yönetimi altında yaşasaydık işte o zaman devlet mutlu, herkes de memnun olurdu. Lakin, askerlerin çıkardığı bir ayaklanma bunun gerçekleşmesini engellediği için ilk olarak sizlere ordunun bizimle alakalı ne yaptığını, ikinci olarak da asli görevimiz olduğu üzere kendisine sadakat yemini ettiğimiz merhum imparatoru tanrısal onurlarla ödüllendirdiğimizi anlatacağız. Ordu, Bassianus’un katlinin intikamını alma konusunda kendi *praefectus*’u dışında kimseyi layık görmemiştir. Bassianus eğer hayattayken bu komploju ortaya çıkarabilmiş olsaydı şüphesiz onu bu kalkışmayı cezalandırma suçuyla suçlardı. Ordudaki askerler bana imparatorluk yetkisini verdiler, ey saygıdeğer babalar. Ben bu yetkiyi bir süreliğine elimde tutsam da, ancak sizler askerlerle aynı fikirde olursanız tahtta kalacağım. İmparatorların âdeti olduğu üzere askerlere bir bahşiş ile diğer şeylerin verilmesini emrettim.”

Başka bir yerde ise şöyle der:

“Sizlerin de tanıdığınız oğlum Diadumenianus’a askerler hem imparatorluk yetkisi hem de ilk ismi olarak yüce Antoninus ismini ve ayrıca bir hükümdar yetkisi de verdiler. Bu eylemi bütün iyi ve uğurlu dileklerinize onaylamanızı istiyoruz, ey saygıdeğer babalar. Böylece, o çok sevdiğiniz Antoninus isminden mahrum kalmayacaksınız. Hem askerler hem de biz Antoninus’a tanrısal onurlar verilmesine karar verdik, aynı şeyi size emretme yetkimize istinaden sizin de yapmanızı istiyoruz. Ayrıca ona, iki tanesi at üzerinde, iki tanesi asker üniforması içinde, iki tanesi de sivil kıyafet içinde heykeller adayacağız. Ayrıca Tanrısal Severus’a da, zafer alayı düzenleyen komutan kıyafeti içinde iki tane heykel adayacağız. İşte, bizden öncekilerin namına, hürmetkâr bir talepte bulunarak bu kararları onaylamanızı istiyoruz.”

10 Romalı senatörlerin geleneksel unvanı.

VII. Bu mektup senatoda okunduğunda, beklenenin tersine senato Antoninus'un ölümünü zevkle karşılamakla kalmadı ayrıca Opellius Macrinus'un devletin koruyucusu olması yönündeki umudunu belirtti. Kendisi bir "yeni adam"¹¹ olmasına ve önceden yalnızca kısa bir süreliğine hükümdar hazinesinin yöneticiliğini yapmasına rağmen onu derhal *patricius* sınıfına¹² kaydettiler. Ancak bir rahip kâtibi olmasına karşın (bugünlerde bu kişilere "Küçük Rahipler" diyorlar)¹³ Macrinus'u *pontifex maximus*¹⁴ yaptı, ayrıca ona Pius ismini de verdi. Öte yandan, mektup okunduktan sonra uzun bir süre boyunca sessizlik oldu, çünkü hiç kimse Antoninus'un ölümüne inanmamıştı. Lakin ölüm haberi kesinleştiğinde senato onu bir tiran olarak lanetledi. Daha sonra da derhal Macrinus'a hem prokonsül hem de *tribunus* yetkisi verdiler.

Macrinus, Felix¹⁵ unvanını aldıktan sonra, Antoninus'u öldürdüğü yönündeki şüpheyi ortadan kaldırmak için önceden Diadumenianus diye hitap edilen oğluna Antoninus ismini verdi. Bu ismi daha sonraları, bir fahişenin oğlu olan son derece murdar bir adam olan Bassianus'un oğlu olduğunu iddia eden Varius Elagabalus da almıştır. Bir şair tarafından yazılmış ve günümüze kadar gelmiş dizelerde, Pius ile başlayan Antoninus'ların isminin kademe kademe nasıl da rezil bir konuma düştüğü anlatılır. Gerçekten de Marcus, yaşama tarzıyla bu kutsal ismi yüceltmişken Verus tam tersi alçaltmış, Commodus da bu kutsal isme duyulan hürmete büyük saygısızlık etmiştir. Caracalla Antoninus ile bu Diadumenianus'a ne denebilir ki? Son olarak, pisliğin derinliklerinde yaşadığı söylenen, Antoninus'ların sonuncusu olan Elagabalus'a ne demeli?

11 Bir aileden Roma senatosuna ilk giren kişi, *novus homo*.

12 Aristokrat, soylu sınıfı.

13 Doğrudan tarihçi Livius'tan alınmış bir açıklama. Buradaki küçük rahipler, *pontifex* adındaki rahiplerin yardımcılarıydı, zaman içerisinde önemleri daha da arttı ve İmparatorluk döneminde çok saygın bir grup oldular. *L.*

14 Roma'daki rahiplerin en büyüğü. Her imparator bu unvanı alıyordu.

15 "Mutlu, şanslı".

VIII. Macrinus, imparator olarak anıldıktan sonra imparatorluk yetkisini aldı ve büyük bir hazırlık yaparak Parthlara karşı harekete geçti. Görkemli bir zafer kazanarak ailesinin düşük soyunu ve hayatının erken dönemlerindeki kepezelikleri ortadan kaldırmak istiyordu. Ne var ki Parthlara karşı yapılan bir savaştan sonra, Varius Elagabalus'un tarafına geçen lejyonların çıkardığı bir ayaklanmada öldürüldü. Macrinus yine de bir yıldan uzun süre tahtta kalmıştır. Antoninus'un başlattığı bir savaşta yenilmiş olmasına karşın - Artabanus, tebaasının ölümünün intikamını şiddetli bir şekilde almıştı - Macrinus yine de ilk başta cesurca karşılık vermiştir. Ancak daha sonra elçiler göndererek barış talebinde bulundu. Artık Antoninus öldüğü için Parth Artabanus bu talebi kabul etti.¹⁶ Bunun üzerine Antakya'ya gitti, şatafatlı bir hayat yaşamaya başlayınca ordudaki askerlere kendisini öldürmeleri ve güya Bassianus'un oğlu olan, daha sonraları hem Bassianus hem de Antoninus olarak hitap edilen Elagabalus Bassianus Varius'u tahta geçirmeleri için bir bahane vermiş oldu.

IX. Emesa¹⁷ şehrinde, Maesa ya da Varia olarak anılan bir kadın vardı.¹⁸ Bu kadın, Afrikalı Severus Pertinax'ın karısı Iulia'nın kız kardeşiydi. Antoninus Bassianus'un ölümünden sonra bu kadın, Macrinus'un küstahlığıyla saraydaki evinden sürülmüştü. Macrinus yine de ona, uzun bir süredir elde etmiş olduğu bütün mallarını elinde tutma şansı verdi. Bu kadının Symiamira ve Mamaea adında iki tane kızı vardı, bunlardan büyük olanı Elagabalus'un annesiydi. Elagabalus da Bassianus ve Antoninus ismini almıştı, çünkü Fenikeliler Elagabalus ismini güneşe vermişti. Elagabalus yakışıklılığı, endamı ve rahipliğiyle biliniyordu, ayrıca özellikle de askerler olmak üzere sık sık tapınağa giden kişiler onu iyi tanırdı. Maesa, ya da

16 Dio'ya göre (LXXVIII. 26, 2; 27, 2) MS 217 yılındaki bu savaşta Macrinus, Nisibis (Nusaybin) bölgesinde Parth kralı Artabanus tarafından yenilgiye uğratıldı ve sonraki yıl krala büyük bir savaş tazminatı ödedi.

17 Bugünkü Humus.

18 Bassianus'un kızı Iulia Maesa.

diğer ismiyle Varia, bu Bassianus'un Antoninus'un oğlu olduğunu beyan etmiştir ve bu beyan kısa süre içinde askerler tarafından¹⁹ bilinen bir şey olmuştur. Maesa son derece zengin bir kadındı, öte yandan Elagabalus da müthiş derecede savurgandı. Maesa'nın askerlere verdiği sözler sayesinde lejyonlar Macrinus'un tarafına geçmeye ikna edilmişti. Maesa ve maiyeti geceleyin şehre²⁰ alındığında torunu Antoninus olarak selamlanmış ve kendisine imparatorluk alametleri takdim edilmiştir.

X. Bu haberler o zaman Antakya civarında konuşlanan Macrinus'a geldiğinde, bu kadının gösterdiği cüretkarlığa hayret ederek ve aynı zamanda onu küçümseyerek *praefectus* Iulianus'u onları kuşatması için lejyonlarla beraber gönderdi. Ancak bu birliklere Antoninus gösterildiği vakit bütün askerler ona büyük bir sevgi gösterdi, *praefectus* Iulianus'u öldürerek onun tarafına geçtiler. Sonrasında, beraberinde bir ordu bulunduran Antoninus, hızla kendisine doğru hareket eden Macrinus'a karşı harekete geçti. Yapılan muharebede, askerlerinin kendisine karşı hainlik yapması ve Antoninus'a karşı sevgi beslemesi dolayısıyla Macrinus yenilmiş oldu. Macrinus oğlu ve diğer birkaç kişiyle birlikte savaş alanından kaçmış olsa da²¹ o ve Diadumenianus daha sonra Bithynia'daki²² bir köyde yakalanarak öldürüldü, kellesi de Antoninus'a götürüldü.

Oğlu Diadumenianus'un Augustus değil de sadece Caesar yapılmış olduğu söylenmelidir, çünkü birçok kişi onun babasıyla eşit güçlere sahip olduğunu söylemiştir.²³ Kendisi de öldürülmüş olan Diadumenianus imparatorluk yetkisinden sadece, askerler tarafından öldürülme ayrıcalığını elde edebilmiştir. Onun hayatına dair, bir piç olarak Antoninus'ların ismini almış olması dışında bahsedilmeye değer hiçbir şey yoktur.

19 III. Gallica Lejyonu Emesa yakınlarında konuşlanıyordu, bkz. *Hdn.* V. 3, 9. *L.*

20 Yani III. Lejyonun ordugâhına. *L.*

21 Dio Cass. (LXXVIII. 37-39) ve Herodianos da imparatorun savaş alanından kaçtığını söyler. *L.*

22 Bugünkü İstanbul'un doğu ucu, İzmit ve Bursa'yı kaplayan bölge, Roma eyaleti.

23 Yazarın burada tam olarak neyi kast ettiği anlaşılmıyor, metinde bir hata olabilir.

XI. Macrinus, imparatorluk yaptığı dönemde her şeye rağmen katı ve sert biri olmuştur. Önceki kariyerini böyle davranarak unutturabileceğini umut etse de aslında bu katılığı ona eleştiri yapmak ve saldırmak için bir fırsat doğurmuş oldu. Kendisi, her ikisi de katılığın delaleti olan Severus²⁴ ve Pertinax²⁵ isimlerini taşımak istemiştir. Senato ona Pius ve Felix isimlerini verdiğinde Felix ismini kabul etse de Pius ismini reddetmiştir. Görünüşe göre böyle yaparak kendisine karşı bir epigram yapılmasına sebebiyet verdi. Bir Yunan şair tarafından yazılmış bu etkileyici dizeler Latinceye şu şekilde çevrilmiştir:

*Histrion iam senior turpis, gravis, asper, iniquus,
impius et felix sic simul esse cupit,
ut nolit pius esse, velit tamen esse beatus,
quod natura negat nec recipit ratio.
Nam pius et felix poterat dicique viderique:
impius, infelix est, erit ille sibi.*

*Yaşlı, alçak, baskıcı, zalim ve aşağılık bir aktör
Aynı zamanda hem saygısız hem de kutsal
Hürmetkâr olmak istememesine karşın mutlu olmak ister,
Ama buna ne doğada izin vardır ne de akılda.
Hem hürmetkâr hem de kutsal biri olarak görülebilir ve anılabilir
Lakin o bir saygısız ve uğursuzdur ve öyle de kalacaktır.*

Yunanca olarak forumda yayımlanan diğer dizelerle birlikte Latince olarak da yayımlanan bu dizeleri yazanın kim olduğunu bilmiyorum. Söylenenlere göre Macrinus bu dizeleri duyunca şu dizelerle karşılık vermiş:

*Si talem Graium tetulissent fata poetam,
qualis Latinus gabalus iste fuit,
nil populus nosset curia, mango
nullus scripsisset carmina tetra mihi*

24 Lat. sert, katı.

25 Lat. inatçı.

*Kader tanrıçaları bu Yunancığışta böylesine bir şair yaptı,
Kendisi Latince şiirler yazan, idam edilecek bir zavallıdır
Ne halk, ne senato, ne de bir köle tüccarı bir şeyler öğrendi ondan,
Bana dair ağzı bozuk dizler kaleme alan bu adamdan.*

Macrinus, diğer Latince dizelerden çok daha kötü olan bu dizelerle karşılık verdiğine inanıyordu, ancak dalga geçilme konusunda onun da Yunancadan Latinceye çeviri yapmaya çalışan şairden aşağı kalır bir yanı kalmamıştır.

XII. Macrinus küstah ve kana susamış bir adamdı, ayrıca askerî bir tarzda imparatorluk yapmak istiyordu. Daha önceki dönemlerdeki disiplini suçluyordu ve diğer imparatorlar arasından yalnızca Severus'u övüyordu. Her zaman askerleri çarmıha gererdi ve onlara kölelere verilen cezalardan verirdi. Askerlerin çıkardığı bir ayaklanmayla ilgilendiğinde ise sık sık *decimatio*²⁶ uygulaması yapardı, bazen de on kişi yerine yüz kişiden birini idam ederdi. Bu, kendisine has bir tür ifadeydi, zira on ya da yirmi kişiden biri idam edilmeyi hak etmesini rağmen sadece yüz kişiden birini idam ettiği için merhametli biri olduğunu söylerdi. Macrinus'un bütün zalimliklerini anlatmak çok uzun sürecektir, ancak yine de onun inancına göre çok da büyük olmayan fakat bütün despotça davranışlarından çok daha elim şu hareketini anlatacağım. Bazı konakçıların kadın hizmetçileriyle ilişkileri olan kimi askerler vardı, bunlar uzun bir süredir kötü şöhretli bir hayat sürüyordu. Bu askerlerin hareketlerini casuslarından biriyle öğrenen Macrinus onların kendisine getirilmesini emretti ve onlara anlatılanların doğru olup olmadığını sordu. Bunu kabul ettiklerinde, olağanüstü derecede büyük iki tane öküzün derhal diriyken kesilmesini ve askerlerin, birbirleriyle konuşabilmeleri için kafaları dışarı çıkacak şekilde bu hayvanların içine sokulmasını emretti. Askerleri işte bu şekilde cezalandırdı, ne var ki zina suçu için bile olsa ne atalarımız ne de onun zamanındaki insanlar böylesi bir cezaya başvurmazdı. Diğer taraftan Macrinus Parthlara, Armenialılara ve Eudaemon olarak

26 Askerleri cezalandırmak ya da ıslah etmek amacıyla on askerden birini seçerek diğerlerinin gözü önünde idam etme yöntemi.

anılan Araplara karşı savaştı,²⁷ başarılı olamasa da cesurca dövüştü. Bir nöbet yerinde kimsenin olmamasına göz yuman bir *tribunus*'un tekerlekli bir katar altına bağlanmasını ve bütün yol boyunca diri ya da ölü fark etmeksizin bu şekilde taşınmasını sağlamıştı bir keresinde de. Hatta Macrinus, yaşayan kişileri iple bağlayıp uzun bir süre boyunca çürüyerek ölmesine yol açan Mezentius'un²⁸ cezalandırma yöntemini de yeniden uygulamıştır. Bir keresinde Circus'ta, Diadumenianus'un lehine halk bir tezahüratta bulununca bir kişi şöyle haykırmıştı:

*Egregius forma iuvenis,
cui pater haud Mezentius esset.*

*“Üstün güzelliği olan genç adam,
Babası Mezentius ama, ne yazık.”*

Macrinus insanları diri diri duvarların içine koyuyordu ve bu duvarları da ördürüyordu. Zinadan suçlu olan kişileri de bedenlerini birbirine bağlayarak daima diri diri yakardı. Efendisinden kaçmış ve daha sonra bulunmuş olan bir köleye, halk oyunları esnasında kılıçla savaşma cezası vermişti. Eğer ki suçlamasını iyi yapamazsa muhbirleri ölüme mahkûm eder, eğer iyi yapabilirse onu parayla ödüllendirir ve rezil bir şekilde gönderirdi.

XIII. Macrinus, hukuk konusunda beceriksiz bir adam değildi, hatta öyle ki mahkemeler imparator buyruklarına göre değil hukuk temeline göre yapılabilsin diye önceki imparatorların bütün kararlarını feshetmeye çalışmıştı. Commodus ve Caracalla ile diğer cahil insanların hevesleri için yasaların feda edilmesinin bir suç olduğunu, keyfekeder alınmış gibi görünen hükümlerin diğer davalarda da kullanılamaması için Traianus'un kendisine yapılan isteklere karşı hükümlerin uygulanmasını her zaman reddettiğini söylerdi.

27 Arabistan Yarımadasının güney ucu, Yemen bölgesi için kullanılan tabir. Eudæmon, bugünkü Aden şehrinin eski ismidir. Macrinus'un bu bölgede savaş yaptığına dair başka hiçbir kaynaktan bilgi yoktur.

28 Etruria'daki Caere'nin efsanevi kralı. Buradaki yöntem için bkz. *Aen.* VIII. 485-488. *L.*

Tahıl dağıtımı konusunda son derece cömertti, öte yandan para konusunda cimriydi. Saray hizmetkârlarını kırbaçlama konusunda da o kadar adaletsiz, inatçı ve zalimdi ki köleleri ona Macrinus değil Macellinus²⁹ derdi, çünkü sarayı hizmetkârlarının kanıyla o kadar doluyordu ki bir mezbaha gibi görünüyordu. Yemek ve şarap konusunda son derece açgözlüydü, akşam saatlerinde olmak üzere bazen sarhoş olana kadar içerdi. Öğle yemeğini tek başına son derece mütevazı bir şekilde geçirse bile akşam yemeğinde oldukça müsrif oluyordu. Ziyafetlere edebiyatla ilgilenen kişiler çağırırdı, eğer edebî çalışmalar hakkında konuşacak olursa yiyip içtiğinde ölçülü olurdu.

XIV. İnsanlar ve özellikle de, son derece zalimce ve zaman zaman oldukça kepaze olan birçok icraatını akıllarında tutan askerler onun bu eski kafa cimriliğini düşünüp karakterindeki zalimliği görünce böylesine çürük bir adamın imparatorluk tahtında bulunmasına katlanamadılar. Böylece bir komplo düzenleyip onu ve oğlu Diadumenianus'u -yani Antoninus'u, ki söylenene göre yalnızca rüyalarında Antoninus'tu- öldürdüler. Antoninus'a dair bu söylentiden şu dizeler çıkmıştır:

Vidimus in somnis, cives, nisi fallor, et istud:
Antoninorum nomen puer ille gerebat,
qui patre venali genitus sed matre pudica,
centum nam moechos passa est centumque rogavit.
Ipse etiam calvus moechus fuit, inde maritus :
en Pius, en Marcus, Verus nam non fuit ille.

Eğer yanılmışıyorsam, rüyalarımızda görüyoruz, ey vatandaşlar:
Antoninus ismini o toy delikanlının taşıdığını,
Babasının soyu bozuktur, ancak annesi temiz
En az yüz tane âşığı vardır ve bir yüz tane de kur yaptığı
Daha sonra kocası olan o kel kafalı da bu annesinin bir âşığıydı,
Pius'tu, Marcus'tu o, ancak bir Verus değildi.

29 Latince mezbaha anlamındaki *macellum* isminden türeyen ve özellikle tiyatro dilinde “kasap” anlamına gelen terim.

Bu dizeler Yunancadan Latinceye çevrilmiştir. Yunancası oldukça güzel olsa da bana çeviriyi sıradan bir şair yapmış gibi görünüyor. Dizeler Macrinus'a okunduğunda o da, günümüze ulaşmayan lakin oldukça güzel olduğu söylenen iambus vezinli bir şiir yazmış. Bu dizeler de Macrinus'un öldürüldüğü ve bütün mallarının askerler tarafından yağmalandığı ayaklanmada ortadan kaldırılmış.

XV. Daha önceden de bahsettiğimiz üzere Macrinus'un ölümü şöyle oldu: Ordu Elagabalus Antoninus'un tarafına geçtikten sonra Macrinus kaçtı, fakat Bithynia'nın kırsal bir bölgesinde yenildi ve öldürüldü. Adamlarının bir kısmı teslim oldu, bir kısmı öldürüldü ve bir diğer kısmı da kaçtı. Böylece Elagabalus, babasının ölümünün intikamını almış gibi görüldüğü için bu olaydan bir şan elde etti ve imparatorluk tahtına çıktı. Lakin o da müthiş kusurları, açgözlülüğü, kepezeliği, doyumsuzluğu, küstahlığı ve zalimliğiyle tahtı rezil rüsva etti. Elagabalus'un sonu da Macrinus'ununkiye benzer olmuştur.

Her bir tarihçinin anlatımına göre detaylara dair farklı bilgiler olsa da Macrinus'la alakalı öğrendiğimiz şeyler bunlardır. Bunlar, birçok kaynaktan toplanarak sizin inayetinize sunulmuş bilgilerdir, ey Diocletianus Augustus, çünkü eski imparatorlar hakkında bilgi edinmek istediğinizi biliyoruz.

ANTONINUS DIADUMENIANUS

YAZAN: AELIUS LAMPRIDIUS

I. Bassianus, Macrinus'un düzenlediği bir komployla öldürüldüğünde babası Opellius Macrinus ile ordu tarafından imparator ilan edilen genç yaştaki Antoninus Diadumenianus'un hayatına dair, Antoninus ismini almış olduğu ve saltanatının uzun sürmeyeceğine dair ki gerçekten de böyle oldu- hayret verici kehanetler dışında kayda değer hiçbir şey yoktur. Bassianus'un öldürüldüğü haberi lejyonlar arasında yayıldığında bütün askerlerin yüreğini büyük bir hüznün kaplamıştı. Çünkü artık devletin başında bir Antoninus yoktu ve Bassianus ile Roma İmparatorluğunun sonunun geleceğini düşünüyorlardı. Bu haber, o zaman imparator olan Macrinus'a getirildiğinde o, ordunun Antoninus'lardan birini istemesinden korktu. Antoninus Pius'un akrabaları olan bu kişilerin çoğu önde gelen kişiler arasındaydı. Böylece Macrinus derhal bir söylev hazırlanmasını emretti ve oğluna Antoninus ismini verdi. Söylevi şu şekildedir: "Artık benim yaşımın ilerlediğini görüyorsunuz, ey silah arkadaşlarım. Diadumenianus ise hâlâ çocuk yaşıta, eğer tanrılar ona destek olursa lideriniz de uzun bir süre boyunca o olacak. Ayrıca, Antoninus ismine dair büyük bir özleminiz olduğunu da anlıyorum. Dolayısıyla, insan doğasının kırılganlığından ötürü artık ömrümde çok vaktim kalmamış gibi görüldüğünden, sizlerin de onayınızla

bu çocuğa Antoninus ismini veriyorum. O, sizler için uzun yıllar boyunca bir Antoninus olacaktır.”

Bu söyleve karşı askerler şöyle haykırdı:

“Ey imparator Macrinus, tanrılar sizi korusun! Antoninus Diadumenianus, tanrılar sizi korusun! Hepimiz hanidir bir Antoninus istiyorduk. En yüce ve ulu Iuppiter, Macrinus’a ve Antoninus’a uzun bir yaşam bahşet. Macrinus’un yenilmez biri olduğunu bilirsiniz, ey Iuppiter. Artık bir Antoninus’umuz da var ve onda her şeye sahibiz. Tanrılar bize bir Antoninus bahşetti. Babasına layık, imparatorluğa layık bir Antoninus!”.

II. İmparator Macrinus da şöyle dedi:

“Öyleyse, imparatorluk yetkisinin karşılığı olarak, her biriniz için üç *aureus*,¹ Antoninus isminin bahşedilmesi için de kişi başı beş *aureus* ile bu kez iki katı olmak üzere geleneksel terfi işlemlerini de kabul ediniz, ey silah arkadaşlarım. Tanrılar da size sık sık verilen mükâfatlardan verecek, bizler de bugün vermeyi düşündüğümüz ödüllerden size her beş yılda bir vereceğiz.”

Bundan sonra çocuk yaştaki imparator Diadumenianus Antoninus da şöyle konuştu:

“Sizlere, bana hem imparatorluk yetkisi hem de ismi bahşettiğiniz için teşekkürlerimi sunuyorum, silah arkadaşlarım. Hem babamı hem de beni Roma’nın imparatorları olarak belirlemeye ve devletin yönetimini bize teslim etmeye layık gördünüz. Babam imparatorluğu başarısızlığa uğratmamak için çabalayacak, ben de Antoninus ismine layık olabilmek için çabalayacağım. Pius’un, Marcus’un ve Verus’un ismini aldığımı biliyorum, bu imparatorlara göre yaşamak da oldukça zor olacaktır. Öte yandan bu sırada, imparatorluk yetkisinin ve bana verilen ismin bir karşılığı olarak sizlere babamın söz verdiği her şeyin, bütün mükâfatların ve terfilerin iki katı olacak

1 Iulius Caesar zamanında yaklaşık 8 gram olan altın bu sikkenin ağırlığı daha sonraki dönemlerde düşmüş, özellikle Severus döneminde hazinenin boşalması ve iyice büyüyen ekonomik kriz ile çok basılmaz olmuştur. Çoğu zaman altın yerine gümüş veya bakır sikke kullanılıyordu.

şekilde sözünü veriyorum, tıpkı saygıdeğer babam Macrinus'un huzurlarınızda söz verdiği gibi." Yunan yazar Herodianos bunlardan bahsetmez, sadece Diadumenianus'un çocuk yaşta askerlerden Caesar unvanını aldığını ve babasıyla beraber katledildiğini söyler.²

Bu söylevden sonra Antakya'da Antoninus Diadumenianus'un ismini taşıyan bir sikke basıldı, öte yandan Macrinus'un ismini taşıyan sikkelerin darbu da senatonun onay vereceği tarihe kadar ertelendi. Ayrıca senatoya, Antoninus isminin verildiğine dair mektup gönderildi. Söylenene göre senato bunun karşılığında onun imparatorluğunu seve seve onaylamış. Ne var ki bazıları senatonun bunu Antoninus Caracalla'ya duyulan nefretten ötürü yaptığını düşünür. Macrinus imparator olarak, oğlu Antoninus'un onuruna halka dağıtılmak üzere kırmızı renkli kıyafetler yaptırdı. Bunlar, tıpkı Bassianus'un Galya tarzı kıyafeti gibi 'Antoninus kıyafeti' olarak anılacaktı. Macrinus'un söylediğine göre, oğlunun Paenulus ya da Paenularius³ olarak anılması Bassianus'un Caracalla olarak anılmasından daha iyi olacaktı. Ayrıca, Antoninus ismine dağıtılacak bir bağış sözü veren bir ferman da çıkarmıştır. Bu fermanla şunlar yazıyordu: "Ey vatandaşlar! Şimdi huzurlarınızda olmayı çok isterdim. İşte o zaman Antoninus'unuz size bizzat bağış yapardı. Ayrıca, Antoninus'lar olarak erkekler ve Antonina'lar olarak kızlar toplardı ki⁴ bunlar, böylesine değerli bir ismin şanını yüceltebilsin."

III. Bunları yaptıktan sonra Diadumenianus, ordugâhtaki sancakların ve bayrakların Antoninus olarak anılmasını emretti ve Bassianus için altından ve gümüşten heykeller yaptırdı. Antoninus isminin onuruna yedi gün boyunca şükran törenleri düzenlendi. Diadumenianus bütün herkesten çok daha yakışıklı biriydi, uzun boyluydu, altın sarısı saçları vardı, gözleri karaydı, gaga burunluydu.

2 Bkz. *Hdn* V. 4, 12. Diadumenianus 208 yılında doğmuştu, dolayısıyla bu konuşma esnasında dokuz yaşındaydı. *L.*

3 Yolculukta ve yağmurlu havalarda giyilen *paenula* adlı pelerinden gelen bu isim tıpkı Caracalla gibi bir kişiye verilmişti.

4 Daha önceden özellikle Antoninus'lar bu tür topluluk veya gruplar kurmuştu, bkz. *Pius*, HA 1, VIII.

Çenesi oldukça düzgündü, ağzı sanki öpüşmek için tasarlanmıştı, doğal olarak oldukça kuvvetli, talimli biriydi. Ordugâhta kullanılan kırmızı ve erguvan renkteki ilk giysileri ve diğer imparatorluk alametlerini donandığında sanki yıldızlardan veya gökten gelen biri gibi parlıyordu, o kadar ki herkes onu bu güzelliği sayesinde sevmişti. Diadumenianus'un bedenine dair bunlar söylenebilir.

Şimdi onun imparatorluk yetkisine dair yapılan kehanetlere gelelim. Bunlar, diğerlerine kıyasla oldukça olağanüstü şeylerdir.

IV. Diadumenianus doğduğu gün, o zaman şans eseri büyük hazinenin başkanı⁵ olan babası erguvan kıyafetleri incelemekteydi. Bunlardan, renkleri daha parlak olanlarının bir odaya götürülmesini emretti. Bu odada iki saat sonra Diadumenianus dünyaya gelecekti. Ayrıca, normalde doğum esnasında bebeklerin kafasında bir amniyon zarı varken -ebeler bunları alıp güvenilir avukatlara satarlar, çünkü bunların birilerini müdafaa edenlere şans getirdiği söylenir- Diadumenianus'ta bunun yerine tıpkı bir diadem⁶ gibi görünen dar bir bant vardı. Bu o kadar sertti ki kesilememişti, çünkü lifleri sanki bir yay kirişi gibi bağlanmıştı. İşte bu yüzden çocuğa Diadematus⁷ ismi verildiğini söylerler, lakin büyüdüğünde, eski ismiyle arasında çok az fark olmasına karşın anne tarafından dedesinin ismi olan Diadumenianus'u almış. Ayrıca, babasının çiftliğinde on iki tane erguvan renkli kuzunun doğduğunu ve bunlardan yalnızca bir tanesinin benekli olduğunu söylerler. Doğduğu gün bir kartalın süzüle süzüle ona küçük bir yabani güvercin getirdiği, bunu bebeğin uyuduğu beşiğe bırakarak hiçbir zarar vermeden uçup gittiği de bilinen bir hikâyedir. Yine, *pantagathus*⁸ olarak bilinen kuşlar da babasının evinde yuva yapmış.

5 Roma'da devlet/kamu hazinesi ve hükümdar hazinesi bulunuyordu, bunun dışında buradaki gibi üçüncü bir hazineye dair kanıt yoktur. Burada bir hata veya yanlış bilgi var.

6 Antik dönemde taç.

7 Diadem anlamındaki *diadema* teriminden gelen isim.

8 "İyiye alamet eden kuşlar" anlamındaki bu Latince terimin ima ettiği kuşların ne olduğu bilinmiyor.

V. Diadumenianus'un doğumu civarındaki günlerde astrologlar onun yıldız falını okuyunca onun bir imparatorun oğlu olan imparatorun oğlu olduğunu haykırışlar, yani ortada gezen dedikoduların da belirttiği gibi annesinin zina yapmış olduğunu ima etmişler. Bir keresinde de Diadumenianus açık alanda bir yerde yürürken bir kartal şapkasını almış, çocuğun yanında ona eşlik edenler bağırınca kartal bu şapkayı, babasının o zamanlar yaşadığı bir çiftliğin yakınında bulunan bir kraliyet anıtı üzerindeki kral heykelinin üzerine, kafasına gelecek şekilde bırakmış. Çoğu kişi bunun bir kehanet olduğunu ve ölüme işaret ettiğini düşünmüş, sonradan gelişen olaylar bu tahminin doğru olduğunu göstermiştir. Diadumenianus ayrıca, Antoninus'un doğduğu gün,⁹ Antoninus Pius'un da doğduğu saatte doğmuş, hatta diğer belirtiler de neredeyse aynıymış. Bunun üzerine astrologlar onun hem bir imparator oğlu hem de gelecekte bir imparator olacağını ancak bunun uzun sürmeyeceğini söylemiştir. Antoninus'un doğum günü olan doğduğu gün, yakınlarda yaşayan bir kadın rivayete göre "Adı Antoninus olsun" diye haykırış. Ancak Macrinus bundan korkmuş ve hem hiçbir akrabası bu ismi almadığı hem de çocuğun yıldız falının önemine dair dedikodular ortalıkta dolandığı için bu imparator ismini almasını reddetmiş. İşte bunlar ve diğer yazarların anlattığı başka kehanetler de belirmiş olsa da özellikle şu kehanet dikkate değerdir: Bir gün Diadumenianus beşikte yatarken söylenenlere göre bir aslan zincirlerini kırmış ve vahşi bir şekilde dışarı fırlamış, bebeğin yattığı beşiğe gelince de çocuğu yalnızca yalamış ve zarar vermeden bırakmış. Lakin tam o sırada, bebeğin yattığı açık avluda orada bulunan tek kişi olan dadı kendisini aslanın önüne atınca aslanın saldırısıyla can vermiş.

VI. Antoninus Diadumenianus'a dair anlatılmaya değer gibi görünen şeyler işte bunlardır. Eğer ki Antoninus ismi beni bu çocuğun hayatına dair özel bir yer vermeye zorlamasaydı onun hayatını babasının icraatlarıyla birlikte anlatırdım. Gerçekten de Antoninus ismi

9 Muhtemelen 19 Eylül günü doğmuş olan Antoninus Pius kastediliyor, lakin Diadumenianus 14 Eylül'de doğmuştur. *L.*

o zamanlar o kadar çok sevilen bir isimdi ki bu isme sahip olmayanlar imparatorluk tahtına layık görülüyordu. İşte buradan hareketle bazıları Severus, Pertinax ve Iulianus'un, bunlardan sonra da baba oğul olmak üzere iki Gordianus'un Antoninus ismiyle onurlandırılması gerektiğini düşünür. Ancak, bu ismi ön isim olarak almak başka, esas isim olarak almak başkadır. Mesela Pius için Antoninus esas ismiydi ve Pius sadece soyadıydı. Marcus'un gerçek ismi ise Verissimus'du, ancak bu ismi artık kullanılmadığı ve kaldırıldığı zaman kendisine yalnızca ön ismi olarak değil esas ismi olarak da Antoninus verilmiştir. Verus'un da gerçek adı Commodus'tu, lakin bu ismi kaldırıldığında o da ön ismi değil esas ismi olacak şekilde Antoninus ismini almıştır. Commodus'a ise ismini veren Marcus Antoninus olmuştur, ayrıca ismini doğduğu gün kamu kayıtlarına da yazdırmıştır. Caracalla Bassianus konusunda ise kendisine, Severus'un gördüğü bir rüyadan ötürü Antoninus adı verildiği bilinen bir şeydir. Bu rüyada Severus'a, Antoninus adında bir halefi olacağı söylenmişti. Severus ona bu ismi, imparatorluk yetkisini de verdiği 13. yaşında bahşetmiştir. Birçok kişiye göre hiçbir zaman Antoninus ismini almamış olan Geta'ya ise bu isim, Bassianus için geçerli olan aynı amaç doğrultusunda -babası Severus'un yerine geçmesi için- verilmiştir, ancak böyle bir şey gerçekleşmedi. İşte Geta'dan sonra Antoninus ismi, söylenenlere göre ordunun, senatonun ve Roma halkının desteğini alabilsin diye Diadumenianus'a verilmiştir, zira Bassianus Caracalla'ya müthiş bir özlem duyuluyordu.

VII. Diadumenianus'un babası Opellius Macrinus'un yazdığı bir mektup vardır. Bu mektupta Macrinus, Antoninus adını taşıyan birinin babası olduğu için böbürlenir, o kadar ki daha önceden imparatorlukta ikinci büyük makamı¹⁰ tutmuş birisi olarak imparatorluk tahtında bulunmasıyla bile bu kadar böbürlenmemiştir. O zamanlar Antoninus ismi kadar şanlı bir başka isim yoktu, hatta tanrılarinki bile buna dahildi. Bu mektuptan bahsetmeden evvel, Antoninus isminin bir tanrının dahi ismini eklemenin uygun

10 Muhafız alayı komutanlığı. *L.*

görülmeyecek kadar şanlı olduğunu herkese gösterebilmek için, Hercules ismini almış olan Commodus'a karşı yöneltilen şu dizelerden söz etmek yerinde olacaktır:

*Commodus Herculem nomen habere cupit,
Antoninorum non putat esse bonum,
expers humani iuris et imperii,
sperans quin etiam clarius esse deum,
quam si sit princeps nominis egregii.
Non erit iste deus nec tamen ullus homo.*

*Commodus, Herkül ismini almak istedi,
Antoninus'ların isminin o kadar da iyi olmadığını düşünüyor,
Hukuka, imparatorluğa dair hiçbir şey bilmez o,
Muhteşem bir ismi olan bir lider olmaktansa
Şanlı bir tanrının ismini almak ister o,
Lakin ne bir tanrı olacaktır ne de öyle bir adam.*

Namını bilmediğim bir Yunan tarafından yazılmış olan bu dizeler kötü bir şair tarafından Latinceye çevrilmiştir. Bu dizelere, üç imparatora duyulan sevgiden ötürü Antoninus'ların tanrılardan bile daha üstün değerlendirildiğini insanların bilmesinin gerektiğini düşündüğüm için burada yer verdim. Bu öyle bir sevgiydi ki söz konusu imparatorların bilgeliğini (Pius için), nezaketini (Verus için) ve hürmetkârlığını (Marcus için) kutsamıştı. Şimdi de Opellius Macrinus'un yazdığı mektuba yer verelim:¹¹

“Opellius Macrinus'tan karısı Nonia Celsa'ya. Sahip olduğumuz bu yüksek makam, tahmin edilemez bir şeydir, sevgili karıcığım. İmparatorluk makamından bahsettiğimi düşünebilirsin, lakin bu öyle büyük bir makam değildir ve talih bu makamı hiç hak etmeyen kişilere bile vermiştir. Ancak ben, bir Antoninus'un babası oldum. Sen, bir Antoninus annesi oldun. Bizler kutlu kişileriz, bizim evimiz talihtir, artık bu kutlu imparatorluk güzide bir methiyeye sahip olmuştur! Tanrılar ve o çok tapındığınız Iuno, onun Antoninus'ların

11 Bu ve sonraki mektupların uydurma olduğu düşünülüyor. *L.*

erdemine sahip olmasını, bir Antoninus'un babası olan benim de herkes için saygın bir kişi olmamı nasip etsin.”

VIII. İşte bu mektup Macrinus'un, oğlunun Antoninus ismini almasından ne kadar şan edindiğini düşündüğünü gösterir. Diadumenianus, babası ile birlikte saltanatlarının 14. ayında öldürülmüştür. Ölümüne sebep olan şey kendi hatası değil, babasının insaniyet dışı ve sert yönetimiydi. Bununla birlikte, birçok yazarın anlattıklarında onun yaşının ötesinde bir zalimliğe sahip olduğunu okudum, bu onun babasına gönderdiği bir mektupta da apaçık ortadadır. Zira, bazı kişiler ayaklanma çıkarma şüphesi altına düştüğünde Macrinus, şans eseri o zaman oğlunun yokluğunda bu kişileri son derece zalim bir şekilde cezalandırmıştı. Oğlu, bu ayaklanmayı azmettiren kişilerin idam edildiğini, lakin aralarında Armenia'nın askerî valisi¹² ile Asya ve Arabia'nın da sivil valileri olan yordakçıların da, uzun süreli dostluklarından ötürü zarar görmeden gönderildiğini duyunca söylenene göre, bir benzerini annesine gönderdiği bir mektup göndermiştir. Tarih anlatımı için bu mektubun bir örneği paylaşılmalıdır:

“Augustus'un oğlundan babası Augustus'a. Görünüşe göre bana her zamanki gösterdiğiniz sevginizi göstermiyorsunuz, babacığım. Zira imparatorluk tahtını gasp etmek için komplo kuran kişilerin hayatını bağışladınız. Belki, eğer şimdi onların canını bağışlarsanız ileride size faydalı olacakları umuduyla böyle yaptınız ya da kadim dostluğunuzdan ötürü bunların zarar görmeden salıverilmesini düşündünüz. İnanın böyle yapmamalıydınız, bunun hiçbir faydası olmayacaktır. Birincisi, artık kendilerinden şüphe duyulan kişiler olarak artık size karşı bir sevgi besleyemezler. İkincisi, kadim dostluklarını unutup en büyük düşmanlarınızın tarafına geçmiş olanlar en zalim düşmanlarınız olacaktır. Ayrıca bu kişilerin hâlen orduları olduğunu da unutmayınız.

12 Bu mektubun yazıldığı iddia edilen dönemde böyle bir görev yoktu. Buradaki terim olan *dux*, sınır bölgelerinde konuşlanmış orduların komutasını üstlenen komutanlardı. MS III. yüzyılda, eyaletlerdeki sivil idare askerî idareden ayrılınca bu mevki kurumsallaştı.

*Si te nulla movet tantarum gloria rerum,
Ascanium surgentem et spes heredis Iuli
respice, cui regnum Italiae Romanaeque tellus debetur.*

*'Bu tür eylemlerini şanını değil,
Genç Ascanius'u, Iulus'un varisinin umutlarını düşün;
İtalya'daki krallık ve Romalıların toprakları vardı onun talihinde.'*¹³

Eğer ki güven içerisinde yaşamak istiyorsanız, bu adamların idam edilmesi gerekiyor. Zira, insanların kötü yönünden ötürü, eğer bu adamların canı bağışlanacak olursa, diğer düşmanlar da eksik kalmayacaktır.”

Bazılarına göre bizzat Diadumenianus'un, bazılarına göre de öğretmeni ve daha önceden Afrika'da hatiplik yapmış olan Caelianus'un yazmış olduğu bu mektup, eğer yaşasaydı bu genç adamın ne kadar zalim biri olacağını gösterir.

XI. Diadumenianus'un annesine yazmış olduğu bir başka mektup da günümüze ulaşmıştır:

“Efendimiz ve Augustus'umuz ne sizi ne de kendisini seviyor, zira düşmanlarının hayatını bağışlıyor. Bu yüzden, Arabianus, Tuscus ve Gellius'un kazığa bağlanmasını sağlayın ki bir fırsat bulunca kaçıp gidemesinler.” Lollius Urbicus'un kendi dönemini anlattığı tarih kitabında da belirttiği üzere bu mektuplar kâtabi tarafından halka okunduğunda söylenene göre askerlerin nezdinde ona çok zarar vermiş. Zira babası öldürüldükten sonra birçok kişi onun canını bağışlamak istemiş, ancak kethüdası ortaya çıkıp bu mektupları askerî divanın önünde okumuş.

Böylelikle, baba oğul ikisi de öldürülüp kelleleri mızraklara geçirilince ordu, bu isme duyulan sevgiden ötürü Marcus Aurelius Antoninus'a gitti. Bu adamın Bassianus Caracalla'nın oğlu olduğu söyleniyordu, ancak gerçekte Elagabalus'un tapınağının ve menfur insanların rahibiydi. Bu kişiler, kaderin cilvesi olarak Roma İmparatorluğunu yozlaştıracak kişilerdi. Bu adam dair çok sayıda detay olduğu için bunları yeri gelince anlatacağım.

¹³ *Aen.* IV. 272-276.

ANTONINUS ELAGABALUS

YAZAN: AELIUS LAMPRIDIUS

I. Eğer kendisinden önce imparatorluk tahtında Caligula, Nero ve Vitellius gibi kişiler bulunmuş olmasaydı, Varius olarak da anılan Elagabalus Antoninus'un¹ hayatını, Romalıların imparatoru olarak bilinmemesi için hiç anlatmamalıydım. Lakin, tıpkı aynı topraktan hem zehir hem de meyve ve diğer faydalı şeylerin çıkması gibi, okuyucular Augustus, Traianus, Vespasianus, Hadrianus, Pius, Titus ve Marcus gibi imparatorların hayatlarını okuyarak bu menfur despotların zıtlarını bulabilirler. Ayrıca okuyucular, yukarıda sayılan imparatorların sayesinde uzun süre boyunca hüküm sürdüğü ve doğal bir ölümle öldüğü ferasetini, diğer zorbaların da öldürüldüğünü, sokaklarda sürüklendiğini, despot olarak ilan edildiklerini ve hiç kimsenin onların isimlerinden dahi bahsetmek istemediğini anlayacaktır.

Macrinus ile imparatorlukta eşit derecede yetki sahibi olan oğlu Diadumenianus öldürüldüğünde, sırf Bassianus'un oğlu olduğu söylendiği için imparatorluk tahtına Varius Elagabalus çıkarıldı.

1 Asıl adı Varius Avitus'tu. Iulia Soemias ve S. Varius Marcellus'un oğluydu, tahttaki iddiasını güçlendirmek için anneannesi Maesa onun, Caracalla'nın oğlu olduğunu iddia etmişti ve Elagabalus da M. Aurelius Antoninus ismiyle imparator olmuştu. Elagabaa, Emesa'nın koruyucu tanrısıydı ve genelde güneş tanrısı olarak tapınıp görüyordu, imparator bu ismi buradan alsa da hayatı boyunca hiçbir zaman resmî ismi bu olmadı. Latince yazan yazarlar bu ismi Heliogabalus olarak yanlış verir. *L.*

Gerçekte bu adam, Elagabalus'un, ya da Iuppiter veya Güneş olarak anılan tanrının bir rahibiydi, ayrıca ya soyunu kanıtlamak ya da baba katili olan Bassianus'un bile sırf bu isme sahip olduğundan sevildiğini öğrendiği için Antoninus ismini almıştı. Asli olarak ismi Varius'tu, fakat daha sonra tanrı Elagabalus'un bir rahibi olduğu için Elagabalus ismini almış, daha sonraları da bu kültü Suriye'den Roma'ya getirerek onun için Orcus'un² eski kutsal alanında bir tapınak yaptırmıştır. Son olarak, imparatorluk yetkisini aldığı anda Antoninus ismini aldı ve Roma İmparatorluğu'nu yönetecek olan son Antoninus oldu.

II. Elagabalus'u annesi öyle bir yönetiyordu ki onun rızası olmadan hiçbir kamu işi yapmıyordu, öte yandan kadın sarayda tam bir fahişe gibi yaşıyor, her türlü kepezeliği yapıyordu. Antoninus Caracalla'ya karşı duyduğu şehvet o kadar biliniyordu ki Varius ya da Elagabalus'un onun oğlu olduğu düşünülüyordu. Bazılarına göre Varius ismi, fahişelerde olduğu üzere muhtelif kişilerin döllerinden dünyaya gelmiş birisi olduğu için kendisine okul arkadaşları tarafından verilmişti. Bu babası Antoninus, Macrinus'un kurduğu bir komployla öldürüldüğü vakit söylenenlere göre o zaman müsrif ve zalim oğluyla beraber son derece acımasız bir şekilde imparatorluk yetkisini elde etmeye çalışan Macrinus'un kendisini de öldüreceği korkusuyla tanrı Elagabalus'un tapınağına bir sığınak gibi sığınmış. İşte ismine dair bunları söyleyebilir. Lakin o, karakterinize uyan ve sizin için değerli olan eski dönemlerdeki bu insanların erdemlerini benimsemiş olan siz ekselanslarının Marcus ile Pius'un altın tasvirlerini tıpkı atalarınız gibi Constantius'lar ve Claudius'lar arasında sergileyecek kadar hürmet gösterdiğiniz o ulu Antoninus ismini lekelemiştir.

III. Antoninus Varius'a dönecek olursak, bu adam imparatorluk yetkisini elde ettikten sonra Roma'ya muhbirler gönderdi. Kentte her sınıftan insan coşkuyla dolmuştu, Diadumenianus vakasında olduğu gibi artık boş bir unvan olmayan fakat gerçekten de bu kişilerin kanından geliyor gibi görünen bir kişinin taşıdığı -çünkü

2 Yeraltı dünyası ve ölüm tanrısı, Yunan mitolojisinde Hades.

kendisinin Antoninus Bassianus'un oğlu olduğu haberini göndermişti- Antoninus isminden dolayı onun için bütün halk bir sevgi duyuyordu. Ayrıca, bir tiranın yerine gelen kişilerde olduğu gibi bir üne sahipti. Ancak bu, en yüce erdemler mevcut olmadıkça kalıcı bir şey değildir ve çok sayıda vasat imparator bu ünü de yitirmiştir.

Elagabalus'un mektubu senatoda okunduğunda derhal Antoninus ismi için iyi dilekler, Macrinus ve oğlu için de lanetler yükseldi. Salondakilerin isteğı ve ona güvenenlerin hevesi doğrultusunda Antoninus imparator ilan edildi.³ İşte, gerçek olmasını yürekten diledikleri zaman bir şeylere inanmaya hazır olan insanların umutları böyledir.

Elagabalus, eyaletlerdeki onca işi umursamadan şehre girdiğı ilk anda,⁴ imparator sarayına yakın yerdeki Palatinus Tepesi'nde Elagabalus'u tanrı olarak kutsadı ve ona bir tapınak yaptırdı. Büyük Anne'nin⁵ simgesini, Vesta ateşini,⁶ Palladium'u,⁷ Salii kalkanlarını⁸ ve Romalıların kutsal addettiğı her şeyi, Roma'da Elagabalus'tan başka bir tanrıya tapınılmaması için bu tapınağı geçirmek istiyordu.⁹ Dahası, Elagabalus rahiplerinin her türlü dinin ritüelini kapsaması amacıyla Yahudilerin ve Samaritalıların¹⁰ dinleriyle Hıristiyan ritüellerinin de bu tapınağı aktarılması gerektiğini beyan etti.

IV. Senatodaki ilk gününde Elagabalus annesinden senato binasına gelmesinin istenmesini emretti. Kadın buraya gelince konsüllerin oturduğu koltuğı davet edildi ve oylamada yer aldı, yani senato kararı almak için sunulan bir tasarıya şahitlik etti. Saltanatı döneminde

3 Dio Cass. (LXXIX. 2) ve Herodianos'a göre (V. 5. 2) Elagabalus sırf senatonun askerlerden korkması sebebiyle imparator ilan edilmişti.

4 MS 219 yılında.

5 Kibele.

6 Roma'da sürekli yanan bu ateşi Vesta bakireleri korurdu. Sürekli yanan ateş, şehrin sonsuzluğunu simgeliyordu.

7 Truva'dan Roma'ya götürüldüğüne inanılan efsanevi heykel/görsel. Vesta Tapınağında korunuyordu.

8 Salii rahiplerinin kalkanları.

9 Elagabalus'un, Roma'daki bütün kültleri birleştirip Elagabaal'i en büyük tanrı yapmak istediğı düşünülüyordu, bkz. Dio Cass. LXXIX. 11, 1; *Hdn.* V. 5, 7.

10 Sâmirîler.

bir kadının tıpkı senatör sınıfından bir adam gibi senatoya katıldığı tek imparator böylelikle Elagabalus oldu.¹¹

Elagabalus, Quirinalis Tepesinde bir *senaculum*, yani kadınlara ait bir senato yaptırdı. Ondan önce, evli kadınlar burada toplanıyordu, ancak bu belirli festivallerde veya bir evli kadına konsülle evlenince verilen nişanlar verildiği zaman oluyordu. Eski imparatorlar bu nişanları, özellikle de kocaları asil soydan gelmeyen kadın akrabalarına veriyordu ki kendileri asil statülerini kaybetmesin.¹² Symiamira'nın da etkisiyle, evli kadınlara dair tuhaf senato kararları alınmaya başladı. Bu kararlar kadınların toplum içinde hangi kıyafeti giyeceğini, kimin kime öncelik vereceğini, öpüşme esnasında kimin öne çıkacağını, kimin bir at arabasına, ata, bir yük hayvanına veya eşeğe binebileceğini, kimin katırlar veya sığırlar tarafından çekilen arabalarda veya tahtırevanlarda taşınabileceğini ve bu tahtırevanların deri, kemik, fildişi veya gümüşten yapıp yapılmayacağını ve kimin ayakkabılarında altın veya mücevher taşıyabileceğini düzenliyordu.

V. Elagabalus, kış mevsimini Nicomedia'da¹³ geçirdiği esnada, erkeklerle dahi olacak şekilde her türlü ahlaksızlığı yaşadığı için askerler bu adamı imparator yapmak için Macrinus'a komplo kurmuş olmalarından hemen pişmanlık duydu ve Elagabalus'un kuzeni olan Alexander'e¹⁴ yöneldiler. Bu adam, Macrinus'un öldürüldüğü zaman senato tarafından Caesar olarak selamlanmıştı.¹⁵ Bu türden bir hayvana dahi müsamaha göstermek mümkün değilken kim bu şekilde her türlü şehvete kapılan bir imparatora katlanabilir ki? Kendisi Roma'dayken, son derece büyük organları olan kişileri araştırmaları ve bu kişilerin enerjisinden faydalanabilmek için onları saraya getirmeleri amacıyla

11 İmparator Nero'nun annesi Agrippina'ya bir senato oturumuna katılması izni verilmmişti fakat bu kadın bir perde arkasında gizlenmişti, bkz. *Ann.* XIII. 5.

12 Kendisinden alt tabakadan bir erkekle evlenen bir kadın, imparatorluk kararı olmadıkça kendi statüsünü kaybederdi. *L.*

13 Bugünkü İzmit.

14 Iulia Avita Mamaea ile Gessius Marcianus'un oğlu. Asıl adı Alexionos ya da Bassianus'tu, fakat 221 yılında Elagabalus onu evlat edinip Caesar yapınca M. Aurelius Alexander olarak tanındı.

15 Buradaki bilgi yanlış görünüyor. *L.*

görevliler göndermekten başka bir şey yapmıyordu. Ayrıca, kendi evinde Paris'in hikâyesini¹⁶ oynatıyor, Venus rolünü oynuyordu, bu esnada birdenbire kıyafetini yere düşürüp çıplak şekilde dizlerine çöküyordu; bir eli göğsünde, diğer eli de cinsel bölgesinde, kalçaları öne doğru çıkıyordu ve ahlaksız bir biçimde karşısındakine yaslanıyordu. Ayrıca, Venus'un genelde tasvir edildiği şekilde yüz ifadesi takınıyordu. Dahası vücudundaki bütün tüyleri aldırtıyordu, birçok insanın şehvetini artırmak için de değerli ve fit biri gibi görünmenin hayattaki en büyük zevk olduğunu düşünüyordu.

VI. Elagabalus onurunu, itibarını ve bulunduğu makamları parayla satın almış biriydi. Aynı şekilde bunları, köleleri ve libidosuna hizmet eden kişiler vasıtasıyla satıyordu. Yaş, mülkiyet veya sınıf gözetmeksizin sadece parayla senatoda atama yapıyordu. Bölük komutanı, *tribunus*, *legatus*, birlik komutanı, ayrıca *procurator*¹⁷ gibi rütbeleri ve saraydaki pozisyonları da parayla satıyordu. Esasında at arabası yarışlarındaki ortakları olan at arabası sürücülerini Protogenes ve Cordius'u daha sonraları hayatının bütün alanında ve eylemlerinde ortakları yaptı. Bedenleri kendisini memnun eden çok sayıda kişiyi tiyatro sahnelerinden, hipodromdan ve arenadan almış ve saraya nakletmiştir. Hierocles'e¹⁸ karşı öyle bir sevgi besliyordu ki bir keresinde onu sözü etmesi dahi uygun olmayan bir yerde öpmüştür ve Flora festivalini¹⁹ kutladığını iddia etmiştir.

Bu adam Vesta bakirelerinin iffetini bozmuş, kutsal alanları ortadan kaldırmak suretiyle de Roma halkının kutsal geleneklerini kirlletmiştir.²⁰ Kendisi, sürekli yanan ateşi dahi söndürmek istemiştir.

16 Ünlü Paris ve Helen hikâyesi.

17 Daha önceden farklı görevleri olan bu görevli söz konusu dönemde ekseriyetle tahsildarlık yapıyordu.

18 Köle olarak doğan bu adam, Cordius'un çırağı ve imparatorun en sevdiği kişiydi. 221 yılında muhafız alayı Elagabalus'u onu azletmeye zorlamıştır. Elagabalus öldürüldükten sonra o da öldürüldü. Bkz. Dio Cass., LXXIX. 15; 19. 3; 21. 1.

19 28 Nisan-3 Mayıs tarihleri arasında kutlanan, daha çok müstehcen tiyatro oyunları ile tanınan eski bir festival. *L.*

20 Elagabalus, ilk karısı Paula'dan boşandıktan sonra Vesta rahibesi Aquilia Severa ile 221 yılında evlendi. *L.*

Romalıların dinî seremonilerini değil ayrıca bütün dünyayı da ortadan kaldırmak istiyordu. Tek bir amacı vardı, o da tanrı Elagabalus'a her yerde tapınılmasıydı. Ayrıca, fani lekelerle kirlenmiş ve kendilerine de leke sürmüş kişiler olmasına karşın, içine sadece Vesta rahibelerinin ve rahiplerin girebildiği Vesta tapınağına zorla girmiştir. Yine, kutsal eşyaları da çıkarmaya çalışmış, gerçek olanı yerine, baş bakirenin kendisini kandırmak için göstermiş olduğu topraktan yapılmış olanı almıştı. Bunun içinde hiçbir şey bulamadığında ise yere atıp kırmıştır. Buna karşın söz konusu kült bu şekilde sonlanmamıştır, çünkü söylenenlere göre hiç kimse asla alıp götüremesin diye tıpkı gerçeği gibi çok sayıda kutsal eşya yapılmıştır. Böyle olmasına rağmen Elagabalus, Palladium olduğuna inandığı imgeyi yerinden taşımış, bunu altınla kapladıktan sonra kendi tanrısının olduğu tapınağı koymuştur.

VII. Elagabalus ayrıca Büyük Anne ve taurobolium ritüellerini²¹ de uyguluyordu; o kadar ki bu tanrıçanın gizli bir yerde saklanan putlarını ve kutsal eşyalarını taşıyordu. Bu tanrıçanın iğdiş edilmiş zahitleri arasında kafasını öne arkaya sallıyor, cinsel organını bağlıyor ve Kibele rahiplerinin yapması gereken her şeyi yapıyordu. Taşımakta olduğu tanrıçanın putunu da kendi tanrısının tapınağına koymuştur. Yine, Salambo²² ritüelini uyguluyordu, bunu yaparken de Suriye bölgesindeki kültlere özgü her türlü feryat figanı ediyordu; bu hareketleri onun yaklaşmakta olan sonu için bir alametti. Bütün diğer tanrıların kendi tanrısına hizmetkâr olduğunu söylüyor, bazılarını onun kethüdarları, bazılarını köleleri, bazılarını da muhtelif işleri için hizmetçileri diyordu. Hatta, kutsal olduğu söylenen taşları da tek tek

21 MS II-III. yüzyıllarda Roma'da moda olan, Caelestis ve Magna Mater tapınımlarıyla bağlantılı bir kült. Normalde bir boğa ve koç kurban edilirdi fakat daha sonraları bu kültün önemi daha çok arttı. Kurbanı gerçekleştiren kişi, boğanın kesildiği delikli tahtaların olduğu çukurda dururdu. Dökülen kanın kişinin üzerine akması arınmayı ve ruhsal intibahı simgeliyordu ve bu kişi Büyük Ana (Kibele) rahibi oluyordu. *L.*

22 Semitik bereket, verimlilik ve cinsellik tanrıçası. Yunan Mitolojisindeki Aphrodite ile eşdeğer.

tapınaklardan çıkarmayı istemişti. Mesela, Diana'nın imgesini, Orestes'in adadığı Laodicea'daki²³ kutsal yerinden çıkarmak istiyordu.

Orestes'in, Diana'nın imgelerinden tek bir tanesini bir yere değil de birçoğunu farklı yerlere koyup adadığını söylerler. Kendisini, tanrısal bir çağrıya uyarak Hebrus bölgesindeki Üç Nehir'de²⁴ kendisini pakladıktan sonra Oresta şehrini kurmuştu.²⁵ Bu şehrin kaderinde sık sık insan kanıyla lekelenmek vardı. Hadrianus, delirmeye başladığı dönemlerde bu şehrin kendi işmiyle anılmasını emretmişti. O da tanrısal bir çağrıya karşılık böyle yapmıştı, zira kendisine deli bir adamın evine veya ismine gizlice girmesi söylenmişti. İşte Hadrianus'un bu şekilde delilikten kurtulduğunu söylerler ki bu deliliği, birçok senatörün idam edilmesini emretmesine yol açmıştı. Daha sonra bu senatörlerin hayatlarını kurtaran Antoninus, hepsi imparatorun emri doğrultusunda öldürüleceğini düşündüğü zaman onları senatoya götürdüğünde Pius unvanını almıştı.

VIII. Elagabalus insan da kurban ediyordu, hatta bu amaç uğruna bütün İtalya'dan asil soydan gelen ve dış görünüşleri güzel olan kişilerin çocuklarını topluyordu. Bu çocukların annesi de babası da hayattaydı, imparatorun bunu sırf yaşadıkları acı daha da katmerleşsin diye yaptığına inanıyorum. Son olarak, etrafında her türlü büyücü vardı ve bunları her gün çalıştırıyor, bizzat teşvik ediyordu ve bu kişilerin tanrıların dostu olduğunu düşündüğü için de tanrılara teşekkür ediyordu. Öte yandan çocukların iç organlarına baktırıyor, memleketine has ritüellerle de kurbanlara işkence ediyordu. Elagabalus konsül olduğunda halka hediyeler dağıttı. Kapış kapış giden bu hediyeler öyle gümüş ve altın parçaları, şekerlemeler veya küçük hayvanlar değil besili sığırlar, develer, eşekler ve kölelerdi. Bu yaptığıının da imparatorların âdeti olduğunu söylemiştir. Macrinus'un anısına zalim bir şekilde saldırmış, hatta aynısını daha da kötü şekilde Diadumenianus'a yapmıştır. Çünkü bu adam

23 Bugünkü Latakya.

24 Meriç Nehri'nin aktığı bölge.

25 Hadrianus'un kendi ismiyle yeniden kurduğu (Hadrianopolis) günümüz Edirne'si.

Antoninus ismini almıştı -kendisine Sahte Antoninus diyordu- ve son derece savurgan bir kişiden oldukça cesur, onurlu, ağırbaşlı ve ciddi bir insana dönüştüğü söyleniyordu. Kendi ahlaksızlıklarına dair söylenmesi dahi hoş olmayan ya da bahsedilmesi dayanılmaz şeyler yazmaları için bazı yazarları zorlamış, bunun kendi biyografisi olduğunu düşünmüştür.

Elagabalus, imparatorluk sarayında bir kamu hamamı yaptırdı, aynı zamanda Plautinus hamamını da halka tahsis etti. Böyle yaparak cinsel organları olağanüstü derecede büyük insanları toplamak istiyordu. Ayrıca, bütün şehirde ve rihtimlarda *onobelus*'lar²⁶ aranmasını sağladı. Oldukça kuvvetli gözüktükleri için bunlara böyle deniyordu.

IX. Marcus Aurelius'un kendilerine karşı şanlı bir şekilde savaştığı Marcomanni kavmine karşı savaş açma planları yaparken bazı kişiler imperatora Marcus'un, Marcomanni kavmini ancak Chaldaealı astrologlar ve büyücüler²⁷ vasıtasıyla Roma halkının daimi hizmetkârları ve dostları yaptığını ve bu zaferin ancak dini ritüeller ve uygulamalar sayesinde mümkün olduğunu söyledi. Kendisi de bunların ne veya nerede olduğunu soruşturduğunda hiçbir cevap alamadı. Çünkü, söylendiği üzere bu ritüelleri sırf yok etmek için, dolayısıyla da savaşı çıkarmak umuduyla araştırıyordu, zira kendisine Marcomanni Savaşının bir Antoninus tarafından bitirileceği kehaneti iletilmişti. Lakin kendisine Varius veya Elagabalus deniyordu ve tam bir maskaraydı, ayrıca itibarını yerle bir ettiği Antoninus ismi için de tam bir utanç kaynağıydı. Öte yandan bu kehanet özellikle de, Elagabalus'un libidosunu tatmin etmek için vücudu uygun ve parasal açıdan iyi durumda olan kişilerin kendilerine karşı çıkmalarına üzülen kişiler tarafından yayılmıştır. İşte bu sebepten, Elagabalus'u öldürmek için komplo kurmaya başladılar. İç işlere dair bunlar söylenebilir.

26 Başka bir yerde rastlanmayan bu terim *onobelus* ya da *monobelus* "tek silahlı" anlamındadır ve cinsel organı kastettiği açıktır. Özellikle Latince cinsel organlar için kullanılan bunun gibi birçok tuhaf terim vardı.

27 Ünlü Keldaniler.

X. Ordudaki askerler, bir imparator ismini üzerine giymiş olan böylesi bir musibete katlanamıyordu. Bu yüzden, ilk başta birbirleri arasında, daha sonra da toplu şekilde fikirlerini beyan ederek Alexander'ı tahta geçirmeyi düşünmeye başladılar. Bu adam daha önce, Macrinus öldürüldüğü zaman senato tarafından Caesar olarak selamlanmıştı; kendisi de bu Antoninus'un kuzeniydi, her ikisi de, Elagabalus'un Varius ismini aldığı Varia'nın torunlarıydı.

Elagabalus'un saltanatında Zoticus²⁸ öylesine nüfuz sahibiydi ki imparatorluk sarayındaki bütün görevliler ona efendilerinin yoldaşı olarak muamele ediyorlardı. Hatta bu Zoticus akrabalarını suiistimal etmeye o kadar meyilli biriydi ki, yalan yanlış şeyler kurarak Elagabalus'un bütün söylemlerini ve icraatlarını satıyordu, öyle ki bu yoldan devasa bir servet elde etmiştir. Bazı kişilere tehditler savurmuş, bazılarına da vaatler vermiş, herkese de yalanlar söylemiştir. Hatta imparatorun huzurundan ayrıldıktan sonra her bir kişiye tek tek gidip onlara “Seninle alakalı şunu söyledim”, “Seninle alakalı bana şunlar söylendi” ve “Seninle alakalı şöyle bir şey yapılacaktır” gibi şeyler diyordu. İşte bu tür insanlar böyle davranır, bunlar bir hükümdarın oldukça yakınına girme fırsatı buldu mu iyi olsun kötü olsun, hükümdarın planlarını parayla satarlar; bu tür kişileri fark etmeyen imparatorların aptallığı veya masumiyetiyle de ahlaksız söylentilerle beslenirler. Elagabalus işte bu adamlar bir düğüne gidip nikah yapmış, yanındaki gelinin annesi de “Yemek yapmaya devam et” demiş, o anda Zoticus ise hastaymış. Daha sonra da filozoflara ve son derece saygın kişilere, gençliklerinde kendi yaşadığı şeyi yaşayıp yaşamadıklarını hiç utanmadan sormuş. Zira kendisi müstehcen konuşmalardan asla çekinmez, parmaklarıyla uygunsuz hareketler yapar ve kamu toplantılarında veya halk duruşmalarında dahi edepsizlik yapardı.

XI. Elagabalus azatlılarını vali, *legatus*, konsül ve komutan yapmış, soysuz ve ahlaksız kişileri onurlu makamlara getirerek bütün bunları

28 Smyrna (İzmir) bölgesinden bir atlet olan Aurelius Zoticus, Elagabalus'un emriyle Roma'ya getirilmişti. *L.*

lekelemiştir. Bir keresinde divanındaki asilleri²⁹ bağ bozumu şenliğine davet etti. Kendisi üzüm sepetlerinin yanına oturunca bu kişilerden en saygın olanına kendisinin Venus'e karşılık verip vermediğini sormaya başladı. Yaşlı adamların yüzü kızardığında da bu adamların sessizliğine ve utanç duymalarına istinaden "Yüzü kızarıyor! Tamam, her şey yolunda" dedi. Bunun ardından en ufak bir edep duygusu olmadan kendi yaptıklarını anlatmaya başladı. O an, yaşları ve itibarları dolayısıyla bu tür muhabbetlere gelemeyen yaşlıların yüzünün kızardığını ve sessizliğe gömüldüğünü görünce de genç adamlara döndü ve onlara bütün deneyimlerini sormaya başladı. Gençler de, o yaştakilerden beklenecek cevaplar verince Elagabalus keyiflenmeye başladı ve bu şekilde kutlanan bir bağ bozumu şenliğinin gerçek bir Bacchus festivali olduğunu beyan etti. Diğer taraftan, birçok kişinin anlattığına göre Elagabalus, bağ bozumu şenliği esnasında kölelerin, onların huzurunda dahi olacak şekilde efendilerine karşı, birçoğu Yunanca olan kendi yazdığı alaylı şakalar yapması uygulamasını getirmişti. Marius Maximus, Elagabalus'un biyografisinde bu şakalardan bazılarını yer vermiştir. Elagabalus'un nedimleri dahi ahlaksız kişilerdi, hatta bazıları saçlarına ağ takan, ahlaksız bir hayat yaşadıklarını söyleyen ve kocaları olmasıyla övünen filozof kılıklı adamlardı. Diğer yandan başka kişiler ise bunların, imparatorun ahlaksızlıklarını taklit ederek onun nezdinde daha önemli kişiler olmak için böyle göründüklerini söyler.

XII. Elagabalus, muhafız alayı komutanlığına Roma'da tiyatro sahnesine çıkmış bir dansçıyı, *prafectus vigilum*³⁰ makamına Cordius adında bir at arabacısını ve tahıl tedariki sorumlusu olarak da Claudius adındaki bir berberi getirmiştir. Bununla da kalmayarak diğer onurlu makamlara, tek yeterlilikleri devasa cinsel organları olan kişileri getirmiştir. Miraslardan yüzde beş vergi alması için bir kağıt sürücüsü,

29 Bu kişilere *amici Augusti* (Augustus'un/imparatorun dostları) deniyordu. Bunlar imparatorun huzuruna çıkabilen kişilerdi, muhtemelen senatör ve atlı sınıfından Romalılardı. İmparatora yolculukları esnasında eşlik eden kişiler de bu gruptan seçiliyordu. *L.*

30 "Nöbetçiler komutanı", şehir başkanından sonra bir şehirdeki en üst düzey görevli.

bir ulak, bir aşçı ve bir çilingir görevlendirdi. Ordugâha veya senato binasına gittiğinde, daha önce bahsettiğim³¹ Varia adındaki büyükannesini de beraberinde götürüyordu ki, kadının sahip olduğu itibar-kendisinde bunun zerresi yoktu- ona daha çok saygı duyulmasını sağlayabilsin. Daha önce de söylediğimiz üzere onun zamanından önce hiçbir kadın senato binasına gelmemiş, bir senato kararı oylamasına davet edilmemiş ve oturumda fikir belirtmemiştir. Elagabalus, verdiği ziyafetlerde hemen yakınında oğlancılar bulundururdu ve bunlara dokunmaktan veya sırnaşmaktan özellikle keyif alırdı, ayrıca ne zaman bir şey içecek olsa bunlardan biri ona kupasını uzatırdı.

XIII. Bu son derece rezil eylemleri arasında, evlatlık edinmiş olduğu Alexander'ın, onu evlatlık edindiğine pişman olduğunu bahane ederek kendisinden uzaklaştırılmasını emretmesi ve senatoya ondan Caesar isminin alınmasını buyurması vardır. Onun bu kararı senatoda okunduğunda derin bir sessizlik oldu. Çünkü Alexander dört dörtlük bir gençti ki bu daha sonraları saltanatı döneminde, kendisi ahlaksız biri olmadığı için üvey babası memnuniyetsizlik duysa da, kanıtlanmıştı. Bazılarının söylediğine göre ayrıca babasının kuzeniydi de. Ayrıca bu adam askerler tarafından sevilen, senato ve atlı sınıfı tarafından kabul gören biriydi.³² Lakin Elagabalus, onun sonunu getirmek üzere menfur bir plan kuracak kadar çıldırmış, Alexander'ı şu şekilde öldürmeleri için suikastçılar göndermiştir: Kendisi annesini, büyükannesini ve kuzenini sarayda bıraktıktan sonra bazı yeni gençlere dair planlar yapma bahanesiyle Spes Vetus bahçelerine³³ gitti ve burada, seçkin ve devletin ihtiyaç duyduğu bir genç olan Alexander'ı öldürmek için emir verdi. Ayrıca, ondan Caesar ismini almaları için de askerlere yazılı bir emir gönderdi, ayrıca tıpkı tiranlarda söz konusu olduğu üzere onun heykellerinin yazıtlarına çamur bulamaları için adamlar görevlendirdi. Yine Alexander'ın

31 *Elag.* IV. 2.

32 Herodianos'a göre (V. 8, 2-3) askerlerin ona olan bağlılığını artıran şeylerden biri de, Mamaea'nın gizlice kendilerine para dağıtmasıydı. *L.*

33 "Kadim Ümit", Roma'da ümit tanrıcısı için adanan bir tapınak vardı, ayrıca şehrin doğu kısmının en yüksek yerinde tapınağın etrafında bahçeler de vardı.

muhbirlerine haber göndererek, eğer ödül veya makam istiyorlarsa o hâlde onu ister banyosunda ister zehirle ister kılıçla, diledikleri gibi öldürmelerini emretti.

XIV. Ne var ki kötü insanlar dürüst insanlara karşı hiçbir şey yapamazlar. Zira hiçbir güç böylesi bir suç işlemesi için insanları ikna edemez, ayrıca başkalarına karşı hazırlanan silahlar bu kişilerin kendilerine döner ve bu kişiler başkalarına karşı yaptığı şekilde can verirler.

Alexander'in heykellerindeki yazıtlara çamur bulandıktan sonra bütün askerler öfkeden deliye döndü ve bazıları saraya bazıları da Varius'un olduğu bahçelere olacak şekilde yola çıktılar. Alexander'i korumak ve artık en sonunda devleti bu katil ruhlu namussuzdan kurtarmak istiyorlardı. Askerler saraya gelince Alexander'i, annesini ve büyükannesini korumaya aldılar ve bunları son derece dikkatli bir şekilde ordugâha götürdüler. Elagabalus'un annesi olan Symiamira da oğluna dair endişe duyarak bunları takip etti. Askerler daha sonra da bahçelere gitti, burada Varius'u at yarışı için hazırlıklar yaparken ve aynı zamanda kuzeninin öldürüldüğü haberini merakla beklerken buldular. Askerlerin silahlarıyla çıkardığı şakırtıdan paniğe kapılan imparator bir köşeye pıstı ve üzerine, yatak odasının kapısında bulunan bir perde örttü. Askerleri yatıştırması için *praefectus*'larından birini ordugâha, bahçelere giren askerleri de sakinleştirmek için diğerini gönderdi. *Praefectus*'lardan biri olan Antiochianus, bahçelere gelen askerlere sadakat yeminini hatırlattı ve en sonunda onları imparatoru öldürmemeleri için ikna etti. Gerçekten de çok fazla asker gelmemişti, çoğu sancaklarının yanında kalmıştı, bunu da *tribunus* Aristomachus geride tutmuştu. İşte bahçelerde olanlar bunlardır.

XV. Ordugâhta ise askerler, *praefectus*'un taleplerine karşılık vererek Elagabalus'un canını bağışlayacağını söylediler. Ancak şartları vardı. Bunlar, imparatorun ahlaksız adamlarını, at arabacılarını, tiyatro oyuncularını etrafından uzaklaştırması ve özellikle de, herkesin kahrolduğu bir durum olarak kendisi üzerinde büyük etkileri olup gerçek ya da uydurma bütün kararlarını satan kişileri kovarak

düzgün bir hayat yaşamasıydı. Böylelikle imparator, Hierocles'i, Cordius'u, Mirissimus'u ve onu olduğundan çok daha aptal yapan diğer iki alçak yakınını da kovmuş oldu. Askerler *praefectus*'lara ayrıca, onun bu hayat tarzını daha fazla devam ettirmemesini buyurup Alexander'i hiçbir zarar görmemesi için korumaları ve aynı zamanda, alçaklıklarını taklit etmemesi amacıyla Caesar'ın, Augustus'un herhangi bir dostunu görmesini engellemesi görevi verdiler. Ancak Elagabalus, yalvarıp yakararak o zaman insanların en adisi olan Hierocles'i yanında tutmayı başardı ve her gün Alexander'e karşı daha fazla komplo planlamaya başladı. En sonunda 1 Ocak günü, birlikte konsül adayı gösterildiği kuzeniyle toplum karşısına çıkmayı reddetti.³⁴ Artık büyükannesi ve annesi, kuzeniyle arasında bir uyum görmezlerse onu öldürmekle tehdit ettiklerini söyleyince toga *praetexta*³⁵ giyip günün altıncı saati senatoya girdi. Annesini de oturuma davet etmişti, ona oturacağı yere kadar eşlik etti. Lakin sonrasında, yemin töreni ve diğer seremoniler için Capitolium'a gitmeyi istemedi, bunun üzerine sanki orada hiçbir konsül yokmuş gibi her şey şehir *praetor*'u tarafından uygulandı.

XVI. Elagabalus, kuzenini öldürme planından vazgeçmiyordu. Ancak, eğer onu öldürürse senatonun kendisinden başka bir kişiyi desteklemesinden korkarak senato üyelerinin derhal şehri terk etmesini emretti. Hiçbir aracı veya kölesi olmayan senatörlere dahi derhal gitmeleri emredilmişti, bunlardan bazıları hamallar tarafından taşındı, bazıları da şans eseri karşılarına çıkan veya kiraladıkları hayvanlarla. Ulpianus'un³⁶ kendisi için kitaplar yazdığı eski konsül Sabinus şehirde kaldığı için imparator bir yüzbaşı çağırdı ve yumuşak bir tonla onu öldürmesini emretti. Lakin, biraz sağır biri olan yüzbaşı kendisine Sabinus'u şehirden çıkarması emredildiğini

34 Konsül olarak Iuppiter Optimus Maximus Tapınağına gitmeyi. *L.*

35 En sık kullanılan Romalı togası, çocuklar ve yetişkinler, ayrıca senatörler giyebiliyordu. Genelde kenarlarında erguvan şeritler bulunuyordu.

36 Ünlü hukukçu Domitius Ulpianus. İmparator Severus zamanında önemli makamlara geldi. İmparator Alexander onu muhafız alayı komutanı yaptı. İsyan çıkaran muhafız alayı mensupları tarafından öldürülmüştür. *L.*

sanıp bu şekilde yaptı. İşte, bir yüzbaşının fiziki kusuru Sabinus'un hayatını kurtarmış oldu. Elagabalus, dürüst bir adam olduğu için Ulpianus'u ve Alexander'e öğretmen olarak görevlendirdiği hatip Silvinus'u da kovdu. Silvinus idam edildi, Ulpianus ise kurtuldu. Öte yandan askerler ve özellikle de muhafız alayı mensupları, ya Elagabalus'un hazırladığı kötülükleri bildiklerinden ya da kendilerine karşı beslediği nefreti gördüklerinden devleti özgürleştirmek için bir komplo kurdular. İlk başta, Elagabalus'un Alexander'i öldürme planındaki ortaklarını, ölümleri de hayatları kadar korkunç olsun diye bazılarını iç organlarını kopararak bazılarını da makatlarından delip geçerek öldürdüler.

XVII. Bundan sonra da bizzat Elagabalus'a saldırıp onu sığındığı tuvalette öldürdüler. Cesedi sokaklarda sürüklendi; dahası askerler bunu lağım atarak onu daha da aşağılamış oldu. Ancak şans eseri lağım, ceset için çok küçük olunca, su üzerinde yüzmesin diye üzerine bir ağırlık bağlayarak Aemilius Köprüsünden Tiber Nehrine fırlattılar ki asla gömülemesin. Ceset, Tiber'e atılmadan önce ayrıca hipodrom bölgesinde de sürüklenmişti.

İmparatorun ismi, yani Antoninus, senatonun emri üzerine kayıtlardan silindi ancak Varius Elagabalus ismi kaldı. Zira o, Antoninus'un oğlu olarak görülmek istediği için bu ismi gayrimeşru olarak taşımıştı. Ölümünden sonra kendisine Tiberinus,³⁷ Tractaticius,³⁸ Impurus³⁹ ve bunun gibi birçok isim verildi. Bunların hepsi de onun saltanatı döneminde yapılmış gibi görünen şeyleri simgelemek içindi. Bütün imparatorlar arasında bir tek onun cesedi sokaklarda sürüklenmiş, lağım ve Tiber'e atılmıştı. Bütün toplum ona duyduğu nefret dolayısıyla başına bunlar gelmiştir. İşte imparatorlar özellikle bu hususa dikkat etmelidir, zira senatonun, halkın ve askerlerin sevgisini kazanmayan kişiler düzgün bir cenaze töreni de hak etmezler.

37 Lat. "Tiber'e atılan".

38 Lat. "Yerde sürüklenen".

39 Lat. "Onursuz".

Tanrı Elagabalus (bazıları ona Güneş, bazıları da Iuppiter der) için yapılan tapınak, çıkan yangından sonra yok olmuş olan amfi-tiyatro⁴⁰ restore ettirmesi ve Severus'un oğlu olan Antoninus'un inşasına başlattığı, Vicus Sulpicius'taki hamam haricinde Elagabalus'un hiçbir kamu eseri günümüze ulaşmamıştır. Bu hamam, bizzat içinde gidip yıkanan ve halka açan Antoninus Caracalla tarafından hizmete sunulmuştur, lakin burada bir revak yapılmamıştı. Söz konusu parça da bu gayrimeşru Antoninus'un ölümünden sonra yapılmış, Alexander tarafından tamamlanmıştır.

XVIII. Elagabalus, Antoninus'ların sonuncusu olmuştur. Lakin birçok kişi, gerçekte Antoninus değil Antonius olarak anılan Gordianus'ların da Antoninus ismini aldığını düşünür. Elagabalus'un yaşadığı hayata, karakterine ve ahlaksızlığına karşı öyle bir nefret duyuluyordu ki senato onun ismini bütün kayıtlardan sildirmişti. Aslında ben de ona, kimliği haricinde Antoninus dememeliyim. Onun bu kimliği resmî olarak ortadan kaldırılan isimlerinin dahi kullanılması sık sık gerekli kılmaktadır.

Elagabalus ile, namussuz bir insan olan ve böylesi bir oğula layık Symiamira da öldürülmüştür. Antoninus Elagabalus'un öldürülmesinden sonra alınan ilk karar, artık hiçbir kadının senatoya girememesini, her kim buna vesile olursa da onun ölüme mahkûm edilmesi ve toprağa gömülmekten mahrum edilmesini öngörüyordu.

Elagabalus'un hayatına dair çok sayıda ahlaksızca hikâye yazılmıştır, ancak bunların anlatılmaya değer şeyler olmaması sebebiyle yalnızca onun müsrifliğiyle ilgili şeyler anlatılması gerektiğini düşünüyorum. Söylediklerine göre bu hareketlerinden bazısını sivil vatandaşken bazısını da imparator olduktan sonra yapmıştır. Bir keresinde bizzat, sivil karakterler arasında Apicius'u, imparatorlar arasında da Otho ve Vitellius'u taklit ettiğini söylemişti.

40 Büyük Kolozyum. Macrinus döneminde düşen bir yıldırımdan zarar görmüştü, bkz. Dio Cass., LXXVII. 25, 2-3.

XIX. Elagabalus, sedirlerini altın örtülerle kaplayan ilk sivil vatandaş olmuştur. Bu, bir açık artırmada bütün imparatorluk örtülerini satmış olan Marcus Antoninus'un yetkisiyle o zaman meşru olmuştur.⁴¹ Ayrıca Elagabalus, bir keresinde yeşil, başka bir keresinde gökkuşağı renkleri olan, başka bir keresinde de mavi olacak şekilde çeşitli renklerde yaz ziyafetleri vermiştir ve bunların yazın her gün değişen renklerde sürekli yapılmıştır. Ayrıca gümüş kaplar ve güveçler, ağırlığı yaklaşık yüz librelük gümüş kaplı taslar kullanan ilk kişi o olmuştur. Bunlardan bazılarında son derece iffetsiz figürler vardı. Dahası, damla sakızı, kabak ve günümüzde dahi bulunması zor diğer bütün lüks malzemelerle olgunlaştırılmış şarabı da ilk o yapmıştır. Başkalarından öğrendiği roze şarabını da, toz hâline getirilmiş çam kozalağı ekleyerek daha iyi kokmasını sağlamıştır. Gerçekten de Elagabalus'tan önce bu tür içkiler yemek kitaplarında bulunmuyordu. Onun için hayat, bu tür zevklerin peşinde koşmaktan başka bir şey değildi. Yine bu imparator, balıktan, ıstakozdan, kerevitten ve adasoğanından kıyma yapan ilk kişi oldu. Yemek odalarına, sedirlerine ve revaklarına gül ve zambak, menekşe, sümbül ve nergis gibi çiçekler saçardı ve bunların etrafında gezinirdi. Kokusu veya diğer çok bilinen esanslarla verilen dışındaki havuzlarda yüzmeydi. Tavşan postuyla veya keklik kanatlarından elde edilen kuş tüyüyle doldurulmayan minderlerde uzanmaz, dahası yastıklarını da sık sık değiştirirdi.

XX. Senatoyu o kadar sık bir şekilde hakir görürdü ki senatörlere toga giymiş köleler derdi, Roma halkına ise sanki tek bir çiftliğin çiftçileriymiş gibi davranırdı, atlı sınıfını da hiç kaale almazdı. Bir ziyafetten sonra genelde şehir başkanını ve muhafız alayı komutanını içki yarışmasına davet ederdi ve bunlar gelmek istemezse onları zorlaması için *magister officiorum*'u⁴² gönderirdi. Roma'daki her

41 Bkz. *Marc. Aur.* HA 1, XVII. 4-6; XXI. 9.

42 Daha çok Diocletianus ve sonrasındaki dönemde kurumlaşan bu makam, imparatorluk haberleşme ve yazı işleri müdürlüğüydü.

bölge için, dolayısıyla 14 tane⁴³ şehir başkanı seçmek istiyordu. Eğer yaşasaydı bunu da yapardı, çünkü o her zaman en rezil ve en kötü işlere sahip kişileri terfi ettirmeye hazır biriydi.

Yemek odalarında ve yatak odalarında kullanmak için kendisine som gümüşten sedirler yaptırmıştı. Apicius'u taklit ederek sık sık deve topuğu, diri kuşlardan alınan ibik, tavus kuşu ve bülbül dili yerd, çünkü kendisine bunları yiyen kişilerin salgınlara karşı bağışıklık kazandığı söylenmişti. Saray mensuplarına tekir organları, flamingo beyni, keklik yumurtaları, ardıc kuşu beyni, papağan, sülün ve tavus kuşu kelleleriyle dolu devasa tabaklar servis ederdi. Kendisine servis edilmesini emrettiği tekir kılçıkları o kadar büyüktü ki bunlar tere, maydanoz, fasulye turşuları veya çemen otu yerine içi dolu çanaklarla ve disk şeklindeki tabaklarla servis ediliyordu. İşte bu gerçekten de muhteşem bir şeydi.

XXI. Elagabalus köpeklerini kaz ciğerleriyle beslerdi. Evcil hayvanları arasında aslanlar ve leoparlar da vardı, bunlar hayvan terbiyecileri tarafından evcilleştirilip eğitilmişti. Tatlı yerken veya tatlı sonrasında bunların derhal ayağa kalkmasını emrederdi, böyle olunca da müthiş bir panik yaratırdı, çünkü kimse bu hayvanların zararsız olduğunu bilmiyordu. Apamea'dan⁴⁴ atları için ahırlarına üzüm gönderirdi, ayrıca aslanlarını ve diğer vahşi hayvanlarını da papağan ve sülünlerle beslerdi. Üst üste on gün boyunca yemeklerinde yaban domuzu memesi ile günde otuz kez olacak şekilde altın parçalı nohut, akikli mercimek, amberli fasulye ve incili pirinç servis ettirmişti. Ayrıca, karabiber yerine balıklara ve yer mantarlarına inci serperdi. Bir keresinde, çift yüzlü tavanı olan bir yemek odasında parazitleri menekşeler ve diğer çiçeklerle bastırmıştı, böylece bunlardan bazıları üste çıkamadığı için boğularak ölmüştür. Yüzme havuzlarını ve küvetlerini baharat özleriyle, güllerle veya pelin otuyla

43 İmparator Augustus, şehri 14 idari bölgeye bölmüştü ve bunlar senatör sınıfından görevliler veya pleb *tribunus*'ları tarafından yönetiliyordu. Hadrianus zamanından sonra senatör sınıfından gelmeyen kişiler de bu bölgeleri yönetmiştir. *L.*

44 Suriye'nin Doğu Akdeniz kıyısına yakın, Asi Nehri'nin sağında kalan kent.

tatlandırıyordu. Bir keresinde bir içki yarışması için sıradan halkı çağırıp bunlarla içti, o kadar çok içki tüketmişti ki tek başına içtiği şeyleri görünce insanlar onun yüzme havuzlarından birinden içtiğini düşünmüştü. Ziyafete gelen davetlilere hediye olarak hadımlar, dört atlı arabalar, eyerli atlar, katırlar, tahtırevanlar, katarlar, yüz *aurus* veya yüz gümüşten birini veriyordu.

XXII. Elagabalus, verdiği ziyafetlerde çekilişler yapıyordu ve vereceği şeyleri kaşıkların üzerine yazdırıyordu. Bunlardan bazı örnekler şunlardır: On deve, on sinek, on libre altın, on libre kurşun, on deve kuşu, on tavuk yumurtası. İşte insanlar şanslarına göre bunlardan birini kazanıyordu. Bunları ayrıca oyunlar esnasında da dağıtıyordu, çekilişle on ayı, on kakırca, on marul veya on libre altın veriyordu. Bugün hâlen gördüğümüz çekilişle bir şeyler dağıtma uygulamasını gerçekten de ilk o bulmuştur. Tiyatro oyuncularını da bu çekilişlere davet ediyordu, ödül olarak da ölü köpekler ya da bir libre sığır eti, yüz altın veya yüz gümüş veya yüz bakır gibi eşyalar veriyordu. Halk bundan o kadar memnun oluyordu ki her defasında onun imparator olmasına seviniyorlardı.

XXIII. Elagabalus'un, içi şarapla doldurulan hipodrom kanallarında⁴⁵ bir deniz gösterisi yaptırdığı söylenir. Ayrıca, insanların pelelerinlerine üzüm asmasından yapılan parfümler sıkıyor, Vaticanus Tepesinde dört tane filin çektiği araba sürüyordu. Burada yolu tıkayan mezarları yok etmiştir. Hipodromdaki özel bir gösteri esnasında da arabaya dört tane deve koşmuştur. Söylenene göre Marsi kavminin⁴⁶ rahiplerinin yardımıyla yılanlar toplamış ve bunları, düzenli aralıklarla yapılan oyunlar için halkın toplandığı zaman olan şafak vaktinden önce birdenbire etrafa salmış, birçok kişi yılanların zehirli dişleriyle ve çıkan panikte yaralanmış. Elagabalus, tamamen altından yapılan veya erguvan renkli veya mücevherlerle kaplı Pers tipi bir tunik giyerdi,

45 Muhtemelen, Iulius Caesar'ın Roma'daki büyük hipodrom etrafında kazdirdığı, imparator Nero'nun da doldurttuğu kanallar kastediliyor, bkz. *Iul.* XXXIX. 2, *HN.* VIII. 21.

46 Orta İtalya'da yaşayan bir kavim.

bunları giydiği zaman da kendi zevklerinin ağırlığı altında ezildiğini söylerdi. Ayakkabılarında, hatta bazen desenli olanlarında bile mücevherler takıyordu. Bu eylemi herkesin onunla dalga geçmesine yol açıyordu, sanki ünlü sanatçıların işlemeleri ayağına yapışmış mücevherlerde görülebiliyor gibiydi. Elagabalus ayrıca, daha da güzel olmak ve tıpkı bir kadın yüzüne sahip olmak için mücevherli bir diadem takmak istiyordu. Hatta evindeyken böyle bir diadem takıyordu. Davetlilerine bir keresinde anka kuşu ya da kuş yerine bin libre altın sözü vermişti ve bu parayı imparatorluk sarayında teslim etmişti. Özellikle de kıyı şeridinden uzak bölgelerde deniz suyuyla doldurulmuş havuzlar yaptırmış ve bunları kimi zaman burada yüzen arkadaşlarına vermiş kimi zaman da balıklarla doldurmuştur. Bir kış mevsiminde, evinin yakınındaki hobi bahçesine topladığı karlardan bir dağ yaptırmıştır. Kıyı bölgesinde olduğu zaman asla balık yemez, lakin kıyıdan uzak yerlerde daima her çeşit deniz ürünü tüketirdi. İç bölgelerdeki halkları da bufa ve turna balığı spermliyle beslerdi.

XXIV. Yediği balıklar daima, sanki hâlen denizdeymiş gibi doğal renklerini koruyacak şekilde mavimsi bir sosla pişirilirdi. Geçici olarak kullandığı yüzme havuzlarını gül esansları ve çiçeklerle doldururdu, bütün saray mensuplarıyla beraber banyo yaptığı zaman sıcak su odalarına Hint sümbülü merhemi verirdi. Ayrıca, kandillere de balsam yağı koyardı. Karısı dışında hiçbir kadınla iki kez münasebete girmezdi, kendi evinde dostları, iş ortakları ve köleleri için genelevler açardı. Bir ziyafette asla bin *sestertius*, yani otuz libre gümüşten az harcamazdı. Hatta bazen, bütün masraflar hesaplandığında üç milyon *sestertius* dahi harcardı. Gerçekten de Vitellius ve Apicius'un ziyafetlerinin ötesine geçmiştir. Balık havuzlarından sık sık balık alırdı. Pazar meydanından geçerken de halkın yoksulluğuna hayıflanırdı. Parazitlerini bir su çarkına bağlar, çark döndükçe bunları suya gömüp tekrar yüzeye çıkarır ve onlara nehir Iksionları⁴⁷ derdi.

47 Yunanistan'daki eski bir kavim olan Lapithai kralı. Mitolojiye göre tanrılar sofrasında tanrıların yiyeceğinden yiyip ölümsüz olmuş, fakat Tartaros'ta sürekli ceza çekmiştir.

“Antoninus” dediği imparatorluk sarayındaki yolları döşemek için Lacedaemonia⁴⁸ taşları ve porfir taşları kullanırdı. Bu taşlar günümüze kadar gelse de kısa bir süre önce yıkılıp yok edilmiştir. Elagabalus, devasa boyutta bir adet sütun yapmak ve bunun tepesine tanrı Elagabalus’u yerleştirmek istemişti. Buna iç kısmından girilebilecekti, lakin Thebes⁴⁹ bölgesinden taş getirmeyi düşünmesine karşın bu proje için yeterli taş bulamadı.

XXV. Arkadaşları sarhoş olduğunda onları sustururdu, arkadaşları şafak ya da daha da kötüsü gece vakti uyandıklarında bulundukları odada aslan, leopar ve ayı görsün diye geceleyin birdenbire hepsi zararsız olan bu hayvanları salıverirdi. Birçok kişi bu sebepten vefat bile etmiştir. Çok sayıda bayağı arkadaşını minderler yerine havayla şişirilmiş yastıklara oturturdu ve bunlar yemek yerken kendilerini masanın altında bulsunlar diye yastıkların havasını indirirdi. Son olarak, zemine normal sedirler yerine yarı dairesel koltukları ilk o koydurmuştu, bunu yapmaktaki amacı da davetlilerinin ayaklarında oturan köleler sayesinde havanın azalmasıydı.

Tiyatro oyunlarında cinsellik sahneleri olunca gerçekte olan şeylerin taklit edilmesini emrederdi. Sık sık pezevenklerinden fahişeler satın alır ve bunları serbest bırakırdı. Bir keresinde, şahsi bir muhabbeti esnasında Roma’da kaç tane fitık insan olduğu soruldu. Elagabalus, bunların hepsinin bulunup hamamlarına getirilmesini emretti, onlarla birlikte banyo yaptı. Bunlardan bazıları da seçkin kişilerdi. Ziyafetlerden önce genelde gladyatör oyunlarını ve boks müsabakalarını izlerdi, üst katta kendisi için bir sedir vardı, öğle yemeği esnasında suçluları vahşi hayvan avı oyunlarında oynatırdı. Parazitleri genelde balmumu, ahşap veya fildişinden, bazen de toprak, hatta mermer ve taştan yapılmış bir sofrada tatlı yerken sunulurdu ki kendi yediği bütün her şey, farklı ve sadece bakmalık olacak şekilde onlara da servis edilsin. Bu esnada bunlar her yemek esnasında yalnızca bir şeyler içerdi ve sanki yeni yemek yemişler gibi ellerini yıkarlardı.

48 Sparta.

49 Yukarı Mısır bölgesindeki büyük kent.

XXVI. Elagabalus'un, her ne kadar ondan önce kısmen ipek giysiler olsa da tamamı ipek olan giysiler giyen ilk Romalı olduğu söylenir.⁵⁰ Yıkanan ketenlere asla dokunmaz, bunları dilencilerin yıka-
dığını söylerdi. Yemekten sonra toplumun önüne genelde Dalmatia tarzı tunik giyip çıkar ve kendisine Fabius Gurges veyahut Scipio derdi, çünkü Fabius ve Cornelius Scipio'nun gençliklerinde, karakterlerini geliştirsinler diye ebeveynleri tarafından toplum önüne çıkarıldıkları kıyafetlerden giyiyordu.

Bir keresinde hipodromdan, tiyatrodan, Stadium'dan, hamamlardan ve bütün eğlence mekânlarından bütün fahişeleri bir kamu binasına toplamış, bunlara sanki askerlere nutuk çekiyormuş gibi "silah arkadaşlarım" diyerek konuşma yapmış, çeşitli pozisyon ve ahlaksızlıklardan söz etmiştir. Daha sonra, benzer bir toplantıya da her yerden toplanan pezevenkleri, oğlancıları, şehvet düşkünlerini ve genç adamları çağırmıştır. Pezevenklerin önüne kadın kıyafetleriyle ve bağı açık bir şekilde çıkmışken oğlancılardan karşısına ise fuhuş yapan oğlanları gibi açık seçik giyinerek çıkmıştır. Bunlara yaptığı konuşmasından sonra da sanki karşısındakiler askermiş gibi her birine üç *aureus* vermiş ve onlardan, kendisine daha fazlasını tavsiye edebilmeleri için tanrılara dua etmelerini istemiştir. Elagabalus köleleriyle dahi şakalaşır, hatta onlara yüz libre ağırlığında örümcek ağı getirmelerini emredip yapanlara ödül vaat ederdi. Hatta söylenene göre on bin libre ağırlığında örümcek ağı toplamış ve buradan yola çıkarak Roma'nın ne kadar büyük bir şehir olduğunun görülebileceğini belirtmiştir. Yine kendi parazitlerine yıllık istihkakları için kurbağa, akrep, yılan ve bu tür sürüngen hayvanlarla dolu kaplar gönderir ve bu tür kaplar içerisinde çok sayıda sinek tutar, bunlara da evcil arılar derdi.

XXVII. Elagabalus, öğle veya akşam yemeği yerken hipodromdan yemek odalarına veya revaklarına dört atlı arabalar getirir, yaşlı ve

50 Herodianos da (V. 5, 4) Elagabalus'un ipek düşkünlüğünden bahsetmiştir. İpek kıyafetler daha sonraki imparatorlar tarafından yasaklanmıştır, bkz. *Alex.*, HA 2, XL. 1; *Tac.* X. 4; *Cod. Theo.* XV. 9, 1. L.

bazıları kamu görevi yapmış kişiler olmasına karşın davetlilerini bu arabaları sürmeleri için zorlardı. İmparator olduğu zamanlar bile kendisine bin tane fare, bin tane gelincik veya bin tane sivri fare getirilmesini emrederdi. Pastacıları ve mandıracıları o kadar yetenekli kişilerdi ki yemek, et ve meyve aşçılarının servis ettiği her türlü yiyeceği bunlar da pasta ve süt ürünleriyle servis edebilirdi. Parazitlerine cam parçalı eşyalarla yemek veriyordu ve bazen bunların masasına kendi önüne getiren yiyecek içecek resimlerinin olduğu nakışlı peçeteler gönderiyordu. Bu yiyecek içecekler, Elagabalus'un yiyeceği çeşitlerdeki kadar fazlaydı, böylece bu kişilere sadece iğne veya dokumayla yapılan yemek temsilleri gönderilmiş oluyordu. Bazen de bu kişilere, sanki kendilerine bütün yemek servis edilmiş gibi bazı resimler gösteriliyordu, ancak gerçekte bunlara açlıkla eziyet ediliyordu. Elagabalus mücevherleri elma ve çiçeklerle de karıştırıyor, pencereden arkadaşlarına servis ettiği kadar yemeği de dışarı atıyordu. Ayrıca, Roma halkına dağıtılan bir yıllık istihkaka denk gelecek kadar tahılın, şehir surları içindeki fahişelere, pezevenklere ve oğlancılara verilmesini emretti ve yine aynı miktarda tahılı da şehir surları dışındakilere söz verdi. Bu, Severus ve Traianus'un öngörüsü sayesinde Roma'da o zamanlar yedi yıllık tahıl istihkakı olması sayesinde mümkün olmuştu.

XXVIII. Elagabalus bir at arabasına dört tane çok büyük at koşardı ve bu arabayı imparatorluk sarayı içinde sürerdi, ayrıca aynı şeyi imparator olmadan evvel kendi tarlalarında da yapardı. Bir keresinde devasa büyüklükte dört geyiği sürerken dahi görülmüştür. Yine bir keresinde arabasına aslanlar koşmuştu ve kendisine de Büyük Anne demişti, başka bir keresinde ise kaplanlar koşup kendisine Dionysios demiştir, ayrıca taklit ettiği tanrıların temsil edildiği şekilde giyiniyordu. Roma'da küçük Mısır yılanları bulunduruyordu, halk buna "iyi ruhlar" diyordu. Ayrıca su aygırları, bir timsah, gergedan ve Mısır'da bulunabilecek bu türden her hayvanı vardı. Bazen ziyafetlerinde deve kuşu yemeği servis ettirir, Yahudilere bu hayvanları yemeleri buyrulduğunu söylerdi.

Çok ilginç bir rivayete göre üst makamlardan kişileri bir öğle yemeği için davet edip yarı dairesel bir sediri safran çiçekleriyle kapladıktan sonra onlara, makamlarının hak ettiği şekilde saman verilmesini söylemiştir. Günlük işlerini geceleyin, gece işlerini de gündüz hallederdi. Uykudan uyanmadan ve kendisine esenlikler dilenmeden evvel geç saatlere kadar durmayı ve sabaha kadar uyanık durmayı lüks bir şey olarak düşünürdü. Saraydaki yakın hizmetkârlarını her gün huzuruna kabul eder, bu kişileri değersiz olarak düşündüğü için tutumlu diye gördüğü kişiler haricinde bunları hediyesiz nadiren gönderirdi.

XXIX. At arabaları mücevherler ve altınlarla doluydu, sadece gümüş, fildişi veya bronzla kaplı olan at arabalarını da küçümserdi. Son derece güzel kadınları dörtlülük, ikili, üçlü veya daha fazla olacak şekilde el arabalarına koşardı ve tıpkı arabayı çeken kadınlar gibi kendisi de çıplak bir şekilde bunları sürerdi.

Sekiz tane kel veya sekiz tane tek gözlü veya sekiz tane gut hastalığı olan veya sekiz tane sağır veya sekiz tane esmer veya sekiz tane uzun veya sekiz tane şişman adamı akşam yemeğine davet etmek gibi bir âdeti vardı. Bunu bu insanlara gülünmesi için yapıyordu, mesela sekiz tane şişman adam tek bir sedirde oturamıyordu. Davetlilerine, yemek odasında tuttuğu gümüş tabaklardan ve kadehlerden sık sık verirdi. Suyu karıştırılan balık salamurasını halka açık bir ziyafet esnasında servis ettiren ilk Roma imparatoru olmuştur. Ondan önce bu, askerlerin yiyeceğiydi, daha sonraları Alexander bu uygulamayı derhal eski hâline getirmiştir. Elagabalus ayrıca davetlilerine, yemeklere tat vermek için yeni soslar bulmalarını teklif ederdi ve sosu kendisini memnun edecek kişiye yüklü miktarda ödül vaat eder, hatta bu kişiye o zamanlar nadir ve bir onur nişanesi olarak görülen ipek elbise dahi verirdi. Eğer ki sosu sevmezse bunu bulan kişiye daha iyi bir sos bulana dek yemek yemeye devam etmesini emrederdi. Kendisi her zaman çiçeklerin ve veya pahalı kokuların arasında oturur, sofrasında servis edilen aşırı derecede fazla yiyeceklerin ne kadar pahalı olduğunu duymayı severdi ve bunların ana yemek için sadece aperatif olduğunu iddia ederdi.

XXX. Kendisini bir pastacı, parfümcü, aşçı, dükkancı veya bir pezevenk olarak betimlerdi ve hatta bütün bu meslekleri kendi evinde sürekli olarak icra ederdi. Çok sayıda masanın olduğu bir akşam yemeğinde, beyinleri yensin diye altı yüz tane deve kuşunun kafasını masalara getirtmiştir. Zaman zaman, aşırı derecede fazla, yirmi iki çeşidin olduğu bir ziyafet verirdi ve her yemek çeşidi arasında konuklarıyla birlikte banyo yaparlar, kadınlarla oynayırlardı ve bundan zevk aldıklarına dair yemin edip dururlardı. Bir keresinde de her bir çeşidin bir davetlinin evinde servis edildiği bir ziyafet vermiştir. Davetlilerden her birinin evi de sırasıyla Capitolinum Tepesi, Palatinum Tepesi, set duvarının ötesinde, Caelius Tepesinde ve Tiber'in de karşı kıyısında idi, sırayla bu evlerde yemek çeşitleri verilmişti ve hepsine tek tek gitmişlerdi. Bu yüzden bu ziyafeti tek bir günde bitirmek zor olmuştur, özellikle de kadınlarla banyo yapıp oynastıkları öğünler düşünüldüğünde. Elagabalus her zaman, zeytinyağı ve balık salamurasından oluşan Sybariticum tarzı yemek servis ettirirdi. Sybaris'liler⁵¹ bu yemeği buldukları yıl yok olmuşlardır.⁵² Yine Elagabalus'un birçok yerde hamam yaptırdığı, bunlardan herhangi bir fayda görmemek için banyo yaptıktan sonra derhal bu hamamları yıktırdığı, ayrıca aynı şeyi evler, imparator karargâhları ve yazlıklar için de yaptırdığı söylenir. Lakin bu ve güvenilirliğin ötesine geçen diğer anekdotların, Alexander'e destek sağlamak için Elagabalus'u yemek isteyen kişiler tarafından uydurulduğunu düşünüyorum.

XXXI. Elagabalus'un yüz bin *sestertius* karşılığında son derece ünlü ve güzel bir fahişe satın aldığı ve onu sanki bakireymiş gibi el değmeden tutmak istediği söylenir. Sivil vatandaşken birisi ona "Fakirleşmekten korkmuyor musun?" diye sorunca söylenene göre "Kendimin ve karımın tek halefi olmaktan daha iyi ne olabilir?" diye cevap vermiş. Bununla birlikte o, babasına duyulan saygıdan ötürü birçok kişi tarafından kendisine bırakılan çok sayıda imkâna

51 Güney İtalya'da Yunanlar tarafından kurulmuş şehir, bugünkü Sibari.

52 MÖ 510 yılında Güney İtalya'daki başka bir Yunan şehir devleti Kroton tarafından yenilgiye uğramışlardı.

sahipti. Yine söylenenlere göre, bunlardan biri tutumlu olur diye hiç oğlu olmasın istiyormuş. Tütsüleri bütün odalarını doldursun diye Hindistan'dan kömürü yanmamış kokular getirtiyordu. Büyü-kannesi Varia⁵³ onu, bütün varlığını çarçur ettiği yönünde eleştir-mesine karşın bir sivil vatandaşken bile altmıştan az katar olmadan asla yolculuk yapmazdı. Elagabalus imparator olunca ise altı yüz tane katar yanına almaya başlamış, bunun için de Perslerin kralının bin tane deve ile, Nero'nun da beş yüz tane katarla⁵⁴ yolculuğa çık-tığını bahane etmiş. Bu kadar fazla katar götürmesinin sebebi çok sayıda pezevengi, fahişesi, orospusu, oğlancısı ve ahlaksız partneri-nin olmasıydı. Hamamlarda daima kadınlarla birlikte yıkanır ve onlara bizzat tüy dökücü merhemler sürerdi, bundan kendi sakalına da sürmeyi ihmal etmezdi; her ne kadar söylemesi dahi utanç verici bir şey olsa da bunu kadınların bakım yaptığı yerde, aynı saatte ya-pardı. Dalkavuklarının kasıklarını tıraş eder, usturayı da kendi eliyle kullanır, aynı usturayla kendi sakalını da keserdi. Bir revaka altın ve gümüş tozu saçar, amber tozu saçamadığı için de ağlayıp sızlanırdı. Bunu, tıpkı günümüzde arenadaki altın kumlar gibi yayan bir şekil-de atına veya at arabasına yürürken yapardı.⁵⁵

XXXII. Asla aynı ayakkabıyı iki kez giymezdi ve söylenenlere göre bir yüzüğü de asla iki kez takmazdı. Genelde pahalı kıyafetler giyerdi. Bir keresinde bir balina almış, bunu tartmış ve dostlarına bu balina-nın ağırlığı kadar balık göndermiş. Bir keresinde de yüklü gemileri bir limanda batırmış, bunun da cömertliğinin bir işareti olduğunu söylemiştir. Dışkısını altın kaplara, çişini de süslü vazolara ve oniks kaplarına yapardı. Şöyle bir şey söylediği rivayet edilir: “Eğer bir vari-sim olacaksa, benim yaptıklarımı ve yapacaklarımı yapması için ona bir muhafız atayacağım.” Şu şekilde yemek alışkanlıkları vardı: Bir gün sülünden başka bir şey yemezdi, kendisine her öğün sülün servis

53 Iulia Maesa.

54 Suetonius'a göre (*Nero*, XXX. 3) bu sayı en az bindi.

55 Burada yazarın tam olarak ne demek istediği anlaşılmıyor, bununla birlikte geç-mişte, Caligula ve Nero, zeminin daha yeşil görünmesi için hipodromdaki kuma krizokol katmıştı, bkz. *Calig.* XVIII. 3; *HN.* XXXIII. 90.

edilirdi. Bir başka gün sadece tavuk, başka bir gün bir balık çeşidi, başka bir gün bir başka balık çeşidi, başka bir gün deve kuşu yemeği, yeşillikler, meyveler, tatlılar veya mandıra mamulleri yerd. Sık sık dostlarını geceleyin, Etiyopyalı yaşlı kadınlarla hanlarda kapatır ve en güzel kadınların buralarda kaldığını söyleyerek onları sabaha kadar orada kalmaya mecbur ederdi. Aynı şeyi oğlanlara da yapardı, Philip-pus'un⁵⁶ zamanından önce o dönem bu tür bir şey kanuniydi. Elagabalus bazen tiyatroda öyle bir kahkaha atardı ki tiyatroda kendisinden başkasının sesi duyulmazdı. Şarkı söyler, dans eder, kaval, borazan, pandura⁵⁷ ve org çalardı. Söylendiğine göre bir gün hipodromdaki, tiyatrodaki, amfitiyatrodaki ve Roma'daki bütün kamu alanlarındaki fahişeleri, fark edilmemek için kafasını katırcıların başlığıyla örtterek ziyaret etmiş, ancak bunu libidosu için yapmamış ve "Kimse bilmesin, bunu Antoninus verdi" diyerek her birine bir *aureus* vermiş.

XXXIII. Elagabalus, yaşlı zamparalar tarafından kullanılan oğlanların dahi ötesine geçecek şekilde yeni tür fanteziler bulmuştur. Tiberius, Caligula ve Nero'nun bütün düzenlemelerini de biliyordu. Bazı Suriyeli rahipler kendisine, kötü bir şekilde öleceğine dair kehanetler vermiştir. İşte bu yüzden, eğer gerekirse bir ilmekle kendi hayatına son verebilmek adına erguvan ve kırmızı renkli iplerle bağladığı bir sicim yapmıştır. Yine, eğer ki bir şiddet olayı patlak verirse, kendisini öldüreceği altın kılıçlar da hazırlatmıştı. Eğer tehlikeli bir durum olursa içmek için ayrıca belemnit, safir ve zümrütten yapılan zehirleri de vardı. Kendisini atmak için oldukça yüksek bir kule dahi yaptırmıştı, bu yapı kendisi sağken yaldızlı ve mücevherli tahtalardan yapılmıştı. Çünkü, kimsenin bu şekilde ölmediği anlaşılsın diye ölümünün dahi pahalı ve lüks içinde olması gerektiğini söylemişti. Ne var ki bunların hiçbirisi fayda etmemiştir. Zira, daha önce söylediğimiz üzere kendisi sıradan askerler tarafından öldürülmüş, cesedi sokaklarda sürüklenmiş, rezil bir şekilde lağımlara ve en sonunda da Tiber Nehrine atılmıştır.

56 İmparator "Arap" Philippus'tan söz ediliyor.

57 Üç telli, muhtemelen ud benzeri bir enstrüman.

Elagabalus, Roma devletinde Antoninus adını taşıyan son kişiydi herkes de bu Antoninus'un ismi kadar hayatının da sahte olduğunu biliyordu.

XXXIV. Saygıdeğer Constantinus! Anlattığım gibi bir musibetin neredeyse üç yıl boyunca imparatorluk tahtında bulunmuş olması bana çok tuhaf geliyor. Nero, Vitellius, Caligula ve bunlar gibi diğer imparatorların zorbalıklarını ortadan kaldıracabilecek birileri varken işte Roma'da o zamanlar onu tahttan indirebilecek kimse yoktu.⁵⁸ Ben öncelikle, çok sayıda rezil detayı ve konuşulması dahi müthiş bir utanca yol açacak anekdotları atlamış olmama karşın, muhtelif yazarlardan bulduğum şeyleri aktardığım için af diliyorum. Yine de her ne anlattıysam bunları üstü örtülü kelimelerle aktarmaya çalıştım. Bu anlarda dahi, siz majestelerinin daima söylediği şu şeyi hatırlamak gerektiğine inandım: "Bir adamı imparator yapan şey, talihtir." Gerçekten de tarih boyunca iyi olmayan, son derece kepa-ze imparatorlar da başa geçmiştir. Lakin, hürmetkâr şahsınızın sık sık söylediği üzere insanlar, talih kendilerine imparator olma fırsatı sunduğunda bu makama layık olabilmeye çalışmalıdır. Ayrıca, bu adam Antoninus'ların sonuncusu olduğu ve bu isim ondan sonra hiçbir imparator tarafından kullanılmadığından, baba ve oğul olan, Antoninus ailesinin ismiyle anılmak isteyen iki Gordianus'un hikâyesini anlattığımda bir kafa karışıklığı olmasın diye şunlardan bahsedilmelidir: İlk olarak bunlar Antoninus'ların soyadını değil onadını almıştı; ikincisi, birçok kitapta okuduğum üzere kendilerine Antoninus değil Antonius deniyordu.

XXXV. İşte Elagabalus'un hayatına dair bunlar söylenebilir. Bu konuda gönülsüz ve isteksiz olmama karşın, Yunanca ve Latince kitaplardan bilgiler toplayarak onun biyografisini, tıpkı daha önceki imparatorları gibi yazıp size sunmamı istediniz. Şimdi de Elagabalus'tan sonraki imparatorları yazacağım. Bunlardan en yücresi ve

58 Nero, intihar etmiş, Vitellius, Vespasianus'un askerleri tarafından öldürülmüş, Caligula da muhafız alayından bir subayının düzenlediği suikast ile öldürülmüştür. *L.*

en çok dikkate değer olanı Alexander'dır. Bu adam, diğerleri ancak altı ay ya da en fazla bir veya iki yıl tahtta kalmasına karşın tam 13 yıl boyunca imparator olmuştur. Ayrıca diğerleri arasında seçkin olanlardan biri de Aurelianus, diğeri de sizin de mensup olduğunuz hanedanın kurucusu Claudius'tur. Bu adam hakkında, kötü insanlara dalkavuk gibi gözükmemek için siz majestelerine gerçekleri söylemekten korkuyorum, ancak yine de bu adi insanların gazeine karşı koyacağım, zira Claudius'un başka kişilerin nezdinde seçkin biri olduğunu gördüm. Bu kişilere ayrıca, altın çağın babası olan Diocletianus ile halk ağzında demir çağının⁵⁹ babası olarak tanınan Maximianus ve siz saygıdeğer imparatorumuzun zamanına kadarki diğer bütün imparatorlar da eklenmelidir. Size gelince, ey muhterem Augustus; siz bu çok konuşan ve talihin kendisine böyle bir lütuf bahsettiği kişinin sayfalarında daha da fazla onura layık görüleceksiniz. Söz konusu imparatorlar ayrıca, sizlerin üstünlük kurduğunuz Licinius ve Maxentius da eklenmeli,⁶⁰ ancak bunlardan yiğitliklerinin hak ettiği şekilde söz edilmelidir. Zira ben, birçok yazarın yaptığı gibi yenilmiş olan hükümdarları bilerek kötülemeyeceğim, zira onlar hakkında yazarken eğer sahip oldukları bütün yüce özelliklerine dair gerçekleri anlatırsam bunun sizin şanınızı artıracığına inanıyorum.

59 Muhtemelen, katı bir asker olması dolayısıyla çıkan deyiş. *L.*

60 İmparator Büyük Constantinus ile diğer rakipleri Maxentius ve Licinius'un dahil olduğu ünlü iç savaş ve ünlü muharebeler Mulvius Köprüsü Muharebesi ve Chrysopolis Muharebesi kastediliyor.

SEVERUS ALEXANDER

YAZAN: AELIUS LAMPRIDIUS

I. Varius Elagabalus öldürüldükten sonra -biz ona Antoninus yerine böyle demeyi tercih ediyoruz, zira tam bir musibet olarak, Antoninus'ların hiçbir özelliğini göstermiyordu ve bu adı da senatonun kararıyla kamu kayıtlarından silinmiştir- insan ırkının selameti için Aurelius Alexander imparatorluk tahtına çıktı. Arca'da¹ doğan bu kişi, Varia'nın² torunu olan Varius'un oğluydu³ ve Elagabalus'un kuzeniydi. Daha önce, Macrinus'un ölümünden sonra senato ona Caesar unvanını vermişti.⁴ Daha sonra Augustus unvanını ve ismini de aldı, ayrıca senato ona bir günde Vatanın Babası⁵ unvanı, prokonsül yetkisi, *tribunus* yetkisi ve senatoda beş tasarı teklifinde bulunabilme ayrıcalığı verdi.

Bu onurlu yetki ve unvanların acele ve telaş içerisinde bahşedilmediğini göstermek için senatonun bunları neden verdiğini ve Alexander'ın de neden kabul ettiğini açıklayacağım. Zira bütün bunları bahşetmek ne senatonun itibarına ne de onca unvan ve yetkiyi bir

1 Arca Caesarea ya da Caesarea ad Libanum adında Suriye'de bulunan bu şehir bugünkü Trablusşam bölgesindeydi.

2 Iulia Maesa.

3 Babasının adı Gessius Marcianus'tu, Varius Marcellus, Elagabalus'un babasıydı. *L.*

4 Daha önce de belirtildiği üzere bu bilgi yanlıştır. *L.*

5 Bu unvan (*pater patriae*) Cumhuriyet döneminde kullanılmaya başlanmış, İmparatorluk döneminde de kullanılmaya devam etmiştir.

anda alan iyi bir imparatora yakışır. Mesele şu ki; artık askerler kendi imparatorunu genelde bir karışıklık çıkararak atamaya ve imparatorları da, sırf senatonun bir imparator ilan ettiğini bilmediklerini bahane ederek değiştirmeye iyice alışmıştı. Pescennius Niger, Clodius Albinus, Avidius Cassius'u ve daha önceleri de Lucius Vindex ve Lucius Antonius'u imparator yapmışlardı. Hatta senato, Iulianus'u imparator ilan ettikten sonra dahi Severus'u imparator yapmışlardı. İşte bu da iç savaşların tohumlarını ekmiş, yabancı düşmanlara karşı savaşmaları için celp edilen askerler kardeş katili olmuş veya kardeşleri tarafından öldürülmüştü.

II. İşte bu nedenlerden ötürü senato, sanki uzun bir süredir imparatormuş gibi Alexander'e bütün bu unvan ve yetkileri derhal vermek istedi. Ayrıca, Antoninus ismini lekelemekle kalmayıp Roma İmparatorluğu için de utanç kaynağı olmuş bu musibetin⁶ ölümünden sonra halkın ve senatonun Alexander'e karşı olan sevgisi de bu duruma eklenmişti. O, bütün bu alametleri ve onur payelerini aynı anda alan ilk imparatordu; birkaç yıl önce Caesar unvanını almış bir kişi olarak bütün bu onur ve payelere hayatı ve karakteriyle layık biri oldu. Elagabalus'un kendisini öldürmeye çalışmış olması da ona büyük bir destek kazandırdı; fakat Elagabalus'un bu girişimi, askerlerin direnmesi ve senatonun da karşı çıkmasıyla başarısız olmuştur. Lakin, eğer senatonun kendisini korumasına layık biri olduğunu göstermemiş, askerler onun selametini istememiş ve bütün iyi vatandaşlar onun imparator olmasını dilememiş olsaydı bütün bunlar onun için çok da önemli olmayacaktı.

III. Mamaea'nın -birçok kişi ona böyle der- oğlu olan Alexander⁷ çocukluğundan itibaren bütün güzel sanatlarda, askerî ve sivil alanlarda iyi yetişmiş biriydi; edebî veya askerî uğraşlarla geçirmedeği bir gün dahi olmazdı. Çocukluğunun ilk dönemlerinde Valerius

⁶ Elagabalus.

⁷ "Mamaea oğlu Alexander" sıkça kullanılıyordu, bu da imparatorun annesine olan bağlılığını gösteriyordu. L.

Cordus, Titus Veturius ve babasının azatlısı olan, daha sonraları da onun hayatını yazmış Aurelius Philippus öğretmenliğini yaptı. Memleketinde yaşadığı dönemde ise Yunanca öğretmeni Neho, retorik öğretmeni Serapio, felsefe öğretmeni de Stilio'ydu. Roma'da yaşadığı dönemde dil öğretmeni, son derece ünlü bir öğretmen olan Scaurinus'un oğlu olan Scaurinus'tu,⁸ retorik alanında ise öğretmeleri bugün dahi geçerli olan Iulius Frontinus, Baebius Macrianus ve Iulius Granianus'tu. Ne var ki Alexander, senatoda vermiş olduğu söylevlerinden ve askerlere veya halka yaptığı konuşmalardan da belli olduğu üzere Latince mükemmelleşmemişti. Akıcı bir şekilde Latince konuşmaya o kadar çok değer vermese de edebiyatla ilgilenen kişilere değer verir, aynı zamanda bunlardan kendisi hakkında kötü şeyler yazarlar diye korkardı. İtibarı yüksek kişilerin hem resmî olarak hem de özel hayatında yaptığı her şey hakkında bilgilendirilmesini ister, hatta olur da o zaman uzakta bulunurlarsa bunlara bizzat bilgi verir, eğer ki verdiği bilgiler doğruysa bunlara yazdıklarında yer vermeleri talebinde bulunurdu.

IV. İnsanların kendisine "efendi"⁹ demesini yasakladı. Ayrıca, insanların kendisine sanki bir sivil vatandaşa yazıyormuş gibi mektup yazmasını, sadece imparator unvanını kullanmalarını emretti. Giydiği imparatorluk ayakkabılarından ve giysilerinden Elagabalus'un kullanmış olduğu bütün süsleri ve mücevherleri çıkarttı; her zaman tasvir edildiği gibi üzerinden hiçbir altın olmayan düz beyaz bir giysi, sıradan pelerinler ve togalar giyerdi. Arkadaşlarıyla öylesine yakın bir şekilde yaşardı ki sanki onlarla eşit biriymiş gibi yanlarına oturur, verdikleri ziyafetlere katılır, bazılarını resmî bir şekilde davet edilmemiş olsalar bile günlük şekilde konuk olarak ağırlar ve herhangi bir senatör gibi açık perdeleri olan ve mübaşirleri bulunmayan veya en kötü sadece kapılarda hizmetçi olarak görev yapan

8 Muhtemelen, imparator Lucius Verus'un öğretmeni olan Terentius Scaurinus.

9 Kölelerin sahiplerine hitap şekli olan bu terimi Augustus ve Tiberius gibi imparatorlar kullanmamış, özellikle imparator Domitianus kendisine böyle denmesini sağlamış, ondan sonra da bu terim imparatorlar için gittikçe daha fazla kullanılmıştır. Özellikle Diocletianus sonrası için sıradan bir unvan olmuştur.

kişilerin olduğu resmî kabul törenleri düzenlerdi. Ne var ki bundan önce sıradan insanların imparatoru selamlaması mümkün olmazdı, çünkü onları göremezlerdi.

Bugün bile portrelerinde ve heykellerinde görebileceğimiz nezaketi ve güzelliğine ek olarak bir asker kadar kuvvetli ve boylu boslu biriydi, ayrıca bedeninin kuvvetini bilen ve bunu daima muhafaza eden askerî bir birey kadar dinçti. Dahası insanların sevdiği, bazı-
larının da Pius adıyla andığı biriydi, herkes onu kutsal ve devlet için faydalı bir adam olarak görüyordu. Elagabalus kendisine karşı komplo hazırlıklarına girdiğinde Praeneste Tapınağında¹⁰ şöyle bir kehanet almıştı:

*Si qua fata aspera rumpas,
Tu Marcellus eris.*

*Olur da kaderin gücünü kırarsan,
Sen de bir Marcellus olacaksın.*¹¹

V. Area şehrinde Büyük İskender'e adanmış bir tapınakta doğduğu için kendisine Alexander ismi verildi.¹² Annesi ve babası kutsal bir festivale iştirak etmek amacıyla buraya gittiğinde şans eseri İskender için düzenlenen bir ziyafete katılmıştı. Bunun kanıtı da, Mamaea'nın oğlu olan Alexander'ın doğum gününün Büyük İskender'in ölüm günü olmasıdır.¹³ Kendisine senato tarafından Antoninus ismi verilmiş olsa da o, Caracalla ile gayri meşru Antoninus'tan daha yakın bir akrabalığı bulunmasına karşın bunu reddetmiştir.¹⁴ Marius Maximus'un Septimius Severus'un biyografisinde anlattığı üzere o zamanlar sadece sıradan bir vatandaş olan ve büyük bir

10 Latium bölgesinde Praeneste şehrinde tapınağı bulunan Fortuna Primigenia, kehanetleriyle ünlü bir yerdi.

11 Vergilius'un *Aeneis* eserindeki bu pasaj (VI. 882-883) imparator Augustus'un yeğeni Marcellus'a atfedilmişti.

12 Burada verilen bilginin bir dayanağı yok. *L.*

13 İmparator Alexander Ekim ayında doğmuş, Büyük İskender Haziran ayında ölmüştür.

14 Bu bilgi yanlıştır, imparator Alexander ile Elagabalus'un anneleri kız kardeşlerdi ve Iulia Maesa'nın kızlarıydı, yani Caracalla'nın kuzenleriydi. *L.*

makamda bulunmayan Severus, doğulu bir asil kadınla evlenmiş ve kadının yıldız falında bir imparatorla evlenmek olduğunu öğrenmişti;¹⁵ bu kadın da, Varius Elagabalus'un anne tarafından kuzeni olduğu Alexander'in bir akrabasıydı. Alexander ayrıca, bir Alexander olduğu için senato kararıyla kendisine teklif edilen "Magnus" unvanını da reddetmiştir.

VI. Alexander'in, senatonun kendisine teklif ettiği Antoninus ismiyle Büyük unvanını reddettiği konuşmasını tekrardan okumak faydalı olacaktır. Bu konuşmayı vermeden önce, bu isim ve unvanların kararlaştırıldığı senatonun söz konusu kararını aktaracağım. Söz konusu şehir bildirgesinde¹⁶ şu yazıyordu: 6 Mart günü senato, senato binasında, yani kutsanmış bir kutsal alan olan Concordia Tapınağında toplandı. Alexander Caesar Augustus'un da buraya gelmesi talep edilince, kendisine bu isim ve unvanların verilmesine dair bir karar görüşüleceğini bildiğinden ilk başta bu teklifi reddetti, en sonunda senatoya geldi ve şu bildirgeler beyan edildi: "Masumiyeti mutlak olan Alexander, tanrılar sizi korusun! İmparator Alexander, tanrılar sizi korusun! Tanrılar sizi bize bahşetti, tanrılar sizi muhafaza etsin! Tanrılar sizi kötü bir adamın ellerinden aldı, tanrılar sizi esirgesin! Sizler de rezil bir tirana katlanmak zorunda kaldınız, sizler de bu rezil ve namussuz adamın yaşamış olmasından yasa boğuldunuz. Tanrılar onu paramparça etti, sizi ise korudu. Bu kepaze imparator hak ettiği gibi lanetlendi. Bizler sizin imparatorluğunuzda mutluyuz, devlet de mutlu. Bu kepaze adam çengellerle sokaklarda sürüklendi, ibreti alem oldu. O lüks için de yaşayan imparator hak ettiği gibi cezalandırıldı, onur payelerini ayaklar altına almış o bedhah hak ettiği gibi cezalandırıldı. Ölümsüz tanrılar Alexander'e uzun bir ömür versin! İşte tanrıların tebligatı bunlardır."

15 Iulia Domna ile, bkz. *Sept. Sev.* HA1, III.

16 *Acta urbis* adında, özellikle Iulius Caesar döneminden itibaren kullanılmaya başlanmış bir sisteme göre senatonun önemli kararları ve haberler halka yayımlanıyordu, günümüzdeki gazete sistemine benzerdi.

VII. Alexander, senatoya teşekkür edince bu sefer de şu bildirgeler okundu: “Antoninus Alexander, tanrılar sizi korusun! Aurelius Antoninus, tanrılar sizi korusun! Antoninus Pius, tanrılar sizi korusun! Antoninus ismini almanızı talep ediyoruz. Bu ismi alın, iyi imparatorlarımız da rahat etsin! Antoninus ismini paklayın! O bedhahın lekelediği bu ismi temizleyin. Antoninus isminin eski şanını geri getirin. Antoninus’ların kanı bir kez daha ne olduğunu bilsin. Marcus’un yanlışlarını, Verus’un yanlışlarını, Bassianus’un yanlışlarını düzeltin. Bir tek Elagabalus, Commodus’tan daha kötü olabilecek bir imparator oldu; o ne bir imparator, ne bir Antoninus, ne bir sivil vatandaş, ne bir senatör, ne bir asil ne de bir Romalıdır! Kurtuluşumuz da hayatımız da sizlerin ellerinde! Esenlik içinde yaşayabilmemiz için, Antonius’lardan Alexander’e uzun bir hayat verin! Esenlik içinde yaşayabilmemiz için, ona Antoninus ismi verilsin! Antonius’ların tapınakları Antoninus’u kutsasın. Antoninus, Parthları ve Persleri yensin. Bu kutsal adı kutsanmış biri alsın. Bu kutsal ismi pak biri alsın. Tanrılar Antoninus ismini bilsin, tanrılar Antoninus’ların onurunu muhafaza etsin. Her şey sizde, her şey sizin sayenizde. Selam olsun size, ey Antoninus!”

VIII. Bu bildiriden sonra Aurelius Alexander Caesar Augustus şöyle konuştu: “Ey saygıdeğer babalar! Caesar ismini bana bahsettiğiniz, hayatımı kurtardığınız, Augustus unvanını, pontifex maximus makamını, *tribunus* ve prokonsül yetkilerini verdiğiniz için sizlere teşekkürlerimi sunarım. Bütün bunları bana tek bir günde bahsettiniz.” Böyle konuşunca senatodan haykırış yükseldi: “Bu onur payelerini kabul ettiniz, şimdi de Antoninus ismini kabul edin! Senato da, Antoninus’lar da hak ettiğini alsın. Antoninus Augustus, tanrılar sizi korusun, tanrılar sizi Antoninus olarak esirgesin! Antoninus ismi sikkelerimizde yeniden belirsin. Bir Antoninus, Antoninus’ların tapınaklarını kutsasın!”

Buna Aurelius Alexander Augustus şöyle yanıt verdi: “Sizlere yalvarıyorum, ey saygıdeğer babalar! Bana böylesine ciddi bir sorumluluk yüklemeyin. Yabancı bir isim olsa dahi bu taşıdığım

ismim bile üzerimde büyük bir yükken beni böylesine büyük bir isme layık olabilme ödeviyle bırakmayın. Bütün o seçkin isimler insanların omzuna yük yükler. Mesela kim, bir dilsiz Cicero ismini verir?¹⁷ Kim, bilgisiz birine Varro,¹⁸ görev duygusu olmayan birine de Metellus¹⁹ ismi verir ki? Kim, isminin ardındaki geleneğe bağlı şekilde yaşamayı başaramayan birinin -tanrılar esirgesin!- en itibarlı payeleri üstlenip yaşamasına katlanabilir ki?”

IX. Bunun üzerine senatodan yukarıdaki gibi haykırırlar yükselince imparator tekrardan konuştu: “Antoninus’ların ismi veyahut kutsallığı ne kadar önemlidir, siz değerli kişiler iyi bilirsiniz. Hürmetkârlık konusunda Pius’tan daha iyi kim vardır? İlim konusunda Marcus’tan bilge kim vardır? Dürüstlük konusunda Verus’tan iyi kim vardır? Cesaret konusunda, Bassianus’tan cesur kim vardır? Kötü karakterine rağmen yine de Antoninus ismini taşıdığı için kendisine karşı büyük nefret duyulan Commodus’u anımsatmak dahi istemiyorum sizlere. Diadumenianus’un da ne vakti vardı ne de yaşı uygundu, bu ismi sadece babasının yaptığı bir entrika sayesinde almıştı.” Yine benzer haykırırlar yükseldi, imparator da yine cevap verdi: “Kısa bir süre önce, o hem iki hem de dört ayaklı olan, bütün varlıkların en kepazesi Antoninus ismiyle övünüyor-du, hatırlarsınız ey saygıdeğer babalar. Bu musibet, Nero’dan, Vitellius’tan ve Commodus’tan adilik ve ahlaksızlık konusunda çok daha kötüydü. Bütün herkesin nasıl ah çektiğini, halkın ve saygın insanların bulunduğu yerde nasıl tek bir söz çıktığını -Antoninus ismine layık olmadığı ve onun gibi bir musibet yüzünden bu ismin lekелendiği- hatırlarsınız.” İmparatorun konuşması üzerine şu haykırırlar yükseldi: “Tanrılar bu kötülüklerden bizi sakınsın! Sizin imparator olmanızdan korkmuyoruz. Önderimiz olduğunuz

17 Roma’nın önde gelen hatibi olması dolayısıyla.

18 Ünlü Romalı bilgin M. Terentius Varro, birçok farklı konu ve alanda yüzlerce kitap yazmış bir alimdi.

19 Q. Caecilius Metellus, MÖ 100 yılında sürgüne gönderilen babasının geri dönmesi için gösterdiği çabalar dolayısıyla Pius “hürmetkar, görevine sadık” unvanı almıştır.

sürece biz güvendeyiz. Ahlaksızlıklara, suçlara, onursuzluklara karşı galip geldiniz. Antoninus ismine ihtişam katacaksınız. Bunu görebiliyoruz, açık bir şekilde tahmin edebiliyoruz. Çocukluğunuzdan beri sizi tasvip ettik, şimdi de tasvip ediyoruz.” İmparator şöyle cevap verdi: “Bu konudaki çekingenliğim, hayatımın bu isme utanç getirecek kadar kötülüğe saplanmasından korkmamdan kaynaklanmıyor; lakin, ilk olarak bu ailenin benimle bir bağı bulunmaması, ikinci olarak da kabul etmem durumunda omuzlarıma büyük sorumluluklar yükleyeceğine inandığımdan ötürü bu ismi kabul etmek istemiyorum.”

X. Alexander konuştuktan sonra yukarıdaki gibi haykırışlar devam etti, bunun üzerine yine şöyle konuştu: “Eğer Antoninus ismini kabul edersem, Traianus, Titus, Vespasianus isimlerini de almış olurum.” Bunun üzerine senatodan “Her nasıl Augustus’san, Antoninus da ol” sözü yükseldi. İmparatorun cevabı: “Sizi, bana bu ismi vermeye teşvik eden şeyi görebiliyorum, ey seçilmiş babalar. İlk Augustus, bu imparatorluğun kurucusuydu, hepimiz de evlat edinme veya kalıtsal yollarla bu ismi alıyoruz. Antoninus’lar dahi Augustus ismini almıştı. Aynı şekilde ilk Antoninus da Marcus’a ve Verus’a, bu ikisini evlatlık edinerek Augustus ismini vermiştir. Diğer taraftan Commodus bu ismi kalıtsal olarak almış, Diadumenianus bu ismi aldığını varsaymış, Bassianus bu ismi ancak taklit etmiştir, ancak Aurelius için bu isim ancak gülünç olmuştur.” Konuşmasının üzerine yükselen haykırışlar şöyle oldu: “Alexander Augustus, tanrılar sizi korusun! Ölümsüz tanrılar ılımlılığınızı, bilgeliğinizi, dürüstlüğünüzü ve saflığınızı korusun! İşte buradan, gelecekte nasıl biri olacağınızı anlayabiliyoruz ve sizi tasvip ediyoruz. Siz, senatonun iyi imparatorlar seçebileceğinin kanıtı olacaksınız. Siz, senatonun kararının en iyi karar olduğunun kanıtı olacaksınız. Alexander Augustus, tanrılar sizi korusun! Alexander Augustus, Antoninus’ların tapınaklarını kutsasın! Caesar’ımız, Augustus’umuz, imparatorumuz, tanrılar sizi esirgesin! Muzaffer ve sağlıklı olun, uzun yıllar boyunca tahtta kalın.”

XI. İmparator Alexander şöyle karşılık verdi: “İstediğim şeyi elde ettiğimin ve elde ettiğim şeyi, hislerimi ve ifadelerimi en derin minnettarlığım olarak addediyorum, ey seçilmiş babalar. İmparatorluk yetkisiyle gelen bu ismin, gelecekteki imparatorların da gıpta ile baktığı ve sizlerin de onayıyla görev duygusu olan kişilere bahşedilen bir isim olması için mücadele edeceğim”. Senatodan gelen cevap: “Ey Büyük İskender, tanrılar sizi korusun! Eğer Antoninus ismini reddediyorsanız, o hâlde Büyük unvanını²⁰ kabul edin. Ey Büyük İskender, tanrılar sizi korusun!” Bu isimle yapılan tezahüratlar üzerine Alexander Augustus konuştu: “Antoninus ismini almam daha kolay olacaktır, zira böyle yaparak bu imparatorluk ismiyle bir yakınlık veya bağ kurma imtiyazı elde ederim. Fakat neden “Büyük” unvanını kabul edeyim? O kadar büyük olacak ne yaptım ki? İskender, bu unvanı büyük icraatlardan sonra, Pompeius da büyük zaferlerden sonra almıştı ancak.”

XII. Bunun üzerine senato “Aurelius Alexander Antoninus, tanrılar sizi korusun!” ve diğer sıradan şeyler söyleyerek konuşmayı bitirdi. Aynı gün senatoda diğer birçok konu görüşüldükten sonra imparator, sanki zafer alayı kutlayan bir komutan gibi evine döndü. Sanki, bunları kabul etmektense kendisine ait olmayan isimleri geri çevirerek daha büyük bir şan kazanmış gibi görünüyordu. Ayrıca böyle yaparak metaneti ve ağırbaşlılığı konusunda büyük bir ün kazandı, zira kendisi tek adam veya genç bir kişi olmasına rağmen bütün senatonun ısrarına rağmen ikna edilememişti. Yine de, senatonun Antoninus ismi veya “Büyük” unvanını alması konusundaki ırcaları onu ikna edemese de askerler, yüce gönüllülüğü ve askerlerin küstahlığına karşın eşi benzeri olmayan müthiş cesareti dolayısıyla ona Severus ismi verdi.²¹ Bu, özellikle de cesur ruhu dolayısıyla böyle bir şey yapıldığı anımsandığında o zaman için ona büyük bir saygı

20 Büyük (Magnus) unvanı daha önce de verilmişti fakat burada şüphesiz Büyük İskender’e atıf yapıyor.

21 Bundan ziyade imparatorun, Septimius Severus ile olan bağıını vurgulamak için bu ismi aldığı söylenebilir. *L.*

duyulmasını, gelecek nesiller için de hürmet duyulmasını sağladı. Yeri geldiğinde anlatılacağı üzere Alexander, karışıklık çıkaran lejyonları bastırdığı ve yine yeri geldiğinde anlatacağımız üzere illegal gibi görünen hareketler yapan askerlere son derece ağır cezalar verdiği bilinen tek kişiydi.²²

XIII. Alexander'ın tahta çıkacağına dair kehanetler şunlardır: İlk olarak, Büyük İskender'in öldüğü söylenen günde dünyaya gelmişti; ikincisi, annesi onu Büyük İskender'e adanmış bir tapınakta doğurmuştu; üçüncüsü kendisine İskender'in ismi verilmişti. Dahası, doğduğu gün yaşlı bir kadın annesine, erguvan renkli bir güvercin yumurtası vermişti. Kahinler buradan hareketle onun imparator olacağını fakat bunun uzun sürmeyeceğini, hızlı bir şekilde tahta çıkacağını kehanet etmişti. Ayrıca, babasının gerdek yatağında asılı olan imparator Traianus'un bir imgesi, Alexander tapınakta doğduğu zaman yatağa düşmüştür. Olympias adında bir kadın -Büyük İskender'in annesinin adı buydu- onun sütannesini olmuştu ve yine şans eseri, Philippus adında bir köylü -bu da Büyük İskender'in babasının adıydı- tarafından büyütülmüştü. Doğumundan sonraki gün, Arca Caesarea'da gün boyunca çok büyük bir yıldızın görüldüğü ve babasının yaşadığı yerde güneşin etrafında parıltılı bir halkanın belirdiği söylenir. Kahinler bu çocuğun doğumunu tanrılara takdim ettiğinde onun en büyük makama çıkacağını söylediler, çünkü imparator Severus'un çiftliğinden kolonicilerin onu onurlandırmak için hazırda beklettiği bazı kurbanlıklar getirilmişti. Ayrıca, bir şeftali ağacının yakınındaki evinde bir defne ağacı çıkmıştı, bu ağaç bir yıl içerisinde şeftali ağacından daha büyük hâle geldi, kahinler de buradan hareketle Alexander'ın Persleri yeneceğini söylediler.

XIV. Alexander'ın doğumundan önceki gece annesi rüyasında, erguvan renkte bir yılan doğurduğunu gördü, aynı gece babası da

22 İmparatorun iktidarında birçok kez asker ayaklanması çıkmış, hatta kendisi de bu ayaklanmalardan birinde öldürülmüştür. Buna onun uyguladığı katı disiplinin sebep olduğu söylene de bu büyük ihtimalle yanlış bir bilgidir. *L.*

rüyasında, senato binasında bulunan Victoria Roma'nın kanatlarında göğe taşındığını gördü. Alexander de henüz küçük bir çocukken geleceği hakkında bir kâhine danıştığında söylenenlere göre kendisine şöyle dendi:

“Yerde ve gökte imparatorluk seni bekliyor”

Buradan, tanrısal imparatorlar arasında yer alacağı da anlaşılmıştı; ayrıca

“Bir imparatorluğu yöneten bir imparatorluk seni bekliyor” diye söylenince de bundan, Roma İmparatorluğunun hükümdarı olacağı anlaşıldı. Zira, Roma haricinde, nerede bir imparatorluğu yöneten bir imparatorluk vardır ki? Aynı hikâye bazı Yunanca dizelerde de anlatılır. Alexander, anne babasının teşvikiyle felsefe ve müzikten başka alanlara yöneldiğinde, Vergilius'taki şu dizeler anılmıştı:

*Excudent alii spirantia mollius aera,
credo equidem vivos ducent de marmore vultus,
orabunt causas melius caelique meatus
describent radio et surgentia sidera dicent;
tu regere imperio populos, Romane, memento.
hae tibi erunt artes pacisque imponere morem,
parcere subiectis et debellare superbos.*

*Başkaları, hayat kaynağı bakırı daha zarif işleyecek,
İnanıyorum ki o mermer yüzlere can verecek;
Başkaları mahkemelerde daha iyi savunma yapacak
Gök olaylarını, ölçümleri ölçecek, yıldızların doğuşunu anlatacak
Bütün halkları yetki gücünle yöneteceksin, unutma ey Romalı!
Bu sanatlar senin olacak, yasalar koyup barış sağlayacaksın,
Küstahları yatıştırarak, mütevazı olanlara merhamet edeceksin.*

Alexander'in, insanların yöneticisi olacağına dair başka birçok alamet daha vardı.

Son derece parlak, uzun süre bakmak için oldukça sert gözleri vardı. Genelde insanların zihinlerinden geçen şeyleri okuyabilirdi ve

olağanüstü bir hafızası vardı; o kadar ki Acholius, onun bir hatırlatıcı kullandığını iddia ediyordu. Daha hâlen genç bir oğlanken imparatorluk tahtına çıktığında²³ her şeyi o kadar çok annesine göre yapıyordu ki sanki imparatorluğu bu ikisi yönetiyor gibi görünüyordu. Annesi saygın biri olsa da altın ve gümüşlere karşı oldukça açgözlüydü.²⁴

XV. Alexander, imparatorluk yapmaya başladığında ilk icraatı, o adı batasıcanın en düşük konumlardan yükselttiği bütün yargıçların resmî makamlarını ve görevlerini ellerinden almak, devletle olan bağlarını da koparmak oldu. Daha sonra da senatör ve atlı sınıflarında bir temizlik yaptı. Ardından, kabilelerde²⁵ ve askerlerin kazandığı ayrıcalıklarda,²⁶ sarayda ve kendi maiyetinde bir tasfiye yaparak ahlaksızlık ve haysiyetsizlik yapan bütün saray görevlilerini azletti. Gerçekten gerekli olmadıkça kimsenin sarayda hizmet etmesine izin vermedi. Bunun ardından, ihtiyaç fazlası kimseye, yani boş gezip çok para kazananlara görev vermeyeceğine dair ant içti; bunlara para ödenmeyerek devletin yükünü hafifletmek istiyordu. Toplum için ne gerekli ne de faydalı olmayan kişileri eyaletlerin kaynaklarından besleyen bir imparatorun toplum için kötü biri olduğunu söylüyordu. Hırsızlık sabıkası olan hakimlerin asla şehirlerde gözükmemesi, eğer gözükürlerse de bunların eyalet yöneticileri tarafından sürgüne gönderilmesi için kararname çıkarttı. Askerlere ikmal edilen erzak konusunda büyük dikkat gösterdi, ayrıca aşar vergisi karşılığında askerlere bazı ayrıcalıklar tanıyan *tribunus*'ları idam cezasına çarptırdı. Bazı görevlerin başkanlarının ve en bilgili ve kendisine en sadık olan hukukçuların -bunların arasında o zaman en önemli kişi Ulpianus'tu- bütün devlet işlerini ve davaları sırayla ele almasını, sonrasında da durum ve kararları kendisine bildirmesini emretti.

23 Tahta çıktığında 13 yaşındaydı ve hükümet işlerini tamamen Mamaea yürütüyordu, detaylar için bkz. *Hdn.* VI. 1, 1-5.

24 Bundan Herodianos da bahseder (VI. 1, 8), imparatorun sonunu getiren şeylerden biri de buydu. *L.*

25 Roma'daki vatandaşların oluşturduğu 35 kabile kastediliyor. *L.*

26 Lejyonlardaki askerler, onurlu bir şekilde terhis olduktan sonra Roma vatandaşlığı alıyordu. *L.*

XVI. Halka ve hükümdar hazinesine dair yürürlükte olan yasalarda düzenlemeler ve sayısız iyileştirmeler yaptı, en bilgin ve donanımlı yirmi hukukçuyla ve diğer alanlarda üstün en az 50 kişiyle koordineli olmadıkça hiçbir imparatorluk kararı çıkarmadı; amacı, kendi divanında bir senatoda karar alınması için geçerli olacak kadar çok oy kullanan kişi olmasıydı. Bu durumda her bir kişinin fikrine başvurulurdu, bunların dedikleri her şey de kayıt edilirdi, lakin herhangi biri konuşmadan evvel ona, büyük önem arz eden konular üzerinde bilgisiz bir şekilde konuşmaya zorlanmasın diye soruşturma yapma ve konu üzerine düşünmesi için zaman verilirdi. Hukuk veya devlet işiyle alakalı meselelerle ilgilendiğinde yalnızca bilgili ve maharetli kişileri yanına çağırması, savaşla ilgili meselelerde de hem onurlu bir şekilde hizmet etmiş hem de mevzilere, savaşlara ve ordugâhlara dair bilgisi olan kişileri çağırarak Alexander'ın âdetiydi. Yine edebiyat ve özellikle de tarih alanında yetkin olan kişilere, söz konusu olan meselelerde Romalı olsun başka bir toplumdaki geliyor olsun, daha önceki imparatorların saltanatında nasıl bir şey yapıldığını sorardı.

XVII. Alexander'ın kendisiyle son derece yakın olduğu Encolpius, onun ne zaman bir hırsızlık yapan yargıç görse o adamın gözünü oymak için bir parmağını hazır tuttuğunu söylerdi; işte, hırsızlık suçu işlemiş olan kişilerden bu kadar çok nefret ediyordu. Alexander'ın hayatı üzerine ortalamanın üzerinde bir araştırma yapmış olan Septimius'a göre imparator, henüz suçlu olmasa da yalancı biri olarak ünlenip o şekilde çalışmış olan yargıçlardan o kadar nefret ediyormuş ki, olur da bunlardan biriyle karşılaşarsa bütün o hidetini bir anda dışarı vuruyormuş, yüzü kıpkırmızı oluyormuş ve hatta hiçbir şey konuşamayacak hâle geliyormuş. Gerçekten de bir keresinde, kendisine yöneltilen hırsızlık suçlamalarıyla ünlenen fakat Elagabalus'un döneminde aklanan Septimius Arabianus adındaki bir adam, imparatoru selamlamak için senatörlerin arasından çıkıp gelince Alexander şöyle haykırmış: "Ey Marna,²⁷ ey İuppiter, ey ölümsüz tanrılar! Arabianus yaşamakla kalmıyor, ayrıca senatoya

27 Gaza (Gazze) koruyucu tanrısı, ayrıca yağmur ve bereket tanrısı Marnas.

da geliyor, hatta belki de benden bir iltimas bekliyor! Beni o kadar ahmak, o kadar aptal biri olarak mı görüyor?”

Alexander, bu tür selamlama törenlerinde sadece ismiyle, yani “Selam sana, Alexander!” diyerek selamlanırdı.

XVIII. Eğer herhangi bir kişi ona boyun eğer veya bir dalkavuk gibi yalakaca şeyler söylerse bu kişi, konumunun niteliği elverirse ya dışarı çıkarılır ya da makamı daha ağır bir hakarete uğramaya elvermiyorsa da kendisine yüksek bir kahkahayla gülerdi. Resmi kabul törenlerinde bütün senatörleri huzuruna alırdı, ancak bu durumda bile dürüst ve iyi bir itibarı olan kişileri kabul ederdi. Kendisinin suçlu olduğunu bilenler dışında kimsenin giremediği Elusia kültlerinde söylendiği kadarıyla Alexander, bir haberciye kendisinin hırsız olduğunu bilen hiç kimsenin imparatorun huzuruna çıkamayacağını bildirmesini söylemiş ki bu kişinin ne olduğu bir şekilde öğrenilmesin ve idam cezasına çarptırılmasın. Alexander yine kendisine tapınılmasını yasaklamıştır, lakin Elagabalus’a tıpkı Perslerde olduğu gibi neredeyse tapınılmaya başlamıştı. Her zaman, sadece hırsızların yoksulluktan dert yandığını, böyle yaparak hayatlarındaki o günahkarlığı gizlemek istediklerini söylerdi. Yine hırsızlar hakkında iyi bilinen bir Yunanca deyiş söyler dururdu, bu deyişin Latincesi şöyledir: “Her kim çok çalar, ancak yargıçlara az verirse o güvende olacaktır.” Yunancası ise şöyledir:

Ὁ πολλὰ κλέψας ὀλίγα δοῦς ἐκφεύζεται.

“Çok çalan, yargıçlara az bir para ödeyerek serbest kalabilir”

XIX. Alexander, muhafız alayı komutanlarını daima senatonun otoritesine göre seçerdi ve yine senatonun seçimine göre şehir başkanı atardı. Bir keresinde, atamasının yapılmasını istemeyen bir adamı ikinci bir muhafız alayı komutanı olarak atamış, kendilerine devlette görev verilmesi gereken kişilerin bu konuda gönülsüz olan ve makam peşinde koşmaya kişiler olduğunu söylemişti. O an mevcut bulunan bütün senatörlerin fikrini almadıkça hiçbir

senatör atamamıştır. Yalnızca herkesin fikriyle uyumlu olduğu, en yüksek makamlardaki kişilerin tanıklıklarını verdiği sürece bir senatör atanabileceğini söylerdi. Eğer tanıklık vermiş veya fikir beyan etmiş kişiler yanlış konuşmuşsa da bunların en alt kademedен sivil bir vatandaş statüsüne düşürülmesini sağlardı ve bu karar, sanki dolandırıcılıktan suçlu bulunmuşlar gibi hiçbir merhamet olmadan uygulanırdı. Yine imparator, senatör yaptığı kişinin büyük bir adam olması gerektiğini öne sürerek, saraydaki en yüksek görevlilerin oyu olmadan hiçbir senatör atamazdı. Ayrıca, bu sınıfın senatörlerin geliştiği yer olduğunu söyleyerek, azatlıları da asla atlı sınıfına almazdı.

XX. Alexander o kadar ılımlı bir insandı ki asla bir kişiye yol vermesini emretmezdi, herkese daima cömert ve nazik olmaya çalışır, sadece birinci ve ikinci aşamadan dostlarını değil hastaları ve alt sınıftan kişileri de ziyaret ederdi. Herkesin fikirlerini özgürce beyan edebilmesini ve konuştuğu zaman dinlenmesini isterdi ve bu kişiler dinlendiğinde de durum gerektirdiği şekilde düzeltmeler ve geliştirmeler yapılmasını emrederdi. Eğer bir şey iyi şekilde yapılmamışsa hiçbir küstahlık veya sertlik göstermeden bunu bizzat açıkça belirtirdi. Haklarında sürekli sahtekârlık dedikodusu yapılanlar haricinde herkesi daima huzuruna kabul eder ve dinler, mevcut bulunmayan kişileri de hep sorgulatırdı. Annesi Mamaea, eski konsül Sulpicius'un kızı olan Memmia ve Catulus'un torunu onu, herkese karşı yakınlık gösterdiği belirterek ve "Kendi otoriteni çok hafif, imparatorluğun otoritesini de daha az saygı verilen bir şey hâline getirdin" diye azarladığında "Fakat imparatorluğu daha güvenli ve daha uzun ömürlü yaptım" demiştir. Kısacası Alexander, herhangi bir naziklik, cömertlik ve iyilik yapmadan asla bir gün geçirmezdi ve devlet hazinesini de asla talan etmezdi.

XXI. Çok az sayıda ceza hükmü açıklar, açıkladıklarını da değiştirmezdi. Kendi el becerileri gelişsin diye devlet gelirlerini belirli şehir

ve topluluklara aktarırdı. Yüzde dört faizle²⁸ devlet kredisi verirdi, öte yandan toprak satın almaları için çok sayıda yoksula faizsiz borç para verirdi ve bu borç da onların kazançlarından geri alınırdı.

Alexander, *vir classimi* sınıfında olsunlar ve bu şekilde anılabil-sinler diye muhafız alayı komutanlarını senatör sınıfına yazdırırdı. Bundan önce bu tür şeyler nadiren ya da olsa bile kısa süreli olurdu. Marius Maximus'un da birçok biyografisinde belirttiği üzere bir im-parator ne zaman muhafız alayı komutanı için bir halef belirlemek istese²⁹ geniş çizgili kumaşı olan bir tunik giymiş kişileri seçerdi. Muhafız alayı komutanlarının senatör olmasını isteyen Alexander ise, senatör olmayan hiç kimsenin bir Roma senatörüne dair yargıda bulunmamasını istiyordu.

Alexander, nerede olursa olsun askerlerini iyi bilirdi, hatta kendi yatak odasında bile askerlerin sayısı ve hizmet süresine dair kayıtları bulundurur, yalnız olduğu zaman da her türlü şeyden haberdar olabilmek için askerlerin istihkakını, sayılarını, rütbelerini ve maaş-larını hesaplardı. Son olarak, etrafında askerler varken bir şey yap-mak gerektiğinde birçoğunu bizzat ismiyle çağırırdı. Terfi ettireceği kişiler hakkında bazı bilgiler kaydeder ve her bir genelgeyi okurdu, böylece tavsiyesi üzerine terfisi yapılan kişinin hem ismi hem de bunun tarihi kaydedilmiş olurdu.

İmparator, Roma halkının gıda tedarikini öylesine artırmıştı ki, Elagabalus bunu mahvetmişken o, kendi cebinden tahıl satın alarak bu durumu eski hâline getirdi.

XXII. Roma'ya tüccarları kendi rızalarıyla çekebilmek için onlara müthiş ayrıcalıklar tanıdı.³⁰ Séverus'un halka verdiği zeytinyağı desteğini o da sağladı ve Elagabalus'un tahıl tedarikinden sorumlu görevliyi en basit kişilere verme uygulamasına son verdi. Utanç kay-nağı olan Elagabalus'un feshettiği dava açma hakkını herkese geri

28 *Historia Augusta*'nın imparator Antoninus Pius biyografisinde olabilecek en düşük faiz oranının %4 olduğu belirtilmişti (*Pius II*).

29 Yani mevcut olanı görevden almak istese. *L*.

30 Vergi yükümlülüklerini kaldırarak. *L*.

verdi. Roma'da çok sayıda büyük yapı yaptırdı. Yahudilere ayrıcalıklarını geri verdi, ayrıca Hristiyanlara hoşgörü gösterdi.³¹ Rahiplere, On Beşler Heyetine³² ve kahinlere büyük hürmet gösterdi, hatta kendisi kararını vermiş olmasına rağmen bazı vakaların yeniden, farklı bir şekilde ele alınmasına dahi izin verdi. Eyalet valilerine yapılan methiyelerin doğru olduğunu, bir entrika sonucu olmadığını anladığında bu kişiyi yolculuktayken hep kendi arabasına alır ve ona ödüller verir, ayrıca dolandırıcı olanların kamu görevinden uzaklaştırılıp maddi olanaklardan mahrum bırakılması, dürüst olanların ise görevde tutulması ve zenginleştirilmesi gerektiğini söylerdi. Bir keresinde Roma halkı kendisinden fiyatlarda indirim gitmesini istediğinde bir elçisi vasıtasıyla en önemli yiyeceğin hangisi olduğunu sordu, halk buna dana ve domuz eti diye cevap verdi. İmparator bunda bir indirim yapamayacağını söylese de kimsenin bir dişi domuz, süt domuzu, inek veya buzağı kesmemesini emretti. Böylece, iki sene ve hatta bir yıl gibi kısa bir süre içinde dana ve domuz etinde öyle bir bolluk yaşandı ki bir libre daha önceden sekiz *minutulus* iken her bir çeşit etin fiyatı iki ve bazen bir *minutulus*'a düştü.³³

XXIII. Askerler *tribunus*'lara suçlama getirdiğinde onları dikkatle dinlerdi, bir *tribunus*'u suçlu bulduğunda onu işlediği suçla orantılı bir şekilde, herhangi bir hoşgörü olmadan cezalandırırdı. Bütün insanlar hakkında bilgi toplarken her zaman güvendiği kişilere danışır

31 Özellikle Nero'nun zamanından beri Hristiyanlara dönem dönem büyük kovuşturmalar uygulanmıştı, ayrıca imparator Septimius Severus, Yahudi veya Hristiyan olan paganlara büyük cezalar getirmişti (*Sep. Sev.* XVII.), bunun tersine Alexander, biyografide de birçok kez belirtildiği üzere iki dine de hoşgörü gösteren ve ilgi duyan biriydi.

32 *Quindecimviri sacris faciendis* adındaki bu heyet mensupları, Sibil Kitaplarının muhafazasından sorumluydu. Bu kitaplara senato, büyük kriz dönemlerinde danışırdı. Bu dönemde Roma imparatoru *pontifex* ve *augur* heyeti kadar bu heyete de otomatikman üye oluyordu. *L.*

33 *Minutulus*, MS III. yüzyılda kullanılan küçük gümüş sikkeydi, eski dönemlerdeki *denarius*'a benziyordu fakat değeri ve ağırlığı bundan çok daha düşüktü. Söz konusu yüzyıldaki enflasyon ve kriz ortamı bu tür devalüasyonlara çokça sebep olmuştur.

ve bu amaç için, kimsenin tanımadığı insanları kullanırdı, çünkü her insanın rüşvetle ayartılabileceğini söylerdi. Kölelerine köle kıyafetleri giydirdirken azatlılara özgür insanların kıyafetlerini giydirdirdi. Bütün hadımları kendi hizmetinden aldırır ve bunların köle olarak kendi karsısına hizmet etmelerini emretti. Elagabalus hadımlarının kölesi olmuşken Alexander bunların sayısını artırdı ve kadın hamamlarının bakımı görevi hariç bunların saraydaki bütün görevlerini kaldırdı. Elagabalus birçok hadımı finansal ve idari konumlara getirmişken Alexander bunların önceki görevlerini dahi ellerinden aldı. Bunların insan ırkının üçte biri olduğunu, erkekler hatta asil kadınlar tarafından görülmemesi ya da bir işte kullanılmaması gereken kişiler olduğunu söylerdi. Bunlardan biri kendi adını kullanarak yalan bir söz satığında ve askerlerden birinden yüz *aureus* aldığımda imparator bu hadımın, imparatorluk arazilerine giden ve kölelerinin çokça kullandığı bir yol üzerinde çarımıha gerilmesini emretti.

XXIV. Daha önce valiler tarafından yönetilen eyaletleri atlı sınıftan gelen valilerin yönetmesini sağladı, ayrıca prokonsüllerin yönetiminde olan eyaletler de senatonun istekleri doğrultusunda yönetilmeye başladı. İmparator, Roma'da hem kadın hem erkeklerin girebildiği hamamların bakımını yasakladı. Daha önceleri iki cinsiyetin de aynı hamamda olmasına Elagabalus izin vermişti. Severus Alexander, pezevenklerden, fahişelerden ve oğlancılardan alınan vergilerin devlet hazinesine aktarılmasını, bunun yerine tiyatro, hipodrom, amfitiyatro ve stadyum gibi yapıların restorasyonunda devletin masraflarını karşılaması için kullanılmasını emretti. Aklında oğlancıları tamamen yasaklamak da vardı -ki bunu daha sonraları Philippus yapmıştır- fakat bu yasağı getirmesinin bireysel olarak uygulanan bir ahlaksızlığa yol açmasından korktu. Çünkü bir şeye tutkuyla bağlanan insanlar, yasaklanmış bir ahlaksızlığı daha çok isterler. İmparator, pantolon ve keten kıyafet üretenlere, cam ustalarına, kürkçülere, çilingir, altın ve gümüş kuyumcularına ve diğer zanaatkârlara vergiler getirdi ve elde edilen gelirin, hem kendisi hem de kendinden öncekilerin yaptığı hamamların bakımı için

harcanmasını emretti. Bazı ormanları da halka açık hamamların bir gelir kaynağı olarak belirledi. Ek olarak, hamamların ışıklandırması için yağ temin ettirdi; daha önce hamamlar şafak vaktinden önce açılmaz, gün batımından hemen önce de kapanırdı.

XXV. Bazı yazarlar Alexander'ın iktidarında hiç kan dökülmediğini söyleseler de aslında bu gerçek değildir. Çünkü kendisine katılığın-
dan ötürü askerleri tarafından Severus ismi verilmişti ve verdiği ce-
zalar bazen çok sert olabiliyordu.

Daha önceki imparatorların yaptığı eserleri restore ettirdi, ayrı-
ca kendisi de yeni birçok yapı yaptırdı. Bunlar arasında, "Nero'nun"
adındaki hamamın bitişiğinde kendi adıyla anılan bir hamam ve 'hâ-
len "Alexander'inki" adıyla anılan su kemeri vardır.³⁴ Söz konusu ha-
mamın hemen yanında, satın alıp yıktırdığı bazı kişilerin evlerinin
olduğu alana ağaçlar diktiler ve bir koru meydana getirdi. Bir tane
küvete "Okyanus" adını verdi ve böyle yapan ilk imparator oldu, çün-
kü Traianus da böyle yapmamış, küvetlerine farklı günlerin isimlerini
vermişti. Antoninus Caracalla'nın hamamlarını tamamlattırdı ve bir
sütunlu giriş eklettirerek güzelleştirdi. Ünlü İskenderiye mermerini
kullanan ilk kişi oldu; bu mermer, porfir ve Sparta mermeri olmak
üzere iki ayrı taştan oluşuyordu. Söz konusu mermeri imparatorluk
sarayındaki açık alanların süslemesinde de kullandı. Dört bir yandan
heykeltıraşlar çağırarak şehirde devasa boyutlarda birçok heykel yap-
tırdı. Birçok sikkede Büyük İskender gibi betimlendi; bunlardan ba-
zıları altın ve gümüş alaşımı olsa da birçoğu altındı.

Annesi ve karısının düzenlediği kabul törenlerine kötü ünü olan
kadınların girmesini yasakladı. Eski *tribunus* ve konsüllerin gele-
nekleriyle uyumlu olacak şekilde şehirde birçok söylev verdi.

XXVI. Üç kez halka para dağıttı, üç kez de askerlere bahşiş verdi, yi-
ne halka et dağıttı. Tefeciler tarafından verilen borçlarda faiz oranını
%4'e düşürdü, bunu yaparak yine fakirleri düşünüyordu. Borç para

34 Bu kemer, inşa ettirdiği hamamı için su getiriyordu. *Porta Maggiore* bölgesinden
şehrin içine giren kemerin bazı kalıntıları bugün hâlen görülebilir. *L*

veren senatörlere, ödül olarak alabilecekleri şeyler haricinde ilk başta hiç faiz almamasını emretse de sonradan %6'lık bir faiz almaları izini verdi fakat bu sefer hediyeleri yasakladı. Traianus Forumuna büyük adamların heykellerini diktirdi.

Paulus ve Ulpianus'a büyük değer veriyordu, bazıları Elagabalus'un, bazıları da Alexander'in bunları muhafız alayı komutanı yaptığını söyler. Öte yandan Ulpianus'un devlet yazı işleri başkanı³⁵ ve imparatorun divanının bir üyesi olduğu, ayrıca bu iki adamın da Papinianus'un danışmanı olduğu söylenir.

İmparator, Campus Martius ile Agrippa'nın Saepta'sı arasında bulunan Alexander Bazilikası'nın yapımını başlattı; bu yapı, yüz ayak genişlikte ve bin ayak uzunlukta idi ve kendi sütunları üzerinde oturacak şekilde inşa edilmişti. İmparatorun ölümü bu projenin tamamlanmasını önledi. Isis ve Serapis tapınaklarını uygun malzemelerle süsledi ve buralara heykeller, Delos köleleri³⁶ ve mistik ritüellerde kullanılan bütün araçları yerleştirdi. Annesi Mamaea'ya karşı öyle bir hürmet gösteriyordu ki Roma'daki sarayda onun adına bazı odalar -bugün cahil halk bunlara "ad Mammam" diyor-, Baiae yakınlarında bir saray ve havuz yaptırmıştır ve bunlar günümüzde bile Mamaea'nın adıyla anılmaktadır. Yakın ve akrabalarının onuruna Baiae'da başka muazzam kamu yapıları ile denizden su alan büyük hamamlar da yaptırdı. Traianus'un yaptırdığı köprüleri neredeyse her yerde restore ettirdi, yeni köprüler de yaptırdı, lakin restore ettirdikleri üzerinde Traianus'un ismini korudu.

XXVII. İmparatorluk kadrosundaki her personele belirli bir kıyafet vermeyi amaçlıyordu; bunda yalnızca çeşitli makamlardaki görevlileri değil -bunlar kendi giysileriyle tanınacaktı- ayrıca bütün köleleri de kapsamayı istemişti ki. Kölelere karşı böyle yapmak istemesindeki amaç, karışıklık çıktığı zaman halkın arasında fark edilebilmeleri ve özgür kişilerle karışmalarının engellenmesiydi. Fakat Ulpianus

35 Lat. *magister scrinii*.

36 Delos Adası ünlü bir köle pazarıydı ve buradaki köleler zaman zaman hadım edilmiş oluyordu, bkz. *Satyr.* XXIII.

ve Paulus bu uygulamadan memnuniyetsizlik duyular ve bunun insanlar kolay bir şekilde karışıklık çıkaracak olursa çok daha büyük bir huzursuzluğa yol açacağını söylediler. Böylece, Romalı atlı sınıfı mensupları ve senatörler arasında, erguvan renkli çizgili kumaşın genişliğine göre bir ayırım yapılmasının yeterli olacağına karar verildi.³⁷ Yaşlı adamların şehrin içinde soğuklara karşı pelerin takmasına izin verildi, lakin daha önceleri yolculukta veya yağışlı havalardaki kullanımı haricinde pelerin kullanılmazdı. Bununla birlikte, evli kadınlara pelerin takmak yasaklanmışken yolculuk esnasında bunu takma izni verildi.

Severus Alexander, Latinceye kıyasla Yunancada daha iyi söyleyebilirdi. İmparator ayrıca oldukça etkileyici dizeler kaleme almıştı ve müziğe de yatkın biriydi. Astroloji uzmanıydı, hatta Alexander'ın emri üzerine astroloji uzmanları Roma'da resmî bir konum almıştı ve bilgi vermek amacıyla uzmanlıklarını uygulamaya başlamışlardı.³⁸ Alexander kehanet konusunda da son derece bilgiliydi, ayrıca o kadar büyük bir kuş bilicisiydi ki bu alanda hem İspanyolı Vascones kabilesini hem de Pannonialı kahinleri aşmıştı. Geometri çalıştı. Muhteşem resim çizer, harika şarkı söylerdi, fakat köleler dışında kimsenin kendisini dinlemesine izin vermezdi. İyi imparatorların hayatlarını metrik dizelerle kaleme aldı. Lir, flüt, org, hatta borazan bile çalardı, fakat imparatorken bunu hiçbir zaman göstere göstere yapmadı. Ayrıca birinci sınıf bir pehlivandı. Silah konusunda da usta olan Alexander birçok savaş ve şan kazanmıştır.

XXVIII. İmparator sadece üç kez konsül oldu,³⁹ bunlarda da sıradan şekilde görevi aldı ve görev süresinin ilk günü kendi yerine hep başkalarını atadı. Bir yargıç olarak hırsızlara karşı son derece katıydı,

37 Senatör sınıfından Romalıların tuniklerindeki erguvan çizgi daha geniş, atlı sınıfından Romalılarınkinden ise daha dardı. *L.*

38 En azından MÖ 139'dan beri bu kişiler Roma hükümeti tarafından şüpheli olarak görülüyordu ve sürgüne gönderilebiliyordu. *L.*

39 222, 226 ve 229 yıllarında. Bunlar, İmparatorluk döneminde uygulanmaya başlanan yedek konsüllük (*consul suffectus*) yerine geleneksek konsüllük (*consul ordinarius*) olmuştur.

onları her gün suç işleyen kişiler olarak görürdü ve devletin tek gerçek düşmanları ve hasımları olduklarını beyan ederek, en sert cezalara çarptırırdı. Bir keresinde imparator divanında bir kâtip sahte bir suçlama getirdiğinde imparator, bir daha yazamasın diye bu adamın parmaklarındaki tendonların kesilmesini emretti ve onu sürgün etti. Bir başka olayda ise, kamu görevi yapmış ve zamanında kötülükler ve hırsızlıklar yapmış olmakla suçlanan bir adam, mü-nasebetsiz entrikalar düzenleyerek orduya girmeye çalışmıştı ve sırf bazı dost krallara ilgi gösterdiği için orduya kabul edilmişti; fakat hemen sonrasında bu kişi hamilerinin huzurunda dahi hırsızlık yaparken yakalandı ve kendi savunmasını kralların önünde yapması emredildi, böylece suçlu bulunarak mahkûm edildi. Bunun üzerine krallara, hırsızlara nasıl bir ceza verdikleri sorulunca bunlar “çarmıh” diye cevap verdi ve bu adam da hemen çarmıha gerildi. Böylece bu düzenbaz adam hem kendi hamileri tarafından cezalandırılmıştı hem de Alexander’in, özellikle korumak istediği merhamet politikası layıkıyla muhafaza edilmişti.

Forum Transitorium diye anılan Nerva Forumunda, tanrısal imparatorların devasa boyutlarda heykellerini yaptırdı, bunlardan bazıları yayan ve çıplak hâlde, bazıları ise at üzerindeydi. Hepsinin de unvanları ve başarılarının olduğu bronz sütunlar üzerindeydi. Alexander böyle yaparak, kendi forumunda başarılarının kayıtlarıyla birlikte en ünlü kişilerin mermer heykellerini yaptırmış olan Augustus’un örneğini devam ettirmişti. Kökeninin Romalı olduğunun düşünülmesini istiyordu, çünkü bir Suriyeli olarak anılmaktan utanç duyuyordu. Bunun en önemli sebebi, bir festival zamanında Antakya, Mısır ve İskenderiyeli insanların onunla, her zamanki gelenekleri uyarınca alay etmesi ve imparatora Suriyeli sinagog başkanı ve yüce rahibi diye hitap etmesiydi.

XXIX. Severus Alexander’in savaşlarını, seferlerini ve zaferlerini anlatmadan evvel özel ve gündelik hayatına dair birkaç şey söyleyeceğim. Hayat tarzı şöyleydi: İlk olarak, eğer mümkünse, yani eğer karısıyla birlikte yatmamışsa, sabahın erken saatlerinde Lares kutsal

alanında dua ederdi. Burada, yalnızca en iyilerinin olduğu tanrısal imparatorların heykelcikleri ve aralarında Apollonius⁴⁰ ile çağımızdaki bir yazarın iddiasına İsa, İbrahim, Orpheus ve aynı minvalde başkalarının da kutsal ruhları ve atalarının imgeleri vardı. Eğer bu şekilde dua etmesi mümkün olmazsa bulunduğu yerin imkânlarına göre ya ata biner, ya balığa, ava veya yürüyüşe çıkardı. Sonrasında eğer uygun saatindeyse tüm dikkatini kamu işlerine verirdi; daha önce de söylendiği üzere hem askerî hem sivil bütün işleri dostları hallederdi. Bu kişiler dürüst, güvenilir ve asla rüşvete kanmayan insanlardı, işlerini bitirdikleri zaman da, bir değişiklik yapmak istediği zamanlar haricinde imparator bu işleri onaylardı. Eğer gerekli olursa Alexander da elbette kamu işlerine şafak vaktinden önce bile dikkat verir ve geç saatlere kadar çalışır, asla bıkmaz veya sinir ve öfke içinde pes etmez, her türlü işi sessiz, sakin ve neşeli bir şekilde yapardı. Gerçekten de dirayeti yüksek bir adamdı, kimse onu oyuna getiremezdi; her kim ona yüklenirse bu kişi kesinlikle bulunup cezalandırılırdı.

XXX. İmparator, askerî ya da sivil işlerini hallettikten sonra Yunanca okumalara, özellikle de Platon'un *Devlet* eserini okumaya dikkat kesilirdi. Latince eserlerde ise Cicero'nun *Yükümlülükler Üzerine* ile *Devlet Üzerine* adlı eserlerine hiçbir şeyi yeğlemezdi, fakat bazen bazı söylevler ve şairler de okurdu. Bunların arasında, bizzat bildiği ve sevdiği bir kişi olan Serenus Sammonicus ile Horatius da vardı. Yine, özellikle de ona benzemeye uğraştığı Büyük İskender'in hayatını okurdu, fakat her ne kadar imparatorun da inandığı güvenilir kaynaklar bu iddiaları reddetse de onun ayyaşlığını ve dostlarına karşı gösterdiği zalimliği hiç tasvip etmezdi. Yaptığı okumalardan sonra top oynayarak, koşarak ya da hafif güreş yaparak antrenman yapardı. Ardından zeytinyağı ile bedenini temizleyerek banyo yapardı, bazen nadiren de olsa sıcak suyla yıkanırdı, zira her zaman yüzme havuzunu kullanır, yaklaşık bir saat burada kalırdı. Herhangi

40 Tyana'lı (Kemerhisar) Apollonius, Pythagorasçı bir filozoftu ve söylenenlere göre birkaç mucizevi eylemi olmuştur. *L.*

bir şey yemeden önce Claudius su kemerinden⁴¹ yaklaşık yarım litre su içerdi. Hamamdan çıkınca bir miktar süt içer ve ekmek, yumurta yer, sonra da bal likörü içerdi. Bu şekilde canlandıktan sonra bazen öğle yemeği yer, bazen akşam yemeğine kadar da bir şey yemezdi, fakat sık sık öğle yemeği yerdi. Ayrıca sıklıkla imparator Hadrianus'un tetrapharmacum yemeğinden⁴² yerdi; Marius Maximus, Hadrianus biyografisinde bu tariftten bahseder.

XXXI. Öğleden sonraki saatleri her zaman mektup ve belge imzalarına ve okumalarına ayırırdı. Bu sırada imparatorluk haberleşme, dilekçe ve beyanname başkanları her zaman onun yanında olurdu, ya da eğer sağlık durumlarından ötürü mevcut olamazlarsa bunlar oturur, bunların yazmanları ve büro yöneticileri imparatora belgeleri okurdu; bundan sonra Alexander, eklenecek detayları kendi eliyle eklerdi fakat bunu da en bilgili olarak değerlendirilen görevlinin fikrine uyumlu şekilde yapardı. Yazı işlerinden sonra dostlarının hepsini bir arada kabul eder ve onlarla eşit derecede konuşurdu. Bundan sonra da yalnızca muhafız alayı komutanını, yani Ulpianus'u kabul ederdi; bu adam öylesine adaletli biriydi ki imparatorun hakim heyetinde her zaman yardımcısı olurdu. Dahası, bir şeyler danışmak için ne zaman birilerini çağırırsa Ulpianus'un da çağrılmasını emrederdi.

Vergilius'a şairlerin Platon'u derdi ve onun büstünü Cice-ro'nunkiyle birlikte, Lares heykelciklerinden sonra ikinci konumda tutardı. Aynı yerde Akhilleus ve diğer büyük adamların da portreleri vardı. Büyük İskender'i ise en iyi adamlar ile tanrısal imparatorların arasında, büyük kutsal alanında tutardı.

XXXII. Hiçbir dostuna, yoldaşına, devlet dairesi başkanlarına veya personeline asla haksızlık etmezdi. Eğer bir kişi imparatorдан katı bir tutum görmeyi hak etmişse bu kişinin azledilmesi değil mahkûm edilmesi gerektiğini beyan ederek bu kişileri her zaman

41 Caligula döneminde başlayıp imparator Claudius döneminde, MS 52 yılında tamamlanan bu su kemeri, Sabin Dağlarından (Apeninler) su getiriyordu.

42 *Hadr.*, HA 1, XXI. 4.

muhafız alayı komutanlarına anlatırdı. Bir kişiye onun yanında hâlef atadığında her zaman “Senato size teşekkür ediyor” der ve bu kişinin sivil hayata döndüğünde makamına uygun bir şekilde saygın bir hayat yaşayabilmesi için onu toprak, besi hayvanı, at, tahıl, alet edevat, bir ev inşası için gerekli masraflar, bu evi süslemek için gerekli mermerler ve inşanın gerektireceği iş gücü gibi hediyelerle ödüllendirirdi. Söz konusu askerler olmadıkça nadiren altın ve gümüş hediye eder, bir devlet haznedarının eyalet sakinleri tarafından verilen şeyleri kendi veya dostlarının zevkleri için kullanılmasının bir günah olduğunu söylerdi. Roma’ya, tüccarlardan ve taç parasından alınan vergileri göndermiştir.

XXXIII. Eski konsüllerden seçtiği 14 kişiyi Roma şehrinin müfettişi yaptı, bunlara şehir başkanıyla birlikte kentteki davaları görmelemini emretti ve kayıt işleri yapılacağı zaman bunların hepsinin ya da büyük kısmının mevcut olmasını istedi. Şarap tüccarları, manavlar, ayakkabıcılar ve her türlü zanaatkârın olduğu bir lonca kurdu ve bunlara kendi içlerinden avukatlar atayıp her birinin davasının görüleceği yargıcı belirledi.

Tiyatro oyuncularına hiçbir zaman altın veya gümüş vermez, parayı da nadiren verirdi. Elagabalus’un getirdiği o pahalı kıyafetleri kaldırdı ve “Geçit töreni askerleri” olarak anılan askerleri pahalı değil şık üniformalarla donattı. Bundan başka bunların sancakları veya altın ve ipekten yapılan imparatorluk kıyafetleri için para harcamadı; imparatorluk gücünün gösterişte değil erdemde olduğunu söylüyordu. Kendisi ise, imparator Severus’un giydiği sade pelerinler, erguvan çizgisi olmayan, uzun kollu ve küçük erguvan renkli tunikler giymeyi tercih ediyordu.

XXXIV. Verdiği ziyafetlerde hiç altın olmazdı, kadehleri şık olsa da boyut olarak öyle çok büyük değildi. Servis tabaklarında ise hiçbir zaman iki yüz libre sınırını aşmazdı.

Erkek ve kadın bütün cüceleri, soytarıları, sesleri güzel olan öğrencileri, her türlü şovmeni ve pantomim oyuncularını kamu malı

yaptı; fakat bunlardan hiçbir işe yaramayanları, hiçbir kasaba yeni dilencilerin yükünü çekmesin diye her biri farklı bir kasabaya olacak şekilde görevlendirdi. Elagabalus'un o bayağı divanında bulundurduğu ve terfi ettirdiği hadımları ise dostlarına havale etti; eğer doğru yola girmezlerse bunları mahkeme otoritesi olmadan idam etmenin meşru olacağını belirtti. Adı kötüye çıkmış çok sayıda kadını tutuklattırdı ve bunların resmî fahişe olması yönünde kararname çıkarttı, bütün oğlancıları da sınır dışı etti. Bunlardan bazıları gemi kazasında boğularak can verdi; o musibet, bunlardan bazılarıyla son derece tehlikeli bir münasebet yaşamıştı.

Alexander'in hizmetkârlarından hiçbirisi, halka açık bir ziyafette olsa bile hiçbir zaman altınla bezeli giysiler giymedi. İmparator kendi ailesi içinde ziyafet verdiğinde, edebiyat hakkında konuşma yapmak için Ulpianus'u ya da konu üzerinde bilgi sahibi başka kişileri de davet ederdi; bu tür sohbetlerin kendisini canlandırdığını ve beslediğini söylerdi. Kendi başına yemek yerken de masasında bir kitap bulundurur ve genelde Yunanca bir şeyler okurdu, ayrıca Latince yazan şairlerden de okurdu. Devlet adına verdiği ziyafetleri ise kendi yemekleri kadar mütevazı olurdu, tek fark davetli sayısının oldukça fazla olmasıydı. Bu durum hiç hoşuna gitmezdi ve sanki bir tiyatrodan ya da hipodromda yemek yiyormuş gibi olduğunu söylerdi.

XXXV. Hatip ve şairleri büyük bir zevkle dinlerdi; fakat kendisine övgü dolu konuşmalar yaptıklarında bundan hoşlanmazdı. Pescennius Niger'in emsaline dayanarak bunun aptalca bir uygulama olduğunu söylerdi. Fakat eski dönemlerde yaşamış büyük adamların söylevlerini ya da icraatlarını okuduklarında, ayrıca Büyük İskender'e, geçmişteki iyi imparatorlara ya da Roma'daki büyük adamlara methiyeler okuduklarında bundan büyük haz alırdı. Ayrıca, hem Yunan hem de Latin retorik uzmanlarını dinlemek içi Athenaeum'a sık sık gider, daha önceden kendisinin ya da şehir başkanlarının huzurunda belirttikleri talepleri yüksek sesle forumda okuyan hatipleri dinlerdi. Özellikle de Büyük İskender'in

onuruna düzenlenen Herkül oyunları olmak üzere diğer oyunlara da başkanlık ederdi.⁴³

Öğleden sonraları ya da sabah saatlerinde yalnız görmeyi hiçbir zaman istemediği kişiler vardı, çünkü bunların kendisi hakkında yalan yanlış şeyler söylediğini öğrenmişti. Bu kişilerin arasında en önde geleni Verconius Turinus'tu. Bu adama yakın bir dostu gibi muamele etmişti, Turinus da yalan bahanelerle insanlara destek satmıştı. Bunun sonucunda Alexander'ın iktidarının itibarı yerle bir oldu, çünkü imparatoru bir ahmak gibi göstermişti; tamamen kendisinin gücü altındaydı ve onu herhangi bir şey yapmaya ikna edebilirdi. İşte bu şekilde insanların, imparatorun her şeyi kendi baş işareti ve talepleriyle yaptığına inandırdı.

XXXVI. Ne var ki şu şekilde yakalandı: Bir defasında bir kişi, imparatora halka açık bir şekilde talepte bulunması için gönderilmişti, fakat güya koruma için, yani onun lehine Alexander'e talepte bulunması için Turinus'a istek bildirecekti. Böyle de oldu, Turinus bu adama destek sözü verdi, hatta daha sonra imparatora bazı şeyler söylediğini (gerçekte hiçbir şey söylememişti) ve bu talebinin gerçekleşip gerçekleşmemesinin artık imparatora bağlı olduğunu belirtti. Bunun üzerine adamdan, eğer kendisine para verirse istediği gibi bir karar çıkacağını söyledi. Alexander, talepte bulunan adamı tekrar dinlemek için çağırdığında Turinus, başka bir şey yapıyormuş gibi gözükmesine karşın bu adama bir kafa işareti yaptı fakat ona içerde hiçbir şey söylemedi. Adamın talebi yerine getirildi, Turinus da sahte bir şekilde sattığı destek karşılığında,⁴⁴ talebi yerine getirilen kişiden muazzam bir ödül aldı. Bunun üzerine Alexander onun mahkemeye verilmesini emretti, şahitler sayesinde bütün suçlar

43 Yunan şehir devletleri ile ünlü oyunlar ve spor müsabakaları (agon) MÖ 186 yılından beri Roma'da da modaydı. Bu oyunlarda atletik müsabakalar ile daha sonradan müzik ve şiir yarışmaları da yapılıyordu. Roma'da Augustus, Nero, Domitianus gibi imparatorlar yeni oyunlar düzenlemiştir. Herkül oyunlarına dair pek bir şey bilinmiyor. *L.*

44 Burada, Latince sıkça kullanılan bir deyim olan *fumus (fumus) vendere* yani "duman satmak" deymi kullanılıyor. Bu, boş sözler veren kişiler için kullanılırdı.

kanıtlanınca imparator Turinus'un Forum Transitorium'da bir kazığa bağlanmasını emretti. Sonra, hasırlardan ve uzun kütüklerden bir ateş yakılmasını ve Turinus'un bu ateşin dumanında boğulmasını sağladı. Bu esnada bir mübaşir şöyle haykırdı: "Duman satan, dumanla cezasını buldu". Alexander, bir suçu çok sert bir şekilde cezalandırılmış gibi görünmemek için Turinus'u mahkûm etmeden önce dikkatli bir soruşturma yürütmüş ve bu adamın mahkemelerde bir kararı sattığı zaman davalılardan genelde para aldığını ve ayrıca komuta yetkileri veya eyalet görevlerine atanan kişilerden rüşvet aldığını da öğrenmişti.

XXXVII. Alexander kamuya açık gösterilere katılırdı, fakat hediye verme konusunda oldukça cimriydi; tiyatro oyuncularının, vahşi hayvan avcılarının ve at arabası sürücülerinin zevkimiz doğrultusunda hareket eden kölelerimiz, avcılarımız, seyislerimiz ya da görevlilerimiz gibi görülmesi gerekiyor derdi. Verdiği ziyafetler ne şatafatlı ne de çok sade olurdu, genelde iyi bir zevk hâkim olurdu. Her zaman beyaz peçeteler kullanılırdı, bunların üzerinde genelde kırmızı bir çizgi olurdu, fakat asla altınla süslenmezdi. Bunu ilk Elagabalus, hatta bazılarının söylediğine göre ondan önce Hadrianus yapmıştır. İmparator Alexander'in yemek masasında günlük şunlar bulunurdu: Bir gün için yaklaşık 15 litre şarap, birinci kaliteden yaklaşık 15 kilogram ekmek ile ikinci kaliteden yaklaşık 25 kilogram ekmek. İmparator hizmetçilerine her zaman yalnızca ekmek değil ayrıca yeşillik, et veya sebze de verirdi. Bunların hepsini kendi elleriyle vererek, yaşlı bir adamın olgunluğuyla aile babası rolünü yerine getirirdi. Yemek masasına devam edelim: 15 kiloya yakın çeşitli et ve iki kuş eti olurdu. Ziyafet günlerinde kaz eti servis edilirdi, ayrıca Ocak ayının birinci günü, Büyük Ana Bayramı, Apollon Oyunları, Iuppiter Festivali, Saturnalia Festivali ve buna benzer festivallerde sülün servis edilir, hatta iki kuş etiyle birlikte bazen iki tavuk eti de servis edilirdi. Her gün yabani tavşan yedi, ayrıca sık sık da av eti tükettirdi, lakin bunları arkadaşlarıyla,

özellikle de bunları hiç tatmamış olanlarla paylaşırdı. Her gün biberli bir tane bal likörü, biberli de iki tane bal likörü içerdi. İmparatorun bütün yediklerini sayarak sıkıcı bir anlatım yapmamak için, kısaca söyleyebiliriz ki her şey ona ölçülü ve mantıklı bir şekilde servis edilirdi. İmparatorun yiyip içtiği bütün şeyleri, onun çağında yaşamış bir yazar olan Gargilius⁴⁵ detaylı şekilde anlatmıştır. Alexander aşırı derecede meyve meraklısıydı ve bunları yemeğin tatlı aşamasında yerdı. Bundan ötürü imparatorun yemekte ikinci çeşidi değil ikinci öğünü yediği esprisi yapıliyordu. Öyle çok fazla yemek yemezdi, şarabı da tutumlu ya da aşırı oranlarda olmadan, makul derecede tüketirdi. Saf soğuk su içerdi, ayrıca yaz aylarında suya gül aromalı şarap da eklerdi. Bu, Elagabalus'un çeşitli çeşnilerinden kullandığı tek çeşitti.

XXXVIII. Tavşanlardan bahsettiğimize göre, Alexander'in her gün tavşan yeme alışkanlığının nükteli dizelere sebep olduğunu söyleyebiliriz. Birçok kişi, tavşan yiyen bir kişinin sonraki yedi gün boyunca güzel olacağını söyler; Martialis'in, Gellia adındaki bir kadın için yazdığı epigramında⁴⁶ bu inanç görülebilir:

Cum leporem mittis, semper mihi, Gellia, mandas:

'Septem formosus, Marce, diebus eris.'

Si verum dicis, si verum, Gellia, mandas,

Edisti numquam, Gellia, tu leporem.

Bana bir tavşan gönderdiğinde, bana şunu söylemek istiyorsun, sevgili Gellia;

'Sonraki yedi gün boyunca, güzel bir adam olacaksın, sevgili Marcus.'

Eğer bana gerçeği söylersen, bana bir söz verirsen, sevgili Gellia,

*Demek ki kendin hiç tavşan yememişsindir, sevgili Gellia.*⁴⁷

45 Muhtemelen Q. Gargilius Martialis adındaki, tarım ve hayvancılık üzerine yazmış yazar.

46 Mart. V. 29.

47 Bu batıl inançtan Plinius'ta da (HN. XXVIII. 260) söz edilir.

Martialis bu dizeleri çirkin bir kadın için yazmıştı, fakat imparator Alexander'ın zamanında yaşayan bir şair ona şu dizeleri yazdı:

*pulchrum quod vides esse nostrum regem,
quem Syrum tetulit propago, . . .
venatus facit et lepus comesus,
dede quo continuum capit leporem*

*Kralımızı adil biri olarak,
Suriyeli güzel biri olarak görürsen,
Bu, her gün tavşan avlayıp yemesindendir,
Ona sonsuz bir zarafet katar.*

İmparatorun dostlarından biri ona bu dizeleri getirince, Alexander'ın şu dizelerle Yunanca olarak karşılık verdiğini söylerler:

*pulchrum quod putas esse vestrum regem
vulgari, miserande, de fabella,
si verum putas esse, non irascor.
tantum tu comedas velim lepusclos,
ut fias animi malis repulsis
pulchris, ne inideas livore mentis*

*Amiyane hikâyelerin söylediği gibi
Kralının güzel olduğunu düşünüyorsan zavallısın,
Eğer doğru olduğunu düşünüyorsan, buna kızmıyorum.
Fakat bir tavşan yemeni
Böylece bu çirkin düşünceden kurtulmanı isterdim
Ki güzel olana duyduğun garez bir son bulsun.*

XXXIX. İmparatorun yanında askerî sınıftan dostları olduğunda Traianus'un âdetini uygular,⁴⁸ yani tatlıdan sonra beş kadehe kadar içki içerdi; lakin, Büyük İskender'in onuruna dostlarına sadece

48 Traianus çok içmekle ünlü biriydi, bkz. *Hadr.*, HA 1, III. 3; Dio Cass. LXVIII. 7, 4; Victor, *Caes.*, XIII. 4. L.

bir kadeh içki verirdi ve bu, her ne kadar daha büyüğünü istemek mümkün olsa da daha küçük bir kadeh olurdu. Aşk konularında ılımlı biriydi, oğlancılarla hiçbir ilişkisi olmazdı; hatta daha önce söylediğimiz üzere bunların hepsinin ortadan kaldırılması için bir yasa çıkarmıştı.

Şehrin her bir bölgesinde kamuya ait tahıl ambarları açtırdı, böylece kendisine ait bir tahıl ambarı olmayan kişilerin günlük iâşesini almasını sağladı. Ayrıca şehrin her bölgesine hamam da yaptırdı -her bölgede hamam olmaması da bir garip-, bugün bu hamamların birçoğu hâlen Alexander hamamı olarak biliniyor. Yine muhteşem evler yaptırdı ve bunları dostlarına, özellikle de dürüst olanlara ödül olarak verdi.

İmparator, devlet vergilerini o kadar düşürdü ki, Elagabalus döneminde 10 *aureus* olan bir vergi artık bir *aureus*'un üçte biri, yani eski vergi oranına gelmişti. O zaman, vergiler bu orana düşürüldükten sonra, tarihte ilk kez yarım *aureus*, hatta üçte bir *aureus* basıldı.⁴⁹ Alexander, çeyrek *aureus*'un da piyasaya sürüleceğini söylemişti, ancak bundan daha düşüğü olamazdı. Gerçekten de bu sikkeleri darbettirdi, fakat vergileri düşüreceği zamana kadar darphanede beklettirdi. Lakin, devletin gelir ihtiyaçlarından ötürü böyle bir şeyinin mümkün olmadığı anlaşılınca bu sikkeleri erittirip sadece üçte bir *aureus* ile bir *solidus* darbetti. Ayrıca iki, üç, dört ve on parça *aureus* ile neredeyse 50 ve 100 *aureus* kadar büyük değerlerde sikkeler darbedilmesini sağladı -bunu ilk başta Elagabalus yapmıştı- ve diğer küçük değerli sikkeleri tedavülden kaldırdı. Bu şekilde yapılan sikkeler sadece madenin ismiyle belirlenmişti, çünkü Alexander'ın de bizzat söylediği üzere eğer değeri az olan çok fazla sikke vermesi mümkünken, tek parçada 10 veya daha fazla sikke vermek suretiyle otuz veya elli veya yüz parça sikke vermek zorunda kalacak olursa imparatorun çok cömert bir bağışta bulunmasıyla sonuçlanacaktı.

49 Artan ekonomik kriz ve enflasyonla mücadele kapsamında sikke değerini artırmak için yapılan girişimlerden biri. Alexander bu alanda en çok mücadele eden imparatorlardan biriydi.

XL. Alexander'in çok az sayıda ipek kıyafeti vardı, tamamen ipekten mamul bir kıyafet asla giymezdi ya da bir kısmı ipek olan kıyafetleri bile başkalarına verirdi. Fakirlere yardım ederdi. Kamu görevi yapmış kişilerin zengin numarasını yapmadığını ve yoksul olduğunu gördüğünde onlara her zaman toprak, köle, yük hayvanı, hayvan sürüleri ve tarım alet edevatı gibi ödülleriyle yardım ederdi. Kendi giysilerini bir yıl boyunca hazinede saklardı⁵⁰ ve bunların hemen başkalarına verilmesini emrederdi. Dağıttığı bütün kıyafetlerini şahsen incelerdi. Bütün altın ve gümüşlerini sık sık insanlara dağıtırdı. Askerlere de ayakkabı, pantolon ve bot gibi donanımlar verirdi. Kendisi için değil evli kadınlar için en parlak tonda erguvan renklerin olması konusunda son derece hevesliydi, bunun amacı da olur da buna sahip olmayı başarabilirlerse ya da isterlerse satma konusunda ciddi ciddi düşünmelerini sağlamaktı. Bugün bile bu tonlardaki erguvan renge Alexander erguvanı, halk dilinde de Probus erguvanı denir. Çünkü, boya fabrikalarının yöneticisi⁵¹ olan Aurelius Probus bu rengi ortaya çıkarmıştı. Alexander kırmızı bir pelerin takardı, fakat Roma'da ve İtalya'nın diğer şehirlerinde bulunduğu her zaman toga giyerdi. Öte yandan, konsül olduğu zamanlar haricinde asla erguvan şeritli veya altın yaldızlı toga giymezdi, bu zamanlarda da Iuppiter Tapınağından getirilen ve bütün diğer *praetor*'lar ve konsüller tarafından giyilen togayı giyerdi. Ayrıca kurban kestiği zamanlarda erguvan şeritli toga giyerdi, fakat bunu imparator değil *pontifex maximus* sıfatıyla yapardı. Üstünde erguvan rengi olmayan iyi kalitede ketenlere her zaman meraklıydı, çünkü "Eğer kaba saba olmaması için kıyafetler ketenden yapılıyorsa, bunların üzerinde erguvan kullanmanın amacı nedir?" derdi. Altın iplikler kullanılmasına ise delilik diye bakardı, çünkü bu kıyafetleri katı yapmakla birlikte iyice sıkı yapardı. Her zaman ayaklarında bandana olurdu,⁵² ayrıca kırmızı değil de, eski gelenekteki gibi beyaz pantolon⁵³ giyerdi.

50 İmparatorların kıyafetleri çok değerli olduğu için hükümdar hazinesinde saklanırdı.

51 Lat. *praepositus baphii*.

52 Baldır etrafına soğuğa karşı yün veya keten bandanalar çekilirdi. Augustus da kışın böyle yapıyordu (*Aug. LXXXII*).

53 Ayak bileğine kadar inen dar pantolonlar kuzeyli barbarların karakteristik kıyafetiydi. MS I. yüzyılda bunlar barbar kıyafeti olarak değerlendirilirken buradan, III.

XLI. Sahip olduğu bütün mücevherleri sattı ve bundan elde ettiği geliri devlet hazinesine aktardı; erkeklerin mücevherlere ihtiyacı olmadığını, imparatorluk hanesindeki kadınların da bir saç filesi, bir çift küpe, inci bir kolye, kurban kesme töreni esnasında giyilecek bir diadem, altınla süslü bir pelerin ve altı onstan fazla altın içermeyen nakışlı bir çizgisi olan kıyafete razı olması gerektiğini söylüyordu. Her açıdan, yaşıadığı çağın geleneklerinde kendi hayat tarzıyla uyumlu bir şekilde denetim sağlıyordu; seçkin adamlar kendisinin, asil kadınlar da karısının emsalini örnek alıyordu. Saray hizmetlilerinin sayısını o kadar azaltmıştı ki her bir şubede durumun gerektirdiğinden daha fazla kişi yoktu; çırpıcılar, terziler, fırıncılar, sakiler ve bütün saray mensupları günlük iaşe alıyordu fakat o adı batasıca imparatorun zamanındaki gibi resmî bir konum elde etmiyordu, dahası sadece tek öğün, nadiren de çift öğün yemek alıyorlardı. İmparator, yemek takımında hiçbir zaman yaklaşık 100 kilodan fazla gümüş tabak bulundurmadığı ve benzer şekilde az hizmetçi bulundurduğu için, ziyafet vereceği zamanlarda dostlarından gümüş tabaklar, hizmetçiler ve sedir kılıfları alıyordu. Bu, *prafectus*'ların imparatorların yokluğuunda verdikleri ziyafetlerde günümüzde de moda olan bir uygulamadır. Alexander'ın ziyafetlerinde hiçbir zaman tiyatro gösterileri ve eğlenceler olmadı, en büyük eğlencesi küçük köpekleri küçük domuzlarla oynattırmak, keklik dövüşü yaptırmak ya da küçük kuşları oraya buraya uçurmaktı. Sarayda, en büyük keyif aldığı ve devlet işlerinden uzaklaşıp rahatlama yaşıadığı bir tür eğlencesi; tavus kuşlarının, sülünlerin, tavukların, ördeklerin ve kekliklerin bulunduğu kafeslerdi ve bunlardan büyük keyif alıyordu, en çok da, söylendiğine göre yaklaşık 20 bin tanesinin olduğu güvercinlerden keyif alıyordu. Bunların yeminin tahıl tedarikinde bir yük olmaması için bu konuyla ilgilenecek köleleri vardı; bunlar, kuşların yumurta ve yavrularından elde edilen gelirle yem satın alıyordu.

yüzyılda artık Romalılar arasında da yaygınlaştığı anlaşıyor. Lakin IV. yüzyıl sonlarında Roma'da pantolon kullanımı yasaklanmıştı, bkz. *Cod. Theod.* XIV. 10, 2.

XLII. İmparator sık sık halka beraber, özellikle de yaz aylarında hamama gidip yıkanır; hem kendisinin hem de başka imparatorların yaptırdığı hamamları kullanır, daha sonra da üzerinde sadece banyo kıyafetleriyle, bir imparatora özgü kıyafetlerden sadece pelerinini takarak saraya geri dönerdi. Yarışçıları arasında sadece köleler vardı, zira özgür bir kişinin bir tanrı onuruna düzenlenen oyunlar olmadıkça koşturması gerektiğini söylerdi. Yine aşçıları, fırıncıları ve banyo hizmetçileri hep kölelerden oluşurdu ve eğer eksik olursa yeni köle satın alırdı. İktidarı döneminde sadece tek bir saray hekimi almıştır, öte yandan hiçbir zaman altıdan fazlası bulunmayan diğer hekimler günde iki veya üç öğün yemek almıştır, bunların birisi en iyi kalite, diğeri veya diğerleri ise farklı kalitedendi. Yargıçları terfi ettirdiği zaman, Cicero'nun da anlattığı üzere eskilerin geleneğine uyarak onlara gümüş ve gerekli bütün şeyleri sağlardı. Eyalet valilerine ise yaklaşık 10 kilo gümüş, altı tane dişi katır ile bir çift erkek katır, bir çift at, forumda kullanılacak iki kıyafet ile birisi banyoda olmak üzere evde kullanılacak iki kıyafet, yüz *aureus*, bir aşçı, bir katırcı ve adamın karısı olmaması ve bir kadın olmadan yaşamaması durumu için de bir metres verirdi. Bunlardan katırlar ve atlar ile katırcılar ve aşçılar, eyalet valisi görevini bıraktığı zaman geri dönerdi; vali görevini iyi idare etmişse diğerlerini tutabilirdi, fakat görevini kötüye kullanmışsa bunların dört katını iade etmeli, ayrıca yolsuzluk ve zimmete geçirme suçlarının getirdiği cezaları ödemeliydi.

XLIII. Alexander Severus sayısız yasa çıkardı. Her senatörün Roma şehri içinde at arabası kullanmasına ve gümüşle süslü sedir sahibi olabilmesine izin verdi; bunun, böylesine büyük bir şehrin senatörleri tarafından kullanılmasıyla Roma'nın itibarını artıracaklarını düşünüyordu. Sıradan veya yedek olsun her türlü konsül atarken senatonun fikrini alırdı. Konsüllerin yaptığı masrafları düşürdü, ayrıca bunların göreve başlama günlerini kadim sistemle uyumlu şekilde düzenledi. İmparatorun aday olan bir *quaestor*'un kendi cebinden ödeyeceği masraflarla halk için oyunlar düzenlemesini zorunlu kılan bir yasa çıkardı, fakat bu kişi *censor*'luk yaptıktan sonra *praetor*

olacak ve bir eyalete vali olarak atanacaktı. Öte yandan diğer sıradan *quaestor*'lar, masrafları hükümdar hazinesinden karşılayarak oyunları 'düzenleyecekti ve bunlar genelde daha az şatafatlı oluyordu. İnsanlar her otuz günde bir eğlence yaşasın diye oyunların düzenli aralıklarla gerçekleştirilmesi amacı vardı, fakat neden olduğu belirsiz, bu amacı gerçekleşmedi. Şehirde olduğu her yedi günde bir Capitolum'a giderdi ve diğer tapınakları da sık sık ziyaret ederdi. İsa için bir tapınak yapmayı ve onu tanrıların arasına koymayı istedi. Bunu Hadrianus'un da düşündüğü söylenir, çünkü o, her şehirde içinde hiçbir putun olmadığı bir tapınak yapılmasını emretmişti, söylenenlere göre bu amaçla yaptırdığı tapınakların hiçbir tanrıya adanmaması dolayısıyla bugün bunlar Hadrianus'un tapınakları olarak anılır. Fakat imparator Alexander'in böyle bir şey yapması engellendi, çünkü kutsal ritüelleri yerine getiren kişiler, eğer böyle yapmış olsaydı herkesin Hristiyan olacağını ve diğer tapınakların terk edileceğini söylemişti.

XLIV. Alexander son derece nazik, hoş sohbet biriydi, verdiği ziyafetlerde cömertlikler yapardı, o kadar ki herkes istediği bir şeyi talep edebiliyordu. Altın toplamaya düşkün, bunu tutmada özenli, üretmeye hevesli biriydi, fakat hiç kimseyi idam etmemiştir. Suriyeli olarak anılmayı sevmezdi ve atalarının Romalı olduğunu iddia ederdi, hatta soyağacını çizdirmiş, Metellus'lar ailesinden geldiğini göstermiştir.⁵⁴

Retorik uzmanlarına, dil bilimcilere, hekimlere, kahinlere, astrologlara, mühendis ve mimarlara düzenli maaş ödedi ve onlara çalışma odaları tahsis etti, bunların fakir ve özgür adamların oğlu olduğunu düşünerek çıraklarına günlük yiyecek verilmesini emretti. Eyaletlerde de avukatlara birçok ayrıcalıklar tanıdı, hatta bir bedel olmadan davaları savunmaya atadığı bazı avukatlara günlük yemek bile verdi. Edebiyat yarışmalarıyla ilgili kanunları sıkılaştırdı ve bunları en çok özenli gözeten kişi kendisi oldu. Sık sık tiyatro oyunlarına katılırdı. Marcellus Tiyatrosunu tamir ettirmek

54 Şüphesiz bu uydurma bir bilgiydi. L.

istemişti. Depremlerden sonra berbat hâle gelen birçok şehirde hem kamusal hem de özel yapıların restorasyonuna yapılacak harcamalar için devlet hazinesinden para aktardı. Tapınaklara dört veya beş libre gümüşten, bir akçe altından da daha fazla bağış yapmadı. Persius Flaccus'un⁵⁵ şu dizesini mırıldandığı söylenir:

In sanctis quid facit aurum?

Kutsal alanlarda nerede altın var ki?

XLV. İmparator Alexander'in askerî seferlerini yeri geldiği zaman anlatacağım. Fakat önce, gizli tutulması ya da herkese açıklanması gereken meselelerle ilgilenme yöntemini açıklayacağım. Bir askerî sefer planını her zaman gizli tutardı, fakat günlük yürüyüş menzilini açıkça ilan ederdi; hatta iki ay öncesinden bir bildiri yayınlayarak "Şu gün şu saatte şehirden ayrılacağım, tanrıların rızası olursa durduğum ilk bölgede günü geçireceğim." Bundan sonra durulacak bütün yerler, sonraki kamp alanları, erzakın bulunacağı bölgeler, yürüyüş menzili ve barbar topraklarının sınırları gibi bilgiler sıralanırdı. Bundan sonraki her bilgi gizli tutulurdu ve barbarların, Romalıların planlarından haberdar olmaması için her önlem alınırdı. Ayrıca imparatorun, açık şekilde beyan ettiği şeylerde asla bir aldatmaca yapmadığı açıkça ortadadır, zira hadımların her şeyi parayla sattığı imparator Elagabalus'un döneminde olduğu gibi saray görevlilerinin kendi planlarını satmasına izin vermeyeceğini söylemişti. Bu hadımlar, sırf kendileri bunları biliyormuş gibi gözükmek ve böylece nüfuz veya para kazanma yolu elde etmek için saraydaki bütün iş ve haberlerin gizli tutulmasını isteyen kişilerden oluşur.

Artık, imparatorun planlarını açık bir şekilde açıklama âdetinden bahsedebiliriz. Ne zaman bir adamı bir eyalet valisi ya da orduda bir subay yapmak ya da *procurator* yani maliye memuru⁵⁶ yapmak istese bu kişinin ismini kamuya açıklar ve bu kişiye karşı

55 Aulus Persius Flaccus, MS I. yüzyıl Romalı şairi.

56 Buradaki görevli yani *rationalis*, Roma'daki hükümdar hazinesinin başkanıydı, fakat bu terim III. yüzyılın sonlarına doğru genel olarak eyaletlerdeki tahsildarlar için de kullanılmaya başlanmıştır. *L.*

bir suçlama yapılması ihtimali doğrultusunda bunun kesin kanıtlarla kanıtlanması için halkı teşvik eder, suçlamayı kanıtlayamayacak olurlarsa suçu itham edenlerin idam cezasına çarptırılacağını söylerdi. Hristiyanlar ve Yahudilerin, ataması yoluyla göreve gelecek rahiplerin isimlerini açıklama uygulamasının, insanların kaderi ve hayatının bağlı olduğu kişiler olan eyalet valileri için geçerli olmasının adaletsizlik olacağını söylerdi.

XLVI. Dahası, eyalet valilerinin yardımcıları da düzenli maaş alıyordu; öte yandan imparator, devlet idaresini sadece kendi çabalarıyla ifa edebilecek ve yardımcılarının ihtiyacına gerek duymayacak kişilerin terfi ettirilmesi gerektiğini, hatta askerlerin ayrı, bilim insanlarının ayrı sınıflarda olduğunu, böylece her insanın farklı bir görevi bulunduğunu söylerdi.

Hazineyi araçlara verirdi, bunların sayısı çok olursa farklı departmanlardan kişiler bulundururdu. Lütuf gösterdiği kişilerin isimlerini her zaman yazar ve hatırlardı, eğer hiçbir talepte bulunmamış ya da çok az şey talep etmiş -ki bu, o kişinin masraflarını artırırdı- bir kişi olduğunu öğrenirse onu çağırıp “Neden hiçbir şey talep etmiyorsun? Yoksa beni sana borçlu yapmak mı istiyorsun? Benden, sivil bir vatandaş olarak isteyemeyeceğin bir şey istel!” derdi. Bir kişiye lütuf gösterdiğinde, bu kişinin itibarına zarar gelmemesini sağlamaya çalışırdı; mesela, ceza almış kişilerin mülkiyetini verirdi fakat asla altın, gümüş veya mücevher vermez, bunların hepsini devlet hazinesinde saklardı. Ayrıca sivil görevler verebilirdi fakat askerî görevlerde kayırmacılık yapmazdı, ayrıca maliye işleriyle ilgili görevler de verebiliyordu. Maliye görevlilerini sık sık değiştirirdi ve bunlar bir yıldan fazla hiç görev yapmazdı. Görevliler dürüst insanlar olsa bile onlardan nefret ederdi ve bunu zaruri bir kötülük olarak görürdü. Eyalet valileri, prokonsüller ya da *legatus*’lar atadığı zaman bu hiçbir zaman torpille değil, kendisinin veya senatonun hükmüne göre gerçekleşirdi.

XLVII. Askerî seferleri esnasında askerleri için tedariki o kadar dikkatli bir şekilde sağlıyordu ki onlara her durak bölgesinde yiyecek

içecek sağlar, düşman topraklarında olmadıkça hiçbir zaman mutat 17 günlük süreç için yiyeceklerini taşıma zorunluluğu tanımazdı.⁵⁷ Ordu, düşman topraklarında iken bile katır ve develer kullanarak askerlerinin yükünü hafifletir, kendisinden ziyade askerlerin refahıyla daha çok ilgilendiğini söylerdi, çünkü devletin esenliği onlara bağlıydı. Hangi asker hastalanırsa, en alt rütbeden de olsa gidip onu çadırında şahsen ziyaret ederdi, bu hasta askerleri arabayla taşıtır ve her ihtiyaçlarını karşılardı. Bunlar daha da kötüleşirse onları şehirlerdeki ve kırsal bölgelerdeki ev sahiplerinin ya da en itibarlı kadınların meskenlerine yerleştirir, iyileşmeleri ya da ölmeleri fark etmeksizin her türlü masraflarını karşılardı.

XLVIII. Bir keresinde, eski bir aileden gelen bir senatör fakat zevk düşkünü bir adam olan Ovinus Camillus adındaki adam isyan çıkarma ve tahtı ele geçirme planları yaptı ve bu planı imparatora bildirildi ve derhal kanıtlandı. Bunun üzerine imparator, bu adamı saraya davet etti ve kendisinin rızasına karşı olarak birçok kişiye yüklenen devletin sorumluluğunu almayı gönüllü olarak istediği için bu adama teşekkür etti. Bunun üzerine senatoya gitti, korkudan tir tir titreyen bu adamı imparatorluk tahtının ortağı olarak selamladı; adam işlediği suçun farkına vardığı için altüst olmuştu. Daha sonra onu saraya kabul etti, bir ziyafete davet etti ve ona kendisinden bile daha iyi kalitedeki imparatorluk alametlerini verdi. Daha sonra, barbarlara karşı sefer yapılacağı açıklandığında Alexander bu adama, ya kendi sorumluluk alarak yola çıkmasını ya da kendisiyle birlikte gelmesini söyledi. İmparator yayan bir şekilde yolculuk ettiği için bu adama da aynı şeyi yapmasını söyledi, fakat Camillus yaklaşık sekiz kilometre sonra yere düşünce ona bir ata binmesini söyledi, adam iki günlük yolculuk sonrasında bir kez daha bitkin düşüp tükenince onu bir arabaya koydurdu. Camillus, korkudan veya saygıdan ötürü bunu reddedince ve artık imparatorluktan istifa edip ölmeye hazırlanınca Alexander, Camillus'u gönderip çok sevdiği askerlerine emanet etti ve ona, kır evine güvenli bir şekilde

57 Ammianus Marcellinus da (XVII. 9. 2) aynı şeyden bahseder.

gitmesini söyledi. Camillus uzun bir süre burada yaşadı, fakat daha sonraları imparatorun buyruğu üzerine idam edildi; adam bir asker olduğu için askerler tarafından infaz edildi. Avam halkın bu anlattığım olayı Traianus'a atfettiğini biliyorum, fakat Marius Maximus, Traianus'un biyografisinde ya da imparator Traianus'un hayatını yazmış olan Fabius Marcellinus, Aurelius Verus veya Statius Valens gibi yazarlar da bundan bahsetmez. Öte yandan Septimius, Acholius ve Encolpius ile diğer biyografi yazarları bu tür hikâyeleri Alexander'e atfeder, ben de bu hikâyeye burada yer verdim ki kimse gerçek tarihten ziyade yaygın dedikoduları kabul etmesin; bu, kitlelerin dedikodusundan en azından daha güvenilir olacaktır.

XLIX. Kılıç giyme onurunun⁵⁸ asla satılmasına izin vermez ve bu konuda şöyle derdi: “Bunu satın alan kişi şüphesiz satacaktır da; ben, zorla ele geçirdikleri zaman ceza veremeyeceğim makam veya insan tacirlerine geçit veremeyeceğim. Bu tür şeyleri satın alan ve satan bir kişinin ceza verebilme yetkisi olduğunu düşününce yüzüm kızarıyor.” Pontifex’lik, On Beşler Heyeti üyeliği ve kuş bilicilik⁵⁹ gibi görevleri imparatorluk yetkisiyle verirdi fakat bunlar her zaman senatonun onayına tabi olurdu.

Dexippos,⁶⁰ imparator Alexander’in Macrinus adında birinin kızıyla evlendiğini ve bu adama Caesar unvanı verdiğini söyler. Ayrıca, Macrinus bir hainlik yaparak onu öldürmek istediğinde Alexander, bu komployu fark etmiş ve Macrinus’u idam etmekle kalmayıp karısını da boşamış. Yine bu yazara göre Antoninus Elagabalus, Alexander’in amcasıymış,⁶¹ annesinin kardeşinin oğlu değil. Bir keresinde Hristiyanlar, daha önceden kamu malı olan bir

58 İdam cezası verme hakkı, teoride bu sadece imparatora veya senatoya aitti. III. yüzyılda bu hakkı imparator bütün eyalet valilerine de vermiştir. *L.*

59 *Augur*’luk.

60 Atinalı bir Romalı olan P. Herennius Dexippos, Atina’da önemli belediye görevleri yapmıştı ve yaklaşık olarak MS 267 yılında, acilen toplanan bir orduyla Gotların yaptığı bir akını püskürtmüştür. Yazdığı tarih kitabı MS 268 yılına kadarki olayları anlatır ve buradaki biyografilerde de sık sık alıntısı yapılır. *L.*

61 Burada yanlış bilgi veriliyor, çünkü anneleri kız kardeşlerdi. *L.*

bölgeyi ele geçirdiğinde ve buradaki lokanta sahipleri buranın kendilerine ait olduğunu iddia ettiğinde Alexander, bölgenin lokanta sahiplerine verilmesinden bir tanrı için kutsal tapınma alanı olarak belirlenmesi kararı aldı.

L. Yurtiçinde ve yurtdışında böylesine iyi ve büyük bir imparator olan Alexander, Parthlara karşı sefere çıktı. Bu seferi öylesine büyük bir disiplin ve saygıyla sevk ve idare etti ki yoldan askerlerin değil senatörlerin geçtiğini düşünürdünüz. Lejyonların geçtiği her bölgede *tribunus*'lar düzen içindeydi, yüzbaşılar sade görünümliydi, askerler de oldukça nazikti; bu önemli icraatlarından ötürü eyalet sakinleri imparator Alexander'ı bir tanrı olarak görmüştü. Askerleri de genç imparatorlarını bir kardeşi, bir oğul ya da bir baba gibi seviyordu; hepsinin birden giyim kuşamı oldukça saygındı, ayakkabıları iyiydi hatta çok da zarıftı, göz alıcı şekilde silah kuşanmışlardı, dahası atları, iyi kalitede eyerleri ve dizginleri de vardı. Öyle ki, imparator Alexander'ın ordusunu gören herkes, Roma'nın gücünü anında anlıyordu. Kısacası imparator, adına layık biri gibi görünmek, hatta Makedonyalı İskender'i bile geçebilmek için gereken her şeyi yaptı; bir Romalı ile Makedonyalı İskender arasında büyük bir fark olması gerektiğini söylerdi. Son olarak, gümüş ve altın kalkanları olan askerleri vardı,⁶² ayrıca "falanksçılar" olarak anılmasını istediği 30 bin kişilik bir falanksı vardı, bunlarla birlikte Persia'da birçok zafer kazanmıştı. Bu falanks altı lejyondan oluşuyordu ve diğer birlikler gibi donanmışlardı, fakat Persia'daki savaşlardan sonra daha fazla maaş almaya başladılar.

LI. Kralların kendisine verdiği hediyeleri tapınaklara koyardı; kendisine verilen mücevherleri ise bunların kadınlar için olduğunu, bir askere verilmemesi ya da bir erkek tarafından takılmaması gerektiğini düşündüğünden satardı. Bir *legatus*'u bizzat kendisi vasıtasıyla karısına oldukça ağır ve olağanüstü boyutta iki inci hediye ettiğinde

62 Büyük İskender'in Hindistan seferlerinde gümüş ve altın kalkanlı birlikler oluşturulmuştu. Burada Roma imparatoru Alexander'ın Büyük İskender'e öykünmesine dair başka bir örnek anlatılıyor.

imparator bunların satılmasını emretti. Fakat hiçbir teklif olmadığında, imparatoriçenin bir alıcı bulmak için çok pahalı mücevherler giyerek kötü bir örnek olmaması amacıyla bunları, küpe olarak Venus'a adadı.

Ulpianus'u her zaman kendi koruyucusu olarak kullandı. Bu ilk başta annesinin muhalefet göstermesine, fakat daha sonraları minnettarlık duymasına sebep olmuştu. Ulpianus'u, kendi erguvan kıyafetinin altında tutarak her zaman askerlerin kötü niyetlerinden korudu. Aslında devleti yönetmesinin en büyük sebebi, Ulpianus'un kendisine muhteşem bir imparator olduğunu söylemesiydi.

Sahada veya seferlerde açık bir çadırın içinde öğle ve akşam yemeği yer, bunu da bütün askerlerinin görebileceği şekilde yapardı ki hepsi bundan zevk alırdı. Askerlerin bütün çadırlarını ziyaret eder ve hiçbirinin sancaklardan uzak kalmasına izin vermedi. Dahası, bir kişi yoldan çıkıp başkasının özel mülküne girse bu adam, rütbesine göre imparatorun huzurunda ya tokmak ya sopayla cezalandırılır ya da idama mahkûm edilirdi, ayrıca bütün bu cezalara göre yüksek bir rütbesi varsa imparatorun "Başkasının yaptığı şeyin senin malına mülküne yapılmasını ister misin?" sözüyle son derece sert bir şekilde kınanırdı. Yahudi olsun Hristiyan olsun, bir kişiden duyduğu şeyi sık sık haykırırdı ve hep hatırlardı, ayrıca bir kişiyi ıslah ediyorken bir muhbiri vasıtasıyla "Sana yapılmasını istemediğin bir şeyi başkasına yapma" derdi. Bu ilkeye o kadar değer veriyordu ki bu cümleyi saraya ve kamu yapılarına yazdırmıştı.

LII. Bir keresinde bir askerin yaşlı bir kadına kötü davrandığını duyunca bu askeri görevden attı ve onu kadına köle olarak verdi ki bu adam kadına destek olsun, çünkü kendisi bir yük arabası ustasıydı. Askerler bu eylemine karşı homurdanınca hepsini sessiz bir şekilde razı gelmeye ikna etti ve onları korkuttu. Sert ve katı olsa da Alexander'ın iktidarı kansız geçmişti, çünkü hiçbir zaman bir senatörü idam etmemiştir. Yunan bir yazar olan Herodianos, yazdığı tarih kitabında böyle söyler. İmparator, askerlerine karşı o kadar katıydı ki bütün lejyonlarını sık sık lağveder, adamlarına askerler değil

“vatandaşlar” derdi;⁶³ ordudaki askerlerden hiçbir zaman korkmazdı, çünkü *tribunus*’ları ya da komutanlarının askerlerin maaşından aşar vergisi aldığı yönünde hiçbir şey söylenemezdi. Alexander şöyle derdi: “Kıyafetleri, silahları ve ayakkabısı varsa, karnı ve para kesesi dolmuşsa bir askerden korkmamak gerek.” Çünkü bir asker yoksul olduğu zaman en umutsuz şeyleri dahi yapabilir. Son olarak hiçbir *tribunus* veya komutanının askerleri hizmetçileri olarak kullanmasına izin vermez, bir *tribunus* önünde dört, bir komutan önünde altı, bir *legatus* önünde on tane askerın yürümesini ve bu rütbelilerin adamlarını kendi birimlerine götürmesini emrederdi.

LIII. Alexander’ın ne kadar katı biri olduğunu göstermek için verdiği bir askerî söylevi burada belirtmek doğru olur diye düşünüyorum. Bu, onun askerlerle nasıl ilgilendiğini bize gösterir. İmparator, Antakya’ya geldikten sonra askerler kadın hamamlarında zevk sürmeye ve diğer sefahatlere düşmeye başlamıştı. Alexander bunu öğrenince böyle yapan bütün askerlerin yakalanıp zincire vurulmasını emretti. Bu olay öğrenilince, bu askerlerin bulunduğu lejyon bir ayaklanma çıkarmaya kalkıştı. Bunun üzerine imparator, zincire vurulan bütün askerleri kürsüye getirdi ve kürsünün olduğu platformu daha da yükseltti. Yanında silahlı bir şekilde duran askerler vardı. Konuşmaya şöyle başladı:

“Yoldaşlarım! Eğer silah arkadaşlarınız her şeye rağmen sizi hiç memnun etmeyen bu şeyleri yapıyorsa, atalarımızın disiplini hâlen devleti yönetiyorsa ve bu zayıflamışsa, Romalıların hem ismini hem de imparatorluğunu kaybedeceğiz demektir. O mundar canavarın saltanatında yapılan bu tür eylemler benim iktidarımda hiçbir zaman yapılmadı. Roma’nın askerleri, silah arkadaşlarınız, benim de yoldaşlarım ve çadır arkadaşlarım fahişelik yapıyor, içki içiyor, hamamlarda sürtüyor ve Yunanların geleneklerine uyuyor. Buna ne kadar katlanayım? Bu kişileri idam cezasına mahkûm etmeyecek miyim?”

63 Iulius Caesar, bir keresinde kendisine karşı isyan eden askerlerine her zamanki gibi “yoldaşlar” (*commilitiones*) yerine vatandaşlar (*Quirites*) demişti ve o dönemden sonra bu hareketi ünlü olmuştu, bkz. *Iul.* LXX.

Bunun üzerine bir gürültü koptu. İmparator şöyle devam etti: “Bu gürültü, imparatorunuza karşı değil, savaşta düşmana karşı yapılmalı; hâlen bunu devam ettirecek misiniz? Şüphesiz, talim ustalarınız bu naraları Sarmatlara, Cermenlere ve Perslere karşı atmanızı size öğretti; size eyalet sakinleri tarafından sağlanan yiyecek içecek ile kıyafet ve maaş veren kişiye karşı atmanızı değil! Bu yüzden, sadece muharebe alanında ve savaşta gerekli olan şu vahşi bağrıışlarını kesin, ki hepinizi bugün bir konuşmadan sonra, tek bir kelime ile, ‘Vatandaşlar!’ diyerek terhis etmeyeyim! Fakat size ‘Vatandaşlar’ demenin layık bile olmadığını biliyorum; çünkü siz, Roma’nın yasalarını gözetmezseniz, Roma’nın vatandaşı bile olamazsınız!”

LIV. Askerler hâlen daha gürültülü bir şekilde yaygara koparıp imparatoru kılıçlarıyla tehdit edince Alexander şöyle devam etti:

“Ellerinizi indirin! Eğer cesur adamlarsanız, o elleri düşmana karşı kaldırırsınız, bu tür şeyler beni korkutmaz! Eğer sıradan bir adam olan beni öldürürseniz, Roma devleti, senatosu ve halkı benim intikamımı sizden alacaktır!” Buna rağmen askerler bağırmaya devam edince “Vatandaşlar, çekilin ve silahlarınız bırakın!” dedin. Bunun üzerine askerler mucizevi bir şekilde silahlarını ve askerî pelerinlerini çıkarıp çekildiler, hem de ordugâha da değil, muhtelif meskenlere gittiler. Özellikle de bu olay özelinde, Alexander’ın katılığı ve disiplini sayesinde ne kadar çok şeyin başarılabileceği görülmüştü. Son olarak, imparatorun hizmetkârları ve yakınındaki kişiler sancakları ordugâha taşıdı, silahları toplayan halk da bunları saraya götürdü. Lakin, 30 gün sonra, imparator Parthlara karşı sefere çıkmadan önce bu terhis edilmiş lejyonu eski statüsüne getirdi; bu lejyonun sahada gösterdiği kahramanlık sayesinde zaferi kazanmıştı. Yine de Alexander, bu lejyonun *tribunus*’larını idam cezasına çarptırdı, çünkü Daphne bölgesinde askerler bunların umursamazlığı yüzünden cümbüş yapmıştı ya da askerlerin isyan çıkarmasına göz yummuşlardı.

LV. Büyük bir orduyla birlikte Perslere karşı Antakya'dan yola çıkan imparator, son derece kuvvetli bir kral olan Artaxerxes'i yendi.⁶⁴ Bu muharebede bizzat kanatlara komuta etti, askerleri cesaretlendirdi, kendisini tehlikeye attı, birçok kahramanca şey yaptı ve sözleriyle askerlerini kahramanca şeyler yapmaya teşvik etti. En sonunda, yedi yüz fil, yüz seksen savaş arabası ve binlerce süvariyle savaşa gelen bu büyük kralı püskürttü ve kaçmaya mecbur etti. Bundan sonra derhal Antakya'ya döndü ve askerlerine Perslerden alınan ganimetleri verdi, *tribunus*'larına, komutanlarına ve hatta erlerine bu bölgeden elde ettikleri ganimete sahip olmalarını emretti. O zaman ilk kez, Romalıların Pers köleleri oldu, fakat Pers kralları tebaasının başkalarına köle olarak hizmet etmesini bir utanç kaynağı olarak gördüğünden fidyeler verildi, Alexander bunları kabul ederek tutsakları geri verdi. Fidyeler paralarını ise köleleri tutsak eden kişilere verdi ya da kamu hazinesine aktardı.

LVI. Bu savaştan sonra Roma'ya dönen imparator müthiş bir zafer alayı töreni düzenledi ve ilk olarak senatoya şu şekilde hitap etti (25 Eylül günü, senato kayıtlarından belge):

"Persleri yenilgiye uğrattık, seçilmiş babalar. Uzun uzun retorik bir konuşma yapmaya gerek yok; lakin, Perslerin silahlarına ve ordularına dair şunları bilmeniz gerekmektedir: İlk olarak, üzerinde kuleleri, okçuları ve çok sayıda ok bulunan yedi yüz tane savaş fili vardı. Bunlardan otuz tanesini ele geçirdik, iki yüz tanesini sahada katlettik, on sekiz tanesini de zafer alayında sergiledik. Ayrıca, bin sekiz yüz tane savaş arabası vardı. Bunlardan, atları öldürülmüş olan iki yüz tanesini size sunabilirdik, lakin bunların sahteleri kolayca yapılabileceği için böyle yapmaktan çekindik. Perslerin yüz

64 Burada Alexander'ın doğudaki büyük seferinden hiç bahsedilmiyor. MS 227 yılında bir Pers kabile şefi olan Ardaşir (Artaxerxes) yavaş yavaş bütün Persia'yı ele geçirip Parth kralı V. Artabanus'u yenmiş, dedesinin ismiyle (Sâsân) yeni bir hanedan olan Sâsâni hanedanlığını kurmuştur. Daha sonra ilerlemeye devam eden Ardaşir Roma topraklarına saldırınca 231 yılında imparator Alexander ona karşı sefere çıkmıştır. Bu sefer için bkz. *Hdn.* VI. 5-6.

yirmi bin süvarisini püskürttük, bunlardan “baştan aşağı zırhlı”⁶⁵ dedikleri on bin tanesinin üzeri tamamen zırhla kaplıydı, bunları muharebede katlettik ve zırhlarıyla askerlerimizi teçhiz ettik. Çok sayıda Persi tutsak ettik ve köle olarak sattık. Mezopotamya’daki nehirlerin arasında bulunan, o mundar canavar tarafından teslim edilen toprakları yeniden fethettik. İsmi gibi kendisi de son derece güçlü bir kral olan Artaxerxes’i püskürttük ve sahadan sildik; Pers topraklarında ardına bakmadan kaçtı. Bir zamanlar düşmanların zafer elde edip sancaklarımızı aldığı yerde⁶⁶ kral kaçarak ardında kendi sancaklarını bıraktı. İşte bu başarıları elde ettik, seçilmiş babalar. Daha fazla retoriğe gerek yok. Askerlerimiz, zengin bir şekilde geri döndü; zafer ortamında kimse onların çektiği zorlukları hatırlamaz. Şimdi sizin üzerinize düşen, tanrılara karşı nankör gözükmemek için umumi bir şükran günleri olmasına karar vermektir.” Senato buna şu şekilde karşılık verdi:

“Alexander Augustus, tanrılar sizi korusun! Persicus Maximus, tanrılar sizi korusun! Gerçek anlamda bir Parth fatihi, gerçek anlamda bir Pers fatihisiniz. Zafer andaçlarınızı görüyoruz, zaferlerinizi de görüyoruz. Genç imparatora, Vatanın Babasına, Pontifex Maximus’a selam olsun! Sizin sayenizde dört bir yanda zafer alıyoruz. Askerlerini yönetebilen kişi zafer kazanan kişidir. Senato zengin olsun, askerler zengin olsun, Roma halkı zengin olsun!”

LVII. Bunun üzerine imparator, senato oturumunu kapattı ve Capitolium’a gitti. Daha sonra, burada kurban kesip Perslerin tuniklerini tapınağa adayarak, şu konuşmayı yaptı:

“Vatandaşlarım, Persleri yendik. Askerlerimizi zengin şekilde geri getirdik. Size bir bağış yapacağımıza söz veriyorum, yarın da Perslere karşı kazandığımız zaferin onuruna hipodromda oyunlar düzenleyeceğiz.”

65 *Cataphractarii*. Perslerden Romalılara geçen bu kullanım özellikle Geç İmparatorluk döneminde yaygınlaşmıştır.

66 MS 53 yılında triumvir Crassus’un oğlu ve ordusuyla Parthlara karşı yenildiği Carrhae Muharebesi, ayrıca sonrasında Marcus Antonius’un komutanları Saxa ve Statianus’un MÖ 40 ve 36 yıllarında yenilgileri kastediliyor.

Bütün bu bilgileri hem yıllıklarda hem de birçok yazarın eserinde bulduk. Bazılarına göre Alexander, kölelerinin birinin ihanetine uğramış ve kralı hiç de mağlubiyete uğratmamış, tam tersi yenilmemek için kaçmak zorunda kalmıştı. Lakin birçok yazarın eserini okuyanlar bu iddianın genel olarak kabul edilenin tersine olduğunu bilirler. Ayrıca imparatorun açlık, soğuk ve salgın sebebiyle ordusunu kaybettiğini söylerler; bunu Herodianos bildirse de⁶⁷ çoğunluk bunun aksine inanır.

Bunun ardından, müthiş bir şan elde etmiş, kendisine senato ve atlı sınıfı üyeleri, kadın ve çocuklar, özellikle de askerlerin karılarından oluşan bütün halkın eşlik ettiği ve dört bir yanını sardığı imparator yayan şekilde saraya gitti, bu sırada arkasında zafer alayı arabasını dört fil çekiyordu. Halk onu silahlı bir şekilde havaya kaldırmayı sürdürdü, dört saat boyunca neredeyse hiç ayaklarını yere koymasına izin vermeden dört bir yandan “Roma güvenli, devlet güvenli, çünkü Alexander sıhhatli!” diye bağıldılar. Sonraki gün imparator, hipodromda oyunlar ve tiyatro gösterileri düzenledi, bundan hemen sonra da Roma halkına bağış dağıttı. Ayrıca, tıpkı imparator Antoninus’un Faustinianae adlı bir topluluk kurması gibi o da, kız ve erkeklerden oluşan, Mamaeanae ve Mamaeani adında bir topluluk kurdu.

LVIII. Başka zaferler de kazanılmıştı. Bunlar, Mauretania Tingitana’da Furius Celsus, Illyricum’da Alexander’in bir akrabası olan Varius Macrinus, Armenia’da ise Iunius Palmatus tarafından kazanılmış zaferlerdi. Ayrıca imparatorluğun dört bir yanından, defne yapraklarıyla süslü mektuplar Alexander’e gönderildi. Farklı zamanlarda bu mektuplar senatoda ve halkın önünde okunduğu zaman, bütün bu bölgelerden alınan onur payeleri imparatora verildi. Dahası, devlet yönetiminde başarı sağlamış olan kişilere konsül alametleri, ek olarak rahiplik görevleri verildi, fakir olanlara ve şimdilerde iyice yaşlananlara ise toprak da verildi. Farklı milletlerden alınan

67 *Hdn.* VI. 6, 3.

tutsaklar, çocuklukları ya da gençlikleri elverdiği koşulda imparatorun dostlarına verildi, fakat kraliyet ailesinden veya asil soylardan gelen tutsaklar, çok önemli olmasa da orduya yazıldı. Düşmanlardan ele geçirilen topraklar, sınırlarda konuşlanan orduların komutanlarına ve askerlerine verildi, eğer mirasçıları da askerlik yaparsa ve kendileri de hiçbir zaman sivil gürüha ait olmazsa bu topraklar onların olmaya devam edecekti, çünkü imparatorun söylediğine göre insanlar kendi topraklarını da koruyor olursa daha büyük bir gayretle askerlik yapardı. Bu topraklarla birlikte imparator yine yük hayvanları ve köleler verdi ki, bu toprak sahipleri topraklarını işleyebilsin, ayrıca bölgede yaşayan olmaması ve toprak sahiplerinin yaşlı olması sebebiyle barbarların topraklarının sınırındaki bu bölgeler boş kalmasın. Çünkü imparator böyle bir şey olmasının son derece utanç verici olacağını düşünüyordu.

LIX. Ardından imparator, hem halk hem de senatonun büyük sevgisini kazandı. Cermenlere karşı savaşa çıkacağı zaman,⁶⁸ herkes zafer kazanılacağını düşünse de onu bırakmayıp yaklaşık 160-200 kilometre boyunca imparatora eşlik ettiler. Cermenlerin düzenlediği akınlarla Galya'yı yağmalaması hem imparator hem de devlet için gerçekten de son derece ciddi bir husustu. Artık Parthlar bile yenilmişken, en küçük imparatorların döneminde bile boyun eğdirilmiş gibi görünen bir milletin hâlen devletin başına bela olması Alexander'in utancını daha da artırıyordu. Bu yüzden uzun cebri yürüyüşler yaparak düşmana karşı hızla harekete geçti; askerleri de bu konuda hevesliydi. Fakat imparator bölgeye ulaştığında lejyonların isyan çıkarmak üzere olduğunu öğrendi ve bunun üzerine söz konusu lejyonların lağvedilmesini emretti. Katı, sert ve imparatorlar için sık sık bir tehlike kaynağı olan Galyalıların mizacı, Elagabalus'tan sonra çok daha büyük olan Alexander'in o aşırı sertliğine katlanamazdı. İmparator, Britanya'da birkaç askeriyle birlikte işlerini yürütüyorken, ya da bazılarının göre Galya'da, Sicilia adındaki

68 Muhtemelen MS 234 yılında. Bu seferi Herodianos (VI. 7) anlatır.

bir köyde iken askerleri onu öldürdü. Bu, herkesin aynı fikre sahip olması sebebiyle yaşanmadı, bu bir suikasttı. Bu suikastın elebaşları, Elagabalus'un verdiği ödüllerle başarı elde eden ve böylesine katı bir hükümdara katlanamayacak olan kişilerdi. Birçok kişiye göre imparator Alexander, Maximinus'un⁶⁹ gönderdiği bazı askerler tarafından öldürülmüştü (bu askerler, talimleri için bu adama emanet edilmişti). Diğer birçok yazar ise başka şeyler anlatır. Yine de, imparatoru öldürenlerin askerler olduğu genel olarak kabul gören görüştür, çünkü ona büyük hakaretler yöneltiyor, onu çocuk, annesini de açgözlü ve haris diye nitelendiriyorlardı.

LX. İmparator Alexander 13 yıl 9 gün iktidarda kaldı ve 29 yıl, üç ay ve yedi gün yaşadı.⁷⁰ Her şeyi annesinin tavsiyelerine göre yapmıştı ve sonunda da onunla birlikte öldürüldü.

İmparatorun ölümünün kehanetleri şunlardı: Doğum günü için ibadet ettiği sırada kurban, üzeri kanla kaplı hâlde kaçmıştı ve imparator, bir sivil vatandaş kıyafetiyle kalabalığın içinde duruyorken giydiği beyaz kıyafeti kana bulanmıştı. Savaş için yola çıkacağı bir şehirdeki sarayda muazzam boyutlardaki çok eski bir defne ağacı birdenbire yıkıldı. Yine, İskenderiye inciri olarak bilinen meyveler veren üç tane incir ağacı da çadırının önüne aniden yıkıldı, çünkü bunlar imparatorun karargâh çadırının yakınlarındaydı. Ayrıca, Galya dilinde bir şeyler haykıran bir Druid rahibi, imparator savaşa giderken "Git, fakat zafer kazanmayı ümit etme ve askerlerine güvenme" demişti. Bir konuşma yapmak ve hayırlı kehanetler hakkında bir şeyler söylemek için kürsüye çıktığı zaman konuşmasına "İmparator Elagabalus'un öldürüldüğü zaman" diyerek başlamıştı. Fakat bu, imparator bir savaşa çıkacağı esnada askerlerine kötü kehanetlerden bahsetmesinin bir alameti olarak değerlendirildi.

LXI. Alexander, bütün bu kehanetleri hiç umursamıyor, küçük görüyordu. Savaşa çıkacağı zaman, daha önce sözü edilen yerde şu şekilde

69 Maximinus Thrax (Trakyalı Maximinus).

70 Burada verilen bilgiler yanlıştır. *L.*

öldürüldü: Her zamanki gibi, yani çadırı açık şekilde, askerlerin yediği yemekle öğle yemeği yiyordu; askerler, çadırını paramparça ettiği zaman bu yiyeceklerden başka hiçbir yiyecek bulunmamıştır. İmparator yemekten sonra, yaklaşık olarak günün yedinci saati civarında dinleniyorken, muhafızlık görevi yapan Cermenlerden biri, herkesin uyuduğu esnada çadıra girdi. Lakin, o anda sadece kendisi uyanık olan imparator bu adamı gördü ve “Ne var, yoldaş? Düşmanlara dair bir haber mi getirdin?” dedi. Fakat korku duyan ve imparatorun çadırına girdiği için kaçabileceğine dair hiçbir ümidi bulunmayan bu muhafız, çadır arkadaşlarına gidip onları bu katı imparatoru öldürmeleri için kışkırttı. Bunun üzerine çok sayıda asker, silahlı bir şekilde çadıra daldı ve silahsız olmasına karşın direnen bütün askerleri öldürdükten sonra imparatoru da birçok kılıç darbesiyle katletti. Bazıları o anda hiçbir şeyin söylenmediğini, askerlerin ise sadece “Haydi git, öl!” diye haykırdığını ve bu muhteşem genç adamı bu şekilde öldürdüğünü söyler. Lakin, Maximinus’un daha sonraları Germania’ya götürdüğü bütün bu ordu Alexander’in ordusuydu ve Armenia, Osroene ve Parthia⁷¹ gibi bölgelerden her türlü ırktan gelen insanlardan müteşekkil olduğu için son derece güçlü bir orduydü.

LXII. Alexander’in ölümü küçümsemesi, askerliği her zaman bastırıldığı hem o yılmaz ruhundan hem de şu olaydan apaçık ortadadır: Son derece yakın bir arkadaşı olan astrolog Thrasybulus kendisine, yazgısında bir barbarın kılıcıyla ölmek olduğunu söylediğinde imparator ilk önce, yazgısında bir imparatora layık olacak şekilde savaş alanında ölmek olduğunu düşünerek duyduğu hazı ifade etti; daha sonra, uzunca bir süre konuşarak bütün asil kişilerin kötü bir şekilde öldüğünü söyledi ve ismini de aldığı Büyük İskender’den, Pompeius, Caesar, Demosthenes, Cicero ve diğer büyük adamlardan bahsetti; bunların hiçbirinin ölümü sıradan değildi. İşte, imparator o kadar metin biriydi ki, eğer savaş alanında ölecek olursa tanrılarla kıyas edileceğini düşünmüştü. Fakat gerçek, hayalleri gibi

71 Bu bölgelerden genelde güçlü okçular toplanıyordu, bkz. *Maxim.* XI; *Hdn.* VII. 2, 1.

olmadı; gerçekten bir barbarın kılıcıyla ve bir barbar muhafızın eleriyle ölmüştü fakat savaş esnasında olsa da ölümü savaş alanında olmamıştı.

LXIII. İmparator Alexander'ın ölümüne askerler, hatta terhis ettiği askerler bile yas tuttu; cinayetin zanlılarını da öldürdüler. Roma halkı, bütün senato ve eyaletlerdeki bütün sakinler ise öyle büyük bir keder ve hüznü duymamıştı; fakat aynı zamanda kaderin o katı zarureti ve acımasızlığı, Alexander'ın halefi olan Maximinus'un zalimliğinde ve katılığında kendi belli etmeye başlamıştı. Bu adam tam bir askerdı, Alexander'den sonra oğluyla birlikte imparatorluk tahtına geçti. Senato Alexander'ı tanrı ilan etti, ayrıca büyük bir onura nail oldu, kendisine Galya'da bir anıt mezar ile Roma'da da muazzam bir kabristan yapıldı. Dahası, "Alexander heyeti" adı altında bir rahip heyeti kuruldu, bununla da kalmayıp hem imparatorun hem de annesinin ismiyle anılan bir bayram oluşturuldu. Bu bayram, Alexander'ın doğum gününde hâlen Roma'da büyük bir titizlikle kutlanır.

Başka yazarların aktardığına göre imparatorun ölümüne sebebiyet veren şey annesinin Cermenlere karşı yapılan savaşı bırakıp, gücünü sergilemek için doğuya dönmek istemesi ve bunun sonucunda askerlerin öfke duyması olmuştu. Lakin bu, Maximinus'un dostlarının yarattığı bir uydurmacadır; bunlar, en iyi imparatorların hem fani hem tanrısal yasaları hiçe sayan bir dostu tarafından öldürüldüğünü herkesin bilmesini istemeyen kişilerdi.

LXIV. Bu zamana dek Roma İmparatorluğu, hatırı sayılır ölçüde tahtta kalan imparatorlar tarafından yönetilmiştir, fakat imparator Alexander'den sonra birbirleriyle rekabet içinde olan birçok kişi tahtı ele geçirmiş, bunlardan bazıları sadece altı ay, bazıları bir yıl, bazıları bir ya da iki, en iyi ihtimalle üç yıl boyunca tahtta kalabilmiştir. İmparatorluğun sınırlarını genişletmiş olan Aurelianus ve haleflerinin geldiği döneme dek bu böyle sürüp gitti. Eğer ömrüm yeterse söz konusu imparatorların hayatlarına dair öğrendiğim şeyleri de yayımlayacağım.

Alexander'e karşı şu suçlamalar getirildi: Bir Suriyeli olarak görülmeyi sevmiyordu, altına çok düşküdü, şüphelerle dolu bir adamdı, birçok yeni vergi getirmişti, ikinci bir Büyük İskender gibi görülmek istiyordu, askerlerine karşı çok katıydı, son olarak bütün kamu işlerini şahsen sorumluluk alarak üstleniyordu.

Alexander'e senatonun değil ordunun Caesar unvanı verdiğini iddia eden birçok yazar olduğunu biliyorum. Lakin bu kişiler gerçekten tamamen bihaberdir; dahası, imparatorun Elagabalus'un kuzeni olmadığını da söylerler. Ancak, benim anlattıklarımı benimsemeleri için o dönemin tarihçilerini, özellikle de Alexander'in yolculuklarını yazmış olan Acholius'u okumaları gerekiyor.

LXV. Roma ırkından ve diğer eyaletlerden gelen birçok kişi kötü, mundar, zalim, bayağı, hakkaniyetsiz ve azginken Suriyeli olup yabancı bir aileden gelen bir adamın nasıl bu kadar büyük bir imparator olduğunu soruşturmak isteyebilirsiniz, imparator Constantinus majesteleri. Bu konudaki cevabım, birçok iyi adamın fikirlerine uymak suretiyle, tek bir evrensel ana olan Doğa ananın iyi bir lider üretebileceği, ikinci olarak da bu adamı çok iyi bir imparator yapan şeyin duyduğu korku olduğu, çünkü kötü imparatorların katledildiğini bildiği olacaktır. Ne var ki ben size gerçekleri anlatmak durumundayım, bu yüzden okuyup araştırdığım şeylerin meyvelerini sizin hoşgörünüze ve hürmetinize sunacağım. Bu bilgileri siz iyi bilirsiniz, zira hükümdarının kötü olduğu bir devletin, kötü dostları olan bir hükümdarın olduğu devletten çok daha mutlu ve neredeyse çok daha güvenli olduğunu Marius Maximus'un eserinde okumuştunuz. Gerçekten de bir tek kötü adam birçok iyi kişi tarafından düzeltilebilir, lakin çok sayıda kötü adam hiçbir şekilde, ne kadar iyi olursa olsun tek bir kişi tarafından düzeltilemez. Homullus bu şeyi Traianus'a da söylemiş, Domitianus'un son derece kötü bir adam olduğunu fakat iyi dostlara sahip olduğunu, lakin Traianus'un devletin yönetimini kötü insanlara emanet ettiği için kendisine nefret duyulduğunu anlatmıştı, çünkü birden fazlasındansa tek bir tane kötü adama katlanmak daha iyidir.

LXVI. Konuma dönecek olursam, imparator Severus Alexander çok iyi biriydi ve çok iyi bir annenin tavsiyelerini uyguluyordu. Dahası dostları da dürüst ve saygı gösterilen kişilerdi; kindar, başkasının malında gözü olan, fitneci, düzenbaz, kötü insanlarla iş yapan, dürüst insanlardan nefret eden, azgın, zalim, sahtekâr, alaycı, imparatoru oyuna getirmek isteyen insanlar değillerdi. Bunlar dürüst, saygın, ılımlı, hürmetkâr, imparatorlarına düşkün, onunla dalga geçmeyen ya da onun başkaları için alay konusu olmasını istemeyen, hiçbir şey satmayan, hiç yalan söylemeyen, hiçbir şeyi tahrif etmeyen, imparatorlarından hiçbir beklentisi olmayıp hep ona bağlı kalan kişilerdi. Ayrıca Alexander, resmî makamlara asla hadımlar getirmemişti. Tek başına bu kişiler imparatorları yıkabilirler, çünkü onların yabancı milletlerin geleneklerine göre ya da Pers kralları gibi yaşamasını isterler ve hükümdarları halktan ve dostlarından uzak tutarlar; ayrıca aracılık yapar, imparatorun cevaplarından genelde farklı cevaplar verir, onun hakkında dolaylı konuşur ve en önemlisi de insanların kendilerinden haber almaya devam etmesini sağlamayı hedeflerler. Bunlar satın alınabilen meta ve köleden başka bir şey olmadığından, doğru şeyler hakkında nasıl bilgi edinebilirler ki? Alexander de böyle düşünüyordu, hatta “Parayla satın alınan kölelerin devlet görevlileri, konsüller ve senatörlerin hayatlarında söz sahibi olmasına izin vermeyeceğim” derdi.

LXVII. Bu tür insanların kulu kölesi olan bir imparatora bunları söylemenin tehlikeli olduğunu biliyorum, ey imparator. Lakin, devletin esenliğine faydalı olduğundan, bu musibetlerde ne kadar çok kötülük olduğunu, hükümdarları ne kadar yoldan çıkardıklarını öğrendiğinize göre, siz de bunları olması gerektiği yerlerde tutun, asla onlara asker pelerini giyme izni tanımayın, sadece hanenizin gerekli görevlerini verin.

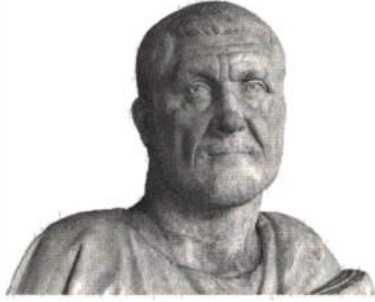
Alexander’in sarayda muhafız alayı komutanından, yani Ulpianus’tan başka kimseyi huzuruna kabul etmediği ve herhangi bir kişinin kendisinin adına yalan yanlış sözler satmasına ya da özellikle de, sanki bir aptalmış ve acizmiş gibi imparatorun sözlerini sık sık

parayla satan Turinus'un ölümünden sonra başkaları hakkında kötü şeyler söylemesine izin vermediği dikkate değer bir bilgidir. Eğer dostlarının ya da akrabalarının yalan söylediğini fark ederse onları cezalandırırdı, lakin dostlukları ya da akrabalıkları bir ceza vermeyi mümkün kılmıyorsa onları huzurundan gönderip "Devlet benim için diğer herkesten daha değerlidir!" derdi.

LXVIII. Alexander'in divanında şu kişiler vardı: Ünlü Sabinus'un oğlu, zamanının Cato'su olan Fabius Sabinus, son derece bilgili bir hukukçu olan Domitius Ulpianus, imparator Gordianus'un akrabası, seçkin bir adam olan Aelius Gordianus, uzman hukukçu Iulius Paulus, son derece eğitilmiş bir hatip olan Claudius Venacus, kendi akrabası ve hepsinden daha bilgili bir adam olan Catilius Severus, hepsinden daha saygın bir adam olan Aelius Serenianus, tarihte eşi benzeri görülmemiş kadar iyi bir adam olan Quintilius Marcellus. İyi için mücadele ediyorken, bu kişiler nasıl kötü bir şey planlayabilir ya da uygulayabilir ki? İktidarının ilk günlerinde, Alexander'in etrafında kümelenen bir grup kötü adam bu kişileri arka plana itmişti, lakin bu gruptakiler genç imparatorun sağduyusu sayesinde öldürülünce ya da azledilince bu dürüst dostları egemen olmaya başladı. Bunlar, Suriyeli genç Alexander'i iyi bir imparator yapmıştı, diğer taraftan kötü dostları hakiki Romalıları gelecek nesiller için kötü göstermiştir, çünkü onlara kendi alçaklıklarının yükünü yüklemişlerdir.

İKİ MAXIMINUS

YAZAN: IULIUS CAPITOLINUS

I. MAXIMINUS

I. Büyük Constantinus, birçok imparatorun veya imparatorların oğullarının hayatlarını, her birini farklı kitaplarda okumanız sizin için nahoş olmasın diye bir düzenleme yaparak, baba ve oğul iki Maximinus'un hayatını tek kitapta topladım. Şu andan itibaren, senatör sınıfından bir adam olan Tatiüs Cyrillus'tan da Yunancadan Latinceye çevirisinde benimsemesini istediğiniz bu düzenlemeyi ben de benimseyeceğim. Bunu tek bir kitapta değil, bundan sonra büyük imparatorlar haricinde yazacağım birçok kitapta uygulayacağım. Çünkü büyük imparatorların icraatları çok ve parlak olduğundan daha uzun bir anlatıya ihtiyaç duyarlar.

Alexander'in iktidarı döneminde büyük Maximinus¹ ünlü olmuştu. Bu adam, Severus döneminde orduda askerlik yapmaya başladı. Kendisi, barbarların toprakları yakınında bulunan Trakya'daki bir köyde doğmuştu, kendisi de barbar bir anne ve babanın oğluydu; kimisine göre bunlar Got, kimisine göre Alan'dı. Babasının isminin Micca, annesinin isminin de Ababa olduğu söylenir. İlk

1 Aynı isimli oğlundan ayırmak için büyük Maximinus (Thrax, Trakyalı) diye biliniyor, buradaki büyük, bir unvan değildir.

zamanlarda Maximinus bu isimleri açıkça 'sergiliyordu; fakat daha sonra, imparatorluk tahtına çıktığında, soyunun her iki taraftan da barbarlardan geldiği gözükmeyi diye bu isimleri gizlemeye başladı.

II. Maximinus gençken bir çobandı, ayrıca genç bir grubun lideriydi; yağmacıları tuzağa düşürür ve kendi halkını yağma akınlarından korurdu. İlk askerî hizmetini süvari birliklerinde yaptı. Cüsseli bir adamdı, cesareti, yakışıklılığı, katılığı, kudreti, mağrurluğu ve hor görücü biri olmasıyla bütün askerler arasından öne çıkan biriydi, lakin bunlara rağmen adaletli bir insandı.

Severus'un iktidarında ilk şu şekilde tanındı: İmparator Severus, küçük oğlu Geta'nın doğum gününde askerî oyunlar düzenlemiş, muhtelif gümüş hediyeler, bilezikler, gerdanlıklar ve kemerler dağıtmıştı. Yarı barbar olan ve saf Trakya dili konuşup Latinceyi çat pat konuşabilen genç Maximinus, orduda ortalama rütbedeki kişilerle müsabakalara çıkmasına izin vermesi için imparatorun açık bir istekte bulundu. Cüssesine hayran kalan Severus onu ilk başta, askerî disiplini bozmamak adına, kendileri de son derece yiğit adamlar olan, askerlere yiyecek satan kişilerin karşısına çıkardı. Maximinus tek bir seferde bunlardan on altı tanesini yendi ve on altı tane, askerlere verilen küçük hediyelerden aldı. Bundan sonra kendisine orduya girmesi emredildi.

III. Bundan iki gün sonra, imparator Severus ordugâha gittiği zaman Maximinus'un, kalabalığın arasında o barbar mizacıyla taşkınlık çıkardığını gördü ve derhal bir *tribunus*'a bu adamı alıp Roma disipliniyle yetiştirmesini emretti. Maximinus, imparatorun kendisi hakkında konuştuğunu fark edince, o esnada at üzerinde bulunan imparatorun ayaklarına geldi; imparatorun kendisini bildiğinden ve birçok kişi arasında tanındığından şüphelenmişti. Bunun üzerine, bu adamın koşuda ne kadar iyi olduğunu denemek isteyen imparator atından indi ve etrafta birçok kez tur attı; daha sonra yaşlı imparator yorulduğunda ve Maximinus, birçok kez etrafta döndükten sonra hâlen koşmayı bırakmadığında ona şöyle dedi:

“Ne diyorsun, Trakyalı küçüğüm? Koşudan sonra şimdi güreşmeyi ister misin?” Maximinus buna “Siz nasıl isterseniz, ey imparator” diye cevap verdi. Bunun üzerine Severus atından inip en bahadır ve kudretli askerlerin Maximinus’un karşısına çıkmasını emretti. Bunun üzerine Maximinus, her zamanki gibi yedi tanesini birden bir başına tek bir müsabakada devirince, gümüş ödülleri aldıktan sonra altın bir gerdanlıkla Severus’a takdim edildi. Kendisine, saraydaki muhafız alayında daima görev yapması emredildi. İşte Maximinus bu şekilde öne çıktı ve askerlerin arasında ün kazandı, ayrıca *tribunus*’ların sevgisini, askerlerin de hayranlığını kazandı. İmparatorundan istediği her şeyi alabilirdi, gerçekten de Severus daha çok gençken onu orduda yüksek rütbelere terfi ettirmiştir. Cüssesi ve endamıyla, muhteşem gözleri ve bedeninin beyazlığıyla Maximinus, bütün herkesten üstün biriydi.

IV. Maximinus’un sık sık, günde bir Capitolinus amforası² kadar şarap içtiği, yaklaşık 20 kilo ya da Cordus’a göre en az 30 kilo et yediği bilinir. Hiç bitkisel beslenmediği, ayrıca içki haricinde soğuk neredeyse hiçbir şey yemediği de yeterince bilinir. Sık sık terini biriktirip bir kaba veya küçük kavanozlara koyar, içinde bir ya da iki litre hâlinde bu kapları sergilerdi.

Antoninus Caracalla’nın saltanatı döneminde uzun bir süre yüzbaşılar sınıfına komuta etti ve sık sık diğer askerî onurlara da nail oldu. İmparatorun oğlunu³ öldürdüğü için ondan büyük nefret ettiği Macrinus’un döneminde ise askerî hizmeti bırakıp Trakya’da, doğduğu köyde bir arsa satın aldı ve burada sıklıkla Gotlarla ticaret yaptı. Özellikle Getae kabilesi, sanki kendi vatandaşymış gibi onu çok severdi. Alan’lar veya bunların nehir kenarına⁴ gelen kısmı da sürekli ona hediyeler verdi ve onu bir dost olarak gördü.

2 Antik dönemde amfora, sıvı ölçü birimiydi ve yaklaşık 26 litreye denk geliyordu. Bunun için standart bir ölçü modeli olan bir kap, Capitolinum Tepesinde bulunduruluyordu. *L.*

3 Caracalla.

4 Tuna Nehri.

Macrinus ve oğlu öldürüldüğünde ve Elagabalus'un, Antoninus'un oğlu olarak imparatorluk yapmaya başladığını öğrendiğinde, artık yetişkin bir adam olan Maximinus imperatora giderek ondan, büyükbabası Severus'un sahip olduğu fikir ve düşüncelere sahip olmasını istedi. Lakin bu adi adam üzerinde hiçbir etkisi olmadı. Zira Elagabalus'un onunla alay ettiği ve şöyle dediği söylenir: "Zamanında 16, 20 ve 30 tane askeri birden yıprattığın söyleniyor, Maximinus. Peki bir kadını otuz kez yıpratabilir misin?" Bu utanmaz imparatorun böyle konuştuğunu gören Maximinus askerlikten ayrılmış. Fakat daha sonra Elagabalus'un dostları, bu olay da imparatorun kötü itibarına katkı sağlamasın diye Maximinus'un, bazılarının Herkül, bazılarının Akhilleus, bazılarının da Ajax dediği, zamanının en cesur adamının ordudan atılmasını önlemişler.

V. İşte bu aşağılık adamın iktidarında Maximinus sadece *tribunus*'luk onuruna nail olmuştur; fakat kendisi asla imparatorun elini tutup onu selamlamamış, üç yıl boyunca oradan oraya koşturup durmuştur. Kâh sahada görev yapmış, kâh boş zaman geçirmiş, kâh hasta numarası yapmıştır.

Maximinus, Elagabalus'un öldürülmesinden sonra Alexander'in imparator ilan edildiğini öğrenince hızla Roma'ya gitti. Alexander onu büyük bir keyifle kabul etti ve ona teşekkürlerini sundu, hatta senatoda onun hakkında şöyle demiştir: "Erguvan şeridi verdiğim *tribunus* Maximinus, bana sığındı ey seçilmiş babalar. O, mundar canavarın yönetiminde askerî hizmetini sürdüremedi; kendisi, tanrısız akrabam Severus'un döneminde ünü sayesinde tanıdığınız kişidir". Alexander onu derhal, kendi kurmuş olduğu IV. Lejyonun *tribunus*'u yaptı⁵ ve onu şu sözlerle terfi ettirdi: "Sana kıdemli askerleri emanet etmiyorum, değerli ve sevgili Maximinus, çünkü diğer komutanların emri altında oluşan kusurları düzeltemeyeceğine inanıyorum. Elinde, yeni erler var; âdetlerin, cesaretin, gayretlerin

5 Verilen bilgi doğruysa buradaki lejyon, Yukarı Moesia bölgesinde konuşlanan IV. Flavia Lejyonuydu. L.

sayesinde onlara askerlik hizmetlerini öğreteceksin, ki böylece bana, devlet için çok gerekli olan birçok Maximinus yetiştireceksin.”

VI. Böylece bu lejyonun sorumluluğunu alan Maximinus derhal lejyonu eğitmeye başladı. Her beş günde bir adamlarını zırhlı bir şekilde gösteriye sokuyor, ayrıca birbirleriyle suni bir şekilde dövüştürüyordu. Kılıçlarını, zırhlarını, miğferlerini, kalkanlarını, tuniklerini ve bütün teçhizatlarını günlük olarak incelerdi; askerlerin babasıymış gibi görünmek için onlara ayakkabılarını bile veriyordu. Bazı *tribunus*’lar “Artık komutan olabileceğin bir konuma gelmişken neden hâlen bu kadar çok çalışıyorsun?” diye ona yakınıncı “Ben ne kadar yüksek konumlara gelirim o kadar çok çalışırım” diye cevap verdiği söylenir. Maximinus, askerlerin güreş müsabakalarına katılmayı severdi ve artık yaşılanıyor olmasına rağmen onları beşli, altılı ve yedili bir şekilde yere yıkardı. Artık herkes onu kıskanır olmuştu, bir keresinde büyük cüsseli ve bahadır, ayrıca küstah bir *tribunus* ona “Kendin de bir *tribunus* olarak eğer askerlerini yeniyorsan öyle büyük bir iş başarmış olmuyorsun” deyince Maximinus “Dövüşmek ister misin?” diye sordu. Rakibi yüz ifadesiyle bunu kabul edip karşısına çıkınca adamın göğsüne avuç içiyle vurdu ve *tribunus*’u yere yıktı, ardından “Başka bir rakip ver bana, bu sefer *tribunus* olsun ama” dedi.

Cordus’un anlattığına göre öyle cüsseli bir adamdı ki onun yaklaşık iki buçuk metre olduğu söyleniyordu; başparmağı o kadar büyüktü ki yüzük olarak karısının bileziğini takıyordu. Halkın ağzında başka hikâyeler de vardı; buna göre Maximinus, yük arabalarını elleriyle çekebiliyor ve yüklü bir katırı da tek başına hareket ettirebiliyordu, atına yumruğuyla vurursa dişlerini dökebiliyordu ya da topuğuyla ayaklarını kırabiliyordu, sünger taşını parçalayabiliyor ve körpe ağaçları ortadan ikiye ayırabiliyordu, son olarak da bazıları ona Crotonlu Milo, bazıları Herkül, bazıları da Antaeus diyordu.

VII. Bütün bu şeyler sayesinde artık ünlü bir adam olunca, onun değerini iyi anlayan Alexander, kendisi zarar görme pahasına

Maximinus'u bütün ordunun başına geçirdi.⁶ Herkes; *tribunus*'lar, komutanlar ve erler buna memnun olmuştu. Elagabalus'un yönetiminde büyük bir rehavete kapılmış olan Alexander'ın bütün ordusuna eski askerî disiplinini geri kazandırdı. Daha önce söylediğimiz gibi bu, şüphesiz iyi bir imparator olan lakin en başından beri gençliği yüzünden küçük görülen Alexander için ciddi sonuçlara yol açtı. Kendisi Galya'dayken ve bir şehirden uzak olmayan bir yerde ordugâh kurmuşken birdenbire askerler ona karşı hiddetlendi. Bazıları buna Maximinus'un, başkaları da barbar *tribunus*'ların sebep olduğunu söyler. Alexander annesine kaçarken öldürüldü, öte yandan Maximinus çoktan imparator ilan edilmişti. Bazıları Alexander'ın ölümünü başka şeye, bazıları da başka şeye bağlar. Kimileri buna en çok sebep olan kişinin Mamaea olduğunu, çünkü oğlunun Cermenlere karşı yapılacak savaşı bırakıp doğuya dönmesini istediğini, isyana da bunun sebep olduğunu söyler. Kimileri ise Alexander'ın çok katı olduğunu ve doğuda yaptığı gibi Galya'da da lejyonları lağvetmek istediğini iddia eder.

VIII. Alexander öldürüldükten sonra Maximinus orduda en öne çıkan kişi oldu; henüz bir senatör bile değildi, senato kararı olmadan ordu tarafından Augustus ilan edildi, oğlu da imparatorluğun ortağı yapıldı.⁷ Oğlu hakkında daha sonra bildiğimiz birkaç şey söyleyeceğiz. Maximinus, askerleri sadece güç yoluyla yönetmeyecek kadar zeki bir insandı, onları dağıttığı ödül ve paralarla kendisine bağladı. Hiçbir zaman bir askerin iâşesini almadı. Ordusundaki bir askerin hiçbir zaman bir usta ya da zanaatkâr olarak çalışmasına izin vermedi, ki bunların çoğunun işi aslında buydu. Lejyonları sık sık ava çıkardı ve bu işle meşgul etti. Lakin bu erdemleri yanında kendisi

6 Bütün ordu ifadesi yanlıştır, kendisi Ren bölgesindeki acemi birliklerin komutasına getirilmişti, bkz. *Alex.* LIX., *Hdn.* VI. 8. 2.

7 Yazıt ve sikkelere göre adı G. Iulius Verus Maximus'tu, fakat burada Maximinus olarak veriliyor. Kendisi 236 yılında Caesar oldu, hiçbir zaman Augustus olmadı. *L.*

öylesine zalim bir adamdı ki bazıları ona Cyclops,⁸ bazıları Busiris,⁹ bazıları Sciron,¹⁰ bazıları Phalaris,¹¹ birçok kişi de Typhon¹² ya da Gyges¹³ diyordu. Senato ondan o kadar korkuyordu ki tapınaklarda hem açık hem de gizli şekilde dua edilip kurban kesiliyordu, hatta Roma şehrini asla göremesin diye kadınlar da çocuklarıyla birlikte dua ediyordu. Çünkü sürekli olarak Maximinus'un insanları çarmıha astırdığını, yeni kesilen hayvanların cesetleri içine kapattığını, vahşi hayvanlara attığını, sopalarla beyinlerini akıttığını duyuyorlardı, bütün bunları da itibar kazanmak için değil askerî disiplinin hâkim olduğunu istiyormuş gibi görünmek, sivil işleri de bu şekilde düzenlemek istiyordu. Sevmek isteyen bir hükümdara bunlar yakışmaz. Maximinus aslında imparatorluk tahtını zalimlik yapmadan tutamayacağına ikna olmuştu. Aynı şekilde, barbar kökeninden ötürü asillerin onu hor göreceğinden korkuyordu. Dahası, asilzadelerin kölelerinin bile Roma'da kendisini hor gördüğünü hatırlıyordu, hatta kahyaları bile onu huzurlarına kabul etmemişti. Aptalca fikirlerde her zaman olduğu gibi Maximinus asillerin, artık imparator olsa bile kendisine karşı yine aynı davranacağını düşünüyordu. İşte toplumun alt tabakasından gelen bir kişinin bilinci bu kadar güçlüdür.

IX. Maximinus, alt tabakadan gelen soyunu gizlemek için bunu bilen herkesi idam ettirdi, bunlardan bazıları kendisine yoksulluktan dolayı acıyan ve birçok hediye veren dostlarıydı. Dünyada bu adamdan daha zalim başka bir mahlukat yoktu, sanki hiç öldürülmeyecekmiş gibi her şeyi kendi gücüne kurban ediyordu. En sonunda, büyük cüssesi ve cesareti sayesinde artık ölümsüz olduğuna inanmaya başlamıştı ki, söylenene göre bir tiyatro oyuncusu

8 Odysseus'un mücadele ettiği dev, Tepegöz.

9 Zeus'a yabancı kişileri kurban eden efsanevi Mısır kralı. *L.*

10 Attika ve Megaris sınırı yakınındaki kıyıda yaşayan bir haydut, rivayete göre Theseus tarafından öldürülmüştür. *L.*

11 Yaklaşık MÖ 560'lı yıllarda Sicilya'daki Agrigentum tiranı. Mahkûmları bronz bir boğa heykeli içinde kızartıyordu, en sonunda kendisi de bu şekilde öldürülmüştür. *L.*

12 Gaia ve Tartaros'un oğlu yüz başlı titan, diğer ismi Typhoeus.

13 Gaia ve Uranus'un oğlu, yüz kollu titan, Gyas.

Maximinus'un da olduğu esnada tiyatroda, Latince çevirisini verdiğimiz şu Yunanca dizeleri okumuş:

Et qui ab uno non potest occidi, a multis occiditur.

Elephans grandis est et occiditur,

Leo fortis est et occiditur,

Tigris fortis est et occiditur:

Cave multos, si singulos non times

Tek bir kişi tarafından öldürülemeyen kişi birçok kişi tarafından öldürülür,

Fil kocamandır, fakat o da öldürülür,

Aslan cesurdur, fakat o da öldürülür,

Kaplan cesurdur, fakat o da öldürülür,

Tek kişiden korkmuyorsanız birçok kişiye dikkat edin.

İmparator oradayken işte bunlar okundu. Dostlarına, sahnedeki bu soytarı ne diyor diye sorduğunda ona sadece, şiddet uygulayan insanlara karşı yazılmış eski dizeler okuduğunu söylediler. Bir Trakyalı ve barbar olması dolayısıyla imparator onlara inandı. Etrafında hiçbir asilin olmasına izin vermezdi, tıpkı Spartaküs veya Athenio¹⁴ gibi bu emsalle imparatorluk yapıyordu. Alexander'in bütün devlet görevlilerini bir bir öldürttü ve onun talimatlarını göz ardı etti. Alexander'in dostlarından ve görevlilerinden şüphelendikçe daha da zalim bir adam hâline geldi.

X. Artık tıpkı vahşi bir hayvan gibi yaşayıp davranmaya başlamıştı, fakat eski konsül Magnus'un kendisine karşı komplo kurduğu bir isyan ortaya çıkınca daha da acımasız ve vahşi biri oldu. Magnus, Maximinus'u öldürmek, daha sonra da tahta geçmek için bir miktar asker ve yüzbaşıyla bir komplo kurmuştu.¹⁵ Olaylar şöyle cereyan

14 Spartaküs kadar bilinmese de, MÖ 104 yılında Sicilya'da bir köle isyanı başlatmış ve adada büyük karışıklığa yol açmış Kilikyalı köle. MÖ 101 ya da 100 yılında Manius Aquillius tarafından yenildi.

15 Herodianos da benzer bir olaydan bahseder, bkz. VII. 1, 4-8.

etti: Maximinus bir köprü yaptırarak Germania'ya geçmek istemişti. Komplocular onunla birlikte karşıya geçmeye, daha sonra köprüyü yıkıp barbar topraklarında imparatorun etrafını kuşatarak onu öldürmeye karar vermişti. Magnus da imparatorluk tahtına geçecekti. Çünkü Maximinus, imparator olduktan hemen sonra, savaş sanatında uzman olduğu için her türlü savaşı son derece şiddetli bir şekilde yapmaya başlamıştı. Bir yandan uzun süre önce edindiği itibarını da korumak, diğer yandan öldürdüğü Alexander'ın şanını aşmak istiyordu. Bu sebepten, imparator olduğunda bile askerlerini her gün talim etmişti, talimlere kendisi de zırhlarını giyerek katılmış ve birçok hususu kendi eli ve vücudunu kullanarak her zaman ordusuna göstermişti. Ne var ki bu komployu, zalimliği için bir bahane üretmek amacıyla Maximinus'un çıkardığı iddia edilir. Her ne olursa olsun Maximinus, komploya katılan herkesi hiçbir yargıç, suçlama, savcı ya da avukat olmadan idam ettirdi ve bu kişilerin mallarına el koydu; dört yüz adamı öldürdükten sonra bile hâlen tatmin olmamıştı.

XI. Onun iktidarı döneminde Osroeneli okçular da ayaklanma çıkararak, Alexander'e duydukları sevgi ve öldürülmesine duydukları esef dolayısıyla Maximinus'a isyan ettiler ve şüphesiz merhum imparatoru onun öldürdüğüne karar kıldılar, kimse onları başka tür-lüsüne ikna edemezdi. Dolayısıyla, Maximinus'un ordudan attığı Titus adında kendilerinden birini komutanları ve imparatorları ilan ettiler. Onu erguvanla sarıp, imparatorluk şatafatıyla süslediler ve hiç istememesine rağmen sanki onun askerleriymiş gibi etrafını sardılar. Fakat bu adam bir gün evinde uyurken, kendisinden yüksek mertebelere terfi olduğu için ondan nefret eden Macedonius adında bir arkadaşı tarafından öldürüldü, bu adam Titus'un kellesini imparatora getirdi. Maximinus ilk başta ona teşekkür etse de daha sonra ondan bir hain olduğu için nefret etti ve adamı öldürdü. İşte Maximinus bu şekilde gün geçtikçe daha da vahşileşti, tıpkı vahşi hayvanların aldığı yaralarla daha da vahşileşmesi gibi.

Bundan sonra Maximinus, bütün orduyu, Mağrubi, Osroeneli, Parth ve Alexander'in savaşa gittiği zaman yanında götürdüğü

bütün birlikleri de alarak Germania'ya geçti. Bu doğulu yardımcı birlikleri özellikle de, Cermenlere karşı hafif tertibatlı okçular kadar faydalı başka hiçbir birlik olmadığı için yanında götürmüştü. Alexander gerçekten muhteşem bir savaş makinesi kurmuştu, Maximinus'un da bunu büyük oranda geliştirdiği söylenir.

XII. Maximinus, Ren Nehri'ni geçip Germania'ya yürüdü, barbar topraklarında yaklaşık 50-60 kilometre dolandıktan sonra köyleri yaktı, hayvan sürülerini sürdü, çok sayıda barbarı öldürdü, askerlerini zengin yaptı, sayısız tutsak ele geçirdi. Cermenler bataklık ve ormanlara kaçmasaydı bütün Germania'yı Roma hâkimiyetine alacaktı. Kendi elleriyle de birçok şey yaptı; bir bataklığa girdiğinde atıyla birlikte çamura battığı sırada adamları onu kurtarmasaydı etrafı Cermenler tarafından kuşatılacaktı. İmparatorun dahi kendi elleriyle her zaman yardım etmesi gerektiğini düşünmesini sağlayan barbarlara özgü bir gözü karalığa sahipti. Sonuç olarak, bataklıkta bir nevi deniz savaşı gerçekleşti ve birçok kişi orada öldü.

Maximinus, Germania'da galibiyet kazandıktan sonra Roma'ya, senato ve halk için dikte ederek yazdırdığı bir mektup gönderdi. Bu mektupta şöyle yazıyordu:

“Size bütün icraatlarımızı anlatamayız, ey seçilmiş babalar. Yaklaşık 50-60 kilometrelik bir alanda Cermenlerin köylerini yaktık, hayvanlarını sürdük, tutsak ele geçirdik, silahlı adamlarını öldürdük ve bataklıkta savaştık. Eğer bataklıkların derinlikleri geçişimizi engellemeseydi ormanlara doğru daha da ilerleyecektik.” Aelius Cordus, bu konuşmanın tamamen imparatora ait olduğunu söyler. Bu güvenilir bir bilgidir, çünkü bu konuşmada bir barbar askerin yapamayacağı ne vardır ki? Aynı şekilde, fakat daha saygılı bir şekilde aynı konuşmayı halka da göndermiştir, çünkü kendisini fazlasıyla hor gördüğünü düşündüğünden senatodan nefret ediyordu. Bununla da kalmayıp resimler çizilmesini ve bunların senato binasının önüne asılmasını emretti. Bu resimlerde savaşı nasıl yönettiği tasvir ediliyordu, amacı da icraatlarını anlatmaktı. Lakin ölümünden sonra senato bu resimleri kaldırttı ve yaktırdı.

XIII. Maximinus'un iktidarında birçok başka savaş ve muharebe yaşandı, bütün bunlardan hep muzaffer olarak döndü ve muazzam ganimet ile tutsak elde etti. Buna örnek olabilecek, senatoya gönderdiği konuşması vardır: "Kısa süre içinde, eski çağlarda yaşamış kişilerden çok daha fazla savaş yaptım, seçilmiş babalar. Bir kişinin ümit edebileceğinden çok daha fazla ganimeti tek başıma Roma topraklarına getirdim. Roma'ya o kadar çok tutsak getirdim ki şehir topraklarında yeteri kadar yer kalmadı." Konuşmanın devamı, anlatım için pek de gerekli değil.

Germania yatıştırıldıktan sonra Maximinus, Sarmatlara savaş açmak amacıyla Sirmium'a¹⁶ gitti. Aklında, okyanusa kadar kuzeydeki bütün bölgeleri Roma hâkimiyetine almak vardı. Yunan yazar Herodianos'un söylediğine göre¹⁷ eğer daha fazla yaşasaydı bunu başaracaktı; görebildiğimiz kadarıyla bu yazar, Maximinus'a karşı duyduğu nefretten ötürü daha çok Alexander'i savunuyordu.

Ne var ki Romalılar artık Maximinus'un zalimliğine dayanamaz hâle geldi. Onun muhbirleri çağırma ve davacıları kışkırtma tarzına, yalan yanlış suçlamalar yapmasına, masum insanları öldürmesine, mahkemeye çıkan herkesi mahkûm etmesine, zengin insanları yoksullaştırmasına ve sadece başkasının hayatını mahvederek para kazanmasına, hiçbir suçu olmayan çok sayıda komutanı ve eski konsülü idam etmesine, insanları yük arabalarında yiyecek içecek olmadan taşımasına, diğer insanları hapsedmesine, yani kısacası zalimlik olarak değerlendirilen şeyleri umursamamasına artık katlanamayarak ona karşı ayaklandılar. Sadece Romalılar da değil, askerlere karşı da sert davrandığı için Afrika'daki ordu da birdenbire büyük bir isyan çıkardı ve bölgede prokonsüllük yapan yaşlı ve saygın bir adam olan Gordianus'u imparator ilan ettiler. Bu isyan şu şekilde gerçekleşti:

XIV. Libya'da bir hazine memuru vardı, bu adam Maximinus'a karşı duyduğu şevkten ötürü herkesi soyuyordu; en sonunda, bir miktar

16 Bugünkü Sresmkа Mitrovica. Roma İmparatorluğu için Tuna sınır bölgesinde önemi gittikçe artan bir yerdi.

17 VII. 2, 9.

askerin gazına gelen köylü halk, Maximinus'a duydukları saygıdan ötürü hazine memurunu koruyan kişileri alt ettikten sonra bu adamı öldürdü. Lakin bu cinayetin elebaşları, daha katı önlemler alarak kendilerini korumaları gerektiğini fark ettiler. Dolayısıyla, daha önce de söylediğimiz üzere saygın bir karaktere ve soya sahip olan, her türlü erdemde öne çıkan, Alexander'ın senato kararı uyarınca Afrika'ya gönderdiği prokonsül Gordianus'u kılıçlarla ve her türlü silahlarla tehdit ettiler. Gordianus onlara karşı çıkıp kendisini yere atmasına rağmen onu erguvanı kabul edip tahta geçmek zorunda bıraktılar. Gerçekten de Gordianus ilk başta erguvan kıyafetleri gönülsüz bir şekilde kabul etmiştir; fakat daha sonra bu durumun oğlu ve ailesi için güvensiz olduğunu fark ettiğinde imparatorluğu gönüllü bir şekilde kabul etti, sonrasında Thysdrus¹⁸ kasabasında oğluyla birlikte bütün Afrikalılar tarafından Augustus ilan edildi. Buradan, imparatorluk heyeti, muhafızlar ve defne yapraklı baltalarla hızla Kartaca'ya gitti ve burada Roma'daki senatoya mektup gönderdi. Muhafız alayı komutanı Vitalianus'un öldürülmesinden sonra senato bu mektubu, Maximinus'a karşı duyduğu nefretten ötürü memnuniyetle kabul etti. Böylece hem küçük hem büyük Gordianus da Augustus ilan edildi.

XV. Bundan sonra Maximinus'un bütün muhbirleri, davacıları ve dostları idam edildi, ayrıca şehir başkanı Sabinus da halkın arasında dövülerek öldürüldü.

Bu olaylardan sonra, Maximinus'dan daha da korkmaya başlayan senato, onu ve oğlunu açıkça ve özgürce vatan haini ilan etti. Ardından bütün eyaletlere, toplumun esenliği ve hürriyetini korumaya yardımcı olmaları için haber gönderildi, bütün eyaletler de bu çağrıyı kabul etti. Son olarak Maximinus'un dostları, komutanları, yöneticileri, *tribunus* ve askerleri idam edildi. Lakin birkaç topluluk, o vatan hainine sadık kalmaya devam etti; bunlar, kendilerine gönderilen muhbirlere ihanet etmiş ve bunları kendi muhbirleri vasıtasıyla derhal Maximinus'a teslim etmişti.

Senatonun gönderdiği mektuplardan bir örnek şudur:

18 Bugünkü Tunus, El Cem kenti, Kartaca'nın aklaşık 175 km. güneydoğusu.

“Senato ve Roma halkı, iki Gordianus vasıtasıyla artık son derece vahşi bir canavardan prokonsüllere, valilere, *legatus*, komutan, *tribunus*, kamu görevlilerine tekrar emanet ediliyor. Ayrıca birçok devlet, belediye, kasaba, köy ve kale refah ortamı olmasını istiyor ve bu refahı ilk olarak kendileri için elde etmeye başlıyor. Tanrıların yardımıyla, son derece dürüst bir insan ve saygın bir senatör olan prokonsül Gordianus, imparatorumuz oldu. Ona ve devleti koruması için, asil bir genç olan oğlu Gordianus’a da Augustus unvanını verdik. Artık, devlet güvenli olsun, kötülükler def edilsin, o canavar ve dostlarının her yerde peşine düşsün diye sizin göreviniz bir olmaktır. Maximinus ve oğlunu vatan haini ilan ettik.”

XVI. Senatonun kararnamesi işte bu şekildeydi. 26 Haziran günü Castor ve Pollux Tapınağında toplandıktan sonra konsül Iulius Silanus, Afrika’da bulunan prokonsül, imparator ve Vatanın Babası Gordianus’tan gelen şu mektubu okudu:

“Afrika’yı koruma görevi olan genç kişiler, hiç istemiyor olmama rağmen beni imparatorluk tahtına çıkmaya davet ettiler, ey seçilmiş babalar. Lakin, size gösterdiğim saygıdan ötürü bu gerekliliği üstlenmekten memnuniyet duyarım. İstedığınız şeye karar verebilirsiniz. Ben, senato kararını kesin olarak verene dek çeşitli bölgelerde belirsiz şekilde bulunmaya devam edeceğim.”

Bu mektup okunduktan sonra senatodan şu şekilde cevap geldi: “Tanrılar seni korusun, ey Gordianus Augustus! Mutlu bir imparatorluk geçir, sen bizim için bir lütufsun. Güvenli bir imparatorluk geçir, sen bizim için bir lütufsun. Senin sayende devlet güvende. Hepimiz sana teşekkür ediyoruz.”

Bunun üzerine konsül şöyle sordu: “Maximinus’lar hakkında ne yapılmasını istiyorsunuz, seçilmiş babalar?” Senatörlerin cevabı: “Onlar vatan hainidir, devlet düşmanıdır. Onları öldürenlere ödülleri verilecek.” Konsül tekrar sordu: “Maximinus’un dostları hakkında ne yapılacak?” Senatörler “Onlar vatan hainidir, devlet düşmanıdır. Onları öldürenlere ödülleri verilecek” dedi. Daha sonra da şöyle haykırdılar: “Senatonun düşmanı çarmıha gerilsin. Senatonun hasmı her yerde

vurulsun. Senatonun düşmanları diri diri yakılsın. Augustus Gordianus'lar, tanrılar sizi korusun! Mutlu bir hayat sürün, mutlu bir imparatorluk döneminiz olsun. Gordianus'un torununu *praetor* ilan ediyoruz, Gordianus'un torununa konsüllük ümit ediyoruz. Gordianus'un torunu Caesar ilan edilsin. Üçüncü Gordianus da *praetor* olsun.”

XVII. Maximinus, senato kararını aldıktan sonra, mizacı dolayısıyla hararetili bir adam olunca öyle bir hiddetlendi ki onun bir insan değil vahşi bir hayvan olduğunu düşünürdünüz. Kendisini duvarlara vurdu, bazen de yerlere attı, çığlıklar atmaya başladı, sanki senato üyelerini öldürüyormuş gibi kılıcını oraya buraya savurdu, imparatorluk kıyafetlerini yırttı, saray görevlilerini dövdü, hatta bazı otoritelerin belirttiğine göre oğlu kaçıp gitmeseydi bu genç oğlanın gözlerini oyacaktı. İlk imparator ilan edildiği zaman Roma'ya gitmesini emrettiği ve oğlu babasına duyduğu büyük düşkünlükten ötürü şehre gitmediği için Maximinus ona çok öfkelenmişti. Eğer Roma'da olsaydı senatonun bunların hiçbirine cüret edemeyeceğini düşünüyordu. Öfkeden deliye dönünce dostları onu odasına götürdü. Fakat o yine de öfkesini kontrol edemeyince, düşüncelerinden kurtulmak için ilk gün Maximinus'un kendisini şaraba verdiği ve ne olup bittiğini umursamadığını söylerler. Ertesi gün dostlarını kabul etmiş, lakin dostları onu görememiş, sakin ve sessiz bir şekilde durup senatonun yaptıklarını övmüşler. Maximinus onlara ne yapması gerektiğini danışmış. Bu divandan sonra bir toplantıya gitmiş, burada da Afrikalılara ve Gordianus'a karşı birçok şey söylemiş, senatoya dair de yığınla laf etmiş. Ayrıca askerlerini, senatonun yaptığı yanlışlara karşı intikam almaya kışkırtmış.

XVIII. Maximinus'un yaptığı konuşma askerlere özgü bir konuşmaydı, bir örneğini burada bulabilirsiniz:

“Yoldaşlar, size zaten bildiğiniz bir şeyi açıklıyoruz. Afrikalılar sadakatini bozdular. Ne zaman bunu sürdürmüşlerdi ki zaten?¹⁹

19 “Afrika sadakatı/yemini” ya da “Kartaca yemini”, Kartacalıların kötü niyetine dair bir kinayedir, özellikle Hannibal ve sonrasında Romalılar çokça kullanmıştır, bkz. Livius, XXI. 4, 9.

Ölümün kıyısında, çelimsiz, yaşlı bir adam olan Gordianus, imparatorluk tahtına geçti. Bunun üzerine o en kutsal seçilmiş babalar, o Romulus ile Caesar'ı²⁰ öldürmüş olanlar beni, kendileri için sa-
vaşan ve galibiyetler alan beni vatan haini ilan etti ayrıca benimle kalmayarak benim yanımda olan herkesi de vatan haini ilan ettiler. Babası da oğlu da olmak üzere her iki Gordianus'u Augustus ilan ettiler. Eğer erkekseniz, eğer güce sahipseniz, senatoya ve Afrikalı-
lara karşı yürüyelim, onların hepsinden iyi şeyler elde edeceksiniz!"
Daha sonra askerlerine çok büyük bir bahşış dağıttı ve Roma'ya dö-
nerek ordusuyla yürümeye başladı.

XIX. Gordianus, Mağrubilerin yöneticiliğinden azlettiği Capelia-
nus adlı bir adam²¹ tarafından Afrika'da taciz edilmeye başlamıştı. Genç oğlunu bunlara karşı gönderdiğinde ve oldukça şiddetli bir muharebeden sonra oğlu öldürüldüğünde yaşlı adam, Maximinus'un hâlen çok güçlü olduğunu, Afrikalıların da ihanet etmek için bile olsa hiçbir kudreti bulunmadığını bildiği için kendisini asarak hayatına son verdi. Bunun üzerine, muzaffer olan Capelianus, Maximinus'un adına Afrika'da Gordianus'un bütün adamlarını son sayısına kadar öldürdü ve hepsini kanun kaçağı ilan etti. Bunları Maximinus gibi hiddetli bir şekilde yapmıştı. Capelianus ardından şehirleri mahvetti, kutsal alanları yağmaladı, askerlerine ödüller dağıttı ve şehirlerdeki halk ile asil sınıfı katletti. Dahası, askerlerinin de gönlünü almak için uğraştı, hatta Maximinus'un ölmesi pahasına imparatorluk tahtına kendi geçmeye çalıştı.

XX. Bu haberler Roma'ya ulaşınca, fitraten sert, artık iki Gordianus da ölü olduğu için daha da güçlü olan Maximinus'un zalimliğinden korkan senato, şehir başkanlığı ve daha öncesinde de önemli görevler yapmış olan Maximus²² ile, zevkine düşkün bir adam olan

20 Romulus'un akıbeti belirsizdir, bir efsaneye göre Romalı senatörler tarafından öldürülmüştü, bkz. Livius, I. 16, 4. Iulius Caesar ise MÖ 44 yılında düzenlenen suikast ile öldürüldü.

21 Numidia valisiydi.

22 M. Clodius Pupienus Maximus.

Balbinus'u²³ imparator olarak seçti.²⁴ Bu ikisi halk tarafından Augustus ilan edildi, ayrıca ordu ve halk Gordianus'un küçük torunu-na²⁵ Caesar unvanı verdi. Böylece devlet, üç imparator ile Maximinus'un karşısına çıktı. Bunların arasında en sert, en ferasetli ve en cesuru Maximus'tu. Dolayısıyla Maximinus'a karşı yapılacak savaş hem senato hem de Balbinus ona verdi. Fakat Maximus, Maximinus'a karşı savaş için yola çıktıktan sonra Balbinus, Roma'daki iç savaşlar ve iç karışıklıkların sıkıntısı içinde kaldı. Gallicanus ve Maecenas adındaki iki adamın [kışkırtmasıyla] halkın, muhafız alayından iki askeri öldürmesiyle olaylar iyice büyüdü. Daha sonra, Balbinus'un bu karışıklığı bastıramayacağı belli olunca muhafız alayı bu kalabalığı katletti. Sonuç olarak şehrin büyük bir kısmı yandı.

İmparator Maximinus, Gordianus'un öldüğünü, Capelianus'un da oğluna karşı zafer aldığını duyunca çok mutlu oldu. Lakin, Maximus, Balbinus ve Gordianus'un imparator ilan edildiği senato kararını öğrenince, senatonun kendisine duyduğu nefretin daimi olduğunu ve herkesin onu bir devlet düşmanı olarak değerlendirdiğini fark etti.

XXI. Maximinus bunun üzerine, çok daha öfkeli bir şekilde İtalya'ya yol aldı. Kendisine karşı Maximus'un gönderildiğini öğrenince hiddetten çıldırmış bir şekilde, dörtlü savaş dizilimi kurmuş şekilde Emona'ya²⁶ geldi. Fakat buradaki sakinlerin planı şuydu: Levazım ağı için gerekli olan her şeyi toplayacak ve Maximinus ile ordusunu açlıktan tüketmek için levazımatı şehirlerde tutacaklardı. Maximinus ovalık bir yerde ilk kez ordugâhını kurduğunda ve hiçbir yiyecek bulamadığında ordusu, Alpleri geçtikten sonra biraz rahatlama yaşamayı beklediği İtalya'da bile açlık yaşadığı için ona karşı öfke duydu. Askerler ilk önce homurdanmaya, daha sonra da açık açık konuşmaya

23 D. Caelius Calvinus Balbinus.

24 Maximinus'un tahttan indirilmesinden sonra senato, yirmi kişiden oluşan bir komisyon (*XX viri rei publicae curandae*) kurmuştu, bu heyetteki kişiler, yeni imparatorların yokluğunda İtalya'yı koruyacaktı. Metnin ilerleyen kısımlarda bunlardan söz edilir, ayrıca bkz. *Gord.* X; XXII.

25 III. Gordianus.

26 Roma İtalyasının en doğusundaki, bugünkü Slovenya topraklarındaki Burgas bölgesi.

başladı. Maximinus bunu cezalandırmak isteyince ordudaki askerler daha da öfkелendi, fakat şimdilik öfkelerini frenlediler ve bunu doğru zaman için sakladılar. Birçok yazar Maximinus'un Emona'yı boş ve terk edilmiş bir şekilde ele geçirdiğini ve bütün şehir sanki kendisine teslim olmuş gibi aptalca sevinç duyduğunu söyler.

Bundan sonra Aquileia'ya²⁷ geldi. Bu şehir Maximinus'a karşı kapılarını kapatmış ve surlara silahlı adamlar yerleştirmişti. Her ikisi de eski konsül olan Menophilus ve Crispinus'un komutasında Maximinus'a cesur bir şekilde karşı koyuldu.

XXII. Maximinus, Aquileia'yı boşu boşuna kuşattığını görünce şehir elçilerini gönderdi. Menophilus ve mevkidaşı, tanrı Belenus'un²⁸ kahinler vasıtasıyla Maximinus'un yenileceğini belirttiğini söyleyerek buna karşı koymasaydı halk neredeyse ona ikna olacaktı. Bundan sonra, Maximinus'un askerlerinin "Apollon bize karşı savaşıyor olmalı!" diye haykırdığını ve bu zaferin Maximinus'a ya da senatoya değil tanrılara atfedilmesi gerektiğini düşündüklerini söylerler. Diğer taraftan, kendileri silahlı olmasına rağmen karşılarındaki silahsız adamlara yenilmekten yüzleri kızardığı için böyle düşündükleri de söylenir. Her ne olursa olsun, Maximinus şarap fiçilerinden bir köprü yaparak nehri²⁹ geçti ve Aquileia'yı daha yakından kuşatmaya başladı. O zaman hem kuşatma hem de tehlike daha da arttı, zira şehir içindekiler kendilerini askerlere karşı sülfür, ateş ve buna benzer diğer savunma maddeleriyle korumaya başladı. Maximinus'un askerlerinin bazıları silahlarını kaybetti, bazılarının üstü başı yandı, kimisi ise kör oldu. Kuşatma aletleri ise paramparça edildi. Bu olaylar esnasında, Caesar unvanı verdiği oğluyla birlikte Maximinus, atılan silahlara karşı güvenli olabilecek bir mesafede surların etrafına geldi kâh kendi adamlarına kâh kasabalılara yalvardı. Lakin bunun hiçbir faydası olmadı. Çünkü, zalimliğinden ötürü kendisine ve son derece güzel biri olan oğluna karşı sadece hakaret ediliyordu.

27 Bugünkü ismi aynı olan İtalya'nın doğu sınırındaki bölge.

28 Venetia ve İtalya Alpleri bölgesinde tapınım gören tanrı.

29 Bugünkü Slovenya'da bulunan Soca veya Isonzo Nehri. L.

XXIII. Adamlarının korkaklığı yüzünden bu savaşın uzadığını düşünen Maximinus, böyle yapmanın hiç de uygun olmadığı bir zamanda komutanlarını idam ettirdi. Bundan sonra askerleri ona karşı daha da fazla öfke duymaya başladı. Buna ek olarak artık erzakı bitiyordu, çünkü senato bütün eyaletlere ve liman yöneticilerine Maximinus'a gelen bütün erzakın engellenmesi için haber yollamıştı. Ayrıca, her yerde nöbet tutulması ve Maximinus'a karşı her şeyin savunulması için bütün şehirlerin *praetor* ve *quaestor*'larına da haber gönderilmişti. Maximinus'un kuşatma esnasında sanki kendisi kuşatılıyormuş gibi bunalım yaşadığı söylenir. O anda sanki bütün dünyanın Maximinus'a karşı olduğu kabul edilen bir görüştür. Durum böyle olunca, karıları ve çocukları Albanus Dağlarında olan bazı askerler, savaştan yorulup dinlendikleri esnada günün ortalarına doğru korku duyarak, çadırlarında yatmakta olan Maximinus ve oğlunu öldürdü, kellelerini kazıklara çakarak bunları da Aquileia'lılara gösterdi. Bunun üzerine, Maximinus'un bu kasabada bulunan bütün heykel ve imgeleri derhal yıkıldı, ayrıca onun muhafız alayı komutanı ve en önemli dostları da öldürüldü. Bu kişilerin kelleleri Roma'ya gönderildi.

XXIV. Maximinus'ların sonu işte böyle oldu. Baba Maximinus, zalimliğinden ötürü bu akıbeti hak etmişti, fakat iyi bir insan olan oğlu bunu hak etmemişti. Eyalet sakinleri bunların ölümüne fazlasıyla sevindi, fakat barbarlar³⁰ buna büyük üzüntü duydu.

Vatan hainleri öldürüldükten sonra Romalı askerler, kasaba sakinlerinin talebi üzerine içeri alındı. Lakin, Maximus, Balbinus ve Gordianus'un heykellerine tapınacaklardı, çünkü Gordianus'lar bu üçünü tanrı mertebesine getirmişti. Bundan sonra Aquileia'dan muazzam miktarda erzak, kıtlıkla boğuşan ordugâha taşındı. Askerler kendine geldikten sonra, ertesi gün meclise geldiler ve Maximus ile Balbinus'a sadakat yemini edip, büyük Gordianus'ları tanrı olarak tanıdılar.

30 Özellikle de onu imparator ilan eden Trakyalı ve Pannonialı askerler. *L.*

Maximinus'un kellesi İtalya'dan Roma'ya taşınırken yaşanan memnuniyeti ifade etmek çok zordur; dört bir yandan insanlar, sanki bir bayram kutlamak için koşturuyordu. Birçok kişinin Pupienus dediği Maximus Ravenna'daydı ve savaş için Cermen yardımcı birlikler ile hazırlık yapıyordu. Artık ordunun kendisinin ve mevki-daşlarının tarafına geçtiğini, ayrıca Maximinus'ların öldürüldüğünü öğrenince, düşmanlara karşı hazırladığı Cermen yardımcı birlikleri derhal terhis etti ve Roma'ya içinde defne yaprakları olan bir mektup yolladı. Bu, şehirde muazzam bir sevince yol açtı, o kadar ki sunaklarda, tapınaklarda, kutsal alan ve yerlerde bütün insanlar şükranlarını sundu. Ürkek karakterli bir adam olan ve Maximinus'un ismini duyduğunda ürperen Balbinus ise yüz tane kurban kesti ve her şehirde tanrılar için aynı sayıda kurban kesilmesini emretti. Kısa süre sonra Maximus, Roma'ya geldi, senatoya girdiğinde kendisine teşekkür edildi. Daha sonra bir toplantı düzenledi, daha sonra Balbinus ve Gordianus muzaffer bir şekilde saraya götürüldü.

XXV. Senatonun nasıl bir kararname çıkardığını ve Maximinus'un öldürüldüğü haberi geldiğinde şehirde hangi gün olduğunu bilmek önemlidir. Çünkü ilk olarak, Aquileia'dan Roma'ya gönderilmiş olan haberci, binek değiştirmek suretiyle öylesine hızlı bir şekilde gelmişti ki Roma'ya Maximus'u Ravenna'da bıraktığının üçüncü günü ulaşmıştı. O zaman da, Balbinus ve Gordianus'un da katıldığı oyunlar düzenlenmekteydi, bu esnada haberci tiyatroya girdi ve bir şey demeden önce halk bir bütün hâlinde "Maximinus öldü!" diye haykırdı. İşte habercinin diyeceği şey bu şekilde tahmin edilmişti, o an orada bulunan imparatorlar da baş işaretiyle onay vererek insanların memnuniyetini ifade etti. Daha sonra gösterinin bitmesiyle herkes hemen dinî görevlerini yapmaya koşturdu, ardından önde gelen Romalılar senatoya, halk da meclislere akın etti.

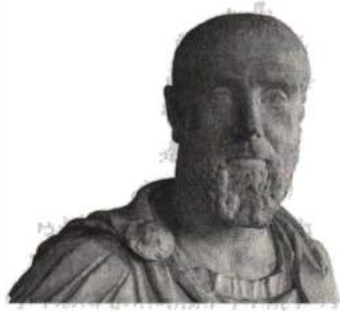
XXVI. İmparator Balbinus Augustus'un mektubu okumasından sonra senatonun kararı şu şekildeydi:

“Tanrılar, Roma halkının düşmanlarından intikam almıştır. Saygıdeğer Apollon, sana şükranlarımızı sunuyoruz. Maximus Augustus, sana şükranlarımızı sunuyoruz. Balbinus Augustus, sana şükranlarımızı sunuyoruz. Tanrısal Gordianus’lar için tapınaklar yapılmasına karar veriyoruz. Daha önceden kamu yapılarından³¹ ismi silinen Maximinus artık yüreklerimizden de silinsin. Vatan haininin kellesi akan suya atılsın. Hiç kimse onun cesedini gömmesin. Senatoyu ölümle tehdit eden kişi hak ettiği şekilde öldü. Senatoyu zincire vurmakla tehdit eden kişi hak ettiği şekilde öldü. Saygıdeğer imparatorlar, size şükranlarımızı sunuyoruz. Maximus, Balbinus, Gordianus, tanrılar sizi korusun. Düşmanlarına karşı muzaffer olan imparatorlar, hepinizin varlığını istiyoruz. Hepimiz Maximus’un varlığını istiyoruz. Balbinus Augustus, tanrılar seni korusun. Bu yılın konsülleri olarak bu yılı onurlandırın. Maximinus’un yerine Gordianus seçilsin.” Bundan sonra, kendisine söz hakkı verilen Cuspidius Celerinus şöyle konuştu: “Seçilmiş babalar! Maximinus’ların isimlerini ortadan kaldırdıktan ve Gordianus’u tanrı mertebesine yükselttikten sonra, zaferin onuruna liderlerimiz Maximus, Balbinus ve Gordianus’a fillele birlikte heykeller, zafer alayı arabaları, atlı sınıfı heykelleri ve zafer andaçları veriyoruz.” Bundan sonra senato dağıldı ve bütün şehirde dualar edildi. Önde gelen Romalılar, imparatorları saraya götürdü. Bu imparatorların hayatlarını daha sonra anlatacağız.

31 Yani kayıtlardan ve yazıtlardan. *L.*

İKİ MAXIMINUS

YAZAN: IULIUS CAPITOLINUS

II. MAXIMINUS

Maximinus'un kökeninden daha önce bahsetmiştik. Bu genç adam o kadar güzel biriydi ki iffetsiz kadınlar onu hiç fark gözetmeksizin severdi, ayrıca birçok kişi ondan çocuk yapmak istiyordu. Dahası görünüşe göre öyle uzun boylu biri olacaktı ki, gençliğinin baharında 21 yaşında, ya da bazılarının dediğine göre 18 yaşında ölmemiş olsaydı babası kadar heybetli biri olacaktı. Bu delikanlı Yunanca ve Latinceyi iyi biliyordu, çünkü ilk eğitimini Fabillus adında edebiyatla uğraşan bir Yunandan almıştı. Bu adamın bugün dahi birçok epigramı mevcuttur ve çoğu genç Maximinus'un heykellerinde bulunur. Fabillus, Vergilius'un Latince dizelerinden bazı Yunanca dizeler yazmıştır, bunların bir kısmı şöyleydi:

*Qualis ubi Oceani perfusus lucifer unda
Extulit os sacrum caelo tenebrasque resolvit
Talis erat iuvenis patrio sub nomine clarus*

*Tıpkı, okyanusta yıkandığı zaman kutsal yüzünü kaldıran ve
Gökteki karanlığı dağıtan bir yıldız gibi
Bu genç adam da babasının adından ün kazanıyor.*

Latince gramer derslerini Philemon'un, hukuku Modestinus,¹ retoriği ise eyaletler üzerine harika bir eser yazan ve her şeyi taklit ettiği için taklitçi maymun lakabı takılan yaşlı Titianus'un oğlu Titianus'tan almıştı. Ayrıca, yaşadığı dönemde ünlü biri olan Yunan retorik öğretmeni Eugamius'tan da ders almıştır.

Antoninus'un büyük torunu olan Iunia Fadilla ile nişanlamıştı; fakat bu kız daha sonra, aynı aileden gelen bir senatör olan Toxotius ile evlendi. Bazı şiirleri bugün dahi mevcut olan bu adam, *praetor*'luk görevi esnasında ölmüştür. Iunia, kendisine verilen nişan hediyelerini saklamıştı. Bu tür şeyleri araştıran bir kişi olan Iunius Cordus, bu hediyelerin şunlar olduğunu söyler: Dokuz tane inciden oluşan bir kolye, on bir tane zümrüt olan ağ başlığı, dört tane gökyakutun olduğu bir bilezik ve hepsi birden imparatorluk ailesine özgü altın gecelikler ile diğer nişan çeyizleri.

XXVIII. Genç Maximinus son derece küstah biriydi. Fazlasıyla zalim bir adam olan babası bile, birçok seçkin adamı selamlamak için ayağa kalkarken o kalkmıyor, oturuyordu. Taşkın bir hayat tarzı vardı, şarap konusunda çok tutumluydu, fakat ete, özellikle de av etine çok düşküncü; ayı eti, ördek, turna ve avlanan bütün hayvanlardan yerdi. Maximus, Balbinus ve Gordianus'un dostları, özellikle de senatörler, olağanüstü güzelliğinden ötürü bu genç adam hakkında kötü konuşurdu; çünkü, sanki cennetten düşmüş kadar güzelliğe sahip olan bu delikanlının güzelliğinin saf olduğunu kabul etmek istemiyorlardı. Babasıyla Aquileia'nın surları etrafında gezinirken, şehrin teslim olmasını isteyince ona kinayeli ağır sözler edilmişti fakat bunlar onun hayatıyla alakası olmayan şeylerdi. Bu genç adam kıyafetine dikkat eden biriydi ve hiçbir kadın ondan daha zarif giyinmezdi. Babasının arkadaşları, hediye ya da bahşiş almak umuyla ona müthiş dalkavukluk ediyordu. Çünkü, selamlama heyetine karşı aşırı derecede küstahtı; elini uzatıyor, dizlerinin, hatta bazen de ayaklarının öpülmesini istiyordu. Yaşlı Maximinus buna asla izin vermezdi; o, "Özgür insanların ayaklarımı öpmesini tanrılar

1 Muhtemelen, ünlü hukukçu Ulpianus'un öğrencisi Herennius Modestinus. *L.*

esirgesin!” derdi. Yaşlı Maximinus’tan konuşurken, şunu da unutmamalıyız: Daha önce söylediğimiz üzere Maximinus neredeyse iki buçuk metre uzunluğundaydı, bazı kişiler onun bir ayakkabısını, yani imparatorluk botunu Aquileia ile Arcia arasında bulunan bir koruya gömmüştü, çünkü bunun gerçekten de herhangi bir normal insanın ayağından bir ayak daha fazla uzunlukta idi. İşte bu olaydan ötürü, uzun boylu ve bacaklı, garip kişiler için halk “Maximinus’un botu” tabirini kullanmaya başlamıştır. Cordus’un kitabını okuyan kişiler, konuyla ilgili olan şeyleri görmezlikten geldiğimi düşünmesin diye bu hikâyeyi anlattım. Şimdi, Maximinus’un oğlundan bahsetmeye devam edeyim.

XXIX. Aurelius Alexander,² kız kardeşi Theoclia’yı Maximinus’un oğluyla evlendirmek istemişti ve annesi Mamaea’ya şu mektubu yazmıştı: “Anneciğim. Eğer ki, komutanımız ve muhteşem bir adam olan büyük Maximinus’un damarlarında barbar kanı olmasaydı, Teoclia’nızı çoktan onun çocuğuyla evlendirmiştin. Fakat, kardeşim gibi Yunan kültürünü öğrenmiş bir kişinin, evleneceği adam ne kadar yakışıklı, Yunan zarafetiyle ne kadar parlak bir kişi gibi gözüксе de, barbar bir kayınpedere katlanamamasından korkuyorum. İşte düşüncem budur, lakin yine de sizin tavsiyelerinizi istiyorum. Maximinus’un oğlu Maximinus’u mu, yoksa asil bir aileden gelen, müthiş bir hatip, eğitilmiş ve yanılmıyorsam eğer gerekirse sahada yiğit biri olduğunu kanıtlayacak bir adam olan Messalla’yı mı damadınız olarak istiyorsunuz?” Alexander, Maximinus hakkında işte bunları söylemişti. Onun hakkında diyecek daha fazla şeyimiz yok.

Hiçbir şeyi atlamış olmamak için, bu delikanlı imparator olduğu zaman babası tarafından yazılmış bir mektubu da paylaşıyorum. Bu mektupta imparator, tasvirlerde ya da gerçek hayatta genç Maximinus’un erguvan kıyafetler içinde nasıl görüneceği görmek için oğlunu imparator ilan ettiğini söyler. Mektup şu şekildeydi:

“Oğlum Maximinus’u imparator ilan ettim; bu, sadece bir babası olarak ona duyduğum düşkünlükten değil ayrıca Roma halkı ve

2 Severus Alexander. *L.*

kadim senatosu, bundan daha yakışıklı bir imparatora sahip olmadığına yemin etmesini istediğinden kaynaklandı.” Bu genç adam, Ptolemaios’lar gibi altın bir göğüslük zırh taktı, ayrıca bunun gümüşü de vardı. Ayrıca, altın ve mücevher kakmalı bir kalkanı ve altın kakmalı bir mızrağı da vardı. Dahası, kendisi için yapılmış altın ve gümüş kılıçlar ile yakışıklılığını artıracak her şeye sahipti; mücevherlerle kaplı miğferler ve aynı şekilde yapılmış yanaklıklar gibi.

Bu çocuğa dair bilinebilecek ve söylenebilecek şeyler bunlardır. Lakin, her kim onun cinsel ve aşk hayatı hakkında diğer şeyleri bilmek isterse, onu bu konuda kötüleyen Cordus’un kitabını okusun. Biz, kitabımızı burada bitirip, kamuoyunun isteği üzerine diğer konulara geçeceğiz.

XXX. Maximinus’un imparator olacağını kehanet eden alametler şunlardı: Uyurken bir yılan kafası etrafında sürünmüştü. Ekmiş olduğu bir bağ, bir sene içerisinde çok büyük mor üzümler vermişti ve muazzam boyutlarda büyümüştü. Kalkanı güneşte parlıyordu. Küçük bir kargısı bir şimşek çarpınca öyle bir kırılmıştı ki, demir olmasına rağmen bütün silah çatlamıştı ve iki parçaya ayrılmıştı. Buradan kahinler, bir aileden aynı isme sahip iki imparator çıkacağını ve bunların uzun süre tahtta kalmayacağını söylemişti. Birçok kişiye göre babasının göğüslük zırhı pasla değil, erguvan rengiyle kaplanmıştı. Oğlu için kehanetler ise şunlardı: Bir gramer öğretmenine verildiği zaman, bir kadın akrabası ona tamamen altın ve erguvanla yazılmış şekilde Homeros’un eserlerini vermişti. Henüz küçük bir oğlanken Alexander onu, babasına iltifatta bulunmak için yemeğe davet etmişti, oğlan yemek kıyafeti olmadığı için Alexander’ın kıyafetini giymişti. Daha küçük bir çocukken Antoninus Caracalla’nın, birdenbire yola çıkan bir arabasına çıkmış, boş olduğu için de içine oturmuştu. Arabacılar bu çocuğu güçlükle dışarı atabilmişti. Ayrıca Caracalla’ya, bu çocuğa dikkat etmesini söyleyen kişiler vardı. Fakat o, “Bu çocuğun benim yerime geçmesi uzun sürer” demiştir. Çünkü o zamanlar genç Maximinus alt tabakadan bir aileye mensuptu ve çok küçüktü.

XXXI. Maximinus'un ölümünü kehanetleri ise şunlardı: Maximinus, oğluyla birlikte Maximus ve Balbinus'a doğru ilerliyorken karşılarına dağınık saçlı ve acınacak hâlde bir kadın çıkıp "Maximinus'lar, Maximinus'lar, Maximinus'lar" diye haykırmış, daha başka bir şey diyemeden ölmüştü. Görünüşe göre "Bana yardım edin!" demek istemişti. Baba-oğul iki imparatorun bir sonraki durak bölgesinde, on ikiden fazla av köpeği çadırı yakınında havlamış, nefeslerini bir nevi hüngürtüyle çekmişlerdi ve bunlar şafak vakti ölü olarak bulunmuştu. Benzer şekilde beş yüz tane kurt, Maximinus'un kendisini sıkıştırdığı kasabaya -kimilerine göre Emonoa, kimilerine göre Archimea, fakat hangisi olursa olsun Maximinus yaklaştığı zaman bu yerleşim yerindeki sakinler orayı terk etmişti- bir sürü hâlinde inmişti. Bütün bu kehanetleri saymak uzun bir iştir; bunları bilmek isteyenler, daha önce de belirttiğim üzere, asılsız hikâyeler raddesine varacak kadar hepsini anlatan Cordus'un kitabını okusunlar.

Maximinus'ların mezarı yoktur. Bunların cesetleri bir akıntıya atılmış, kelleleri ise halk memnuniyet içinde oynayıp zıplıyorken Campus Martius'ta yakılmıştır.

XXXII. Aelius Sabinus'un yazdığı ve bizim de görmezden gelmememiz gereken bir bilgiye göre genç Maximinus'un yüzü o kadar güzeldi ki öldüğü zaman kafası siyah ve kirli, çekilmiş hâlde ve çürümüş kan pıhtılarıyla kaplı olmasına rağmen hâlen, güzel yüzünün gölgesini yansıtıyordu. Maximinus'un kellesini görmenin yarattığı muazzam bir memnuniyet olmasına karşın oğlunun kellesinin de onun yanında olduğu görülünce büyük bir keder yaşandı. Dexippos'a göre Maximinus'a duyulan öfke o kadar büyüktü ki, Gordianus'lar öldüğünde senato, ona karşı yirmi kişi seçmişti. Bunlar arasında Maximus ve Balbinus da vardı ve bunları ona karşı imparator ilan ettiler. Yine Dexippos'a göre Maximinus'un muhafız alayı komutanı ve oğlu, askerleri kendisine ihanet ettikten sonra gözleri önünde öldürülmüştü. Dahası, Maximinus'un ihanete uğradıktan ve oğlunun gözleri önünde öldürülmesinden sonra, kendisine hiçbir kadınsı özelliğin atfedilmemesi için kendi canını aldığı söylenen bazı tarihçiler de vardır.

ROMA İMPARATORLARI

XXXIII. Aquileialıların Maximinus'a karşı senato için gösterdiği o büyük sadakatinden bahsetmemiz de gerekiyor: Oklarını atabilecek yayları olmamasına rağmen kadınların saçlarından kordon yapmışlardı. Bunun bir keresinde Roma'da da yaşandığı, daha sonrasında senatonun, kadınların onuruna Venus Calva Tapınağını adadığı söylenir.

Şu konuda da sessiz kalamayız: Dexippos , Arrianos ve birçok diğer Yunan yazar Maximus ve Balbinus'un Maximinus'a karşı imparator ilan edildiğini ve orduyla birlikte gönderilen Maximus'un Ravenna'da savaş hazırlıkları yaptığını, muzaffer olacağı zamana dek Aquileia'yı da görmediğini söylemesine karşın Latince yazan tarihçiler Aquileia'da Maximinus'a karşı Maximus'un değil Pupienus'un savaştığını ve onu yendiğini söyler. Maximus ve Pupienus aynı kişi değilse, böyle bir hatanın nereden kaynaklandığını ben bilemem. Her neyse; kimse bunu bilmediğimi düşünmesin diye -ki bu büyük bir şaşkınlığa ve hayrete sebebiyet verir- ben bu bilgileri paylaşıyorum.

ÜÇ GORDIANUS

YAZAN: IULIUS CAPITOLINUS

I. GORDIANUS

I. Birçok yazarın örneğini takip ederek her bir imparatorun hayatını birbirinden ayrı kitaplarda siz majestelerine sunmak benim planımdı, ey muhterem Augustus. Zira ya birçok yazarın böyle yaptığını gördüm ya da yaptığım okumalardan bu kanıya vardım. Lakin, muhterem şahsınızı çeşitli kitaplarla meşgul etmek ya da kendimi de birçok kitapla heba etmenin uygun olmadığını düşündüm. Bu sebepten, bu kitapta üç Gordianus'u birden anlatarak hem kendim çok zahmete girmemeye hem de sizi çok zahmete sokmamaya çalıştım ki, çok sayıda kitabın sayfalarını çevirip sadece tek bir anlatıyı okumak durumunda kalmayın. Fakat, uzun kitaplardan ve uzun uzadıya cümleler kurmaktan kaçınmış olan ben, dikkatli bir şekilde kaçınıyormuş gibi görüldüğüm hususta acele ediyormuş gibi görünmek de istemem. Şimdi konuma dönüyorum.

II. Olaylara dair bilgisi olmayan birçok yazarın belirttiği üzere iki tane değil üç tane Gordianus¹ vardı. Bu bilgiyi, bir Yunan tarihi yazmış

¹ I. Gordianus, Afrika prokonsülüydü, II. Gordianus onun oğluydu, III. Gordianus da torunuydu. Burada iki Gordianus olarak tanıyan diğer yazarlar Victor (*Caes.* XXVII) ve Eutropius'a (IX. 2) gönderme yapılıyor.

olan Arrianos'tan ya da Yunan bir yazar olan Dexippos'tan almış olabilirler. Her ikisi de bu hususta belki de kısaca, fakat dürüst bir şekilde detaylı araştırmalar yapmıştır. Üç Gordianus'tan birincisi, yani en büyüğü Maecius Marullus ve Ulpia Gordiana'nın çocuğuydu. Babasının soyu Gracchus'lara,² annesinin soyu ise imparator Traianus'a dayanıyordu. Babası, dedesi ve büyük dedesi ile karısının babası ve dedesi, aynı şekilde diğer karsının dedesi ve büyük büyük dedeleri konsüldü. Kendisi de konsüllük yapmış, son derece zengin ve güçlü bir adamdı. Roma'da Pompeius'un evini³ satın almıştı, eyaletlerde ise hiçbir sivil vatandaşın olmadığı kadar çok mülkü vardı. Alexander ile birlikte yaptığı konsüllüğünden sonra, senato kararı doğrultusunda prokonsül olarak Afrika'ya gönderildi.

III. Gordianus'un imparatorluğunu anlatmadan önce onun mizacına dair birkaç şey söyleyeceğim. Söz konusu Gordianus genç bir adamken şiirler yazmıştır ve bunların hepsi bugün mevcuttur.⁴ Ele aldığı bütün konular Cicero'nun da ele aldığı konulardı, yani Marius,⁵ Aratus,⁶ Alcyonae, Uxorius ve Nilus'tu.⁷ Bunları, Cicero'nun şiirleri artık aşırı demode gözüksün diye yazmıştı. Bunlara ek olarak, tıpkı Vergilius'un *Aeneis*'i, Statius'un *Akhilleus*'u ve birçok yazarın *İskenderiyeliler* eseri gibi o da bir *Antoninus*'lar yazmış, bu eserinde Antoninus Pius ve Marcus Aurelius'un hayatlarını son derece zarif dizelerle otuz kitap hâlinde ele almış, savaşlarını ve hem kamusal hem özel hayatlarındaki diğer icraatlarını anlatmıştır. Bütün bunları genç bir adamken yapmıştı. Daha sonra yetişkin bir adam olduğunda bu kez imparatorların huzurunda Athenaeum'u okumuştur.

2 Cumhuriyet döneminin ünlü reformistleri Gracchus kardeşler.

3 Esquilinus Tepesinin batı kısmı olan Carinae'da, Pompeius'un inşa ettirdiği ünlü ev, ölümünden sonra Marcus Antonius'un, sonrasında da imparator Tiberius'un malı oldu. *L.*

4 Günümüze ulaşmayan bu eserler belki de biyografinin yazıldığı MS IV. yüzyılda mevcuttu.

5 Romalı asker ve devlet adamı Gaius Marius.

6 Yunan şair, filozof ve bilim insanı Aratos.

7 Cicero, kendi eserlerinde (*De Leg.* I. 2; *Div.* I. 106) Marius üzerine yazdığı bir çalışmadan söz eder.

Gordianus, muhteşem bir *quaestor*'luk dönemi geçirdi. *Aedilis* olduğunda Roma halkı için her ayda bir kez olmak üzere masrafları kendi cebinden karşıladığı on iki oyun düzenledi ve bu oyunlarda, hiçbir zaman yüz elliden daha az olmamak kaydıyla en az beş yüz çift gladyatör görevlendirdi. Bir keresinde Libya'dan tek günde yüz tane vahşi hayvan getirtmiş, başka bir günde ise bin tane ayı sergilemişti. Bugün dahi Gordianus'un muhteşem bir av görseli vardır ve bu, Gnaeus Pompeius'un Gemi Burnu Evi⁸ adındaki yerinde de resmedilmiştir; bu ev, Philippus'un⁹ zamanında şahsi hazineniz tarafından satın alındığı güne dek Gordianus'a, babasına ve dedesine aitti. Bugün görülen söz konusu resimde bir evin avcu gibi betimlenen geyik boynuzlarıyla yüz tane geyik, Britanya'daki geyikler, otuz tane vahşi at, yüz tane yabani koyun, on yabani geyik, yüz Kıbrıs öküzü, Mağrubi topraklarına özgü üç yüz kırmızı devekuşu, otuz yabaneşegi, yüz elli yaban domuzu, iki yüz dağkeçisi ve iki yüz alageyiği görülür. Bütün bu hayvanlar Gordianus'un düzenlediği altıncı gösteri gününde öldürülmeleri üzere halka verilmiştir.

IV. Gordianus'un *praetor*'luğu da harika geçti. Hukuki işlerini tamamladıktan sonra ilk konsüllüğünü Antoninus Caracalla, ikincisini de Alexander ile ifa etti. İki çocuğu vardı, bir tanesi konsüllük yapmış ve kendisiyle birlikte Augustus ilan edilmiş, Kartaca yakınlarında Afrika'da gerçekleşen savaşta ölmüştü. Diğeri, Maecia Faustina¹⁰ adında bir kızdı ve eski konsül Iunius Balbus ile evliydi. Gordianus'un konsüllükleri, kendi dönemindeki diğer insanlarınkinden çok daha parlaktı. Antoninus bile ona gıpta ediyor, kâh togalarına, kâh togasındaki kumaş çizgisine, kâh imparatorluk oyunlarından bile daha üstün olan oyunlarına hayranlık duyuyordu. Gordianus, kendisine ait palmiye nakışlı tunik¹¹ ile altın nakışlı togası olan ilk Romalıydı,

8 Pompeius'un evi, muhtemelen MÖ 60'lı yılların ortalarında korsanlara karşı yaptığı mücadeleden elde ettiği gemi burunlarıyla süslenmişti ve bu yüzden bu adı (*Domus rostrata*) almıştı.

9 İmparator Arap Philippus.

10 III. Gordianus'un annesi. *L.*

11 Cumhuriyet döneminde, zafer alayı düzenleyen komutanlar bunu giyiyordu. *L.*

bundan önce imparatorlar bile bunları Capitoliu'dan ya da saraydan alıyordu. İmparatorların verdiği izin ile takımlara¹² yüz tane Sicilya, yüz tane de Kapadokya atı dağıttı. Bu tür jestlerden her zaman etkilenen halk için o, çok değerli biriydi. Cordus, Gordianus'un Campania, Etruria, Umbria, Flaminia ve Picenum¹³ bölgelerindeki bütün şehirlerde, masraflarını kendi cebinden karşılayarak dört gün boyunca tiyatro gösterileri ve Iuvenali oyunları düzenlediğini söyler. Gordianus, kendisinden önceki bütün Antoninus'lar hakkında düzyazı hâlinde methiyeler yazmıştır. Antoninus'lara karşı büyük bir hayranlık duyuyordu, hatta o kadar ki birçok kişi Gordianus'un Antoninus ya da Antonius ismini aldığını söyler. Şüphesiz, oğlunu hazine başkanı yapıp devlet kayıtlarına geçirdiğinde ona Roma gelenekleri uyarınca Antoninus ismiyle onurlandırmıştı.

V. Gordianus, konsüllük yaptıktan sonra Afrika prokonsülü olarak atandı. Bu, Alexander'in iktidarı Afrika'daki parlak bir prokonsül vasıtasıyla muhteşem gözüksün isteyen kişilerin gayretleriyle mümkün olmuştu. Alexander'in, senatoya Gordianus'u Afrika prokonsülü seçtiği için teşekkür ettiği bir mektubu bugün hâlen mevcuttur. Mektupta şunu diyor: "Beni, Antoninus Gordianus'u prokonsül olarak Afrika'ya göndermekten daha çok memnun ve razı eden başka bir şey yapamazdınız, ey seçilmiş babalar. Çünkü o soylu, alicenap, belagatlı, adaletli, ılımlı, erdemli bir adamdır" ve böyle devam eder. Bu mektuptan Gordianus'un o dönemde ne kadar büyük bir adam olduğu ortadadır. Afrikalılar onu daha önce hiçbir prokonsülü sevmeyişi kadar sevmiştir, o kadar ki bazıları ona Scipio,¹⁴ bazıları Cato,¹⁵ bazıları da Mucius,¹⁶

12 Hipodromdaki at yarışları için takımlar vardı ve bunlar çeşitli renklere göre isim alıyordu.

13 İtalya'nın bölgeleri.

14 Tam olarak hangi Scipio'nun kastedildiği bilinmiyor, lakin Scipio ailesinin ismi dahi yeterdi.

15 Burada da aynı şey geçerli, ünlü iki tane Cato vardı ve ikisi de Roma erdemlerinin temsilcisi olarak görülüyordu.

16 Q. Mucius Scaevola MÖ 95 konsüldü, MÖ 98 yılında Asia eyaletindeki göreviyle tanınmıştı ve ismi, adaletli bir vali benzetmelerinde kullanılırdı. Ayrıca ünlü bir hukukçuydu ve Cicero'nun da öğretmeni idi. L.

Rutilius¹⁷ ve Laelius¹⁸ diyordu. Iunius'un yazdığı, Afrikalıların bir methiyesi günümüze kadar gelmiştir. Gordianus bir keresinde bir imparatorluk kararnamesi okuyup prokonsül Scipio'lardan bahsettiğinde halk "Yeni Scipio, gerçek Scipio, prokonsül Gordianus!" diye tezahürat etmişti. Halk sık sık ona bu ve diğer isimlerle hitap ediyordu.

VI. Gordianus, tipik bir Romalı boyundaydı. Boz tenliydi, beyazdan ziyade al renkli etkileyici bir yüzü vardı, ayrıca geniş bir yüze, saygı uyandıran gözlere, çehreye ve kaşlara sahipti. Biraz tıknaz bir adamdı. Mizacında o kadar ılımlı bir adamdı ki onun herhangi bir şeyi tutkuyla, ölçüsüzce veya aşırı şekilde yaptığını söyleyemezsiniz. Akrobalarına karşı çok düşküncü, oğluna ve torununa karşı olağanüstü derecede düşküncü, kızına ve kız torununa da çok bağlıydı. Kayınpederi Annius Severus'a o kadar saygı gösteriyordu ki sanki oğlu olarak onun ailesine geçmiş gibiydi. Onun yanında asla banyo yapmazdı ve *praetor* olana dek o varken hiçbir zaman oturmamıştır. Konsül olduğu zaman da ya yaşlı kayınpederinin evinde kalırdı ya da eğer Pompeius'un evinde ise ya sabahları ya da akşamları onu görmeye giderdi. Şarap konusunda ölçülü, yemek konusunda ise daha da ölçülüydü. Zarif bir giyinme tarzı vardı. Banyo yapmaya bayılırdı; o kadar ki, yaz mevsiminde günde dört veya beş, kış mevsiminde ise günde iki kez banyo yapardı. Uykuyu çok severdi, dostlarıyla yemek yiyorsa masada bile şekerleme yapardı ve bundan hiç utanmazdı. Doğal bir şey olduğuna inandığı için böyle yapardı, sarhoşluk ya da lakaytlık dolayısıyla değil.

VII. Gordianus'un bütün bu iyi erdemleri ona hiçbir şey sağlamamıştır. Günlerini Platon, Aristoteles, Cicero ve Vergilius'la ve diğer antik yazarlarla geçiren, saygı duyulması gereken bir hayat yaşayan bu adam hiç kimsenin hak etmeyeceği bir şekilde öldü.

Gordianus, gaddar ve yabani bir adam olan Maximinus'un döneminde Afrika'da prokonsül olarak görev yapıyordu ve oğlu da

17 MÖ 105 konsülü, Scaevola'nın da dostu ve Asia'daki ast görevlisi. *L.*

18 MÖ 140 konsülü G. Laelius Sapiens, genç Scipio Africanus'un dostuydu. *L.*

kendisiyle birlikte *legatus*'luk yapıyordu. Senato, konsüller arasından ona bu görevi vermişti. O zamanlar, Afrikalılara karşı Maximinus'un dahi göz yumduğundan daha şiddetli bir isyan çıkaran, hazine yöneticisi bir adam vardı. Bu, birçok kişiyi kara listeye almış ve idam etmiş, bir tahsildarın yetkilerinden daha fazlasını yapmıştı. Prokonsül Gordianus ve oğlu en sonunda bu adamı dizginlediğinde bu asil adamları ölümle tehdit etti. Afrikalılar en sonunda bu tehditlere katlanamadı ve ilk önce bir miktar askerin yardımıyla bu adamı öldürdü. Bu cinayetten sonra bütün dünya Maximinus'a karşı bir öfke duyunca cinayeti işleyenler, Maximinus'un adamlarıyla köylüler arasında çıkan bu karışıklığın nasıl yatıştırılacağını düşünmeye başladı. Ardından, Afrikalıların üzerinde büyük bir etkisi olan ve meclis üyeliği bulunan Mauritius adındaki bir adam, Thysdrus yakınlarındaki arazisinde bir toplantı yaparak, kasaba halkına ve kırsal kesimdeki insanlara son derece asil bir konuşma yaptı:

VIII. “Kendimizi o çıldırmış Maximinus'a karşı koruyabilmek için çok önemli bir şans verdikleri için tanrılara şükredelim, ey vatandaşlar. Karakter ve hayat tarzı bakımından bu çıldırmış herifin bir kopyası olan bir tahsildarını öldürdük, eğer bir imparator ilan etmezsek kurtuluşumuz olmayacak. Bu yüzden, asil soydan gelen ve yanında *legatus*'luk yapan bir oğlu bulunan bir adam çok da uzağımızda değilken, eğer sizin için de uygunsa onları imparator ilan edelim, sancaklardaki erguvanları alıp, Roma yasalarına göre güvenli olacakları alametlerle donatalım. O musibet bu iki adamı da ölümle tehdit etti.” Bunun üzerine halk “Bu doğrudur, bu gereklidir. Gordianus Augustus, tanrılar sizi korusun! Mutlu bir imparatorluğunuz olsun, oğlunuzla birlikte imparatorluk yapın!” diye haykırdı.

Bundan sonra hızla Thysdrus kasabasına geldiler ve orada o saygıdeğer adamı mahkemeden dönmüş, bir sedirde uzanır hâlde buldular. Gordianus'u hemen erguvanla kuşattılar, lakin o bunu kabul etmediği gibi kendini de yere attı, kendisini kaldırsalar da yine bunu geri çevirdi. Fakat Gordianus, yapabileceği başka hiçbir şey

olmadığını görünce, destekçilerinin açık, Maximinus'un adamlarının da üstü örtülü tehditlerinin yarattığı tehlikeden kurtulmak için imparator ilan edilmesini kabul etti.

IX. Gordianus o zaman 80 yaşındaydı ve daha önce de söylediğimiz üzere birçok eyaleti yönetmişti. Bu icraatlarıyla kendisini Roma halkına öyle bir adamıştı ki onu bütün imparatorluğu yönetmeyi hak eden biri olarak görüyorlardı. Gordianus, sözünü ettiğimiz tahsildarın öldürülmesinden daha önce haberi yoktu. Bu cinayeti öğrenince, artık kendisi de ölmeye yakın olan ve oğlu için korkan bir adam olduğundan, Maximinus'un zincirlerine vurulmaktan ve zindanlarına atılmaktansa onurlu bir şekilde ölmeyi tercih etti.

Lakin, artık Gordianus'u imparator ilan etmiş olan o cinayet zanlıları genç adamlar Maximinus'un heykellerini alaşağı ediyor, büstlerini parçalıyor ve onun adını bütün kamu yapılarından siliyordu. Gordianus'a da Afrika fatihi unvanını verdiler. Bazıları Gordianus'un, Afrika'da imparator ilan edildiğinden değil de Scipio'lar ailesinden geldiği için¹⁹ bu onurlu unvanı aldığını söyler. Ayrıca birçok kitapta Gordianus ve oğlunun eşit yetkileri olan imparator olarak ilan edildiğini ve her ikisine de Antoninus ismi verildiğini okudum, başka kitaplarda ise onlara Antonius ismi verildiği söylenir.

Bundan sonra, bir imparatorluk töreni yapıldı ve defne yapraklı baltalar sergilendi. Ardından Kartaca'ya geldiler. Yunan tarihi üzerine bir kitap yazan Dexippos'un da belirttiği üzere Scipio'ların emsaline uyarak²⁰ babasının *legatus*'u olan oğlu Gordianus'a da eşit yetkiler verildi. Bunun akabinde Roma'ya bir elçi heyeti gönderildi. Bunlar, Afrika'da gerçekleşen olayları Gordianus'ların yazdığı mektubu senato önderi Valerianus'a verdiler. Daha sonraları imparator olacak bu adam²¹ bu mektubu büyük memnuniyetle kabul etti.

19 Bu bilgi yanlıştır, daha önceki pasajda (II.) soyunun Gracchus'lardan geldiği iddia edilmişti.

20 Scipio Africanus, MÖ 190 yılında III. Antiokhos'a karşı yapılan savaşta kardeşi L. Scipio Asiaticus'un *legatus*'uydu.

21 Valerianus MS 253-260 yıllarında imparatorluk yaptı.

Güçlü adamlar eylemlerini desteklesin ve dostlarından daha büyük dostlar elde edebilsinler diye Gordianus'ların asil soydan gelen dostlarına da mektuplar gönderildi.

X. Senato bu ikiliyi Maximinus'a karşı öyle büyük bir memnuniyetle imparator olarak kabul etti ki, sadece yapılan bütün icraatları onaylamakla kalmadı, ayrıca Maximinus'a karşı Gordianus'ları korumaları için yirmi tane adam seçti. Bunların arasında, her ikisi de Gordianus'lar Afrika'da öldürüldükten sonra imparator ilan edilen, Pupienus adıyla bilinen Maximus ve Clodius Balbinus da vardı ve bu yirmi adama İtalya'daki bölgeler müdafaa edilmek üzere dağıtılmıştı. Bundan sonra Maximinus'tan Roma'ya gelen elçiler, geçmişin düzeltileceği sözünü verdiler. Ne var ki Gordianus'ların elçileri onlara üstün geldi, çünkü her türlü iyi şeyi vaat ettiler; askerlere ve halka devasa miktarda para dağıtılacağı sözlerine inanıldı. Maximinus'lardan ziyade Gordianus'lara o kadar çok güveniliyordu ki muhafız alayı komutanı Vitalianus senatonun buyruğu üzerine idam edildi; bu infazı bir *quaestor* ile askerler büyük bir cesaret göstererek ifa etmişti. Vitalianus daha öncesinde çok zalimce işler yapmıştı, şimdi ise Maximinus'un karakteri için uygun ve memnuniyet verici olan daha zalimce olayların yaşanmasından korkuluyordu. Maximinus'tan geldiği ve onun yüzüğüyle mühürlendiği iddia edilen uydurma bir mektup, bir *quaestor*'un yetkisindeki askerler tarafından Vitalianus'a getirildi. Bu görevli, mektupta değil de gizli bir şekilde verilecek başka bilgiler de eklemişti. Bunun üzerine askerler ve bu ikili, uzaktaki bir revaka gitti. *Quaestor*, Vitalianus'a, kendisine gizli bir şekilde söylemesi istenilen bilgileri aktardı. Fakat ondan önce mektuptaki mührü bakmasını istediler. Vitalianus buna baktığı esnada onu öldürdüler, daha sonra da askerleri adamın Maximinus'un emri üzerine öldürüldüğüne ikna ettiler. Bu iş tamamlandıktan sonra Gordianus'un mektupları ve imgeleri ordugâhta sergilendi.

XI. Gordianus'ların imparator, Maximinus'un da vatan haini ilan edildiği senato kararını burada vermenin önemli olduğunu düşünüyorum.

Senatoda sıradan değil olağanüstü bir oturum yapılmıştı. Evinde *praetor*, *aedilis* ve halk *tribunus*'ları ile önceden toplanan konsül, senato binasına geldi. Benim bilmediğim bazı duyumlar alan ve resmî bildirgeden habersiz olan şehir başkanı ise toplantıya gelmedi. Her zamanki tezahüratlar yapılmadan ya da Maximinus için iyi şeyler söylenmeden önce konsül şöyle haykırdı: "Seçilmiş babalar! Her ikisi de eski konsül olan, şimdiyse biri prokonsülünüz, biri *legatus*'unuz olan baba-oğlu iki Gordianus, Afrika'daki büyük meclis tarafından imparator ilan edilmiştir. Öyleyse biz de, Thysdurs'taki genç adamlara teşekkürlerimizi sunalım, Kartaca'daki sadık halka teşekkürlerimizi sunalım. Onlar bizi, o yabani canavardan, o vahşi yaratıktan kurtardılar. Neden beni korkar hâlde dinliyorsunuz? Neden etrafınıza bakıyorsunuz? Neden oyalanıyorsunuz? Hep ümit ettiğiniz şey işte bu. Maximinus, vatan hainidir. Tanrılar artık bu kararın alınmasına izin veriyor, biz de sevinç içinde büyük Gordianus'un o uğurlu bilgeliliğine, genç Gordianus'un da sebatkârlığına mutlu olabiliriz." Bundan sonra konsül, Gordianus'ların kendisine ve senatoya gönderdiği mektubu okudu. Bundan sonra senato şöyle haykırdı:

"Size şükürler olsun, ey tanrılar. Vatan hainlerinden kurtulduk, hepsinden de kurtulalım! Maximinus'u vatan haini ilan ediyoruz. Maximinus ve oğlunu tanrıların altında görüyoruz. Gordianus'ları Augustus ilan ediyoruz. Gordianus'ları önderimiz olarak tanıyoruz. Tanrılar senatonun imparatorlarını korusun, asil imparatorlarımızı muzaffer görelim, Roma da imparatorlarımızı görsün. Vatan hainlerini öldüren kişilere ödül verilecek."

XII. Iunius Cordus, bunun senatonun gizli bir kararı olduğunu söyler. Bunun ne olduğunu ve neden böyle adlandırıldığını kısaca açıklayacağım: Senatonun gizli kararları günümüzde, siz majestelerinin umuma açık şekilde yayımlanmayacak meseleleri ele aldığı, yaşlılardan oluşan iç divanın kararlarından başka bir şey değildir. Ayrıca, iş tamamlanana dek hiç kimse hiçbir şey duymasın ya da bilmesin diye bu hususları ele alırken her zaman da yemin edersiniz. Fakat eskilerin geleneğinde devletin çıkarları söz konusuydu, eğer olur da

düşmanlarının yönelttiği bir tehdit varsa ve bu onları sıradan önlemler almaya, yürürlüğe konulmaya hazır olduğu zamana dek tartışılması bitmeyecek konuları görüşmeye mecbur ediyorsa ya da dostlarına bazı önlemleri açıklayamayacak durumda olurlarsa senato bir karar alırdı. Bu oturumlarda kâtipler, kamu hizmetlileri ya da sayım görevlileri dahi bulunmazdı, ancak senatörler katılım gösterirdi ve bütün kâtiplerin ve sayım görevlilerinin işlerini onlar yapardı ki herhangi bir bilgi sızdırılmasın. Dolayısıyla, haberlerin Maximinus'a ulaşmasını önlemek için senato kararını gizli almış bulunuyordu.

XIII. Ne var ki Maximinus bütün her şeyi derhal öğrendi. İnsanların aklından geçen şeyler bazen, sanki bazı bilgileri ortaya çıkmış da gerçeği çarpıtmanın aşağılık bir şey olacağını düşünüyorlarmış gibi yüzleri gibi kızarır. Maximinus, senato kararının bir nüshasına erişmişti, böyle bir şey daha önce asla yaşanmamıştı. Şehir başkanına yazdığı bir mektupta şöyle diyor:

“İmparatorlarımız hakkındaki senato kararını okudum. Şehir başkanı olarak belki de olan bitenden haberiniz yok, çünkü toplantı esnasında orada değildiniz. Yine de size de bir mektup gönderiyorum. Umarım, Roma devletinin nasıl yönetileceğini öğrenebilirsiniz.”

Afrika'nın kendisine karşı isyan ettiğini öğrenince Maximinus'un duyduğu öfkeyi tarif etmek mümkün değildir. Senato kararını en sonunda öğrenince kendisini duvarlardan duvarlara vurmuş, kıyafetlerini yırtmış, sanki bütün herkesi öldürecekmiş gibi kılıcını çekmişti ve tam anlamıyla zıvanadan çıkmış gibi görünüyordu.

Şehir başkanı, daha sert mektuplar alması üzerine halka ve askerlere bir konuşma yaparak, Maximinus'un öldürüldüğünü söyledi. Bunun üzerine büyük bir memnuniyet yaşandı, vatan haininin heykelleri ve büstleri alaşağı edilip derhal yok edildi. Ayrıca senato, savaş ilan etme yetkisini kullanmıştı. Muhbirler, yalan suçlamada bulunanlar, vekiller ve Maximinus'un tiranlığının bütün elebaşlarının öldürülmesi emredildi. Fakat senatonun bu kararı yeterli gelmemişti; halk, bu kişiler idam edildikten sonra cesetlerini yerlerde sürükleyip lağımlara atmaya karar verdi. Daha sonra, şehir başkanı

ve eski konsül Sabinus da sopalarla dövölerek öldürölldü. Cesedi, sokaklarda öylece bırakıldı.

XIV. Maximinus bu son olayları duyunca derhal askerlerini topla-yıp onlara şu şekilde konuştu:

“Kutsal yoldaşlar ya da kutsal görevimin paydaşları. Benimle birlikte birçok gerçek savaşta savaştı çoğunuz. Roma’nın haşmetini Germania’ya karşı koruduk, Illyricum’u barbarlardan kurtardık, Af-rikalılar ise Kartaca yeminini tutuyordu. Fakat, iki Gordianus’u im-parator ilan ettiler. Bunlardan birisi, ayağa dahi kalkamayacak kadar yaşlı ve kırılğan, diğeri ise çapkınlık yapa yapa yaşlı bir adam kadar bitkin düşmüş birisidir. Bu sizin için yeterli değılse, o şanlı senato-nun Afrikalıların yaptığı şeyi onayladığını da söyleyeyim. Çocukları için silah taşıdığımız kişiler bize karşı yirmi adam seçti ve bize karşı, sanki düşmana karşı alınan kararları aldı. Öyleyse, siz erkeklerden de beklendiğı üzere ayağa kalkın! Hızla Roma’ya gitmeliyiz. Bize karşı, hepsi de eski konsül olan yirmi kişi seçildi. Onların cesurca karşısına dikilmeliyiz, siz de mutlu bir şekilde savaşmalısınız!” bu konuşmanın askerlerinin kafasını karıştırdığını ve cesaretlerini yük-seltmediğini Maximinus dahi anlamıştı. Daha sonra hemen, ken-disini belli bir mesafe geriden takip eden oğluna mektup yazarak ona, yokluğunda askerleri kendisine karşı bir komplo kurmasın diye hızlanmasını söyledi. Iunius Cordus bu mektubu aktarır:

“Hizmetlim Thnchanus, Afrika’da ve Roma’da yaşanan son olay-lar ve askerlerin hissiyatı üzerine verdiğim tavsiyeleri sana anlatmaya geliyor. Senden, mümkün olduğı kadar hızlanmanı istiyorum, ki bu askerler kendilerinden beklendiğı üzere daha fazla şeye kalkışmasın. Korktuğum şeyleri sana gönderdiğim kişiden öğreneceksin.”

XV. Bütün bunlar yaşanırken Capelianus adındaki bir adam Af-rika’da Gordianus’lara karşı saldırdı. Bu adam, özel hayatında bile Gordianus’lara karşı düşman biriydi. Maximinus’un yaptığı atamayla, eski bir asker olarak Mağrubileri yönetiyorken imparator şimdi ken-disini azletmişti. Capelianus, azledilmesi üzerine Mağrubileri topladı

ve düzensiz birliklerle Kartaca'ya geldi. Bu şehrin halkı, Kartaca sadakatiyle ona karşı çıktı. Buna karşın Gordianus bir savaş riski almak istedi ve artık 46 yaşına geldiği için yaşı da iyice ilerleyen oğlunu bunlara karşı gönderdi. Babasının *legatus*'u olan küçük Gordianus'un karakterini yeri geldiğinde anlatacağız. Askerî konularda Capelianus hem daha cesur olan tarafı hem de genç Gordianus daha deneyimsizdi, bu da asilzade hayatı sürmesinden ötürü onun dezavantajıydı. Savaş başladığında Gordianus yenildi ve o savaşta öldürüldü.

XVI. Gordianus'un ordusunun bir kısmı işte bu savaşta ölmüştü. Söylenenlere göre genç Gordianus'un cesedi aransa da bulunamadı. Muharebeden önce, Afrika'da nadir bir hava olayı olarak büyük bir fırtına yaşanmış ve Gordianus'un ordusunu öyle bir dağıtmıştı ki askerler muharebe için uygunsuz bir duruma düşmüştü ve bu durumda Capelianus'un zafer elde etmesi daha kolay olmuştu.

Büyük Gordianus onları öğrenince, Afrika'da hiçbir yardım gelmediğini, Maximinus'a karşı daha büyük bir korku yaşamaya başladığını, Capelianus'un kendisine karşı şiddetli bir şekilde saldırdığını ve en sonunda bu mücadelenin kendisini zihnen ve manen tükettiğini görünce kendisini asarak hayatına son verdi.

İki Gordianus'un sonu böyle olmuştu.²² Her ikisi de senato tarafından Augustus ilan edilmiş ve tanrı mertebesine yükseltilmişti.

22 Bu iki imparator, MS 238 yılının Şubat ve Mart aylarında sadece 20-22 gün tahtta kalabilmiştir. *L.*

ÜÇ GORDIANUS

YAZAN: IULIUS CAPITOLINUS

II. GORDIANUS

XVII. Bu adam, Afrika prokonsülü olan yaşlı Gordianus'un oğluydu. Kendisi de senato ve Afrikalılar tarafından babasıyla aynı anda Augustus ilan edilmişti. Asil soydan gelen bir insan olması kadar eğitimi ve karakteri parlak bir adamdı. Birçok kişi soyunun Antonius'lardan, diğer birçok kişi ise Antoninus'lardan geldiğini söyler. Ayrıca bazıları, soyunun ne kadar nitelikli olduğunu göstermek için büyük Gordianus'un, Scipio'ların onursal unvanı olan Africanus unvanıyla anıldığını, şehirde Pompeius'un evine sahip olduğunu, daima Antoninus soyadını aldığını ve senatoda oğlunun da Antonius olarak anılmasını istediğini kanıt olarak öne sürer. Bütün bu nitelikler bir aile bağı olarak gözüküyor. Fakat ben bu konuda, Gordianus'un asil soyunun bütün ailelerden geldiğini söyleyen Iunius Cordus'a inanıyorum. Her ne olursa olsun genç Gordianus, babası ile Fabia Orestilla'nın ilk çocuğuydu. Bu kadın Antoninus'un büyük büyük torunuydu ve bu sayede Caesar'larla bir aile bağı var gibi görünüyordu. Doğumundan birkaç gün sonra genç Gordianus'a Antoninus ismi verildi, daha sonra senatoda da Antoninus ismini resmî olarak aldı. Bundan sonra ailesi de ona Gordianus demeye başladı.

XVIII. Gordianus bütün derslerini büyük bir ciddiyetle almıştır. Oldukça yakışıklı biriydi, hafızası olağanüstü kuvvetliydi, çok iyi kalpli biriydi, o kadar ki okulda çocuklardan biri kamçılanma cezası aldığında göz yaşlarına hâkim olamazdı. Babasının son derece yakın bir arkadaşı olan Serenus Sammonius onun özel öğretmeni idi ve onun için çok değerli ve uyumlu biriydi. Bu adam öldüğünde genç Gordianus'a babası Serenus Sammonicus'a ait olan ve yaklaşık olarak altmış iki bin kadar olan bütün kitapları ona bırakmıştı. Bu, mutluluktan havalara uçmasına sebep olmuştur, çünkü böylesine büyük ve muhteşem bir kütüphaneye sahip olması ve edebiyatın kendisine çok şey katması dolayısıyla ünlü bir kişi olmuştu.

Genç Gordianus, Elagabalus'un tavsiyesi üzerine *quaestor* oldu. Bu genç adamın uçarılığı, her ne kadar aşırı ya da ahlâksızca olmasa da o ölçüsüz imparatorun kendisine ilgi göstermesine sebep olmuştur. Ayrıca, Alexander'in tavsiyesi üzerine şehir başkanlığı yaptı, bu görevini ve özellikle de hukuki işlerini o kadar iyi yerine getirdi ki bu görevinden hemen sonra konsüllük yapma hakkı kazandı, ki babası dahi bu makama hayatının sonlarına doğru gelmişti. Ya Maximinus'un ya da Alexander'in zamanında ise babasının prokonsül görevini yürüttüğü eyalete gönderilip *legatus* olarak hizmet etti, daha sonra da önceden anlatılan olaylar vuku buldu.

XIX. Genç Gordianus şaraba düşküncüydü, lakin baharatlı şaraplara her zaman, gül şarabına, mastikaya, pelinotuna ve diğer çeşitli bitkilere de zaman zaman ilgi gösterirdi. Bütün bunlar, damak zevkine son derece uygun şeylerdir. Gordianus ölçülü bir şekilde yemek yerd, o kadar ki öğle yemeğini -ki bunu da yerse- veya akşam yemeğini bir anda bitirebilirdi. Kadınlara aşırı düşkün biriydi; o kadar ki, söylenenlere göre yirmi iki tane metresi vardı. Bütün bunlardan üç veya dört çocuk peydahlamıştır. Zamanının Priamus'u¹ lakabı vardı, halk ise ona Priamus yerine genelde şakayla karışık olarak Priapus² derdi, ki bu onun karakterine daha uygundu. Bahçelerdeki, hamamlardaki

1 Homeros'un anlattığına göre (II. XXIV. 495) 50 tane çocuğun babasıydı.

2 Bereket ve verimlilik tanrısı.

ve son derece güzel korulardaki cümbüş ortamlarında yaşırdı. Babası onu hiç kınamazdı, hatta tam tersi hep, kısa süre içinde çok büyük bir itibarla öleceğini söylerdi. Buna karşın Gordianus, hayatında hiçbir zaman iyi insanlardan daha düşük bir mertebede değildi, hatta her zaman en seçkin kişiler arasında yer alırdı ve devlete danışmaktan vazgeçmezdi. En sonunda senato ona büyük bir memnuniyetle Augustus unvanı verdi ve devlet konusunda ona her türlü güvendi. Kılık kıyafet konusunda son derece titiz biriydi, bütün köleleri ve hanesindeki kişiler onu severdi. Cordus, hiçbir zaman bir kadınla evlenmek istemediğini yazar. Dexippos ise, üçüncü Gordianus'un onun oğlu olduğunu düşünür. Bu, Balbinus ve Pupienus (ya da Maximus) ile daha sonraları imparator ilan edilen çocuktur.

XX. Bir keresinde büyük Gordianus, oğlunun doğuşu hakkında bir astroloğa danışmıştı ve söylenene göre astrolog ona, çocuğun hem bir imparatorun oğlu hem de babası olacağını, kendisinin de imparator olacağını söylemişti. Gordianus buna gülünce, astroloğun çocuğun burcunu ona gösterdiği ve gerçeği konuştuğu kanıtlanana dek eski kitaplardan bir şeyler okuduğu söylenir. Bu adam ayrıca, hem baba hem de oğlun ölümünün nasıl olacağını, nerede öleceklerini doğru tahmin etmiştir. Yine söylenene göre daha sonraki günlerde büyük Gordianus, imparator olduğu ve artık korkacağı hiçbir zaman olmadığına bütün bunları söylemiş, kendisinin ve oğlunun ölümünü ve bunun nasıl olacağını anlatmıştı. Yaşlı adam, oğlu Gordianus'u gördüğünde sık sık şu dizeleri okurdu:

*Ostendent terris hunc tantum fata neque ultra
Esse sinent. Nimum vobis Romana propago
Visa potens, superi, propria haec si dona fuissent.*

*Kader ona sadece bu dünyayı gösterdi ve izin vermedi
Acı çekmesine. Eğer bu ödülleri bahşedilseydi, Roma'nın nesli
Sizin için de çok iyi, çok kuvvetli gözükürdü, ey tanrılar.³*

3 *Aen.* VI. 869-871.

Genç Gordianus'un hem düzyazı hem de şiir olarak yazdığı birçok şey günümüze ulaşmıştır ve bunlar günümüzde akrabaları tarafından sık sık alıntılanır. Ne iyi ne kötü kalitededir, orta düzeydedir yazdıkları. Yetenekli olan fakat kendisini sefahate adayıp bu yeteneğini harcayan birinin yazdıkları gibi görünüyorlar.

XXI. Gordianus, meyve ve sebzeye çok düşküncü, diğer yiyecekleri yeme konusunda her ne kadar ölçülü olsa da daima taze meyve yedi. Soğuk içecekleri çok severdi, soğuk şeylerden çokça içmezse yaz onun için kolay geçmezdi. Gerçekten de çok heybetli bir adamdı, bu da onu soğuk içecekler içmeye daha çok teşvik ediyordu.

Genç Gordianus'a dair bahsedilmeye değer bulduğumuz bilgiler bunlardır. Iunius Cordus'un onun hakkında, ev içindeki zevkleri ve diğer ehemmiyetsiz özellikleri gibi abes ve saçma sapan hikâyelerini anlatma gereği duymadık. Eğer bunları bilmek isteyen olursa, Cordus'u okusun. Bu yazar, her imparatorun ne kadar köleye, ne kadar dosta, ne kadar gömleğe ve ne kadar pelerine sahip olduğunu anlatır. Bu tür bilgilerin hiçbir faydası yoktur, bunun yerine tarihle uğraşan kişilerin görevi, ya kaçınılması gereken ya da peşinden gidilmesi gereken bilgileri anlatmaktır.

Yine de ben, mucizevi bir şey gibi gözüktüğünden, yaşadığı dönemin tarihini yazan Vulcatius Terentianus'ta okuduğum şu hususu göz ardı etmemem gerektiğini düşündüm. Büyük Gordianus'un yüzü Augustus'a o kadar çok benziyormuş ki, sanki sesi, jest ve mimikleri ile boyu bosu onun tıpkısıymış. Öte yandan oğlu ise Pompeius'a benziyormuş, fakat Pompeius bu oğlan kadar şişko değildi. Son olarak Gordianus'un torunu da Scipio Asiaticus'a benziyormuş. Günümüzde bu kişinin heykellerini hâlen görebiliyoruz. Bu bilgiyi de son derece ilginç olduğu için göz ardı etmeyip burada paylaşmam gerektiğini düşündüm.

ÜÇ GORDIANUS

YAZAN: IULIUS CAPITOLINUS

III. GORDIANUS

XXII. İki Gordianus'un da ölümü üzerine, artık çok büyük endişe duyan ve Maximinus'tan daha da korkan senato, her ikisi de eski konsül olan Pupienus (ya da Maximus) ve Clodius Balbinus'u devleti koruması için seçtikleri yirmi kişi arasından seçip imparator ilan etti. O zaman halk ve ordu, çocuk birçok yazarın belirttiğine göre o zamanlar on bir yaşında olan Gordianus'un da Caesar ilan edilmesini istedi. Bazı yazarlara göre ise bu çocuk o zaman on üç yaşındaydı, Iunius Cordus ise on altı yaşında olduğunu söyler (çünkü Gordianus'un öldüğü zaman yirmi iki yaşında olduğunu belirtir). Bu oğlan hızla senatoya götürüldü ve orada bir toplantıya koyuldu. Ardından onu imparatorluk kıyafetleriyle giydirip Caesar ilan ettiler.

Birçok kişinin söylediğine göre III. Gordianus, Gordianus'un kızının oğluydu, fakat bir ya da iki yazar ise (daha fazlasında bulamadım) onun, Afrika'da öldürülen Gordianus'un oğlu olduğunu söyler. Bu kişi Caesar ilan edildikten sonra annesinin evinde büyüdü. Maximinus'ların ölümünden sonra iki yıl boyunca imparatorluk yapan Maximus ve Balbinus, askerlerin çıkardığı bir ayaklanmada öldürüldükten sonra, o zamana dek Caesar olan genç Gordianus Augustus ilan edildi. Bütün ordu, halk, senato ve imparatorluk topraklarında yaşayan bütün toplumlar büyük bir sevgi, istek ve memnuniyetle

bunu yapmıştı. Çünkü onu, Maximinus'a karşı Roma senatosu ve halkı uğruna silaha sarılmış olan büyük babası ve amcası (ya da babası) dolayısıyla seviyorlardı. Bu Gordianus'lardan biri bir asker gibi ölmüş, diğeri ise durumlar öyle geliştiği için can vermişti.

Bundan sonra emekli askerler, olan biteni öğrenmek için senato binasına geldi. Bunlardan iki tanesi, senatonun toplanmış olduğu Capitolium'a gittikten sonra, eski bir konsül olan Gallicanus ve eski bir komutan olan Maecenas tarafından sunağın tam önünde öldürüldü. Bunun üzerine bir iç savaş çıktı ve senatörler dahi silahlandı. Zira emekli askerler, genç Gordianus'un tek başına imparator olduğundan bihaberdi.

XXIII. Dexippos, III. Gordianus'un büyük Gordianus'un oğlunun oğlu olduğunu söyler. Kısa süre sonra, bu askerler Gordianus'un tek başına imparatorluk yaptığını öğrenince, halk, ordu ve emekli askerler arasında bir barış yapıldı ve çocuk yaştaki Gordianus'a konsüllük verilince iç savaş da bitmiş oldu. Fakat Gordianus'un uzun süre imparatorluk yapmayacağına dair bir kehanet vardı: Bir defasında güneş tutulması olmuştu, hava o kadar kararmıştı ki insanlar o anın gece olduğunu ve kandiller olmadan iş görülemeyeceğini düşünmüştü. Fakat bundan sonra Roma halkı, daha önceden gerçekleşen kötü şeyleri unutmak için kendini gösterilere ve şenliklere kaptırmıştı.

Venustus ve Sabinus'un konsül olduğu yıl,¹ Sabinianus'un önderliğinde Afrika'da III. Gordianus'a karşı bir ayaklanma çıktı. İlk başta komplocular tarafından kuşatılmış olan Mauretania valisi bu ayaklanmayı öyle bir bastırmıştır ki komplocuların hepsi Sabinianus'u teslim etmek için Kartaca'ya gelmiş ve yaptığı yanlışları itiraf edip aman dilemiştir. Afrika'daki bu sorun çözüldükten sonra bu sefer de, Pompeianus'un birinci, Gordianus'un ikinci kez konsül olduğu yıl Perslerle bir savaş çıktı. Genç Gordianus, bu savaş için yola çıkmadan önce Timesitheus'un² kızıyla evlendi. Bu adam,

1 Bu noktaya kadar biyografilerde kullanılan ana kaynaklardan biri olan Herodianos'un tarih kitabı Maximus ve Balbinus'un öldürülmesiyle son bulur. Dolayısıyla *Historia Augusta* yazar(lar)ı başka bir kaynak kullanmıştır. *L.*

2 Yazıtlarda geçtiği üzere tam ismi G. Furius Sabinus Aquila Timesitheus. Atlı sınıfı üyesiydi ve önemli görevler üstlenmişti. *L.*

belagati dolayısıyla akrabalık kurulmaya değer gördüğü biriydi, daha sonra onu hemen *praefectus* yaptı. Bundan sonra, Gordianus'un iktidarı artık bir *çocuğun* ya da küçük görülecek birinin iktidarı gibi gözükmüyordu, çünkü harika bir insan olan kayınpederinin tavsiyeleri ona yardımcı olurken kendisi de zekâsını geliştirmiş, verdiği lütufların, annesinin umursamazlığı ya da müsamahası yüzünden hadımları ve hizmetlileri tarafından mahkemelerde parayla satılmasına izin vermemiştir.

XXIV. Gordianus'un kayınpederine yazdığı, kayınpederinin de ona yazdığı bir mektup günümüze kadar gelmiştir. Burada, Gordianus'un ve kayınpederinin kendi yaşadığı dönemi iyileştirmek için ne kadar kusursuz ve gayretli bir şekilde mücadele ettiği görülebilir. Mektubun bir nüshası şu şekilde:

“*Praefectus* ve kayınpederi Timesitheus'tan efendimiz oğlum Augustus'a. Çağımızın büyük bir kusurunu gözden kaçırdık: Bu, hadımların ve dostunuzmuş gibi numara yapan kişilerin (ki bunlar en büyük düşmanlarınızdır) bütün işleri parayla yürütmesidir. Aslında bu çok da kabul edilebilir bir şeydir ve bu düzenleme sizin için çok memnuniyet vericidir, çünkü eğer herhangi bir kusur olsaydı, şüphesiz bunlar sizin kusurunuz olmayacaktı, hürmetkâr oğlum. *Çünkü*, hak ettikleri şeyi gösterdikleri emek yüzünden alamadıklarında, hak etmeyen kişiler öldürüldüğünde ya da torpil veya rüşvet vasıtasıyla serbest bırakıldığında, hazine boşaltıldığında, her gün size karşı kurnazlık yapma peşinde koşan kişiler komplo kurulmasını teşvik ettiğinde ve sizi tuzağa düşürme amacı güttüğünde, bütün bunlar oluyorken kötü insanlar size doğru olan şeyler hakkında tavsiye veriyorken, iyi olan şeyleri yok ediyorken, menfur şeyleri teşvik ediyorken ve son olarak bütün sırlarınızı parayla satıyorken, hadımların adaylığında orduya bahşiş dağıtılmasına hiç kimse katlanamaz. Öyleyse, bu kötülüklerin sizin de istediğiniz gibi defedilmiş olması dolayısıyla tanrılara şükre delim. Böylesine kıymetli, her şeyi araştıran, her şeyi bilmek isteyen, sanki bir müzayedede sergileniyormuş gibi daha önceden kendisini satmış olan herkesi ortadan kaldıran bir imparatorun kayınpederi olmak bana gurur veriyor.”

XXV. Gordianus'un kayınpederine mektubu ise şu şekildedir:

"İmparator Gordianus Augustus'tan kayınpederi ve *praefectus*'u Timesitheus'a. Her şeye gücü yeten tanrılar Roma İmparatorluğunu korumasaydı, şimdi bile sanki açık artırmadaymışız gibi hadımlar tarafından satılmış olurdu. Artık, bir Felicio'nun muhafız alayı komutanı yapılmaması gerektiğini ve IV. Lejyona Serapammon'u emanet etmemem gerektiğini biliyorum. Çok fazla ayrıntıya girmeden söylemek gerekirse, yapmış olduğum birçok şeyi yapmamalıydım. Fakat şimdi, tanrılara şükür ki kendim yapamayacağım şeyleri, sizin gibi yozlaşmaya karşı çıkan dürüst bir insanın tavsiyeleriyle öğrendim. Annemiz bile bize ihanet ediyorken, Gaudianus, Reverendus ve Montanus ile iş yapıp daha sonra da insanları buna göre övüyor ya da karalıyorken, sanki şahitlerin tanıklığıymış gibi bu kişilerin şahadetiyle, kendi söylemiş olduğu şeyleri kanıtlıyorken ben ne yapabilirdim ki? Bir şeyi bilmenizi isterim, değerli babam; insanların, huzurunda doğruyu konuşmadığı imparator bedbaht biridir, çünkü o kişi insanların arasında yürüyemez, sadece duyduğu ya da çoğunluğun inandığı şeylere inanan kişidir."

Bu mektuplardan genç Gordianus'un, kayınpederinin tavsiyeleriyle kendisini ne kadar geliştirdiği ve düzelttiği görülebilir. Bazıları, Timesitheus'un mektubunun Yunanca yazıldığını söylese de içeriği, yukarıda aktardığımız gibidir. Bu adam, dik duruşu ve dürüstlüğü sayesinde o kadar güçlüydü ki imparator Gordianus'u sadece asil soyu değil ayrıca icraatları dolayısıyla da en dipten alıp parlak bir lider yapmıştı.

XXVI. Gordianus'un iktidarı döneminde öylesine şiddetli bir deprem oldu ki bazı şehirler, içindeki sakinleriyle birlikte, yarılan yerin içine girip kayboldu. Bu hadiseden dolayı bütün Roma'da ve dünyada çok fazla kurban kesildi. Cordus, Sibil kitaplarına başvurulduğunu ve orada emredilen her şeyin yerine getirildiğini, daha sonrasında bütün dünyaya yayılan bu kötü durumun ortadan kalktığını söyler.

Bu depremler bittikten sonra, Praetextatus ve Atticus'un konsül olduğu yıl Gordianus, Ianus Tapınağındaki³ iki kapıyı açtı. Bu, bir

3 Forumun kuzeydoğu ucundaki bu tapınağın kapıları savaş zamanı açılır, barış zamanı kapanırdı. Bu, bir yüzü geçmişe diğeri geleceğe bakan tanrı Ianus'un bir simgesiydi.

savaş işaretiydi. Ardından, öylesine büyük bir ordu ve çok sayıda altınla birlikte Perslere karşı yola çıktı ki ya düzenli ordusuyla ya da yardımcı birlikleriyle Persleri yenecek gibi görünüyordu. Moesia'ya gitti, orada hazırlık yapıyorken dahi Trakya'daki düşman birliklerini yok etti, kaçmaya mecbur etti, püskürttü ve temizledi. Buradan, Suriye'den geçerek Antakya'ya ilerledi, bu şehir o zaman Perslerin kontrolündeydi. Burada sık sık muharebeye girdi ve bunları kazandı, Pers kralı Şapur'u da püskürttü.⁴ Bunun ardından, hepsi Pers İmparatorluğuna dahil edilen Artaxanses'i,⁵ Antakya'yı, Carrahae'i ve Nisibis'i geri aldı.

XXVII. Pers kralı imparator Gordianus'tan o kadar korkmuştu ki, hem kendi hem bizim topraklarımızdan askerî birlik toplamış olmasına rağmen bu şehirleri boşalttı ve zarar görmemiş bir şekilde sakinlerine teslim etti, hatta hiçbir mal mülke elini dahi sürmedi. Bütün bunlar, Gordianus'un kayınpederi ve *praefectus*'u olan Timesitheus sayesinde gerçekleşmişti. En sonunda bu sefer, İtalya'da bile korku içinde olan Persleri, kendi krallıklarına dönmek zorunda bıraktı ve Roma devletinin gücü bir kez daha bütün doğuda hâkim oldu.

Gordianus'un senatoya yazdığı bir söylev bugün dahi mevcuttur. Burada imparator icraatlarını anlatır, aynı zamanda *praefectus*'u ve kayınpederi Timesitheus'a çokça teşekkür eder. Bu mektubun bir kısmını, onun gerçek sözlerini öğrenin diye burada aktarıyorum:

“Seçilmiş babalar! Yürüyüşümüz esnasında yaşanan ve birçok zafer alayı törenine yakışır şekilde her yerde gerçekleşen bu olaylardan sonra, birçok şeyi kısa süre içinde halledebilmek için, Perslerin bo-yunduruğuna vurulmuş olan Antakyalıların boyunlarını Pers krallarından ve Pers yasalarından kurtardık. Sonrasında, Carrhae ile diğer şehirleri de Roma İmparatorluğuna geri kattık. Nisibis'e kadar gittik, hatta eğer tanrılar razı olursa Ctesiphon'a kadar gideceğiz. *Prefectus*'umuz ve kayınpederimiz Timesitheus iyi olsun yeter! Çünkü, bütün bunları onun önderliği ve tertipleri sayesinde başardık ve gelecekte de başka başarılar elde edeceğiz. Artık size düşen, şükran törenleri düzenlemek, bizleri tanrılara övmek ve Timesitheus'a teşekkür etmektir.”

4 Raseina (İdlib, Resulayn) bölgesinde önemli bir zafer kazanılmıştı, ayrıca bkz. *Amm. Marc.*, XXIII. 5, 17.

5 Böyle bir yer bilinmiyor, muhtemelen metinde hata var. *L.*

Bu söylev senatoya okunduktan sonra, Persleri yenmiş olduğundan ötürü Gordianus için bir Pers zafer alayı düzenlemek amacıyla, dört filin çektiği bir araba, Timesitheus için altı atın çektiği bir araba, bir zafer alayı arabası ve şu yazıt hazırlandı:

“İmparatorların babası, muhafız alayının ve bütün şehrin başkanı, devletin koruyucusu, muhteşem bir adam olan Timesitheus’a Roma senatosu ve halkı şükranlarını sunuyor.”

XXVIII. Ne var ki böylesi bir refah ortamı uzun sürmedi. Birçok kişinin söylediğine göre, Timesitheus’tan sonra muhafız alayı komutanı yapılan Philippus’un⁶ tertiplediği bir komplo ile, ya da başkalarının söylediği üzere bir hastalık yüzünden, Timesitheus öldü ve ardında varisi olarak Roma devletini bıraktı. Sahip olduğu her şey şehir hazinesine koyuldu. Bu adam kamu işlerini o kadar başarılı bir şekilde icra etmişti ki, Roma halkının bir ordusunu ve imparatorunu bulundurmaya gerek duyacak, bir yıl boyunca yetecek ucuz şarap, tahıl, domuz eti, arpa ve samanı olmayan hiçbir büyük sınır kenti kalmamıştı. Diğer küçük şehirlerin bazılarında otuz, bazılarında kırk, bazılarında ise altmış günlük erzak vardı ki kısa süre öncesine kadar bu istihkak ancak on beş günlüktü. Ayrıca, Timesitheus *praefectus*’luğu esnasında adamlarının silahlarını sık sık kontrol ederdi. Hiçbir yaşlı adamın askerlik hizmeti yapmasına, hiçbir oğlanın da tayin almasına izin vermezdi. Ordugâhlara ve siperlere kadar gider, hatta geceleyin sık sık nöbetçileri ziyaret ederdi. İmparatoru ve devleti çok sevdiği için herkes de onu severdi. *Tribunus*’lar ve komutanlar ona hem o kadar çok sevgi hem de o kadar çok korku beslerdi ki hiçbir yanlış şey yapmak istemez, bunun sonucunda da hiçbir yanlışla düşmezlerdi. Söylenene göre Philippus birçok sebepten ötürü ondan çok korkuyordu ve bu yüzden hekimlerle birlikte onun canına kastetmişti. Komplosunu şu şekilde yaptı: Timesitheus o zaman ishale yakalanmıştı ve hekimleri bunun için ona bir ilaç içmesini söylemişti. Söylenene göre bu ilacı değiştirip ona, vücudunu daha da gevşetecek bir ilaç vermişler, daha sonra da ölmüş.

6 İmparator Arap Philippus.

XXIX. Arrianus ve Papus'un konsül olduğu yıl Timesitheus öldüğü zaman onun yerine Arap Philippus muhafız alayı komutanı yapıldı. Bu adam alt tabaka bir aileden geliyordu fakat küstah biriydi, artık bu büyük makama ve bunun getirdiği muazzam olanaklara birdenbire sahip olduğu için kendini hiç tutamaz oldu ve derhal, onu babası yerine koyan Gordianus'a karşı askerler vasıtasıyla komplo kurmaya başladı. Bu olaylar şöyle gelişti: Daha önce belirttiğimiz üzere Timesitheus her yerde o kadar fazla iâşe stoklamıştı ki Roma yönetimi zor duruma düşemez gibi görünüyordu. Ne var ki Philippus ilk önce tahıl gemilerinin rotasını değiştirdi ve askerleri, erzak alamayacakları mevkilere gönderdi. Böylece hemen askerleri Gordianus'a karşı kıskırtmış oldu, çünkü Philippus'un kurduğu bu komployla genç imparatora ihanet ettiğini bilmiyorlardı. Dahası Philippus, Gordianus'un genç biri olduğu ve imparatorluğu yönetemediği, orduya komuta edebilecek ve devlet yönetimini bilen bir kişinin imparator olmasının daha iyi olacağı yönünde askerler arasında dedikodu çıkardı. Ayrıca yolsuzluk yaparak eşraf kesiminin desteğini kazandı, en sonunda açık bir şekilde onun imparatorluk yapmasını istemeye başladılar. Gordianus'un dostları ilk başlarda buna büyük bir şiddetle karşı çıktı, fakat askerler nihayetinde açlığa boyun eğince Philippus'a imparatorluk verildi, ordu da Philippus'un Gordianus'la eşit yetkilerle, bir nevi devlet koruyucusu olarak hüküm sürmesini buyurdu.

XXX. İmparatorluk yetkisini elde eden Philippus Gordianus'a karşı müthiş bir küstahlık göstermeye başladı. Kendisinin bir imparator oğlu olan imparator ve son derece asil bir ailenin çocuğu olduğunun farkında olan Gordianus ise, alt tabakadan gelen bu adamın küstahlığına katlanamıyordu. Nitekim bir kürsüye çıktı, *praefectus*'u olarak akrabası Maecius Gordianus da yanındaydı. Philippus'un imparatorluk yetkisinin elinden alınması umuduyla subaylara ve askerlere yakındı. Fakat, Philippus'u geçmişte kendisine gösterilen lütufları umursamamakla ve nankör olmakla suçladığı bu yakınmasıyla hiçbir şey elde edemedi. Daha sonra da, komutanlara karşı açık bir propaganda yaparak askerlerden tercihlerini yapmasını istedi, fakat Philippus'un entrikalarının sonucu olarak askerlerin nezdinde Philippus'un ardına düştü. Sonrasında, herkesin kendisini ikinci planda tuttuğunu görünce en azından

Philippus'la yetkilerinin eşit olmasını istese de bunu da elde edemedi. Bundan sonra Caesar makamında kalmayı istedi ama bu da olmadı. Philippus'un *praefectus*'undan da talepte bulunsa da bu da nafiye. Son isteği olarak Philippus'un kendisini bir komutan yapıp yaşamasına izin vermesini talep etti. Philippus buna neredeyse razı olmuştu; kendisi konuşmamış, baş işaretleri ve tavsiyelerle her şeyi dostları vasıtasıyla yapmıştı. Ne var ki Roma halkı ve senatosunun, bütün Afrika ve Suriye'nin, hatta bütün Roma dünyasının Gordianus'a sevgi göstermesi, asil bir aileden gelmesi ve imparator oğlu ve torunu olması, bütün devleti ciddi savaşlar yapmak suretiyle kurtarması dolayısıyla, olur da ordu fikrini değiştirirse, istendiği takdirde tekrar Gordianus'a imparatorluk verebileceklerini, ayrıca askerlerin Gordianus'a karşı duyduğu hiddetin açıklıktan kaynaklandığını düşünerek genç imparatoru hakaretler eşliğinde oradan götürttü, üzerini soydurdu ve idam ettirdi.⁷ İlk başta emirleri uygulanmasa da daha sonra uygulandı. Philippus, işte böylesine haksız ve saygısız bir şekilde imparator oldu.

XXXI. III. Gordianus altı yıl tahtta kaldı. Bu olaylar yaşanırken, İskitlerin kralı olan Argunt, özellikle de tavsiyeleri sayesinde devletin yönetildiği Timesitheus'un öldürüldüğünü öğrendiği için sınırlarındaki toprakları yağmalamaya başladı.

Philippus, imparatorluğu kan dökerek elde etmiş gibi görünmek adına Roma'ya bir mektup gönderdi. Bu mektupta Gordianus'un bir hastalıktan öldüğünü, kendisinin de bütün ordu tarafından imparator seçildiğini söyledi. Senato, bu olaylara dair hiçbir haberi olmadığı için bu mektuba kandı ve Philippus'u imparator ilan etti, Augustus diye tanıdı ve genç Gordianus'u tanrı mertebesine yükseltti.

III. Gordianus neşeli bir genç adamdı, yakışıklı, herkesin sevdiği ve kabul ettiği biriydi, hayatı canlı yaşardı, edebiyat alanında yetkindi; yaşı haricinde imparatorluk için vasıfsız olduğu bir konu yoktu. Philippus'un komplosundan önce halk, senato ve ordu onu, daha önceki hiçbir imparatoru sevmediği kadar çok sevdi. Cordus, bütün askerlerin ve senatonun onu oğulları olarak gördüğünü, bütün halkın da çok değerli biri olarak değerlendirdiğini söylediler. Philippus onu öldürdükten sonra Gordianus'un büstlerini yok

7 Habur Çayı ve Fırat Nehri ağzındaki Circesium yakınlarında öldürüldü. L.

etmemiş, heykellerini ortadan kaldırmamış, isimlerini de sildirmemiş ve imparatoru, beraber komplo yaptığı askerlerin nezdinde dahi tanrısal unvanıyla nitelendirmiş ve ona hem ciddi bir maneviyatla hem de bir yabancıya özgü açıklıqla tapınmıştır.

XXXII. Gordianus'ların evi günümüze kadar gelmiştir. III. Gordianus bu evi son derece hoş bir şekilde süslemişti. Via Praenestina üzerinde başka bir villaları daha vardır, bunun iç avlusunda iki yüz sütun bulunur. Bunların elli tanesi Carystos mermeri, elli tanesi Claudianus mermeri, elli tanesi Firigya mermeri, elli tanesi de Numidia mermerinden yapılmıştır ve hepsi de eşit boyutlardadır. Bu malikanede, yüz ayak uzunluğunda üç tane bazilika ve böyle bir yapıya uygun diğer şeyler de vardır, ayrıca o zamanlar Roma'da bulunanlar haricinde dünyanın başka bir yerinde eş benzeri olmayan hamamlar da vardı.

Senato, Gordianus ailesi için bir kararname çıkarttı ve bu aileden gelen kişilerin, talep edilmedikçe hiçbir zaman devlet görevlisi ya da elçisi olarak hizmet etme gerekliliğinin olmadığını belirtti.

Günümüzde Roma'da, birkaç çeşme ve hamam haricinde Gordianus'un yaptırdığı hiçbir yapı bulunmamaktadır. Söz konusu hamamlar da sivil halk için yapılmıştı ve bu doğrultuda süslenmişti. Gordianus ayrıca, Campus Martius'ta tepenin hemen altında bin ayak uzunluğunda bir revak yaptırmış, arada beş yüz ayak olacak şekilde tam karşısında eşit uzunlukta bir başka revak daha yaptırmayı planlamıştı. Bu aradaki boş alanda her iki tarafta da, defne ağaçları, mersin ağaçları ve şimşir ağaçlarıyla dolu hobi bahçeleri olacak, her iki tarafta da sütunların ve heykelciklerin bulunduğu bin ayak uzunluğunda mozaik bir yürüyüş yolu bulunacaktı. Gezinti amaçlı bu yolun sonunda beş yüz ayak uzunluğunda bir bazilika olacaktı. Buna ek olarak Timesitheus ile bazilikanın arkasında, kendi isminin olduğu yazlık hamamlar yapmayı ve revakların girişinde de kışlık hamamlar yapmayı planlamıştı. Amacı, hobi bahçelerinin ve revakların günlük kullanıma uygun olmasıydı. Fakat bütün bu planlamanın yapıldığı yerlerde günümüzde vatandaşların yaptığı binalar, bahçeler ve evler yer alıyor.

XXXIII. Gordianus'un iktidarında Roma'da otuz iki fil vardı, bunların on iki tanesini kendisi, on tanesini Alexander göndermişti.

Ayrıca on tane geyik, on kaplan, altmış evcil aslan, otuz evcil leopar, on sırtlan, bin çift imparatorluk gladyatörü, altı su aygırı, bir adet gergedan, on vahşi aslan, on zürafa, on iki yaban eşiği, kırk vahşi at ve sayısız miktarda diğer hayvan çeşidi bulunuyordu. Philippus bütün bunları yüzyıl oyunlarında sergilemiş ya da öldürtmüştür. Gordianus, vahşi, evcil ya da yabani olan bütün bu hayvanları Perslere karşı elde edilen zafer alayında sergilemek istemişti. Fakat bu resmî yemini hiçbir işe yaramadı. Zira Philippus bütün bu hayvanları yüzyıl oyunlarında sergiledi. Şehrin kuruluşunun bininci yılına denk gelen bu şöenlerde hem gladyatör oyunları hem de hipodrom yarışları yapıldı. Bu, Philippus ve oğlunun konsül olduğu yıl yaşandı.

Cordus, Gaius Iulius Caesar'ın anısının Gordianus için tekrarlandığını anlatır. İki Philippus da öldürüldükten sonra, Gordianus'la kılıçla saldıran herkes (söylenenlere göre dokuz kişi vardı) genç imparatora saldırdıkları kendi elleriyle ve kılıçlarıyla kendilerini öldürmüştü.⁸

XXXIV. Üç Gordianus'un hayatı işte bu şekildeydi. Hepsi Augustus ilan edilen bu imparatorlardan ikisi Afrika'da, biri de Persia sınırlarında öldürüldü. Ordu, Persia topraklarında bulunan Circesium yakınlarındaki hisarda Gordianus için bir mezar yaptırdı ve herkesin okuyabilmesi için Yunanca, Latince, Farsça, İbranice ve Mısır alfabesiyle şu yazıtı yazdırdı:

“Pers fatihi, Got fatihi, Sarmat fatihi, Roma'daki isyanları bastıran, Cermen fatihi, fakat Philippus'ları alt edemeyen tanrısız Gordianus'a.”⁹

Yazıtta bu bilgi de eklenmişti, çünkü Gordianus, Philippi Ovasındaki gayrinizami bir muharebede Alan'lar karşısında yenilgi almıştı ve geri çekilmek zorunda kalmıştı. Fakat bu yazıt aynı zamanda, genç imparatorun iki Philippus tarafından öldürüldüğünü de ima ediyor gibi görünüyor. Söylenene göre Licinius, imparator olduğu zaman bu yazıtı yok etmiş, çünkü Philippus'ların soyundan geliyormuş gibi gözükme istiyormuş. Bilmeye değer hiçbir şey dikkatinizden kaçmasın diye araştırdığım bütün bilgiler işte bunlardır, yüce Constantinus.

8 Iulius Caesar'ın suikastını planlayan kişilerin büyük kısmı, ölümünden sonraki iç savaşta öldürülmüştü.

9 Bu yazıtın gerçekliği şüphelidir. L.

MAXIMUS VE BALBINUS

Yazan: IULIUS CAPITOLINUS

I. Büyük Gordianus Afrika'da oğluyla birlikte öldürüldüğünde Maximinus, Gordianus'lar Augustus ilan edildiği için intikam almak amacıyla öfke içinde Roma'ya yürümüştü. Bu esnada büyük bir korku içerisinde olan senato, Apollon Oyunlarının¹ gerçekleştiği 9 Temmuz günü, bu çıldırmış adama karşı bir çare aramak amacıyla Concordia Tapınağına gitti. Maximus ve Balbinus adında, eski konsül ve seçkin bir aile mensubu iki kişi vardı. Birçok tarih kitabında Maximus adı yerine Pupienus verilir, fakat hem Dexippos hem de Arrianos, Maximus ve Balbinus'un Gordianus'lardan sonra Maximinus'a karşı seçildiğini söyler. Bunlardan biri iyi karakteri, diğeri de yiğitliği ve metanetiyle ünlüydü. Bu iki adam senato binasına geldi, çehrelerinde açık bir şekilde Maximinus'un şehre yaklaşmasına karşı duydukları korku vardı. Senato oturumunda konsül, diğer gündem maddelerini tartışmaya açınca ilk fikrini söyleyen kişi şöyle konuştu:

“Küçük işlerle uğraşıyorsunuz! Dünya alevler içinde yanıyorken biz burada, senato binasında yaşlı kadınların dertleriyle meşgul oluyoruz. Sizin ve benim daha önceden vatan haini ilan ettiğimiz Maximinus bize karşı saldırıya geçmişken ve sığındığımız iki Gordianus

1 6-13 Temmuz tarihlerinde gerçekleşiyordu.

da öldürölmüşken, ayrıca sıkıntıdan kurtulabileceğimiz hiçbir deva yokken tapınak restorasyonları, bazilika süslemeleri, Titus Hamamı ya da amfitiyatro inşası üzerinde tartışmamızın bize ne faydası olur? Öyleyse, yeni imparatorlar atayın, ey seçilmiş babalar. Neden oyalanıyorsunuz? Herkes kendisi için korkuyorken, cesaret yerine korku göstermeyin ve metanetinizi kaybetmeyin.”

II. Bunun üzerine herkes sessizliğe büründü. Daha sonra, yaş olarak daha büyük ve erdemleri, cesareti ve metaneti dolayısıyla ünlü bir adam olan Maximus kendi fikrini aktarmaya ve iki tane imparator seçilmesi gerektiğini söylemeye başlayınca, Ulpus ailesinin bir üyesi olan Vettius Sabinus, konsülden söz hakkı isteyerek şöyle konuştu:

“Bir devrim yapıyorken plan yapılması değil uygulanması gerektiğinin farkındayım, seçilmiş babalar. Olaylar cereyan ediyorken uzun uzadıya konuşmalar yapmaktan kaçınmalıyız. Herkes kendi boynuna baksın, karısını, çocuklarını, babasının ya da dedesinin mallarını düşünsün. Kindar, vahşi ve eli kanlı bir adam olan, şimdi davası yüzünden çok daha zalim biri gibi görünen Maximinus bütün bunları tehdit ediyor! Her yere ordugâh kurmuş, savaş nizamı almış şekilde şehre yürüyor. Sizler de burada oturmuş, boş tartışmalarla günü heba ediyorsunuz. Uzunca bir konuşmaya yapmanın hiç gereği yok; bir imparator ilan etmeli, ya da iki tane devlet lideri ilan etmeliyiz, biri sivil, diğeri askerî işleri yürütecek, biri şehirde kalacak, diğeri de bir orduyla bu haydutların karşısına çıkacak. Dolayısıyla ben, Maximus ve Balbinus’u imparator adayları olarak gösteriyorum. Bunlardan biri, parlak cesareti sayesinde alt tabakadan gelen soyunu gizleyecek kadar savaş konusunda iyidir, diğeri ise asil bir soydan gelmesi kadar hem hoşgörölü olması hem de saygın bir hayat yaşaması ve en küçük yaşlarından itibaren daima edebiyat ve bilimle ilgilenen biri olması dolayısıyla devlet için çok değerlidir. Eğer bunlar sizin için uygun kişilerse teklifimi onaylayın ya da bunlardan daha iyi kişiler gösterin. İşte, ey seçilmiş babalar, benim tavsiyemi gördünüz. Bu, benim için sizden daha riskli bir şey belki de, fakat bu kişileri ya da başkalarını imparator ilan etmezseniz sizin için de asla güvenli olamaz.”

Bunun üzerine senatörler şu şekilde haykırdı:

“Bu doğru, bu adil. Hepimiz, Sabinus’un fikrine katılıyoruz. Maximus ve Balbinus Augustus, tanrılar sizi korusun. Tanrılar sizi imparator ilan etti, tanrılar sizi korusun. Senatoyu haydutlardan koruyun. Sizze, haydutlara karşı yapılacak savaşın komutasını veriyoruz. Vatan haini Maximinus ve oğluna ölüm! Vatan hainini haklayın. Sizler, senatonun nezdinde mutlusunuz, devlet de sizin yönetiminizde mutlu. Senatonun size verdiği görevi cesurca yerine getirin, senatonun size verdiği görevi memnuniyetle kabul edin.”

III. Bu ve diğer tezahüratlarla Maximus ve Balbinus imparator oldu. Bu ikisi senatodan çıktıktan sonra ilk olarak Capitolium’a gidip kurban kesti, daha sonra da halkı Rostra’ya davet etti. Senatonun kararı ve imparator seçilmeleri hakkında konuşma yaptıktan sonra, şans eseri orada olan bazı askerlerle birlikte Roma halkı “Hepimiz, Gordianus’un Caesar ilan edilmesini talep ediyoruz!” diye haykırdı. Bu Gordianus, büyük Gordianus’un kızının oğluydu ve o zaman, birçok kişinin belirttiği üzere 14 yaşındaydı. Nitekim Gordianus derhal bulundu ve o gün geçirilen yeni bir tür senato kararıyla senato binasına getirilip Caesar ilan edildi.

IV. Yeni imparatorların ilk yasa tasarısı, Gordianus’ların tanrısız ilan edilmesi oldu. Bazıları, sadece büyük Gordianus’un tanrısız ilan edildiğini düşünür, fakat Iunius Cordus’un yazdığı birçok kitaptan birinde her iki Gordianus’un da tanrısız ilan edildiğini yazdığını hatırlıyorum. Büyük Gordianus, kendisini asarak canını almışken küçük Gordianus savaşta ölmüştü ve dolayısıyla daha çok saygıyı hak ediyordu. Bu tasarıdan sonra şehir başkanlığına, ağırbaşlı ve Maximus’un karakterine uygun bir adam olan Sabinus, muhafız alayı komutanlığına ise Pinarius Valens getirildi.

İmparatorların icraatları hakkında konuşmadan önce bunların mizacı ve soyundan bahsetmek daha uygun gibi görünüyor. Bunu, Iunius Cordus’un her detayı anlatması gibi değil de Suetonius Tranquillus ve Valerius Marcellinus’un anlatım üslubu gibi

yapacağım. Bütün bu dönemin tarihini yazmış olan Curius Fortunatianus² birkaç konuya değinmişken Cordus, bazıı kulağa hiç de gerçek gibi gelmeyen çokça detay yazmıştır.

V. Maximus'un babası da Maximus adında biriydi. Bu adam pleb sınıfından geliyordu, bazılarına göre bir nalbant, bazılarına göre ise araba ustasıydı. Karısının adı Prima'ydı ve Maximus bu evlilikten doğmuştu, lakin diğer dört erkek ve dört kız çocuk, ergenlik çağına gelemeden ölmüştü. Rivayete göre Maximus'un doğumu esnasında bir kartal, evlerindeki dar bir gedğin havaya doğru açıldığı bölgeye büyük bir et parçası düşürmüştü. Dinî bir korkudan ötürü kimse bu ete dokunmaya cesaret edemeyince kartal eti tekrar almış ve en yakındaki tapınak olan Iuppiter Praestes³ Tapınağına götürmüştü. O zamanlar bu bir kehanet gibi gözükmemişti, fakat bu öylesine olmuş bir şey değildi ve Maximus'un gelecekte imparator olacağını gösteriyordu.

Maximus'un bütün çocukluğu, Pinarius adındaki akrabasının evinde geçti. İmparator olur olmaz bu adamı hemen muhafız alayı komutanı yapmıştır. Maximus, dil bilgisi ve retorik dallarına çok ilgi göstermedi, sanki hep bir asker cesareti ve disiplinine sahip gibiydi. Daha sonra bir askerî *tribunus* oldu ve birçok birliğe komuta etti, ardından *praetor*'luk yaptı. Bu makam için gereken bütün masrafları, onu evlat edinen ve destekleyen Pescennia Marcellina karşıladı. Bundan sonra ise önce Bithynia, sonra Yunanistan, bundan sonra da Gallia Narbonensis prokonsülü oldu. Ayrıca *legatus* olarak Sarmatlara karşı gönderildi ve bunlara karşı Illyricum'da galip geldi. Buradan Ren'e gönderildi ve Cermenlere karşı bir savaş yaparak iyi sonuçlar elde etti. Bundan sonra, son derece akıllı, muktedir ve kararlı bir şehir başkanı olduğunu kanıtladı. Her ne kadar yeni bir ailenin üyesi olsa da sanki asil bir aileden geliyormuş gibiydi, nitekim yasalara aykırı olmasına rağmen senato ona imparatorluk

2 Ünlü biyografi yazarı Suetonius haricinde V. Marcellinus ve C. Fortunatianus'un herhangi bir eseri günümüze ulaşmamıştır.

3 "Koruyucu" Iuppiter'e, Tibur (bugünkü Tivoli) bölgesinde tapınılıyordu fakat bu tanrıya adanmış Roma'da bir tapınak yoktu. *L.*

yetkisi verdi. O zaman senatoda, devlet lideri unvanını almaya layık daha uygun bir adamın olmadığını herkes kabul etmişti.

VI. Birçok kişi daha az detay vermemi istediğinden Maximus'un yemek yemeye düşkün, şarap konusunda ölçülü, gönül ilişkilerinde son derece ılımlı ve imparatorluk toprakları içinde ve dışında, "kasvetli" unvanını alacak kadar katı biri olduğunu söylemeliyim. Maximus son derece ağırbaşlı bir adamdı ve asık suratlıydı, uzun boylu, oldukça sağlıklı, karakteri küçümsenen biriydi. Fakat buna karşın adil biriydi ve kendi icraatlarının sonu pahasına olsa da asla zalim veya merhametsiz bir adam olmamıştır. Talep edilen şeyleri asla geri çevirmez ve öfkelenmenin doğal olduğu zamanlar haricinde asla sinirlenmezdi. Hiçbir zaman komplo kurmamıştır, kendi fikrine sıkı sıkıya bağlı kalır, kendisinden başka kimseye de güvenmezdi. Dolayısıyla senato onu çok sever, halk ise ondan korkardı; onun şehir başkanı olarak gerçekleştirdiği katı icraatlarını sanki biliyor gibilerdi ve imparator olduğu zaman bunların daha da artacağını düşünüyorlardı.

VII. Balbinus ise asil bir aileden geliyordu. İki kez konsül olan bu adam sayısız eyalette valilik yaptı. Asia, Afrika, Bithynia, Galatia, Pontos, Trakya ve Galya'da sivil yönetimde bulundu ve zaman zaman orduya komuta etti.⁴ Askerî idarede sivil idarede olduğu kadar iyi değildi, fakat yine de doğru, dürüst ve saygın hayat tarzıyla kendisine karşı devasa bir sevgi duyulmasını sağlamıştır. En azından kendi iddiasına göre son derece eski bir aileden, Gnaeus Pompeius'un yardımcılarıyla bir Roma vatandaşı olan Cornelius Balbus Theophanes'in soyundan geliyordu. Balbus, kendi vatanında son derece asil biriydi ve aynı zamanda bir tarih yazarıydı.⁵

4 Bu eyalet ve bölgelerin hiçbirinde lejyon konuşlanmamıştı, komuta etmiş olduğu birlikler ya yardımcı birliklerdi ya da metin hatalıdır.

5 Burada biyografi yazarı Balbus ile Theophanes'i karıştırmış gibi görünüyor. Pompeius'un komutasında İspanya'da savaştıktan sonra Roma vatandaşı olan İspanyali Balbus daha sonra Caesar'ın güvenilir bir muhbiri ve astı olmuştu, hatta Cicero da hi onu mahkemede savunmuştu. Mityleneli Theophanes ise Mithridates Savaşında Pompeius'un yanında idi, savaşa dair bir tarih kitabı yazmıştı ve MÖ 62 yılında Roma vatandaşı olmuştu. Balbus, Theophanes tarafından evlat edinilmişti. *L.*

Balbus da uzun boylu biriydi, muhteşem bedeni ve sefahate aşırı düşkün olmasıyla ünlüydü. Büyük serveti onu buna teşvik eden şeydi, çünkü hem elde ettiği mirası dolayısıyla zengindi hem de birçok vasiyetten kendi elde ettiği parası çoktu. Belagat konusunda parlak biriydi, ayrıca şiir konusunda çağının şairleri arasında önemli bir konumdaydı.⁶ Şaraba, yemeklere ve aşk ilişkilerine düşkündü, zarif giyinirdi, halk için kabul edilebilir biri olmasına mâni hiçbir şey yoktu. Senato da onu çok severdi.

Her bir imparatorun hayatına dair bulduğumuz bilgiler bunlardır. Bazıları, bu iki imparatorun Sallustius'un⁷ Cato ile Caesar'ı kıyaslaması gibi kıyaslanması gerektiğini düşünür. Buna göre biri daha katı, diğeri ise merhametli, biri erdemliyen diğeri kararlı, biri hiçbir şekilde cömert değilken diğeri her türlü servete sahipti.

VIII. İşte iki imparatorun karakteri ve soyu bu şekildedir. Bütün imparatorluk unvanları ve alametleri kendilerine verildi, ayrıca *tribinus* yetkisi, prokonsül yetkisi, pontifex maximus makamı, Vatanın Babası unvanı da alarak imparatorluk yapmaya başladılar. Lakin, iki imparator Capitolum'da kurban kesiyorken Roma halkı, Maximus'un imparator olmasına karşı çıktı. Çünkü halk onun katılığından korkuyordu ve bunun senato için son derece kabul edilebilir, kendileri içinse son derece tehlikeli olduğunu düşünüyorlardı. Bu sebepten, daha önce de söylediğimiz gibi genç Gordianus'un liderleri olmasını talep ettiler ve bu talepleri derhal yerine getirildi. Silahlı hizmetliler Gordianus'un torununa Caesar unvanını bahşedene dek Maximus ve Balbinus'un saraya gitmesine izin vermediler. Bu gerçekleşikten sonra kutsal ritüeller yerine getirildi, hipodromda tiyatro gösterileri ve müsabakalar düzenlendi, ayrıca gladyatör oyunları da yapıldı. Sonrasında Maximus, Capitolum'da yemin ettikten sonra muazzam bir orduyla Maximinus'a karşı savaşmak için yola çıktı. Muhafız alayı ise Roma'da kaldı.

6 Hiçbir şiiri bilinmiyor. *İ.*

7 MÖ I. yüzyıl Romalı tarihçisi ve senatör.

İmparatorların bir savaşa giderken gladyatör ve vahşi hayvan gösterileri düzenlemesine dair geleneğin ne zaman ortaya çıktığını burada kısaca ele alacağız. Eskilerden birçok kişi bunun, Roma vatandaşlarının kanının bir savaş kisvesi altında sunulması Neme-sis'in (Talih'in bir intikamcı gücü) tatmin edilmesi amacıyla düş-manlara karşı yapılan dinî bir ritüel olduğunu söyler.⁸ Başkaları ise kitaplarında, Romalıların savaşa çıkmak üzereyken, savaşta silahlı düşmanlara karşı korkmamak ya da yaralanma ve kan dökülme du-rumlarında tir tir titrememek için savaşı, yaralanmayı, demiri ve kendileri arasında mücadele eden çıplak adamları görmenin gerekli olduğunu düşündüğünü söylemiştir. Bence bu, gerçeğe daha yakın olan bilgidir.

IX. Maximus savaş için yola çıktığında muhafız alayı Roma'da kaldı. Bu askerler ve halk arasında öylesine büyük bir ayaklanma çıktı ki bu, bir iç savaşın çıkmasına,⁹ Roma'nın çok büyük bir kısmının yanmasına, tapınakların kirletilmesine ve bütün sokakların kana bulanmasına sebep oldu, çünkü Balbinus adındaki ılımlı bir adam bu ayaklanmayı bastırmada başarılı olamadı. Bu adam halkın ara-sına gidip her geçen kişiye ellerini uzattı ve taş atışlarıyla neredeyse yaralandı, hatta bazılarına göre sopayla dövüldü. Erguvanlar için-deki genç Gordianus, oldukça uzun bir adamın boynuna oturmuş şekilde halka kendini göstermemiş olsaydı Balbinus da ayaklanmayı bastıramayacaktı. Gordianus görüldüğünde halk ve askerler uzlaştı ve ona duydukları sevgiden ötürü karışıklığa son verdiler. O yaşta bu kadar çok sevilen başka kimse yoktu, bu da dedesi ve amcasının Afrika'da Maximinus'a karşı Roma halkı uğruna savaşarak ölmesin-den kaynaklanıyordu. Romalıların nezdinde büyük insanların icra-atlarının anısı işte bu kadar güçlüdür.

8 Burada biyografi yazarı yanlış bilgi veriyor. Gladyatör gösterileri Roma'ya Etru-ria'dan gelmişti ve cenaze törenlerinde düzenlenirdi. *L.*

9 Bu karışıklık ve çatışmalar III. Gordianus'un Caesar ilan edilmesiyle çıkmıştı, bkz. *Maxim.*, XX. 6; *Gord.*, XXII. *L.*

X. Maximus savaş için yola çıktıktan sonra senato, Maximinus her yerde zarara uğratılsın diye bütün şehirlerin erzak, silah, savunma tahkimatları ve surları hazırlaması amacıyla konsül, praetor, aedilis ve tribunus'ları gönderdi. Ayrıca, vatan haini hiçbir şey bulamasın diye tarlalardaki bütün mahsullerin de şehirlere toplanması emre edildi. Ek olarak, Maximinus'a her kim yardım ederse onun vatan haini yerine koyulacağı yönündeki yazılı emirlerle bütün eyaletlere muhbirler gönderildi.

Bu esnada Roma'da halk ile askerler arasında ikinci kez ayaklanma çıktı. Balbinus, hiç kimsenin kulak asmadığı bin tane kararname yayımladıktan sonra gazi askerler, muhafız alayıyla birlikte muhafız alayı ordugâhına gitti, halk burada bu askerleri kuşatmaya başlamıştı. Eğer halk su borularını¹⁰ kesmiş olmasaydı iyi ilişkiler asla tesis edilmeyecekti. Diğer taraftan şehirde, askerlerin barışçıl bir şekilde şehre geldiği açıklanmadan önce çatılardan kiremitler atıldı ve evlerdeki bütün testiler ortaya fırlatıldı, amaç bu şekilde yaparak şehrin büyük bir kısmının mahvolması ve birçok kişinin mal mülkünün kaybolmasıydı. Çünkü etrafta askerlerle birlikte yağmacılar dolanıyordu ve nerede bulacaklarını bildikleri şeyleri yağmalıyorlardı.

XI. Roma'da bunlar yaşanırken Maximus (ya da Pupienus) Ravenna'da muazzam bir savaş hazırlığı içerisindeydi. Maximinus'tan o kadar çok korkuyordu ki ona dair sık sık, bir insana karşı değil bir tepegöze karşı savaştığını belirtiyordu. Fakat Maximinus, Aquileia'da öyle büyük bir yenilgiye uğratıldı ki kendi adamlarıyla birlikte öldürüldü ve oğlununkiyle birlikte kellesi Ravenna'ya getirildi, Maximus bunları Roma'ya gönderdi. Bu noktada Aquileia sakinlerinin Romalılara karşı gösterdiği sadakati göz ardı etmemeliyiz, zira söylenene göre ok atabilmek amacıyla yay yapmak için kadınların saçlarını kesmişlerdi.

O zaman çok daha büyük bir korku duyan Balbinus öylesine memnuniyet duymuştu ki, Maximinus'un kellesi kendisine getirildiğinde yüz tane kurban kesti. Yüz kurban kesme ritüeli şu şekilde yapılır: Çimenden yüz tane sunak bir yerde yapılır, bunların önünde

10 Ordugâhı besleyen su boruları.

yüz domuz ve yüz kuzu kesilir. Ayrıca, eğer bu kurbanı imparator kesiyorsa yüz tane aslan, yüz kartal ve bu tür diğer hayvanlardan yüz tanesi daha kesilir. Rivayete göre bir zamanlar salgınla boğuşan Yunanlar böyle yapmıştı ve birçok Roma imparatorunun da böyle yaptığı bilinir.¹¹

XII. Bu kurbanlar kesildikten sonra Balbinus, ordusu ve levazımatı hiç zarar görmemiş bir şekilde Ravenna'dan dönmekte olan Maximus'u büyük bir keyifle beklemeye başladı. Maximinus gerçekten de Aquileia'lılar tarafından yenilmişti ve orada bir miktar askerle eski konsül Crispinus ve Menophilus bulunuyordu. Bunlar senato tarafından oraya gönderilmişti. Maximus, Alplere kadarki bölgede her şeyi güvene ve sağlama almak ve eğer Maximinus'u destekleyen herhangi bir barbar kalmışsa onlar bastırmak için Aquileia'ya kadar gitmişti. Cordus'un verdiği listeye göre aralarında dört tanesinin konsül, sekiz tanesinin *praetor*, sekiz tanesinin de *quaestor* olduğu senatonun yirmi tane delegesi Maximus'la karşılaşması için taçlarla birlikte gönderildi ve onun için atın üzerinde altın heykellerin yapılacağına dair senato kararı çıkarıldı. Balbinus buna biraz sinirlenmişti, çünkü Maximus Ravenna'da hiçbir şey yapmadan öylece beklemişken kendisi Roma'daki büyük savaşı bastırmıştı. Fakat dileği öyle büyüktü ki Maximus, sırf Maximinus'a karşı bir savaşa çıktığı için, elde ettiğini bile bilmediği bir zafer hükme bağlanmıştı. Nitekim, Maximinus'un ordusunu alan Maximus, muazzam bir heyet ve kalabalıkla şehre geldi. Askerler, kendi seçtikleri bir imparatoru kaybetmelerine, şimdiki imparatorların da senato tarafından seçilmiş olmasına kederleniyordu. Bu kederlerini gizleyememişlerdi ve hepsinin yüzünden okunuyordu. Maximus geçmişe dair olayların bağışlanması gerektiğini söyleyerek daha önce sık sık askerlere hitap etmiş olmasına, onlara yüksek maaş vermesine ve seçildikleri her türlü mevkideki yardımcı birlikleri terhis etmesine rağmen askerler

11 *Hecatombe* olarak bilinen bu ritüele dair verilen bilgiler şüphelidir, Klasik dönemde bu, büyük kurban törenlerine verilen genel isimdi, bkz. *Il.* XXIII. 146; *Od.* III. 7 ve 59. Büyükbaşlar kadar küçükbaşlar da kurban edilebiliyordu. *L.*

artık kendilerini konuşmaktan alıkoyamıyordu. Askerlerin zihinleri bir kez nefretle doldu mu bir daha dizginlenemez. Kendilerine dair senato bildirgelerini duyduklarında Maximus ve Balbinus'a karşı daha da öfkelenildiler ve her gün kendi aralarında kimi imparator ilan etsek diye tartışmaya başladılar.

XIII. Askerlerin öfkelenildiği senato kararı şu şekildeydi: Balbinus, Gordianus, senato ve Roma halkı, şehre girmekte olan Maximus'u karşılamaya gittiğinde ilk başta askerlere dair bildirgeler açıklandı. Bundan sonra senato binasına gittiler, burada her zamanki gibi bildirgeler sunulduktan sonra senatörler şöyle dedi: "İşte imparatorlar böylesine akıllı bir şekilde seçildi, ahmakların seçtiği imparatorlar da böyle yitip gitti". Bu sözden Maximinus'un ordu tarafından, Maximus ve Balbinus'un ise senatörler tarafından seçildiği anlaşılmıştı. Bunu duyan askerler, özellikle de orduya karşı zafer alayı düzenliyor gibi görünen senatoya karşı daha da çok öfkelenildi.

Balbinus ve Maximus, büyük bir ılımlılıkla şehri yönetmeye başladı. Senato ve Roma halkı bundan büyük memnuniyet duyuyordu. Yeni imparatorlar senatoya büyük saygı gösteriyordu, muhtemem yasalar çıkardılar, adaletli bir şekilde mahkemeleri yürüttüler ve devletin askerî işlerini büyük bir bilgelikle planladılar. Maximus'un Parthlara, Balbinus'un da Cermenlere karşı savaşa çıkması, genç Gordianus'un ise Roma'da kalması kararlaştırıldığında, imparatorları öldürmek için fırsat kollayan fakat Maximus ile Balbinus'un yanında hep bir Cermen muhafız birliği olduğundan bu fırsatı bulmayan askerler her gün daha da öfkelenmeye başladı.

XIV. Maximus ile Balbinus arasında da bir anlaşmazlık vardı ve bu pek dillendirilmeyen bir şeydi, ayrıca görülen bir şey değil tahmin edilen bir şeydi. Çünkü Balbinus, alt tabakadan gelmesi dolayısıyla Maximus'u hor görüyor, Maximus da iradesi zayıf olduğu gerekçeyle Balbinus'u küçümsüyordu. İşte bu durum askerlere bir fırsat verdi, çünkü anlaşmazlık içinde olan imparatorların kolay bir şekilde öldürülebileceğini biliyorlardı. Nihayetinde, bir gün düzenlenen

tiyatro oyunlarından sonra birçok asker ve saray hizmetlisi meşgulken imparatorlar da sarayda Cermen muhafızlarla birlikte bulunuyorlarken askerler bunlara saldırdı. Askerlerin bu şekilde isyan başlatmasıyla Maximus'a, Cermenleri çağırmasa bu ayaklanmadan ve kargaşadan kurtulamayacağı söylendi, söz konusu muhafızlar da o zaman şans eseri Balbinus ile birlikte sarayın başka bir yerindeydi. Ne var ki, tek başına imparator olmak istediğine inandığı Maximus'un muhafızları kendisine karşı kullanmak için istediğinden şüphelenen Balbinus ilk başta bunu reddetti ve sonra tartışmaya girdi. Bu tartışma esnasında askerler imparatorlara geldi, onların imparatorluk kıyafetlerini çıkarıp hakaretler ettiler, daha sonra da sürükleyerek saraydan çıkardılar. Şehrin ortasından hızla ordugâha götürdüler, fakat Cermen muhafızların imparatorları korumak için takibe geçtiğini öğrenince iki imparatoru da öldürüp sokağın ortasında bıraktılar. Bu esnada Gordianus Caesar askerler tarafından havaya kaldırıldı ve imparator (yani Augustus) olarak selamlandı. O zaman orada başka kimse yoktu. Ardından, senatoyu ve halkı yuhalayan askerler derhal ordugâha çekildi. Artık imparatorları öldürüldüğü için gereksiz yere çatışmaya girmek istemeyen Cermen muhafızlar ise şehrin dışındaki yerlerine çekildi.

XV. İşte bu iki iyi imparatorun sonu böyle oldu. Hayatları ve karakterleri böyle bir sonu hak etmemişti. Çünkü, herkesin anlayabileceği bir şey olduğu üzere Maximus'tan daha cesur, Balbinus'tan da daha nazik kimse yoktu. Senato, bu yetkisi elindeyken kötü kişileri de imparator seçmemişti. Ek olarak bu imparatorlar birçok makam ve yetkide bulunarak kedilerini kanıtlamıştı, zira birisi iki kez konsül ve bir kez *praefectus*, diğeri ise bir kez konsül ve bir kez *praefectus* olmuştu, ayrıca imparator oldukları zaman yaşları iyice ilerlemişti. Senato ve Maximus'a karşı pek hayranlık duymayan halk bile onları severdi. Maximus'a dair, özellikle de Yunan yazar Herodianos'tan olmak üzere topladığımız bilgiler bunlardır.

Birçok kişi Maximinus'u Aquileia'da yenen kişinin Maximus değil imparator Pupienus olduğunu ve Balbinus ile öldürülenin bu

kişi olduğunu söyler ve Maximus adını kullanmaz. Bu birbiriyle çelişken tarihçilerin bilgi eksikliği ya da kullanılması işte böyle olunca birçok kişi Pupienus'la aynı olan kişiye Maximus demeyi tercih ederken, kendi çağının tarihini yazan Herodianos, Pupienus değil Maximus isminin verir, diğer Yunan yazar Dexippos ise Maximus ve Balbinus'un Gordianus'lardan sonra Maximinus'a karşı imparator ilan edildiğini ve Maximinus'u yenenin Pupienus değil Maximus olduğunu aktarır. Buna ek olarak, genç Gordianus'un muhafız alayı başkanı olduğunu söyleyen ve onun genelde askerlere gösterilmek üzere bir adamın omuzlarında taşındığından habersiz olan tarihçiler konu üzerindeki bilgi eksiklerini gösterir.

Maximus ve Balbinus, Maximinus ve oğlu bazılarına göre iki, bazılarına göre üç yıl tahtta kaldıktan sonra bir yıl imparatorluk yapmıştır.

XVI. Balbinus'un evi bugün dahi Roma'da, Carinae'da görülebilir. Oldukça büyük ve etkileyici olan bu ev hâlen ailesinin mülküdür. Birçok kişinin Pupienus olarak gördüğü Maximus, son derece cesur bir adam olmasına karşın cılız bir adamdı.

Bu imparatorların iktidarı döneminde Carpi kavmi Moesialılara karşı savaş açtı. Bu, İskit Savaşının¹² başlangıcı oldu ve Istria'nın ya da Dexippos'un söylediğine göre Istria şehrinin yok edilmesi de bu döneme denk geldi.

Dexippos, Balbinus'u çokça över ve onun büyük bir cesaret göstererek askerlerin üzerine yürüdüğünü ve böyle öldüğünü söyler. Anlattığına göre bütün felsefi eğitimi almış bir adam olarak ölümden korkmuyormuş. Maximus'un ise, birçok Yunanın söylediği gibi bir adam olmadığını anlatır. Ayrıca Aquileia'lıların Maximinus'a duyduğu nefret o kadar çokmuş ki kadınların saçlarından yay yapıp bu şekilde oklarını atmışlar. Bu imparatorların tarihini araştıran Dexippos ve Herodianos ise Maximus ve Balbinus'un, Gordianus'ların Afrika'daki ölümünden sonra Maximinus'a karşı senato tarafından imparator seçildiğini ve bunlarla birlikte III. Gordianus'un

12 Yani Goth Savaşı. *L.*

da imparator ilan edildiğini söyler. Latince yazan birçok yazarda ise Maximus ismine rastlamadım, Balbinus ile Pupienus'un imparator olduğunu okudum. Bu Pupienus'un Aquileia'da Maximinus'a karşı savaştığı söylenirken daha önce belirtilen yazarlarla göre Maximus, Maximinus'a karşı hiç savaşmamış, Ravenna'da beklerken zaferin elde edildiğini öğrenmiştir. Bana öyle görünüyor ki Pupienus ile Maximus denen kişi aynı kişidir.

XVII. Bu sebepten, söz konusu dönemdeki bir konsül tarafından Maximus ile Balbinus hakkında yazılmış bir tebrik mektubunu burada veriyorum. Bu mektupta konsül, imparatorların, aşağılık haydutların elinden devleti kurtarmalarına mutluluk duymaktadır:

"Claudius Iulianus'tan imparator Pupienus ve Balbinus'a. Iupiter Optimus Maximus'un, ölümsüz tanrıların ve senatonun kararı ve bütün insanlığın fikri doğrultusunda devleti o dinsiz haydudun günahlarından kurtarma işine giriştiğinizi ve Roma yasalarına uygun şekilde iktidara geçeceğinizi, sizin kutsal bildirgelerinizden değil de parlak mevkidaşım Celsus Aelianus'un bana gönderdiği senato kararından ilk öğrendiğimde, şehri korumak için seçildiğinizden ötürü Roma şehrini kutladım; bu ülkeyi özellikle de düşman yağmalarına karşı koruyacağınız için İtalya'yı kutladım; onlara güvenlik umudunu tekrardan getirdiğiniz için, açgözlü despotların hırsı yüzünden paramparça olmuş eyaletleri kutladım; eski rezaletlerini bir kenara bırakıp sizin adınıza, Roma İmparatorluğunun kutsal bir sembolüne sahip oldukları için, her yerde imgelerinizi tapınan lejyonları ve yardımcı birlikleri kutladım, en kutsal ve yenilmez Augustus'lar! Devletin içinde bulunduğu saadeti yeteri kadar ifade edebilmek için hiçbir ses bu kadar güçlü olmayacak, hiçbir konuşma bu kadar mutlu olmayacak, hiçbir deha bu kadar şanslı olmayacak. Bu saadetin ne kadar büyük olduğunu ve nasıl olduğunu iktidarınızın başlangıcından görebiliriz. Roma yasalarını getirdiniz, artık ayaklar altına alınmış adaleti geri sağladınız, ayrıca artık buralardan gitmiş olan merhameti, hayatı, ahlâkı, özgürlüğü ve halef ile varislerin umudunu yeniden sağladınız. Bu şeyleri sayıp

ROMA İMPARATORLARI

dökmek zor, bunları gerektiği gibi anlatabilmek ise daha zor bir iş-
tir. Eyaletlerde her yere cellat gönderen o melun haydut, bunlara biz
senato sınıfına karşı öfke duyduğunu açık bir şekilde itiraf etmişken
hayatlarımızı kurtarmanızı nasıl anlatabilirim ya da tarif edebilirim
ki? Benim gibi önemsiz bir adam dahi, bırakın devletin saadetini,
kendi memnuniyetini açıklayamaz. Tanrılar Roma dünyasının bu
saadetini korusun ve koruyacaktır da. Size baktığımda, söylendi-
ği üzere Kartaca fatihinin tanrılardan istediği şeyi, yani tanrıların
devleti o zamanki gibi korumasını ummaktan başka ne umabilirim
ki? Çünkü bundan daha iyi bir şey yoktur. Öyleyse tanrılardan, gü-
nümüze kadar varlığını zorlu bir şekilde sürdürmüş olan bu devleti,
sizin tesis ettiğiniz durumda korumasını istiyorum.”

XVIII. Bu mektup, Pupienus ile birçoğunun Maximus dediği ki-
şinin aynı kişi olduğunu gösterir. Bu dönemde Yunanlar arasında
Pupienus, Latinler arasında da Maximus kolayca bulunan bir isim
değildir. Yine de Maximinus’a karşı yapılan icraatları bazen Pupie-
nus’un, bazen de Maximus’un gerçekleştirdiği anlatılır.

BİBLİYOGRAFYA

Antik Kaynaklar

Aen. Vergilius, *Aeneis*

Kullanılan Metin: Vergilius, Aeneas (Çev. İ. Z. Eyüboğlu). İstanbul: 2010.

Aug. Suetonius, *Divus Augustus*

Kullanılan Metin: Gaius Suetonius Tranquillus, On İki Caesar'ın Yaşamı (Çev. Fafo Telatar, Gül Özaktürk). Ankara: 2008.

Dom. Suetonius, *Domitianus*

Kullanılan Metin: Gaius Suetonius Tranquillus, On İki Caesar'ın Yaşamı (Çev. Fafo Telatar, Gül Özaktürk). Ankara: 2008.

Dio Cass. Cassius Dio, *Historia Romana*

Kullanılan Metin: Dio's Roman History, Vol. VIII, IX, Ed. E. Capps, T. E. Page, W. H. D. Rouse, L. A. Post, E. H. Warmington, With an English Translation by E. Cary. London: 1925, 1955.

Div. Cicero, *De Divinatione*

Kullanılan Metin: M. Tullii Ciceronis De Divinatione Libri, Ed. V. Thoresen. Kopenhag: 1894.

Epist. (Genç) Plinius, *Epistulae*

Kullanılan Metin: Pliny, Letters Vol I, Ed. E. Capps, T. E. Page, W. H. D. Rouse. London: 1925.

Hdn. Herodianos, *Ab Excessu Divi Marci Libri Octo*

Kullanılan Metinler: Herodiani Ab Excessu Divi Marci Libri Octo, Ed. I. Bekkero. Leipzig: 1885; Herodian in Two Volumes Vol. II, Ed. E. H. Warmington, With an English Translation b C. R. Whittaker. London: 1970.

HN. Plinius, *Naturalis Historia*

Kullanılan Metin: Pliny, Natural History Vol. I, II, III, V, VIII IX, Ed. T. E. Page, E. Capps, W. H. D. Rouse, L. A. Post, E. H. Warmington, With an English Translation by H. Rackham, W. H. S. Jones. London: 1940, 1961, 1963, 1967.

Il. Homeros, İlias

Kullanılan Metin: Homer: The İliad, Vol. I, II, With an English Translation by A. T. Murray. London: 1928, 1976.

Iul. Suetonius, Divus Iulius

Kullanılan Metin: Gaius Suetonius Tranquillus, On İki Caesar'ın Yaşamı (Çev. Fafo Telatar, Gül Özaktürk). Ankara: 2008.

Liv. Titus Livius, Ab Urbe Condita

Kullanılan Metin: Livy in Fourteen Volumes, Vol. I, II, V, VI, VII, VIII, X, Ed. T. E. Page, E. Capps, W. H. D. Rouse, L. A. Post, E. H. Warmington, With an English Translation by B. O. Foster, F. G. Moore. London: 1940, 1943, 1949, 1967.

Mart. Martialis, Epigrammata

Kullanılan Metin: Martial, Epigrams, Ed. E. Capps, T. E. Page, W. H. D. Rouse, With an English Translation by W. C. A. Ker. London: 1920.

Ner. Suetonius, Nero

Kullanılan Metin: Gaius Suetonius Tranquillus, On İki Caesar'ın Yaşamı (Çev. Fafo Telatar, Gül Özaktürk). Ankara: 2008.

Rep. Cicero, De Re Publica

Kullanılan Metin: M. Tulli Ciceronis De Re Publica, De Legibus, Cato Maior De Senectute, Laelius De Amicitia. J. G. F. Powell, Oxford: 2006.

Tib. Suetonius, Tiberius

Kullanılan Metin: Gaius Suetonius Tranquillus, On İki Caesar'ın Yaşamı (Çev. Fafo Telatar, Gül Özaktürk). Ankara: 2008.

Modern Kaynaklar

Cameron 1968: A. Cameron, "Three Notes on the *Historia Augusta*", *CR* 18: s. 17-20.
H. Dessau, "Über Zeit Persönlichkeit der Scriptores Historiae Augustae", *Hermes*, 24. Bd., H. 3. s. 337-392.

N. Baynes, *The Historia Augusta: Its Date and Purpose*, Oxford: 1926.

P. Gurney-L. Gurney, "Disputed Authorship: 30 Biographies and Six Reputed Authors. A New Analysis by Full-Text Lemmatization of the 'Historia Augusta'", *Conference Abstracts of the 1996 Joint International Conference of the ALLC and ACH*, University of Bergen, Norway: 123-125.

P. Gurney-L. Gurney, "The *Scriptores Historiae Augustae*: History and Controversy", *Literary and Linguistic Computing* vol. 13. N. 3: 105-109, 1998.

R. Syme, *Ammianus and the Historia Augusta*, Oxford: 1968.

R. Syme R. Syme, "Not Marius Maximus", *Hermes* 96: s. 494-502: 1968.

Çeviriye Esas Alınan Metin

The *Scriptores Historiae Augustae*, With an English Translation by D. Magie Vol. II. Londra: 1993.

DİZİN

A

Ababa 151
Acholius 8, 108, 135, 147
Aemilius Köprüsü 82
Afer 30
Akhilleus 120, 154, 178
Alanlar 73, 94, 98, 107, 109, 115, 132, 165
Alba 29
Amfiteyatro 83, 94, 114, 204
Anka kuşu 87
Antaeus 155
Antakya 28, 52, 53, 61, 118, 138, 140, 197
Antoninus Hamamı 36
Antoninus Pius 12, 15, 24, 46, 47, 59, 63, 102, 112, 178
Anubis 36
Apamea 85
Apicius 83, 85, 87
Apollinaris 33
Apollon 124, 167, 170, 203
Apollonius 119
Aquila 167, 168, 169, 172, 173, 176, 210, 211, 213, 214, 215
Arabianus 67, 109
Aratus 178
Arca (Caesarea) 97, 106
Arena 48, 73, 93
Argunt 200
Armenia 66, 142, 145
Armenialılar 32, 55
Artabanus 52, 140

Artaxerxes 140, 141
Aslan 158
Astrolog 63, 76, 131, 145, 191
Asya 32, 33, 66
At arabası 72, 73, 90, 93, 124, 130
Athenaeum 122, 178
Athenio 158
Atticus 196
Augustus 11, 12, 35, 37, 39, 40, 45, 53, 58, 66, 67, 69, 78, 81, 85, 96, 97, 99, 100, 101, 102, 104, 105, 118, 123, 128, 141, 156, 162, 163, 164, 165, 166, 170, 177, 179, 182, 185, 188, 189, 191, 192, 193, 195, 196, 200, 202, 203, 205, 213, 215
Aurelius Probus 128
Aurelius Verus 8, 135
Aureus 60, 86, 89, 94, 114, 127, 130
Avidius Cassius 12, 98
Ayı 42, 86, 88, 172, 179

B

Babilliler 33
Baebius Macrianus 99
Balbinus 12, 166, 168, 169, 170, 172, 175, 176, 184, 191, 193, 194, 203, 204, 205, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215
Bal likörü 120, 125
Bassianus 27, 28, 29, 30, 34, 35, 36, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 46, 50, 51, 52, 53, 59, 61, 64, 67, 69, 70, 71, 72, 102, 103, 104

Bayrak 61
 Bazilika 116, 201, 204
 Bithynia 53, 58, 206, 207
 Boks 88
 Borazan 94, 117
 Busiris 157
 Büyük İskender 28, 100, 105, 106, 115,
 119, 120, 122, 126, 136, 145, 147
 Byzantion 28

C

Cadusii 33
 Caelestis 46, 74
 Caelius 92, 166
 Caligula 69, 93, 94, 95, 120
 Campania 180
 Campus Martius 116, 175, 201
 Capelianus 165, 166, 187, 188
 Capitolinum 92, 153
 Carpi 214
 Carrhae 33, 34, 141, 197
 Castor ve Pollux Tapınağı
 Catulus 111
 Censor 130
 Cermenler 18, 160
 Cicero 103, 119, 120, 130, 145, 178,
 180, 181, 207,
 Cilo 29, 31
 Claudius 12, 13, 70, 78, 96, 120, 149,
 215
 Clodius Albinus 12, 24, 98
 Concordia Tapınağı 101, 203
 Constantinus 11, 12, 13, 15, 20, 21, 24,
 39, 95, 96, 147, 151, 202
 Constantius 12, 13, 70
 Cordius 73, 78, 81
 Crispinus 167, 211
 Cuspidius Celerinus 170

D

Dacia 32
 Dalmatia 89
 Delos 116
 Demosthenes 145
 Deve kuşu 86, 90, 92, 94
 Dexippos 8, 135, 175, 176, 178, 183,
 191, 194, 203, 214

Diadem 62

Diadumenianus 12, 35, 46, 47, 48, 49,
 50, 51, 53, 56, 57, 59, 60, 61, 62, 63,
 64, 66, 67, 69, 70, 75, 103, 104
 Diocletianus 11, 12, 13, 15, 20, 21, 58,
 84, 96, 99
 Divan 67, 78, 109, 116, 118, 122, 149,
 164, 185

E

Edebiyat 131
 Edessa 33, 34
 Efendi 56, 67, 77, 78, 99, 195
 Elagabalus 12, 15, 35, 38, 47, 51, 52, 53,
 58, 67, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76,
 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86,
 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 97,
 98, 99, 100, 101, 102, 109, 110, 112,
 114, 116, 121, 122, 124, 125, 127,
 132, 135, 143, 144, 147, 154, 156, 190
 Emesa 52, 53, 69
 Emona 166, 167
 Encolpius 8, 109, 135
 Etiyopya 94
 Etruria 56, 180, 209
 Eudaemon 55, 56

F

Fabia Orestilla 189
 Fabillus 171
 Fabius Gurgus 89
 Fabius Marcellinus 8, 135
 Faiz 112, 115, 116
 Falanks 136
 Fasulye 85
 Faustina 38, 179
 Fil 158
 Flaminia 180

G

Gaius Iulius Caesar 202
 Gallicanus 12, 166, 194
 Galya 27, 31, 61, 143, 144, 146, 156,
 207
 Galyalılar 143
 Gargilius 125
 Gellia 125

Gellius 67
 Gergedan 90, 202
 Germanus 32
 Geta 11, 12, 27, 28, 29, 30, 34, 35, 37,
 39, 40, 41, 42, 43, 44, 47, 64, 152
 Gladatör 209
 Gordianus 7, 17, 47, 64, 83, 95, 149, 161,
 162, 163, 164, 165, 166, 168, 169,
 170, 172, 175, 177, 178, 179, 180,
 181, 182, 183, 184, 185, 187, 188,
 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195,
 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202,
 203, 205, 208, 209, 212, 213, 214
 Gotlar 37, 135, 153
 Gracchus 178, 183
 Gut hastalığı 91
 Gyges 157
Gymnasium 33

H
 Hadım 86, 114, 122, 132, 148, 195, 196
 Hadrianus 11, 13, 15, 22, 24, 40, 44, 69,
 75, 85, 120, 124, 131
 Hebrus 75
 Helvius Pertinax 31, 37, 44
 Herkül 32, 65, 123, 154, 155
 Herodianos 8, 17, 48, 53, 61, 71, 79, 89,
 108, 137, 142, 143, 158, 161, 194,
 213, 214
 Hierocles 73, 81
 Hipodrom 73, 82, 86, 89, 93, 94, 114,
 122, 141, 142, 180, 202, 208

I
 Illyricum 142, 187, 206
 Isis 36, 116
 Istakoz 84
 Iulia 37, 39, 41, 52, 69, 72, 93, 97, 100,
 101
 Iulianus 11, 20, 21, 24, 47, 53, 64, 98,
 215
 Iulius Frontinus 99
 Iulius Granianus 99
 Iulius Silanus 163
 Iunius Cordus 8, 15, 17, 45, 172, 185,
 187, 189, 192, 193, 205

Iuppiter 38, 60, 70, 81, 83, 109, 124,
 128, 206, 215

İ

İbik 85
 İbrahim 119
 İmge 74, 75, 106, 119, 168, 184, 215
 İpek 89
 İsa 119, 131
 İskenderiye 33, 115, 144
 İstiridyel 84

K

Kaplan 158
 Kartaca 46, 162, 165, 179, 183, 185,
 187, 188, 194, 216
 Kartal 62, 63, 206, 211
 Kaval 94
 Kaz 43, 85, 124
 Kibele 33, 71, 74
 Kuyumcu 114
 Kürkçü 114

L

Laelius 181
 Laetus 30
 Latince 2, 25, 54, 55, 62, 69, 95, 99, 119,
 122, 158, 171, 172, 176, 202, 215
 Lejyon 29, 49, 52, 53, 59, 106, 108,
 136, 137, 138, 139, 143, 155, 156,
 207, 215
 II. Lejyon 33
 IV. Lejyon 154, 196
 Licinius 12, 96, 202
 Lucania 32
 Lucilla 30
 Lucius Vindex 98
 Lunus 33, 34

M

Macedonius 159
 Macrinus 12, 33, 35, 38, 46, 47, 48, 49,
 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60,
 61, 63, 64, 65, 66, 69, 70, 71, 72, 75,
 77, 83, 97, 135, 142, 153, 154
 Maecenas 166, 194

- Maecia Faustina 179
 Maecius Marullus 178
 Maesa 52, 53, 69, 93, 97, 100
 Magister officiorum 84
 Mağrubi 159, 179
 Mamaea 52, 72, 79, 98, 100, 108, 111, 116, 156, 173
 Marcus Agrippa 33
 Marcomanni 76
 Marcus Aurelius 12, 17, 24, 30, 39, 40, 67, 76, 178
 Marius 8, 15, 40, 78, 100, 112, 120, 135, 147, 178
 Marius Maximus 8, 15, 40, 78, 100, 112, 120, 135, 147
 Marna 109
 Martialis 33, 34, 125, 126
 Mauritius 182
 Maxentius 96
 Maximinus 144, 145, 146, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 190, 193, 194, 203, 204, 205, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216
 Maximus 8, 12, 15, 37, 40, 44, 78, 81, 100, 112, 120, 135, 141, 147, 156, 166, 168, 169, 170, 172, 175, 176, 184, 191, 193, 194, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216
 Mediolanum 41
 Megalensia 33
 Memmia 111
 Menophilus 167, 211
 Mercimek 85
 Mermer 88, 107, 115, 118, 121, 201
 Metellus 103, 131
 Mezentius 56
 Mısır 36, 88, 90, 118, 157, 202
 Micca 151
 Miğfer
 Milo 155
 Minutulus 113
 Mirissimus 81
 Moesialılar 214
 Mucius 180
 Muhafız alayı komutanı 40, 162
N
 Narbonensis 31, 206
 Nemesianus 33
 Nero 69, 72, 86, 93, 94, 95, 103, 113, 115, 123
 Nerva Forumu 118
O
 Olympias 106
 On Beşler Heyeti 135
 Onobelus 76
 Opellius Macrinus 46, 51, 59, 64, 65
 Oresta 75
 Orestes 75
 Org 94, 117
 Orpheus 119
 Osroene 145
 Otho 83
 Ovinus Camillus 134
P
 Paenularius 61
 Paenulus 61
 Palatinus 11, 18, 71
 Palladium 71, 74
 Pandura 94
 Pantagathus 62
 Pantolon 114, 128, 129
 Papinianus 29, 30, 34, 35, 43, 116
 Parthlar 143
 Patruinus 30
 Pelerin 27, 36, 61, 86, 99, 117, 121, 128, 129, 130, 139, 148, 192
 Persius Flaccus 132
 Persler 93, 102, 106, 110, 139, 140, 141, 194, 197, 198, 202
 Pescennius Niger 11, 24, 28, 98, 122
 Phalaris 157
 Picenum 180
 Pinarius Valens 205
 Piring 85

Pius 12, 15, 24, 30, 40, 45, 46, 47, 51,
54, 57, 59, 60, 61, 63, 64, 65, 69, 70,
75, 100, 102, 103, 112, 178
Platon 119, 120, 181
Plautianus 28, 42
Plautinus hamamı 76
Pompeianus 30, 194
Pompeius 105, 145, 178, 179, 181, 189,
192, 207
Pontifex maximus 51, 102, 128, 141, 208
Porfir 88, 115
Praefectus 31, 33, 50, 195, 196, 197, 198,
199, 200, 213
Praetextatus 196
Praetor 44, 81, 128, 130, 164, 168, 172,
179, 181, 185, 206, 210, 211
Procurator 73, 132
Prokonsül 182
Protogenes 73
Ptolemaios 33, 174
Pupienus 166, 169, 176, 184, 191, 193,
203, 210, 213, 214, 215, 216
Put 74, 131

Q

Quaestor 30, 184
Quirinalis 72

R

Raetia 32
Ravenna 169, 176, 210, 211, 215
Ren Nehri 160
Rutilius 181

S

Saepta 116
Salgın 85, 142, 211
Salii 38, 71
Sallustius 208
Sancak 61, 80, 121, 137, 139, 141, 182
Sarmatlar 139, 161, 206
Satrap 33
Saturnalia 28, 124
Scaevola 34, 180, 181
Scaurinus 99
Scipio 89, 180, 181, 183, 189, 192

Sciron 157
Senaculum 72
Senato 54, 102, 121, 141, 146, 157, 163,
182, 184, 186, 200, 201, 203, 208,
212, 213
Senato kararı 17, 71, 79, 101, 156, 162,
163, 164, 166, 178, 184, 186, 205,
211, 212, 215
Sıtma 32
Sicilia 143
Sigillaria 28
Silvinus 82
Sinagog 118
Solidus 127
Spartaküs 158
Spes vetus 79
Statius Valens 8, 135
Su aygırı 202
Sulla 28, 31, 32
Suriye 38, 70, 74, 85, 97, 197, 200
Sülün 43, 85, 93, 124
Süt 90, 120
Sybaris 92
Sybariticum 92
Symiamira 52, 72, 80, 83

T

Tatius Cyrillus 151
Taurobolium 74
Tavuk 86, 94, 124, 129
Tavus kuşu 43, 85
Theoclia 173
Theophanes 207
Tiberinus 82
Tiberius 28, 94, 99, 178
Tiber Nehri 82, 94
Timesitheus 194, 195, 196, 197, 198,
199, 200, 201
Timsah 90
Titus 19, 69, 99, 104, 159, 204
Toroslar 38
Traianus 45, 56, 69, 90, 104, 106, 115,
116, 126, 135, 147, 178
Traianus Forumu 116
Trakya 32, 151, 152, 153, 197, 207
Triccanus 33

ROMA İMPARATORLARI

Tunik 86, 96, 112

Tuscius 67

Typhon 157

U

Ulpia Gordiana 178

Ulpianus 81, 82, 108, 116, 120, 122,
137, 148, 149, 172

Umbria 180

V

Valerianus 13, 183

Varia 52, 53, 77, 79, 93, 97

Vascones 117

Vatanın Babası 97, 163, 208

Vaticanus 86

Venus Calva 176

Vergi 112

Vergilius 100, 107, 120, 171, 178, 181

Verus 8, 11, 12, 24, 30, 40, 47, 48, 51,
57, 60, 64, 65, 99, 102, 103, 104,
135, 156

Vespasianus 69, 95, 104

Vesta 71, 73, 74

Vitalianus 162, 184

Vitellius 41, 69, 83, 87, 95, 103

Vulcatius Terentianus 192

Y

Yahudi 27, 113, 137

Yanaklık 174

Yumurta 41, 85, 86, 106, 120, 129

Yunanca 25, 54, 78, 95, 99, 107, 110,
119, 122, 126, 158, 171, 196, 202

Z

Zanaatkar 114, 121, 156

ROMA İMPARATORLARI

ÇARPICI YAŞAMLARIYLA ROMA İMPARATORLARI...

Türkiye’de ilk defa tamamı yayınlanacak olan *Historia Augusta*’nın ikinci cildi, daha önce olduğu gibi Samet Özgüler tarafından dilimize kazandırıldı. Bu cilt, MS 211 yılında tahta geçen Caracalla ile başlıyor ve 244 yılında büyük ihtimalle tahta gözü olan bir diğer aday tarafından öldürülen III. Gordianus ile son buluyor.

Roma imparatorları hakkındaki sayılı Latince kaynaktan biri olan *Historia Augusta*, askerî anarşinin gitgide daha çok hâkim olduğu, imparatorluk topraklarının neredeyse tamamında yaşanan ve hissedilen büyük kriz ortamının ve dış saldırıların Roma’yı kötü bir sona sürüklediği döneme dair elimizdeki nadir kaynaklardan biri olması ve söz konusu imparatorların hayatlarına dair neredeyse tek kaynak olması sebebiyle tarihi önemini asırlardır muhafaza ediyor.

Okuyucular metin boyunca çoğu zaman diğer kaynaklarla karşılaştırma yapıp doğru olması en yüksek ihtimal bilgiye erişme şansına sahip olacakken öte yandan zaman zaman kendi mantıklarıyla kalacak ve olayları bu doğrultuda değerlendirecektir. Neredeyse bütün diğer Eski Çağ Tarihi kaynaklarında olan bu durumun biyografilerde daha da öne çıkması, belki de *Historia Augusta*’yı çok daha ilginç ve çekici kılan hususlardan biridir.

Bu ciltte okuyucular Antoninus Caracalla, Antoninus Geta, Opellius Macrinus, Antoninus Diadumenianus, Antoninus Elagabalus, Severus Alexander, I. Maximinus, II. Maximinus, I. Gordianus, II. Gordianus, III. Gordianus, Maximus ve Balbinus gibi Roma imparatorları hakkında çarpıcı bilgiler öğrenebilecekler.

Roma İmparatorları, birbirinden çarpıcı yaşam öyküleriyle tarihi karakterlere ilgi duyan herkesin baş ucu eseri...

Kronik

kronikkitap.com

₺ 30,00
KDV’den muaf.

● ● ● kronikkitap

ISBN: 978-605-7635-96-9

9 786057 635969

